This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit. The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

दाखलअंक	शिर्षक	ग्रंथकार	विषय	विस्तार (पुर्ण/ अपूर्ण)	टिकाकार	आकार	पृष्ठे	लिपी	सामग्री	Lines per page	Letters per line	Condition & age (शके/विकम सवंत)	Additional Particulars / Remark
M-2595	श्रीब्रह्मवैवर्त महापुराण	विष्णु श्रीः	पुराण	पूर्ण	-	3/12	92	संस्कृत	कागद	11	38		

॥श्रीगणेशायनमः॥श्री॥
॥अथ गणपतिखंड लि
॥ख्यते॥ विघ्नखंडस्य स
॥नु बापुभट्टेन लिखितं प
॥पत्र संख्या प्रमाण॥१२
॥ग्रंथसंख्या प्रमाण॥५

गखं॰
॥१॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ नारद उवाच ॥ श्रुतं ब्रह्मप्रकृतिखंडे तद्दुग्धार्णवमुत्तमं ॥ सर्वेषामीप्सितं
च मंगलदं कांतानयं दिनं ॥१॥ अधुना श्रोतुमिच्छामि गणेशखंडमीश्वर ॥ तज्जन्मचरितं च
णां सर्वमंगलमंगलं ॥२॥ कथं जातः सुरश्रेष्ठः पार्वत्या उदरे शुभे ॥ देवी केन प्रकारेण लेभे तादृशं सुतं ॥३॥
सर्वांशः कस्य देवस्य कथं जन्म लब्धवान् सः ॥ अयोनिसंभवः किं वा किं वासौ योनिसंभवः ॥४॥ किं वा
तद्ब्रह्मतेजो वा किं वान्येव पराक्रमः ॥ ज्ञातं पवपाच्य यच्छिं तानं किं वा तं निर्मितं परः ॥५॥ कथं तस्य
गुरुः प्रजा विघ्नेशत्वं जगत्त्रये च ॥ स्कंदेनाराधनेशं जो जगदीशोच विस्तरेणि ॥६॥ पुराणे श्रुति
सुतं च तज्जन्म परिवर्धितं ॥ कथं यागजन्मकोऽयमेकदंतो महेश्वरः ॥७॥ तत्सर्वं विस्तराच्च ब्रह्मन् श्रोतुं
कौतूहलं मम ॥ सुविस्तीर्णं महाभाग तद्वृत्तं च मनोहरं ॥८॥ श्रीनारायण उवाच ॥ शृणु नारद वक्ष्या
मि रहस्यं परमाद्भुतं ॥ पापसंतापहरणं सर्वविघ्नविनाशनं ॥९॥ सर्वमंगलदं सारं सर्वश्रुतिम
नोहरं ॥ सुखदं मोक्षबीजं च कर्ममूलनिकृंतनं ॥१०॥ दैत्यार्दितानां देवानां तेजोराशिसमुद्भवा ॥
देवी संहत्य दैत्यौघान् दक्षकन्या बभूव ह ॥११॥ सा च नाम्ना सती देवी स्वामिनो निंदया पुरा ॥ देहं

खंड॰
॥१॥

संसर्ज्ययोगेन जातान्यौ छ भ्रियोदरे ॥१२॥ स्कंदकराय ददौ तांच पार्वती [illegible] पर्वतोद्भवा ॥ तां गृहीत्वा
महादेवो जग्मनिजैनं भवं ॥१३॥ रात्र्यां रतिकरीं स्त्वा पुष्पचंदनचर्चितां सरे वनमर्मदातारे पुण्यो
धानेतथासह ॥१४॥ सहस्रवर्षपर्यंतं देवमानेन नारद ॥ तयोर्बभूव शृंगारं विपरीतादिकं परं ॥१५॥
दुर्गास्पर्शमात्रेण कामिनश्च शिवः तत्पर ॥ नर्षिता स्वाभिव स्पर्शहर्षधेनादिवानिशं ॥१६॥ हंसकारं
वाद्यैर्नैर्दुस्को किंकतश्रुते ॥ नानापुष्पविकसिते स्वयमेव धनिसंयुते ॥१७॥ दृष्ट्वा तयोस्तु शृंगारं चिं
तां प्राप्य सुराः परं ॥ अस्माकं च पुरस्तत्र सप्तवो नारायणाश्रमं ॥१८॥ तं नस्ताकृपवामास ब्रह्मा च तांत
पीडितं ॥ संतस्थुर्द्देवताः सर्वा अत्र भूत्वा तिष्ठकास्तथा ॥१९॥ ब्रह्मोवाच ॥ सहस्रवर्षपर्यंतं देवमाने
नरोत्तमः ॥ वसोरतश्च निश्चेष्टो नयो लिविरमामह ॥२०॥ मैथुनस्य विरामच्चंद्रपत्यो जगदीश्वरः ॥
र्द्धिभूताभविता पसंतन्य मैत्रि तु महीसि ॥२१॥ श्रीनारायण उवाच ॥ चिंता नास्ति जगन्नाथ सर्वमंगल
विभूति ॥ मयि ये शरणापन्ना नास्ति तेषां दुःखं कुतोपि वै ॥२२॥ येनोपायेन लब्धव्यं भवोपतत्तनिश्चितं ॥
तत्तु रक्ष प्रयत्नेन सार्द्धं देवगणैः सह ॥२३॥ पपात तत्र भीरुवर्यैतस्यां सा उदरे यहि ॥ ततो पत्नं च तायि
तां सुतां सुरयिमर्द्दकं ॥२४॥ तत्रागत्य सकपदः सर्वे सुरा नारायणादयः ॥ प्रपद्य र्न महात्तारि यथो ब्रह्मा मि

[illegible]

तत्रैव पर्वतश्रेष्ठे विबुधा हिंदुर्दैत्यो सुराः उरगा विषण्णवदनाः सर्वे विष्णु भयविकातराः ॥२६॥ नाकउ० ॥
कुबेरस्त्वमितो गच्छ कुबेरो वरुणं तथा ॥ भास्करं स्वं दृष्टेवा निश्चिंद्रमेवञ्च भास्करः ॥२७॥ एवं देवा प्रेरयंती
देवांश्चरतिभंजने ॥ हरस्यं गौरभांगं च कुर्वन्तं ह्यपरस्परं ॥२८॥ हरिस्ततो वै गिरशं श्राक्रोचा २
च महेश्वरं ॥ इंद्रउ० ॥ किं करोषि महादेव योगीश्वर नमोस्तु ते ॥२९॥ जगद्धीराज गद्धीज भक्तानां
भयभंजन ॥ हरजगन्निवासतेवमा जगाम च भास्करः ॥३०॥ संवीक्ष्योवाच द्वारस्थो भयान्नेत्रवक्र
च कुणा ॥ सूर्यउ० ॥ किं करोषि महादेव जगतां परिपालक ॥३१॥ सुरश्रेष्ठ महाभाग पार्वतीश नमोस्तुते ॥
इत्येवमुक्त्वा श्रीसूर्यः प्रजगाम भयातुरः ॥३२॥ आजगाम तथा चंद्र उवाच च कलंकधरः ॥ चंद्रउ० ॥ किं
करोषि त्रिलोकेश त्रिनेत्र नमोस्तुते ॥३३॥ स्यारोलोपः पर्णधामः पुण्यश्रवणकीर्तनः ॥ इत्येवमुक्त्वा
शीतरश्मि चिरराम निशापतिः ॥३४॥ समीक्ष्योवाच द्वारस्थोऽस्य यमेव समीरणः ॥ पवनउ० ॥ किं करो
षि जगन्नाथ जगद्वंद्योन मोस्तुते ॥३५॥ धर्मार्थकाममोक्षाणां बीजरूपं सनातन ॥ इत्येवं स्तवनं श्रुत्वा
योगज्ञानविशारदः ॥३६॥ वल्कुकामोमानतुस्वान्यष्टं गौरं पार्वती भयातुर ॥ ह्यासुरान्सोपानीं श्रियपुनः
स्तोत्रेण मुपतान्र ॥३८॥ विजहौ सुखसंभोगं कं ठवमंस्य पार्वती ॥ उत्तिष्ठतो महेशस्य तत्र स्तस्य चलितस्य च ॥

॥२॥

ऽक्रमोपमा ततद्वीर्यं ततः स्कंदोपि दृष्टवान् ॥ पश्चात्तं च पयसि विकृत्य भामती मनोहरं ॥ ३९ ॥ स्कंदजन्मैवं सिंधेवसां प्र
प्रतं वांछितं शुभ ॥ गणेशस्कंदश्रवणं तं मोक्षं भविष्यति ॥ ४० ॥ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्ते महापुराणे ना
रायणनारदसंवादे गणपतिखंडे प्रथमोध्यायः ॥ १ ॥ श्रीनारायण उवाच ॥ सत्कारं तं महादेवो देवर्षीपुर
तः सुखान् ॥ पप्रच्छ पथ्यमिस्त्र वाच हरप्रपा पार्वती सभात् ॥ २ ॥ तस्मात् दुःखाया सा दुर्गा निचद्दध्यौ पुरः सुखान् ॥
सुपुष्टिं तं कोपवह्निं शामयामास देहत ॥ ३ ॥ अथ प्रभृति ते देवाश्च वीर्याभिवंति हि ॥ शशाप देवी तान्देवा
न्ति क्षांति वै भ्रष्टवह ॥ ४ ॥ ततः शिवः शिवां दृष्ट्वा क्रोधसंरक्तलोचनां ॥ रुदतीं नम्रवदनां लिखंतिं धरणीतले
॥ ५ ॥ शिवस्तां दुःखितां दृष्ट्वा बोधयामास वक्षसि ॥ अतीव प्रीतः संन्यस्त बुवाच मधुरं वचः ॥ ६ ॥ शंकर उ ॥ कथं
रुद्दासि प्रिये श्रेष्ठे कन्ये धन्ये मनोहरे ॥ नमः सौभाग्यरूपे च प्राणाधिष्ठात्रदेवते ॥ ७ ॥ किं ते प्रिये हं करिष्यामि व
द मां जदें गंभिके ॥ अत्सांउ संथे विशिवलौकि मसाध्य मित्रवचौः ॥ ८ ॥ अहो शिवर वराधं मां प्रसन्ना भव सुंदरि ॥
देवा दृष्टान देपस्य शांतिं मे कर्तु महसि ॥ ९ ॥ स्वपादुकेः शिवोहं च सर्वे वांछितदायकः ॥ सर्वाविनान हीश
श्वरा वतुष्टः शिवः सदा ॥ १० ॥ [illegible]ति सर्व च बुद्धि स्वं त्वानि स्संच क्षमा दया ॥ तुष्टि पुष्टिश्च तथा शुष्टि शांति
स्त क्षांतिरेव च ॥ ११ ॥ श्रुत्वंतद्दुत पानिद्राश्रद्धातंद्रा सुरेश्वरी ॥ सर्वाधारस्वरूपा च सर्वबीजस्वरूपिणी ॥ १२ ॥

८+देवाः प्रजाहृता भीताः पार्वतीशापहेतुना ॥ ब्र
श्रीः ऽसर्वसंहर्त्री च रूपे पार्वती भयात् ॥१२॥+

पा०
।।३।।

स्मिन्सुर्वंच वह्यन्च : सा कृतं तस्य संशिवे ।। तस्योपदिष्टं यं दृष्ट्वं तेन जीवस्य मां प्रवं ।। १३ ।। शंकरस्य वचः श्रु
त्वा कोपयुक्ता च पार्वती ।। उवाच मधुरं देवी हृदयेन विदूयता ।। १४ ।। पार्वत्युवाच ।। धिक्स्वहं रूपविद्याभिः सर्व
ज्ञे सर्वरूपिणं ।। स्वात्मारामम पूर्णकामं सर्व देहेषु च स्थितं ।। १५ ।। कामिनीमनसः कामदप्राप्तुं स्वामिनं च
हितं ।। सर्वेषां हृदयस्थं च हृदीश्वर वकामिकी ।। १६ ।। सुतोत्पत्ति सर्व नारीणां लज्जाजनक कारणं ।। अक
थ्यमपि सर्वासां तथापि कथयामि च ।। १७ ।। सुरेषु मध्ये स्त्रीणां च विसर्वेषु सुरेश्वर ।। सत्सु सासहस्रं भोगोपि
जीने पुत्र संसुख ।। १८ ।। सहस्रं मेनेच दुःखं च तत्समं नास्ति च वाह्यवः ।। कांतानां कांतविच्छेदः शोकः परमदारुणः ।। १९ ।।
हृत्कंपसेपथाच्चेदः क्षीयमानो दिने दिने ।। तथा कांत विना भ्रांता स्त्रीणां कांतक्षणेक्षणे ।। २० ।। चिंता च्चरश्च
सर्वे बापुपताप च्छ्वासस्ता ।। साध्वीनां कांत विच्छेदः सुरमणां च मैथुनं ।। २१ ।। रतिभंगो दुःखमेकं द्वितीयं वी
र्यपातनं ।। दुःखातिरेकदुःखं च तृतीयमनपत्यता ।। २२ ।। त्रैलोक्यपकांतं कांतं संलब्ध्वा लब्धमनो दुःखं ।।
या स्त्री पुत्र विहीनानां च जीवनं तद्वसार्थकं ।। २३ ।। जन्मांतर सुखं पुण्यं तपो दानसमुद्भवं ।। सद्वंशजात पुत्रश्च
परत्रेह सुखप्रदः ।। २४ ।। सत्पुत्रः स्वामिनोरांश स्वामितुल्य सुखप्रदः ।। कुपुत्रश्च कुलांगारो मनस्तापाय
केवलं ।। २५ ।। स्वामिस्वंशे स्वं ने स्त्रीणां गर्भे जन्म लभेद् ध्रुवं ।। साध्वीस्त्री पातस्तु व्याच सततं हितकारिणी ।। २६ ।।

१ सं

।।३।।

असाध्वीवैवितुल्याचयश्चाध्यसंतापहारिका ॥ दुःस्वप्नदुःखापोविदुषान्नेवसाध्वीविनिःसृता ॥२७॥ ह्रिमुपा
यंकृत्वामिवदयोगीश्वरेश्वरः ॥ उपार्धसिद्धतपसांसर्वेषांचसुखप्रदः ॥२८॥ इत्युक्तापार्वतीदेवीनत्वा
नत्वानभश्चरः ॥ प्रसस्यशंकरोदेवोबोधयामासपार्वतीं ॥२९॥ ससुत्रवीतंसुस्वप्नंसंतापनाशकारकं ॥ मितं
स्निग्धंहिसुचिरंप्रवक्तुमुपचक्रमे ॥३०॥ विद्यार्थीलभतेविद्यांधनार्थीलभतेधनं ॥ पुत्रार्थीलभ
तेपुत्रान्कन्यार्थीलभतेसुतां ॥३१॥ अश्वमेधसहस्राणिकन्यादानस्ययत्फलं ॥ तत्फलंलभतेनूनंगणेश
स्यकथानकं ॥३२॥ यत्फलंभूमिदानस्ययत्फलंधान्यदानकं ॥ तत्फलंलभतेनूनंगणेशस्यकथानकं ॥३३॥
गोभूतिलहिरण्यानांवासोधान्यंगुडानिच ॥ रौप्यंलवणमिक्षूणांश्रवणे[illegible]चतत्फलं ॥३४॥ यत्तीर्थं
चयत्पुण्यंतत्तंयद्देवतालयं ॥ तत्फलंप्राप्यतेनूनंगणेशाश्रवणेनच ॥३५॥ काशीयात्रांचयत्पुण्यंयत्पुण्यंमा
तृश्राद्धकं ॥ पितृश्राद्धेचयत्पुण्यंतत्पुण्यंश्रवणेनच ॥३६॥ कन्यादानंसहस्रस्यकोटिलिंगस्ययत्फलं ॥
रंपा तत्फलंपितृमातृणांकोटिप्राप्यतितत्फलं ॥३७॥ द्विजस्यभोजनंलक्षंश्रवणेनचतत्फलं ॥ ददातिश्रुत्वा
नंयत्तत्फलंश्रवणेनच ॥३८॥ गणेशस्यश्रवणंगृहेकुर्वंतियेनराः ॥ तस्यपुण्यस्यकीर्तिंयोनालंव
क्तुंचतुर्मुखः ॥३९॥ पुराणश्रवणंकुर्यात्त्रिसंकुर्वंतियेनराः ॥ तस्यगेहेस्थिरालक्ष्मीर्भविष्यतिनसं

ध्यायः ॥४०॥८०॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्तपुराणे नारायणनारदसंवादे गणपतिखंडे द्वितीयोध्यायः ॥२॥ श्रीमहा
देव उ० ॥ शृणु पार्वति वक्ष्यामि तव भद्रं भविष्यति। उपायतः सर्वसिद्धिर्भवेद्यजनत्रये ॥१॥ सर्वेषांच सि
सिद्धस्य बीजरूपं सुमंगलं। मनसः प्रीतिजननं सुपापंक्षयपामि ते ॥२॥ हरेराधनं हत्वा व्रतं कुरु वरान
ने ॥ व्रतं तस्य पुण्यकं नाम वर्षमेकं करिष्यसि ॥३॥ मलधकठोर बीजं च वांछाकल्पतरुं परं ॥ सुखदं पुण्यदं सा
रं पुत्रदं संपद्प्रदं ॥४॥ नदीनां च यथा गंगा देवानां च हरिर्यथा ॥ वैष्णवानां यथाहं च देवीनां च यथा प्रिये ॥५॥
आश्रमाणां यथा विप्रस्तीर्थानां पुष्करो यथा ॥ पुष्पाणां पारिजातं च पत्राणां तुलसी यथा ॥६॥ यथा पुण्यप्रदा
नां च तिथिरेकादशी स्मृता ॥ रविवारश्च वाराणां यथा [illegible] पुण्यप्रदः शिवे ॥७॥ मासानां मार्गशीर्षश्च ऋतू
नां माधवो यथा ॥ संवत्सरो वत्सराणां युगानां च कृतं यथा ॥८॥ वृंदावनं वनानां च शतरूपा च योषितां ॥
यथा काशी पुरीणां च सूर्यस्तेजस्विनां यथा ॥९॥ यथेंदुः सुखदानां च सुंदराणां च मन्मथः ॥ सुकवीनां य
था शुक्रः काव्यानां च पुराणकं ॥१०॥ श्रीमतां समुद्रश्च यथा लक्ष्मीश्च मावतां ॥ शाखानां च यथा मुक्तिर्हि
रस सिद्धिश्च संपदां ॥११॥ पक्षिणां च वैनतेयश्च वर्णानां प्रणवो यथा ॥ विष्णुमंत्रश्च मंत्राणां बीजानां प्रकृतिर्य
था ॥१२॥ विदुषां च यथा वाणी गायत्री छंदसां यथा ॥ यथा कुबेरो यक्षाणां सर्पाणां वासुकिर्यथा ॥१३॥ य

४ सूक्ष्माणां परमाणुकः ॥ भक्तानां च यथा रुक्मांगः +४

था पितामहो लोकानां गवां च सुरभिर्यथा ॥ वेदानां सामवेदश्च तृणानां च यथा कुशाः ॥१४॥ सुखदानां
यथा लक्ष्मीः पवनश्च शीघ्रगामिनां ॥ अक्षराणां यथाकारश्च हितैषिणां यथा पिता ॥१५॥ शालग्रामश्च यंत्रा-
णां स्तोत्राणां विष्णुपंजरः ॥ चतुष्पदानां पंचास्यो जीवानां मानवो यथा ॥१६॥ यथा स्थाल भिंदूपा-
णां मंदाग्निश्च रुजां यथा ॥ महावृक्षस्थूलानां च चक्राणां च सुदर्शनं ॥१८॥ नराणां श्रीरामचंद्रश्च वीरा-
णां लक्ष्मणो यथा ॥ सर्वाधारः सर्वसेव्यः सर्वबीजं च सर्वदः ॥१९॥ सर्वसारो यथा ह्येषो व्रतानां पुण्यदं यथा ॥
व्रतं कुरु महाभागे त्रिषु लोकेषु दुर्लभं २० सर्वसारश्च पुत्रस्ते व्रतादेव भविष्यति व्रतैराराध्यः श्रीकृष्णः
सर्वेषां वांछितप्रदः ॥२१॥ जनो यस्तेन नामुक्तः पितृभिः कोटिभिः सह हरिमंत्रप्रदाताय हरिसेवां करो-
ति यः ॥२२॥ भारते जन्म सफलं स्वात्मनः सकरोति च उद्धृत्य कोटिपुरुषान्वैकुंठं याति निश्चितं ॥२३॥ श्री-
दत्वा पार्वति धन्या सुखं तत्रैव मोदते ॥ सहोदरान्स्य भक्तांश्च स्वबंधून्सहचारिणी ॥२४॥ स्वस्त्रियं पंच स-
मुद्धृत्य भक्तो याति हरेः पदं ॥ तस्मात्कृत्वा हि द्विजे हरेर्मंत्रं सुदुर्लभं ॥२५॥ जपमंत्रं व्रते तत्र पितॄणां मु-
क्तिकारणं ॥ इत्युक्त्वा शंकरो देवो गत्वा गिरिजया सह ॥२६॥ श्रीशैले जाह्नवीतीरे हरेर्मंत्रं मनोहरं ॥ त-
स्यै ददौ च संप्रीत्या कवचं स्तोत्रसंयुतं ॥२७॥ एवं व्रतविधानं नियमं कथयामास तां मुने ॥ गणेशाराधनं
नित्यं कृत्वा मोक्षं भविष्यति ॥२८॥१०८॥ इति श्री ब्रह्मवैवर्ते म॰ पु॰ नारायणनारदसंवादे गणपतिखंडे स-

४+ वल्लीनां च यथा द्राक्षा रत्नं शालिक्ष मलयं यथा ॥१७॥+

[illegible] ॥२३॥

नारायण उ० ॥ श्रुत्वा व्रताभिधानं च दुर्गा प्रहृष्टमानसा ॥ सर्वं व्रतविधानं च संपृष्टुमुपचक्रमे ॥१॥ पा
र्वत्यु० ॥ सर्वव्रतविधानं च वद देव दयासागर ॥ हे नाथ करुणासिंधो दीनबंधो परात्पर ॥२॥ कानि व्रतोप
युक्तानि द्रव्याणि च फलानि च ॥ समयं विधिमंत्रं भक्ष्यविधानं तदर्हं तं प्रभो ॥३॥ दक्षिणासंविमितानि पुस्तं
संस्तु रोहितं ॥ पुष्पोपहारान्विप्रांश्च द्रव्याहरणं किं द्रुमान् ॥४॥ अन्यानि योपयुक्तानि यममा ज्ञातानि यानि
च ॥ संनियोजयतत्सर्वं स्त्रीणां स्वामिन्सर्वदः ॥५॥ पिताज्ञो मारकाले च सर्वपालनकारकः ॥ भर्त्ती मध्ये
सुतः शेषे त्रिधावस्था च योषितां ॥६॥ ततः पिता प्राणतुल्यां दत्तां तस्यापि ने सुतां ॥ स्वामी निवृत्तिमाप्नोति
सं[illegible]च सुतेभियां ॥७॥ वंधुत्रयंयुता या स्त्री सा च भाग्यवती परा ॥ किंचिद्धीना मध्यमा च सर्वहीनाध
मा श्रुतं ॥८॥ सर्वसौभाग्यवांस्त्वं च सर्वसाक्षी च सर्ववित् ॥ देहि मह्यं पुत्रवरं स्त्रीत्वमभिव्यक्तिकारणं ॥९॥ आ
सवो धान्तु मानेन महत्पनिनिवेदितं ॥ सर्वं तत्राभिप्रायतं वोधतं वोधयामि कं ॥१०॥ इत्युक्त्वा पार्वती प्रीसा
पपात स्वामिनः पदे ॥ कृपासिंधुश्च भगवान्प्रवक्तुमुपचक्रमे ॥११॥ श्रीमहादे० ॥ शृणु देवि प्रवक्ष्यामि वि
धानं नियमं फलं ॥ फलानि चैव द्रव्याणि व्रतोपयौगिकानि च ॥१२॥ विप्राणां ज्ञातव्यं शुद्धं फलं पुष्पोपहारकं ॥
धृकुराणां च ज्ञातव्यं द्रव्याहरणकारकं ॥१३॥ स्त्रीणां ज्ञातव्यं दक्षं निपुणत्वं च पुरोहितं ॥ सर्वव्रतविधानज्ञं वेदवे
दांगपारगं ॥१४॥ प्रवरं हरिभक्तानां सर्वज्ञं ज्ञानिनां वरं ॥ सनत्कुमारं मत्तुल्यं ग्रहाणव्रतहेतवे ॥१५॥ देवीं शुद्धे च का

ले च परं नियमपूर्वकं ॥ माघशुक्लत्रयोदश्यां भ्रतारं संस्मरन् प्रिये ॥ १६ ॥ गात्रं सुनिर्मलं कृत्वा शिरः संस्कारपूर्वकं ॥
उपोष्य पूर्वदिवसे वस्त्रं प्रक्षाल्य प्रयत्नतः ॥ १७ ॥ अरुणोदयवेलायां तल्पादुत्थाय सुव्रती ॥ मुखप्रक्षालनं कृत्वा स्ना-
त्वा च निर्मले जले ॥ १८ ॥ आचम्य प्रयत्नतः प्रतो हरिस्मरणपूर्वकं ॥ दत्वार्घ्यं हरये भक्त्या गृहमागत्य सत्वरं ॥ १९ ॥ धौ-
ते च वाससी धृत्वा उपविश्यासने शुचौ ॥ आचम्य तिलकं कृत्वा निर्वीप्य स्वान्हिकं पुरः ॥ २० ॥ गणेशपूजनं कु-
र्यादुपचारैः षोडशैः ॥ घटमारोपणं कृत्वा स्वस्तिवाचनपूर्वकं ॥ २१ ॥ नांदीश्राद्धं प्रकुर्वीत ब्राह्मणैः सहपूर्वकं ॥
वाजे वाजेति मंत्रेण विसृज्य मातृपूर्वकं ॥ २२ ॥ गणेशपुरायुतं ऋषीणां तर्पणेन च ॥ सपिंडकमपिंडं वा श्राद्धं कृ-
त्वा विधानतः ॥ २३ ॥ दुर्गामखेविह मंत्राणां पाखंवकुपश्च वर्जयेत् ॥ पुरोहितस्य वरणं पुरः कृत्वा प्रयत्नतः ॥ २४ ॥
संकल्प्य वेदविहितं व्रतमेतत् समाचरेत् ॥ व्रते द्रव्याणि नित्यान्युपचाराणि षोडश ॥ २५ ॥ देयानि नित्यं देवेशि
कृत्स्नाय परमात्मने ॥ आसनं स्वागतं पाद्यमर्घ्यमाचमनीयकं ॥ २६ ॥ मधुपर्कं च स्नानीयं वस्त्राणि भूषणानि च ॥
सुगंधी धूपधूपं च दीपं नैवेद्यचंदनं ॥ २७ ॥ यज्ञोपवीतं तांबूलं कर्पूरादिसुवासितं ॥ द्रव्याण्येतानि पूजायाश्चां-
गरूपाणि सुंदरि ॥ २८ ॥ देवी किंचिद्धीनेनंचांगहानिः प्रजापते ॥ अंगहीनं च यत्कर्म चांगहीनोपयानरः ॥ २९ ॥
अंगहीने च कार्ये च फलहानिः प्रजापते ॥ अष्टोत्तरशतं पुष्पं पारिजातस्य विष्णवे ॥ ३० ॥ देयं प्रति दिनं दुर्गे स्वा-
मिनो रूपहेतवे ॥ स्वेतचंपकपुष्पाणां लक्षमक्षतमीप्सितं ॥ ३१ ॥ प्रदेयं हरये भक्त्या वर्णसौंदर्यहेतवे ॥ सहस्र-
पत्रं पद्मानामक्षतं पुष्पलक्षकं ॥ ३२ ॥ भक्त्या देयं च हरये सुखसौंदर्यहेतवे ॥ नीलोत्पलानां लक्षं च देयं कृष्णाय
भक्तितः ॥ ३३ ॥ व्रतांगभूतं देवेशि चक्षुषो रूपहेतवे ॥ हिमालयोद्भुतं लक्षं रुचिरं स्वेतचामरं ॥ ३४ ॥ प्रदेयं केशा-

वायेव केशसौंदर्यहेतवे ॥ अमूल्यरत्नरचितं दर्पणानां सहस्रकं ॥३५॥ देयं नारायणायैव भालसौंदर्यहेतवे ॥ मुक्ताफला
नां लक्षं च दंतसौंदर्यहेतवे ॥३६॥ देयं गोलोकनाथाय शीलजे अमक्तिप्रवर्धकं ॥ रत्नमंडकलक्षं च गंडसौंदर्यहेतवे ॥३७॥
महीश्वरायदातव्यं प्रतेश्रीलेन्द्रदुकूल्यके ॥ रत्नपात्रकलक्षं च देयं प्रसेश्वरायच ॥३८॥ औषधं स्थूलरूपाय प्राणेशि
भक्तितोऽर्पिते ॥ रत्नभूषणलक्षं च रत्नसारविनिर्मितं ॥३९॥ देयं सर्वेश्वरायैव कर्णसौंदर्यहेतवे ॥ माध्वीककलशा
नां च लक्षं रत्नविनिर्मितं ॥४०॥ देयं विश्वेश्वरायैव करसौंदर्यहेतवे ॥ सुधापूर्णाश्च कुंभानां सहस्रं रत्ननिर्मितं ॥४१॥
देयं हरये देवैशिवाय च सौंदर्यहेतवे ॥ धत्तूरकुसुमाकारं रत्नपात्रसहस्रकं ॥४३॥ देयं गोरक्षकायैव गलसौंदर्यहेत
वे ॥ सद्रत्नसाररचितं पद्मनालसहस्रकं ॥४४॥ देयं स्वर्णकपोलाय बाहुसौंदर्यहेतवे ॥ लक्षं च रत्नपद्मानां करसौंदर्य
हेतवे ॥४५॥ देयं गोवागनेत्राय नारायणहरिप्रते ॥ अंगुलीयकलक्षं रत्नसारविनिर्मितं ॥४६॥ अंगुलीनां च रूपा
यं देयं देवेश्वरायच ॥ मणीन्द्रसारलक्षं च श्वेतवर्णं मनोहरं ॥४७॥ देयं मुनीन्द्रनाथाय नखसौंदर्यहेतवे ॥ सद्रत्नसार
हाराणां लक्षं चातिमनोहरं ॥४८॥ देयं मदनमोहाय वक्षःसौंदर्यहेतवे ॥ सुपक्वश्रीफलानां च लक्षकं सुमनोहरं ॥४९॥ देयं
सिद्धेंद्रनाथाय स्तनसौंदर्यहेतवे ॥ सद्रत्नवर्तुलाकारं पात्रलक्षं मनोहरं ॥५०॥ देयं पद्मालयेशाय देहस्यसुरूपहेतवे ॥ सद्र
त्नसाररचितं नालीनां च सहस्रकं ॥५०॥ प्रदेयं पद्मनाभाय नालीसौंदर्यहेतवे ॥ सद्रत्नसाररचितं रथचक्रसहस्रकं ॥५१॥
नितंबसौंदर्यार्थं च प्रदेयं चक्रपाणये ॥ सुवर्णरंभास्तंभानां लक्षं च सुमनोहरं ॥५२॥ प्रदेयं श्रीनिवासाय श्रोणिसौंदर्य
हेतवे ॥ शातपत्रस्थलाब्जानां लक्षमम्लानमक्षतं ॥५३॥ प्रदेयं पद्मनेत्राय पादसौंदर्यहेतवे ॥ सुवर्णरचितानां च खंजना
नां सहस्रकं ॥५४॥ चक्षुःसौंदर्यहेत्वर्थं देयं लक्ष्मीश्वरायच ॥ राजहंससहस्रं च गजेंद्राणां सहस्रकं ॥५५॥ सुवर्ण
रचितं देयं हरये गतिहेतवे ॥ सुवर्णछत्रलक्षं च देयं नारायणायच ॥५६॥ चित्रितं रत्नसारेण मूर्ध्नःसौंदर्यहेतवे ॥

६+ रत्नप्रदीपलक्षं च गोपवेषविधायिने ॥४२॥ देयं
किशोरवेषाय दृष्टिसौंदर्यहेतवे ॥ ६+

मालतीनां च कुसुमं प्रशस्तं परमेश्वरि ॥५७॥ दर्पणं [illegible] यवमिश्रा च हास्यसौंदर्यहेतवे ॥ अमोघप
रत्नं च कांस्यं च देयं नानारूपप्रणाय वै ॥५८॥ स्नानं तैलं घृतं प्रणादं धर्मं च सौंदर्यहेतवे ॥ स्व च स्फटिकं संप्रदेयं पल
सारसहस्रकं ॥५९॥ देयं सुनीं द्रव्यानापाय नासाक्षसौंदर्यहेतवे ॥ प्रवाल सारसंकाशं मणिसारसहस्रकं ॥६०॥
देयं तत्र पामरस्तस्य प्रत्रिपाकुरा [illegible] नवद्रव्ये ॥ माणिक्यसारलक्षं च देयं पद्मरागाय पतुतः ॥६१॥ जन्मनः
कोटिपर्यंतं स्यामि सौंदर्यहेतवे ॥ कूष्मांडनारिकेलं च पंचाशीतिश्रीफलं तथा ॥६२॥ फलान्येतानि देयानि हरवे
पुत्रहेतवे ॥ रत्नेंद्रसारलक्षं च देयं पद्मरागाय पतनतः ॥६३॥ असंख्यजन्मपर्यंतं स्यात्सनोधनवद्रव्ये ॥ पा
यं नानाप्रकारं च कांस्यताम्रादिकं परं ॥६४॥ घृतसंपद्धि [illegible] धर्मं श्रीहरिं श्रावयेद्व्रती ॥ कापसंपिष्टकं सर्पिः शा
८ मो र्करान्तं मनोहरं ॥६५॥ प्रदेयं हरये भक्त्या स्यात्सनो नवद्रव्ये ॥ सुगंधिपुष्पमालानां लक्षं प्रशस्तमीप्सितं ॥६६॥
प्रदेयं हरये भक्त्या हरिभक्तिविवृद्धये ॥ नैवेद्यानि च देयानि स्वादूनि मधुराणि च ॥६७॥ श्रीहरिप्रीतिश्रा
ल्यर्थं देयं नानाफलानि च ॥ नानाविधानि पुष्पाणि तुलसीसंयुतानि च ॥६८॥ श्रीहरिप्रीतये भक्त्या व्रते देया
नि सुव्रते ॥ ब्राह्मणानां सहस्रं च प्रसन्नं भोजयेद्व्रती ॥६९॥ स्यात्मनः सस्यवृद्ध्यर्थं व्रते जन्मनि जन्मनि ॥ पुष्पांजलि
शतं देयं नित्यं परं च पूजने ॥७०॥ प्रणामकं शतं देवी वर्त्ययं भक्तिवृद्धये ॥ षण्मासं च हविष्यं च मासं पक्षफला
दिकं ॥७१॥ हविः पक्षं जलं पक्षं व्रते भक्ष्यं च सुव्रते ॥ रत्नप्रदीपदानं तथैव लिंददीपांश्च वा निशं ॥७२॥ रात्रौ कुर्या

ना०॥
१७॥

सनंदत्त्वा निसं नारायणव्रते ॥ स्मरणं कीर्त्तनं केलिः प्रेक्षणं गुह्यभाषणं ॥ ७३ ॥ संकल्पोऽध्यवसायश्च क्रियानिष्पत्तिरेव च ॥ मैथुनं विविधं साज्यं व्रती क्रियानिवद्द्वये ॥ ७४ ॥ ज्ञानवद्भिर्जागरणे शुचिष्मद्भिर्द्विजभोजने ॥ लोभमोहकामक्रोधभयपरोकनिवारकं ॥ ७५ ॥ कलहं च परित्याज्यं व्रते बंधुविवद्वये ॥ संपूर्णे च व्रते देवि प्रतिष्ठा तदनंतरं ॥ ७६ ॥ त्रिशतं च षष्ट्यधिकं लडुकं वस्त्रसंयुतं ॥ शुभोऽयं सोपवीतं च सोपहारमनोहरं ॥ ७७ ॥ त्रिशतं षष्ट्यधिकं सहस्रं विप्रभोजनं ॥ नानापक्वान्नसंयुक्तं शर्कराघृतपायसं ॥ ७८ ॥ त्रिशतं च षष्ट्यधिकं सहस्रं स्वर्णमेव च ॥ देवव्रतसमाप्ते च दक्षिणा विधिबोधिता ॥ ७९ ॥ अंत्यां समाप्तिदिवसे कथयिष्यामि दक्षिणां ॥ एतद्व्रतफलं देवि [illegible] भक्तितस्सौ भवेन्नरः ॥ ८० ॥ हरितुल्यो भवेत्पुत्रो विख्यातो भुवनत्रये ॥ सौंदर्यं स्यामि सौभाग्यमैश्वर्यं विपुलं धनं ॥ ८१ ॥ सर्ववांछितसिद्धीनां बीजं जन्मनि जन्मनि ॥ इत्येवं कथितं देवि व्रतं कुरु महेश्वरि ॥ ८२ ॥ पुत्रस्ते भविता साध्वीत्युक्त्वा स विरराम ह ॥ व्रतं गणेशोऽश्रवणं दुर्गा ग्रहश्मानसा ॥ ८३ ॥ १६२ ॥ इति श्रीब्रह्मवै० म० नारायणनारदसंवादे गणप० व्रतविधानं नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

नारायण उ० ॥ श्रुत्वा व्रतविधानं च दुर्गा सिद्धेश्मानसा ॥ पुनः प्रपेच्छ कांतं सा दिव्यां व्रतकथां शुभां ॥ १ ॥ पार्वत्यु० ॥ [illegible]कृतं तेनाथ विधानं फलमस्य च ॥ आदिकां सुकथां ब्रूहि कथं वेदप्रबोधितां ॥ २ ॥ अथ कथाप्रारंभः ॥ श्रीमहादेव उ० ॥ शतरूपा मनोः पत्नी पुत्रदुःखेन दुःखिता ॥ ब्रह्मणस्थानमागत्य सा ब्रह्माणमुवाच ह ॥ ३ ॥

॥७॥
रं०

शातरूपोवाच॥ अन्येन प्रकारेण वंध्या याऽप्रसुतो भवेत्॥ तन्मे ब्रूहि जगन्नाथः सर्वकारणकारण॥४॥
तज्जन्मस्य विफलं ऽस्य जन्मैश्वर्यं धनमेव च॥ किंचिन्न शोभते गेहे विना पुत्रेण पुत्रिणां॥५॥ तपो दानोद्भवं पुण्यं जन्मां-
तरसुखावहं॥ सुखदो मोक्षदः प्रीतिदाता पुत्रस्तु पुत्रिणां॥६॥ पुत्रि पुत्रमुखं दृष्ट्वा शातात्श्वमेधजं फलं॥ पुंनाम-
नरकत्राणकारणं लभते ध्रुवं॥७॥ पुत्रोपायं वद विधे वदंतां तपसंयुतां॥ तदा भर्तृन्नत्वे चेत्पत्नी सह यास्यामि कान-
नं॥८॥ रूपाणाराज्यं सौभाग्यं धनं पृथ्वी प्रजावहां॥ किमेते नाव पोस्तात द्विना पुत्रेण पुत्रिणोः॥९॥ अपुत्रि-
णां मुखं दृष्ट्वा विद्याभोत्सहते शिवं॥ कुरुष्व दृश्यवितुं ज्ञानं सम्भवा मे सपुत्रकः॥१०॥ अथवा गरलं भुक्त्वा प्रवेक्ष्या-
मि हुताशनं॥ अपुत्रं पुत्रमस्त्रिवं महाणस्त्रीविहं सकं॥११॥ इत्येवं प्रभुरुक्त्वा सासा साक्षाद्दसेण श्रा-
करौ दृहा॥ सर्वैश्वर्यादि बीजं च सर्वकांक्षाप्रदं शुभं॥१२॥ मा पश्च कुत्र पो दृप्यां व्रतमेतत्सु पुण्यकं॥
कर्त्तव्यं शुक्रकाले च हृद्यत्नाराध्यं च सर्वदं॥१३॥ सर्वतसंख्य कर्त्तव्य सर्वविघ्नविनाशनं॥ येहोत्तानि च र-
ध्यानि व्रते देयानि सुव्रते॥१४॥ व्रतं च काण्वशाखोक्तं सर्ववांछितसिद्धिदं॥ हल्यापुत्रं च भजपे विष्णु-
तुल्यपराक्रमं॥१५॥ श्रवणश्च वचः श्रुत्वा सा सा दृसा व्रतमुत्तमं॥ प्रियव्रतोत्तानपादौ लेभे सुत्रो मनोहरौ॥१६॥
व्रतस्यास्य देवहुती लेभे सिद्धेश्वरं सुतं॥ नारायणांशं कपिलं पुण्यकं पुण्यदं शुभं॥१७॥ अरुंधती दृहस्ता

१७

तुष्टे भेजा लिंगं शुभं शुभा ॥ राज्ञि क्रांता व्रतं कृत्वा लेभे पुत्रं परात्परं ॥१८॥ अदितिश्च व्रतं कृत्वा लेभे वा
मनं कंशुभं ॥ शची जयंतं पुत्रं च लेभे कृत्वेदमीश्वरी ॥१९॥ उत्तानपादपत्नी द्र कृत्वा लेभे ध्रुवं सुतं ॥
कुबेरजाया कृत्वेदं लेभे च नलकूबरं ॥२०॥ सूर्यपत्नी मनुं लेभे कृत्वेदं व्रतमुत्तमं ॥ [illegible]हस्पतिं सुरगुरु
पुत्रमस्य प्रभावतः ॥२१॥ भृगोर्भार्या व्रतं कृत्वा लेभे दैत्यगुरुं सुतं ॥ शुक्रं नारायणांशं च सर्वतेज
स्विनां परं ॥२२॥ इत्येवं कथितं देवि व्रतानामुत्तमं व्रतं ॥ संयमं कुरु कल्याणि हिमालयसुते शुभे ॥२३॥
साध्यं राजेंद्रपत्नीनां देवीनां च सुखावहं ॥ व्रतमेतन्महासाध्वी साध्वीनां प्राणतः प्रियं ॥२४॥ व्रतस्या
स्य प्रभावेन स्वयं गोपांगनेश्वरः ॥ ईश्वरः सर्वदेवानां तव पुत्रो भविष्यति ॥२५॥ इत्युक्त्वा तां कुमार
स्तत्र विरराम च नारद ॥ व्रतं च कारसा देवी प्रहृष्टा सा कृताज्ञया ॥२६॥ इत्येवं कथितं देवी किं भूयः
श्रोतुमिच्छसि ॥ सुखदं मोक्षदं सारं गणेशजन्मकारणं ॥२७॥२८॥ इति श्री ब्र० म० पु० नारायणना
रदसंवादे गणपतिखंडे व्रतकथाप्रकथनं नाम पंचमोऽध्यायः ॥५॥ शौनक उ० ॥ नारायणवचः श्रुत्वा ना
रदो हृष्टमानसः ॥ व्रतस्य सविधानं च संप्रष्टुमुपचक्रमे ॥१॥ नारद उ० ॥ हृतं केन प्रकारेण व्रत

वेतघुभावहंगतन्मोक्ष हिपुनिश्रेष्ठ पार्वत्याभर्तुराततया ॥२॥ लब्ध्वा भजन्मयोगीन्द्राः इत्येते शुभमतयाश्रते ॥
श्रेमन्केन प्रकारेण तभ्भः शंसितुमर्हसि ॥३॥ नारायण उ० ॥ कश्यपथिसा कथां दिव्यां विधानंच व्रतस्यच ॥
स्वयं विधाता तपसां जगाम तपसे शिवः ॥४॥ हरेराराधने व्यग्रो कर्त्तिपेद्ध्यरो हरः ॥ हरिभावनश्री
लश्च हरिस्मृतिपरायणः ॥५॥ परमानंदपूर्णश्च ज्ञानानंदसनातनः ॥ दिवानिशं जनो याति हरिमंत
र्धिहिस्मरन् ॥६॥ प्रहृष्टमानसा देवी पार्वती भर्तुराततया ॥ किंकरान्प्रेरयामास विप्रांश्च अतहेतवे ॥७॥
आनीय सर्वदिव्यानि व्रतोपयोगिकानि च ॥ व्रतं भर्तुः समारेभे सुभद्रा सा शुभक्षणे ॥८॥ सनत्कुमारोऽप
गवाञ्जगाम विधेः सुतः ॥ कर्त्तिमान्तेजसां राशिः प्रज्वलन्निव तेजसा ॥९॥ प्रसाजगाम हर्षश्च प्रसन्नो कौ
सभार्यकः ॥ विष्णुः क्षीरोदशायी च सहलक्ष्मीकश्चतुर्भुजः ॥१०॥ भगवान्जगतां पाता शास्ता भर्त्ता सि पार्ष
दः ॥ वनमालाधरः शाको भक्तिवतो रत्नभूषणः ॥११॥ महासंभृतसंभारो रत्ननामेन नारद ॥ पत्नीश्च सुमति
श्चैव सवित्रीभ्यश्च सहानुगः ॥१२॥ पुलहश्च पुलस्तिश्च वसिष्ठो भृगुरंगिराः ॥ अगस्तिश्च प्रचेताश्च दुर्वासाश्च व
नस्तथा ॥१३॥ जाबालो जमदग्निश्च जैगीषव्यश्च देवलः ॥ गोतमो मुरवश्चकरथः पालिभद्रः पराशरः ॥१४॥
विश्वामित्रो वामदेवो ऋष्यशृंगो विभांडकः ॥ मार्कंडेयो मृकंडुश्च वरस्कुवो लोमशस्तथा ॥१५॥ कौत्सो वत्सश्च
दक्षश्च कात्यायनिरघमर्षणः ॥ कात्यायनः कणादश्च प्राचिनिः कुकुरायनः ॥१६॥ शांकुरायविशीणीश्चैव

पा०
॥१९॥

६+ रत्नानां स्वर्णानां च तथैव च ॥ मुक्तानां च पत्रु
लैः हीरैः श्रीसुभानां सहस्रकं ॥३३॥ सुस्वादुमिष्ट +६

श्चापखड्गः शंखचक्र पद्म ॥ हस्तेनान्येन च वहयो सन्निधापमुनयो मुने ॥१७॥ आशंसंच धर्मपुत्रोऽथ नरनारायणो
मुने ॥ दिक्पाला अष्टथा देवाय क्षगंधर्वकिन्नराः ॥१८॥ आजग्मुः पर्वताः सर्वे सिगणाः पार्वतीव्रते ॥ हिमा
लयः श्रीशैलराजः सापत्यश्च सभार्यकः ॥१९॥ सगणः सानुगः श्चैव रत्नभूषणभूषितः ॥ महासंस्कृत
संभारो नानाद्रव्यसमन्वितः ॥२०॥ मालामाणिक्यरत्नानि व्रतोपयोगीकानि च ॥ नानाप्रकार वस्त्राणि ज
गलांदुर्लभानि च ॥२१॥ लक्षं च गजरत्नानामश्वरत्नं त्रिलक्षकं ॥ द्विलक्षं गवां रत्नं लक्षं सुवर्णकं ॥२२॥
रत्नपूर्णानां हीरैर्व्याप्तानां लक्षभाराणि कौतुकात् ॥ अनंतरत्नप्रभवं आजगाम सुताव्रते ॥२४॥ ब्राह्मणा मा
नवाः सिद्धाः नानाविद्याधरास्तथा ॥ भिक्षुको भिक्षुकाश्चैव वंदिनः पार्वतीव्रते ॥२५॥ विद्याधर्यपर्णीश्चैनं
च अंभ कौसरसां गणाः ॥ नानाविधा वाद्यभांडआजग्मुः शिवमंदिरं ॥२६॥ कैलासराज्यमागच्छेयं दने
नमुसंस्कृतं ॥ आम्रपल्लवसत्रौचंकं कदलीस्तंभशोभितं ॥२७॥ दूर्वाधान्य पर्णलताफलपुष्पविराजितं ॥
निर्मितं परमरागेण देवेशस्य गणा मुदा ॥२८॥ ऋत्विजः सिंहासने देवे ते पूजिताः शंकरेण च ॥ कैलासवासिनः
सर्वे परमानंदसंयुताः ॥२९॥ हानाध्यक्षः सुनासीरः कुबेरः कोशरक्षकः ॥ अन्ये शाचस्य यं सर्वैः पति
वेशो जलाधिपः ॥२०॥ दध्यानं च सहस्राणि दुग्धानां च तथैव च ॥ सहस्राणि घृतानां च गुडानां च शर्करा
णां निचय ॥३१॥ माध्वीकानां सहस्राणि तिलानां चम्रातानि च ॥ लक्षं कंचेयत ब्राह्मणानां बभक्षुः पार्वतीव्रते ॥३२॥

॥३४॥

पिष्टकाणांच कुंजानि भूतलक्षाणि नारद ॥ स्वस्तिकानांचापकानां बभूवुर्लक्षराशयः ॥ ३३ ॥ गुडसंस्कृत
ण्णानांच बभूवुः कोटिराशयः ॥ शालीनां पृथुकानांच मतिनांच महामुने ॥ ३४ ॥ बभूवुः पर्वतास्तत्र
कैलासे पार्वतीव्रते ॥ पायसं पिष्टकंचैव स्वान्नं सुमनोहरं ॥ ३५ ॥ चक्राकलक्ष्मीः पाकंच व्यंजनं घृतसंस्कृ
तं ॥ बभुजे देवर्षिगणैः सार्द्धं नारायणं स्वयं ॥ ३६ ॥ बभूवुर्लक्षविप्रौपरिवेषणकारकाः ॥ तांबूलंच ददौ श्रव ४
ते भूपः कर्पूरादिसुवासितं ॥ ३७ ॥ रत्नसिंहासनास्तेच विप्रमुख्याः सुदक्षिणाः ॥ रत्नसिंहासनस्थंच वि
ष्णुं क्षीरोदवासिनं ॥ ३८ ॥ सेव्यमानः पार्षदैश्च समीतैः श्वेतचामरैः ॥ ऋषिभिः स्तूयमानंच सिद्धैर्देवग
णैस्तथा ॥ ३९ ॥ विद्याधरीणां नृत्यानि पश्यंतं सस्मितं मुदा ॥ गंधर्वाणांच संगीतं श्रुतवंतं मनोहरं ॥ ४० ॥
पप्रच्छांकरो प्रसन्नं प्रसन्नवक्त्रं भक्तिपूर्वकं ॥ ब्राह्मणप्रेरितो युक्तं व्रतं कर्त्तुमभीप्सितं ॥ ४१ ॥ देवर्षिगणकर्णा
पां सभायां संपुटांजलिः ॥ श्रीमहादेव उ० ॥ मदीयं प्रार्थनं नाथ श्रीनिवास शृणु प्रभो ॥ ४२ ॥ तपःस्वरूपं तपसां
कर्मणांच फलप्रदः ॥ व्रतानां जपयज्ञानां फलानां सर्वपूजितः ॥ ४३ ॥ सर्वेषां बीजरूपेण वांछाकल्पतरोह
रे ॥ सुपुण्यकव्रतं कर्तुं अत्रमिच्छति पार्वती ॥ ४४ ॥ पुत्रार्थिनी सा शोकार्त्ता हृदयेन विदूयती ॥ रतिभंगे रते दे
४५ वैर्वर्जं च पं भिन्नादिता ॥ प्रबोधिता मया साध्वी विविधैर्वचनामृतैः ॥ सुतं स्वामिसौभाग्यं सुव्रता
पाच्यते व्रते ॥ ४६ ॥ ताभ्यां विना न संतुष्टास्य प्राणांस्त्यक्तुमिच्छति ॥ पुरा त्यक्तं स्वदेहंच पितृयज्ञेच मानि

रा०
॥१०॥

नी ॥४७॥ मन्त्रिंदुर्थं त्रैलोक्ये हे पुत्र जन्मजन्मसा ॥ सर्वं जानासि वृत्तांतं सर्वज्ञं सांव हामिद्धिं ॥४८॥ कान्ता
तां वद तत्सत्त्वं परिणामसुभप्रदं ॥ दुर्निवार्यश्च सर्वेषां स्त्रीप्रभावश्च चापलः ॥४९॥ दुस्त्याज्यो योगिभिः
सिद्धैरस्माभिश्च तपस्विभिः ॥ जितेंद्रियैर्जितक्रोधैः स्त्रीरूपं मोहकारणं ॥५०॥ सर्वमायाकरं रूपं च काम
वर्द्धनकारणं ॥ अस्मात्स्त्रीकामदेवस्य दुर्जयं जयकारणं ॥५१॥ मुनिर्मितं च विधिना सर्वेषां विधिपूर्व
कं ॥ मोक्षद्वारकपाटं च हरिभक्तिविरोधनं ॥५२॥ संसारबंधनं साक्षात् रज्जुरूपं सनातनं ॥ वैराग्यरोधनो
बीजं च यच्छ्रावकरागविवर्द्धनं ॥५३॥ पतनं साहसानां च दोषाणामालयं सदा ॥ अप्रत्ययानां क्षेत्रं च स्वयं प्र
कटमत्तिमिलम् ॥५४॥ अहंकाराश्रयं शश्वद्विषकुंभं सुधामुखं ॥ सर्वैरसाध्यं साध्यं च दुराराध्यं च सर्वदा ॥
॥५५॥ स्वकार्यसाध्यं चाबोध्यं कुलहा कुरकारणं ॥ सर्वं निवेदितं नाथ मत्तं त्वं कर्त्तुमर्हसि ॥५६॥ कार्यं स
वपरामर्शं परिणामसुखावहं ॥ नारायण उ० ॥ इत्येवमुक्त्वा भगवान्गिरीशः पद्मसनो मुखं ॥५७॥ चिररा
म सभामध्ये सस्मितास्यश्च कमलापतिं ॥ शंकरस्य वचः श्रुत्वा सोऽप्रहस्य जगदीश्वरः ॥५८॥ हितं मितं च वच
नं प्रवक्तुमुपचक्रमे ॥ श्रीविष्णुरु० ॥ पुण्यकं व्रतसारं च सती संतानहेतवे ॥५९॥ स्वामिसौभाग्यवी
जं च पत्नीते कर्तुमिच्छति ॥ सर्वसाध्यं दुराराध्यं सर्वकामफलप्रदं ॥६०॥ शुभदं सुखसारं च मोक्ष
दं पार्वतीश्वर ॥ सर्वेश्वरो व्रताराध्यो गोपीशः श्रीगुणाकरः ॥६१॥ गोलोकनाथो भगवान्स्वर्णश्र

॥१०
रवे

स सनातनः ॥ निराश्रयैर्निर्लिंगो निरूपाधिर्निरामयः ॥ ६२ ॥ भक्तप्राणश्च भक्तेशो भक्तानुग्रहकारितः ॥ दु
श्च राराध्यो हि योन्येषां भक्तानां मतिदायकः ॥ ६३ ॥ भक्ताधीनो हि भगवान्सर्वसिद्धो हि निष्फलः ॥ येपस्यच क
लौः कृष्णोश्च स्वयं विष्णु महेश्वरः ॥ ६४ ॥ महान्विराट्तदंशाश्च निर्लिप्तः प्रकृतेः परः ॥ अव्ययो विग्रह
श्चोग्रो भक्तानुग्रहकारकः ॥ ६५ ॥ त्रिकोटिजन्मसाध्यं च न साध्यं भारतं विना ॥ तस्माद्धि भारते जन्म ह
रिभक्तिं लभेन्नरः ॥ ६६ ॥ सवनं क्षुद्रदेवानां दत्त्वा स सप्तसु जन्मसु ॥ सूर्यमंत्रमवाप्नोति केवलं सततद्वि
षाः ॥ ६७ ॥ सूर्यमंत्रसमाराध्य त्रिषु जन्मसु भारते ॥ प्राप्नोति शैवमंत्रं च सर्वदं मानवो ध्रुवं ॥ ६८ ॥ सं
सेव्य परया भक्त्या सामेव सप्तजन्मसु ॥ प्राप्नोति मायामंत्रं च तस्याः पादप्रसादतः ॥ ६९ ॥ शतं जन्मसमा
राध्य मायां नारायणीं परां ॥ नारायणकलां सर्वां समवाप्नोति मानवः ॥ ७० ॥ कृष्णभक्तिमवाप्नोति भ
क्तसंसर्गहेतुकं ॥ संप्राप्य भक्तिं विष्णुं मां भजमानस्य भासते ॥ ७१ ॥ प्राप्नोति परिपक्वं च मतिं भक्तनिषे
वया ॥ सद्भक्तिप्रसादेन देवानामाशिषा शिव ॥ ७२ ॥ श्रीकृष्णमंत्रं प्राप्नोति निर्वाणफलदं परं ॥ कृ
ष्णश्रितं कृष्णमंत्रं सर्वकामफलप्रदं ॥ ७३ ॥ कृष्णतुल्यो भवेद्भक्तो चिरं कृष्णनिषेवया ॥ महतिः प्रलयः
पातः सर्वेषां सर्वनिश्चितो ॥ ७४ ॥ न पातः कृष्णभक्तानां साधकानामविनाशिनां ॥ अविनाशिनि गोलो
के मोदते कृष्णकिंकराः ॥ ७५ ॥ हसंति ते सुनिश्चिंतादेवान्नस्यादिकं शिव ॥ त्वं संहर्त्तापि सर्वेषां न भक्ता

ग०
११३॥

नां महेश्वर ॥७६॥ माया मोहयते सर्वान्भक्तानां च मम हि मम ॥ माया नारायणी माता सर्वेषां दुःखभक्ति
दा ॥७७॥ न दुःखभक्तिं प्राप्नोति विना मायानिषेवणं ॥ सा च नारायणी माया मूलप्रकृतिरीश्वरी ॥७८॥
दुःखप्रिया दुःखभक्ता दुःखतुल्या विनाशिनी ॥ सा च तेजःस्वरूपा च स्वेच्छाविग्रहधारिणी ॥७९॥ आ
विर्भूता च देवानां तेजसा सुमेरुगह्वरे ॥ निहत्य दैत्यान्सर्वांश्च दक्षपत्नी च भारते ॥८०॥ लब्धा पत्युः
तपसा जन्म चाप्नेश जन्मनः ॥ सत्यक्त्वा देहं पितृयज्ञे सा सती तव निंदया ॥८१॥ जगाम देवी गोलोकं दुर्
गं ॥ जिं सनातनी ॥ गृहीत्वा विग्रहं तस्याः गुणरूपाश्रयं परं ॥८२॥ ध्यामं ध्यामं भावतेस्यं विषण्णो भूः
पुरास्मरः ॥ विबोधिता मया सं च श्रीकृष्णे सुसंहितं ॥८३॥ लब्ध्वा भवंतं सा कृष्णकृतां तपसा चिरेण
च ॥ कृष्णतुल्यं कं साध्वी सुव्रता सुव्रतं शिव ॥८४॥ राजसूयसहस्राणां पुत्रे पत्रधनव्ययः ॥ नसाध्वं
सर्वसाध्वीनां व्रतमेतत्रिलोचन ॥८५॥ स्वयं गोलोकनाथश्च कृष्णश्च स्वप्रभावतः ॥ पार्वत्यागर्भजातस्तत्र
तव पुत्रो भविष्यति ॥८६॥ स्वयं देवगजानां च यस्मादीशः कृपानिधिः ॥ गणेश इति विख्यातो भविष्यति
जगत्त्रये ॥८७॥ यस्य स्मरणमात्रेण विघ्नं निर्विघ्नतां भवेत् ॥ जगतां हि रंबतातेन विघ्नं विघ्नाभिधो विभो ॥८८॥
नानाविधानि द्रव्याणि यस्मा देयानि पुण्यके ॥ पुंसालं बोदरं चं चलेन लंबोदरः स्मृतः ॥८९॥ शनैर्दृष्ट्या
शिरश्छेदो गजवक्त्रेण योजितः ॥ गजाननं शुभं तेन निबेधः केन वार्यते ॥९०॥ परशुर्नाम्पशुरामस्य यदेकं

॥११३॥
रंव

दंतखंडकं ॥ प्रविष्यंति निकेषेनैव कृदंताभिध्यः श्रीशुः ॥ ९१ ॥ पूज्यश्च सर्वदेवानामस्माकं जगतां विभुः ॥ स
वनित्यपूजनेनस्य भविता महदरेणवै ॥ ९२ ॥ पूजासु सर्वदेवानामग्रसंपूज्यतां जनः ॥ पूजाफलमवाप्नोति निर्वि
घ्नेन व्यथान्यथा ॥ ९३ ॥ गणेशंच दिनेशंच विष्णुं शंभुं हुताशनं ॥ दुर्गामनेन संसेव्या पूजयेद्देवतावरं ॥ ९४ ॥
ज
गणेशपूजने विघ्ननिघ्नं त्रिंगतिर्भवेत् ॥ निर्व्याधिः सूर्यपूजायां शुचिः श्रीविष्णुसेवने ॥ ९५ ॥ मोक्षश्च पा
पनाशश्च यशः शौर्यविवर्द्धनं ॥ तत्वज्ञानं सुतस्तानां बीजं शंकरपूजनं ॥ ९६ ॥ सुबुद्धिः सुस्त्री सद्भूमिः सत्प्रजाबं
धुकारणं ॥ हरिभक्तिप्रदश्चैव परं दुर्गार्चनं शिवे ॥ ९७ ॥ निधने संस्मृतागिंच ज्ञानमक्षयं लभेन्नरः ॥ शताभीका
च भवति शंकराञ्चनिषेवणात् ॥ ९८ ॥ विपरीतं शिवं गतामेते वा पूजनं विना ॥ एवं क्रमो महादेव कथ्येक
लो विनिश्चितं ॥ ९९ ॥ एषे [illegible] श्वरी विश्वमाता नित्यासृष्टिपरायणा ॥ आविर्भविष्यति सा भावी एतेषामीश्व
ररूपया ॥ १०० ॥ इत्युक्त्वा श्रीहरिस्तत्र विरराम सभांतरे ॥ प्रहृष्टा देवता विप्राः पार्वत्या सहसंभ्रमः ॥ १०१ ॥
॥ २ [illegible] ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापु° नारायणनारदसंवादे गणपतिखंडे पुण्यकव्रताज्ञोपदेशो नाम षष्ठोऽध्या
यः ॥ ६ ॥ नारायण उ° ॥ हरेराज्ञां समादाय शिवाय प्रहृष्टमानसा ॥ उवाच पार्वती प्रीत्या हरिसंतोषमंगलं ॥ १ ॥
शिवाज्ञां च समादाय शिवाप्रहृष्टमानसा ॥ वाद्यं च वादयामास मंगलं मंगलप्रदं ॥ २ ॥ सुस्नाता सुदती
शुक्ले बिभ्रती धौतवाससी ॥ संस्थाप्य रत्नकलशं शुक्लधान्योपरिस्थितं ॥ ३ ॥ संस्थाप्य पुरतो [illegible]

दिक्पालान्वस्त्रभूषितान् ॥ देवांतराश्च नागाश्च समर्च्य विधिनोदितं ॥४॥ समर्च्य परया भक्त्या प्रसन्नपिंडु
महेश्वरान् ॥ चंदनागरुकस्तूरीकुंकुमेन विराजितान् ॥५॥ वन्हिशुद्धांशुवस्त्रेण सद्रत्नभूषणेन च ॥ रजोन्यद्र
पु३ व्यविविधैः पूजिताश्च सुपुष्पकैः ॥६॥ समारंभे व्रतं देवी स्वस्तिवाचनपूर्वकं ॥ आचार्याभीष्टदेवं तं श्रीहरं
मंगलेव्रते ॥ भक्त्या द्विजोत्तमेणैव सोपचाराणि षोडश ॥ यानि व्रतविधेयानि देयानि विविधानि च ॥८॥ प्र
ददौ तानि सर्वाणि प्रसन्नं फलदानि च ॥ अतोऽनंतमुपहारैश्च दुर्लभं भुवनत्रये ॥९॥ तत्र सर्वं ददौ भक्त्या सुव्र
ते सुव्रता सती ॥ दत्वा सर्वाणि द्रव्याणि वेदमंत्रेण सा सती ॥१०॥ हापंचकारयामास सप्रीतं सतिलसर्पिषा ॥
ब्राह्मणान्भोजयामास देवतातिथिपूजितान् ॥११॥ कर्तव्यमेव कर्तव्ये सुव्रते सुव्रता सती ॥ प्रसहं साव
धानेष्यं चकार पूर्णवत्सरं ॥१२॥ समाप्तीदिवसे विप्रता प्रोवाच पुरोहितः ॥ सुव्रते सुव्रते मह्यं देहीति पति
दक्षिणां ॥१३॥ श्रुत्वा पुरोहितोक्तं सा विलप्य सुरसंसदि ॥ मूर्छां प्राप्य महामायामोहिता सा च चेतसा ॥१४॥
सतीं च मूर्छितां दृष्ट्वा प्रहस्य मुनिपुंगवाः ॥ संबुद्धं प्रेषयामास सुव्रतां विष्णुश्च नारद ॥१५॥ संप्रेषितः शिवः
स्वैश्च शिवां बोधयितुं शिव ॥ शिवः समुपमंचक्रे प्रवक्तुं वदतां मुने ॥१६॥ श्रीमहादे० ॥ उत्तिष्ठ भद्रे भद्रं ते
भविष्यति न संशयः ॥ सांप्रतं चेतनं त्यक्त्वा मदीयं वचनं शृणु ॥१७॥ शिवः शिवां तामित्युक्त्वा शुश्रूषं तो
घृतानुग्रः ॥ वससि स्थापयामास कारयामास चेतनां ॥१८॥ हितं सत्यं मितं सर्वं परिणामसुखावहं ॥

यज्ञास्यैरं च फलं दृष्टं वक्तुमुपचक्रमे ॥१९॥ शृणु देवी प्रवक्ष्यामि पद्वेदेन निरूपितं ॥ सर्वसंमतमित्यस्य ध-
र्माय धर्मसंसदि ॥२०॥ सर्वेषां कर्मणां देवी सारभूता च दक्षिणा ॥ यज्ञो दानफलदानित्यं धार्यश्चैव धर्मक-
र्मणि ॥२१॥ दैवं वापेत्लवं वापि नित्यं नैमित्तिकं प्रिये ॥ यत्कर्म दक्षिणाहीनं तत्सर्वं निष्फलं भवेत् ॥२२॥
दाता च कर्मणां तेन काले सत्यं च नजेद्ध्रुवं ॥ देहांते देव्यमाप्नोति स्वासातिः परिपीडितः ॥२३॥ दक्षिणा
५ तु विप्रमुद्दिश्य तत्कालं न दीयते ॥ तन्मुहूर्ते व्यतीते तु दक्षिणा द्विगुणा भवेत् ॥२४॥ चतुर्गुणा दि-
ने तीते पक्षे शतगुणा भवेत् ॥ मासे पंचशतगुणा षण्मासे तु चतुर्गुणा ॥२५॥ संवत्सरे व्यतीते तु
तत्कर्म निष्फलं भवेत् ॥ दाता च नरकं याति यावच्चंद्रदिवाकरौ ॥२६॥ पुत्रपौत्रधनैश्वर्यं क्षयमाप्नो-
ति पातकात् ॥ धर्मानिष्ठो भवेत्तस्य धर्महीने स्वकर्मणि ॥२७॥ श्रीविष्णुः ॥ रक्षस्य कर्मधर्मिष्ठे ध-
र्मिष्ठे धर्मकर्मणि ॥ सर्वेषां च भवे दाता स्वधर्मपरिपालके ॥२८॥ श्रीलक्ष्मीः ॥ पश्च्य केन निमित्तेन न धु-
र्मपरिरक्षति ॥ धर्मेन ऽचधर्मज्ञे तेस्य सर्वं विनस्यति ॥२९॥ धर्मउ० ॥ मां रक्षपत्नेतः साध्वी कुरु प्रणं
प्रतं सती ॥ मयि स्थिते महासाध्वी सर्वभद्रं भविष्यति ॥३०॥ देवा ऊचुः ॥ धर्मं रक्ष महासाध्वी कुरु प्रणंप्र-
तं सती ॥ वयं तेन [illegible] कुरुष्व सा प्रणमामनंस ॥३१॥ पुनरूचुः ॥ सत्वा साध्वी प्रणीतं मे देहि विप्राय दक्षि-
णां ॥ स्थिते च स्मात्सु भवेत्तोः किमभद्रं भविष्यति ॥ सूत ॥ सनत्कुमारः ॥ शिवं शिवे देहि मह्यं नन्वेद्व्रतफलं प्रते

ग॰
॥३२॥

सुचिरं संचितः स्यापि स्वात्मन स्तपसः फलं ॥३३॥ पार्वत्युवाच ॥ किं कर्मणा पदे देवेशः किमद्दक्षिणया सुते ॥
किं पुत्रेणाथ धर्मेण यत्र भर्त्तापि दक्षिणा ॥३४॥ यदि भर्त्ता मिमयात्स्यात्का यदि भक्षश्च दैवतं ॥ गते च का-
रणे श्राद्धं कृतः स स्यकृतः फलं ॥३५॥ प्राणांतस्य का स्यैव पापं दैदैन किं प्रयोजनं ॥ दक्षिणः दक्षिणवि-
हीनेव च हेतु वा किं प्रयोजनं ॥३६॥ मृते तु पुत्रस्य मातेः साध्वी याज्ञस्तु रक्ष्यतः ॥ यदि भर्त्ता भवेद्देवः किं ते४
धनेन सुतेन वा ॥३७॥ भर्त्तु रक्षाश्च यत्नतः केवलं भर्त्तु फलकः ॥ यत्र फलं भवेद्दृष्टं तद्धानि त्वं च नि-
फलं ॥३८॥ शिव उवाच ॥ पुत्रादपि परः स्वामी धर्मश्च स्वामिनः परः ॥ न स्त्रीधर्मश्च धर्मिष्ठे स्वामिना
किं सुते नवं ॥३९॥ श्रीसौवा॰ ॥ स्वामिनश्च परो धर्मो धर्मी त्वं स च सुव्रते ॥ तस्य संकल्पितं कर्म न तु
त्वं कुरु व्रते ॥४०॥ पार्वत्युवाच ॥ निरूपिते सुदेवेषु स्वत्राद्धो धर्मे वा च यक्रः ॥ न य स्योस्त्रीति स स्वामीव दु-
क्तः शृणु मद्वचः ॥४१॥ तस्य दाता स दास्वामी न च स्वस्वामिनो भवेत् ॥ अहो व्यय स्वाभवति वेदज्ञा
नं न बोध्यतां ॥४२॥ धर्म उ॰ ॥ पत्नीं विना न चान्यस्य स्वामिनं दातुमर्हसि ॥ दंपती धर्मवित्कांतो ह्येको दे-
ता च द्वौ समौ ॥४३॥ पार्वत्यु॰ ॥ पिता ददाति यां पात्रे स च नत्यजति लक्ष्मुतां ॥ न श्रुतं विपरीतं च श्रुतौ श्रुतिप
रापणौ ॥४४॥ देवा ऊचुः ॥ बुद्धिस्वरूपासं दुर्मे बुद्धिमंतो च पंसया ॥ वेदज्ञे वेदवादेषु केया तां जेतुमीश्वराः ॥४५॥
निरूपिता पुण्यकेऽन्नव्रते स्वामी च दक्षिणा ॥ श्रुतौ श्रुतोयः स धर्मो विपरीतो स्वकर्मकृः ॥४६॥ पार्वत्यु॰ ॥

॥३२॥
स्वं॰

केवलं देहमाश्रित्य कः करोति विनिर्णयं ॥ वक्तवांल्लौकिकः कोपि दृष्टो कार्यांश्च तस्य जेत् ॥४७॥ वेदप्र-
कृति पुंसोश्च गरीयान्सुरूपोद्भवं ॥ निबोधितासुराः प्राज्ञा बाला ह्यहं कथयामि किं ॥४८॥ बृहस्पतिः ॥ न
पुमांसं विनास्य हिंसा [illegible]धीश्च प्रकृतिं विना ॥ श्रीकृष्णश्च स्वयं सोऽस्य शासमो प्रकृतिमरूपो ॥४९॥ पार्वत्युः ॥
वः कृष्णप्रकृतेः स्वगुणा सांव्रतेन सगुणः पुमान् ॥ पुमान्नारीं प्रकृतेन थापिनतत श्च सा ॥५०॥ एतस्मिन्नंतरे
देवामुनयः सर्वे संसदि ॥ रत्नेंद्रसारनिर्माणमाश्चर्यं ददृशू रथं ॥५१॥ पार्षदैश्च परिवृतं सर्वैः श्यामैश्चतुर्भु-
६ ले जैः ॥ वनमालापरिवृतै रत्नभूषणभूषितैः ॥५२॥ अवरुह्य ततो यानं स्वाजगाम सभांके तं तुष्टुवुः संतसुरेंद्रा-
स्ते देवं वैकुंठवासिनं ॥५३॥ शंखचक्रगदापद्मधरं श्रीशं चतुर्भुजं ॥ लक्ष्मीसरस्वतीकांतं शांतं तं सुमनोहरं ॥५४॥
सुखदृश्यं भक्तानामदृश्यं कोटिजन्मभिः ॥ कोटीकंदर्पलावण्यं कोटिचंद्रसमप्रभं ॥५५॥ अमूल्यरत्न-
रचितं चारुभूषणभूषितं ॥ सेव्यं प्रसादिदेवैश्च सेवकैः संस्तुतं शुभं ॥५६॥ तद्भासया च प्रच्छन्नैर्वेष्टितं च सु-
रर्षिभिः ॥ वासयामास तं ते च रत्नसिंहासने वरे ॥५७॥ तं ते प्रणेमुः शिरसा प्रसन्नं विष्णुं शिवादयः ॥ संपुटां-
जलयः सर्वे पुलकांगाश्रुलोचनाः ॥५८॥ सस्मितस्तान्समप्रच्छ सर्वं मधुरया गिरा ॥ प्रबोधितुं सुबोधज्ञः
प्रवक्तुमुपचक्रमे ॥५९॥ नारायण उ० ॥ सहं बुध्वा बुद्धिमंतो न वक्तुमुचितं सुराः ॥ सर्वेशान्यान्नपा विश्वेशक्ति-
मंतो हि जीविनः ॥६०॥ प्रसादितृणपर्यंतं सर्वं प्रकृतिकं जगत् ॥ सत्संविसं विनामां च मायाशक्तिः प्रकाशिता ॥६१॥

॥ ग० ॥
॥ १५४ ॥

आविर्भूता च सा मंतो सृष्टौ देवी मदीच्छया ॥ तिरोहिता च सा शेषे सृष्टिसंहरणे मयि ॥ ६२ ॥ सृष्टिकर्त्री च
प्रकृतिः सर्वेषां जननी परा ॥ ममतुल्या च मन्माया तेन नारायणी स्मृता ॥ ६३ ॥ सुचिरं तपसा लब्धं शंभुं ।
नाध्याय ता च मां ॥ तेन तस्मै मया दत्ता तपसां फलरूपिणी ॥ ६४ ॥ अतं च लोकसिध्यर्थं मस्मान्नस्यापि मे वचः ॥
स्वरूपं श्रुतानां तपसां फलदात्री जगत्त्रये ॥ ६५ ॥ पापघ्ना मोहिताः सर्वे किमस्या या स्तवं प्रतं ॥ साध्यमस्या प्रतफ-
लं कल्पे कल्पे पुनः पुनः ॥ ६६ ॥ सुरेश्वरा मदंशाश्च ब्रह्मविष्णुशिवादयः ॥ कलाः कलांशरूपास्ता जीविनश्च सु-
रादयः ॥ ६७ ॥ मृदा विना घटं कर्तुं कुलालश्चेव यथाक्षमः ॥ विना शक्त्या तथाहं च स्वसृष्टिं कर्तुमक्षमः ॥ ६८ ॥ शक्तिः
प्रधाना सृष्टेश्च सर्वदर्शनसंमतं ॥ अहमात्मा हि निर्लिप्तोदृश्यः साक्षी च देहिनां ॥ ६९ ॥ देहाः प्रकृतिकाः सर्वे न-
श्वराः सौतिपंचकाः ॥ अहं नित्यः शरीरी च नानुविग्रहविग्रहाः ॥ ७० ॥ सर्वाधारा च प्रकृतिः सर्वात्माहं जग-
तश्च ॥ अमी ते समनो ब्रह्मा ज्ञानरूपो महेश्वरः ॥ ७१ ॥ पंच प्राणाः स्वयं विष्णुर्बुद्धिः प्रकृतिरीश्वरी ॥ शक्तादि-
द्रादयश्चैताः सर्वाश्च प्रकृतेः कलाः ॥ ७२ ॥ साच शैलेंद्रकन्येयं प्रकृतिर्वेदनिरूपितं ॥ अहं गोलोकनाथश्च वैकुंठेशः
सनातनः ॥ ७३ ॥ गोपीगोपैः परिवृत तत्रेव च द्विजः स्वयं ॥ चतुर्भुजोत्र देवेशो लक्ष्मीशः पार्षदैर्वृतः ॥ ७४ ॥ ऊर्ध्वं
परश्च वैकुंठात् संस्थाता कोटियोजने ॥ मम श्रमश्च गोलोके यत्राहं गोपिकापतिः ॥ ७५ ॥ अताराध्यो हि द्विभुजः
स च तत्फलदायकः ॥ यद्रूपं चिंतयेद्यो हि तच्चत फलदायकं ॥ ७६ ॥ अतं परं कुरु शिवे शिवं दत्वा च दक्षिणां ॥ पु-
नः समुच्चितं काल्पे दत्वा नाथं गृहिष्यसि ॥ ७७ ॥ विष्णुदेहो यथा गावो विष्णुदेहस्तथा शिवः ॥ द्विजाय दत्वा गो ॥ १५४ ॥
रंच०

माल्यं गृहाण स्वामिनः शुभे ॥७८॥ पत्नेपत्नीव यथा दातुं क्षमः स्वामी स देवहि ॥ तथा सा स्वामिनं दातुमीश्वरी
तिश्रुतौ यसं ॥७९॥ इत्युक्त्वा स सभामध्ये तत्रैवालरधीपतं ॥ दद्धाले: साच संहृष्टा दक्षिणां दातुमुद्यत ॥८०॥
तस्या शिवा पूर्णहोमं सा शिवं दक्षिणां ददौ ॥ स्वस्ति स्वस्त्युक्त्वा च जग्राह कुमारो देवसंसदि ॥८१॥ उवाच दुर्गा
संत्रस्ता शुष्ककंठौष्ठतालुका ॥ पुटांजलिपुता विप्रं ह्रदुपेन विदूयता ॥८२॥ पार्वत्युक्त ॥ गोमूल्यं मत्पति स्वा
दे५ मीनिति वेदे निरूपितं ॥ गवां लक्षं प्रयच्छामि हि मत्स्वामिनं द्विजाः ॥८३॥ तदा तस्याभिविज्ञभ्यो दानानि
विविधानि च ॥ आत्महीनो हि देहः किं किं कर्मकर्तुमीश्वरः ॥८४॥ सनत्कुमार उ० ॥ गवां लक्षेण मे देवि वि
प्राणानां किं प्रयोजनं ॥ ददाति मल्लरत्नंच गवां प्रसर्पणेन कः ॥८५॥ स्वे स्वे स्वस्वस्वत्वं कर्त्ता सत्तः सर्वे जग
त्त्रये ॥ कर्तुं देवस्मितं कर्म भवे किं वा परेच्छया ॥८६॥ दिगंबरंभरः तस्यापि व्यापि जगत्त्रये ॥ बालका
नां बालिकानां स्मरहं स्मितकारणं ॥८७॥ इत्युक्त्वाभ्रसणः पुत्रो गृहीत्वा शंकरं मुने ॥ सन्निधौ वासयामा
स तेजस्वी देवसंसदि ॥८८॥ दृष्ट्वा शिवं ग्रस्यमाणं कुमारेण च पार्वती ॥ समुद्यता तनुं त्यक्तुं शुष्ककंठौष्ठता
लुका ॥८९॥ विचिंत्य मनसा साध्वी सेयमेव दुरत्ययं ॥ दनेसोभीष्टदेवश्च नचप्राहं फुल्लेप्रते ॥९०॥ एतस्मि
न्नंतरे देवाः पार्वती सहितास्तदा ॥ सद्यो ददृशु राकारो तेजसां निकूरंपरं ॥९१॥ कोटिसूर्यप्रभाढ्यं च प्रज्वलान्श्च
दिशो दश ॥ कैलासशैलं पुरतः सर्वदेवादिभियुतः ॥९२॥ सर्वापर्वतरछन्ने विस्तृतं मंडलं द्रसं ॥ दृष्ट्वा च भगव

॥पा०॥
॥९५॥

द्रूपं तु स्तुवत्स्तत्क्रमेण च ॥१३॥ त्रिविक्र०॥ प्रसादान्निश्च सर्वाणि यल्लोमविवरेषु च ॥ सोयं ते षोडशांशाश्च केवलं
यो महान्विराट् ॥१४॥ अंसोवा०॥ वेदोपवुक्तंस्वयं च परमं सत्यमीश्वरं ॥ स्तोतुं तदपि नु महं शक्तः किं स्तो
मितं सदं ॥१५॥ श्रीमहे०॥ ज्ञानाधिष्ठानदेवाहं स्तौमि ज्ञानपरस्य किं ॥ सर्वानिर्वच्य निर्वंतसां च स्वेच्छा
मयं विभुं ॥१६॥ धर्म०॥ अहं स्य मवतारेषु यद्रूपं सर्वजंतुषिः ॥ किं स्तौमि तेजोरूपं च भक्ता ॥ नु महाविग्र
हं ॥१७॥ देवाद्युचुः ॥ कृवयं तत्कलांशाश्चेतिंतासां स्तोतुमीश्वराः ॥ स्तोतुं न शक्ता वेदाद्यं न शक्ताश्च सरस्व
ती ॥१८॥ मुनयऊचुः ॥ वेदान्यठित्वा विद्वांसो वयं किं वेदकारणं ॥ स्तोतुमीशान वानीशा यंच वाङ्मनसः
परं ॥१९॥ सरस्वऊ०॥ वागाधिष्ठातृदेवी मां वेदंति वेदवादिनः ॥ किंचिन्न शक्ता यां स्तोतुं महो वाङ्म
नसोः परं ॥१००॥ सावित्र्यु०॥ वेदप्रसूरहं नाथ सत्स्त्रानत्कल्लयाधुरा ॥ किं स्तौमि स्त्रीस्वभावेन सर्वका
रणकारणं ॥१०१॥ लक्ष्म्यू०॥ यदुत्रा विष्णुकांताहं जगत्पोषणकारिणी ॥ किं स्तौमि तत्कलास्पृष्टा जग
त्पोषणकारिणी ॥१०२॥ हिमाल०॥ हसंति संतो मां नाथ कर्मणा स्थावरं परं ॥ स्तोतुं समुद्यतं क्षुद्रं किं स्तो
मि स्तोतुमक्षमः ॥१०३॥ क्रमेण सर्वे तं स्तुत्वा देवाधिररपुर्मुने ॥ देव्यश्च मुनयः सर्वे पार्वती स्तोतुमुद्य
ताः ॥१०४॥ धौतवस्त्रजटाभारं बिभ्रती सुव्रताव्रते ॥ प्रेरितापरमात्मानं प्रतारायं शिवेन च ॥१०५॥ ज्वल

॥९५॥
॥रं०॥

दग्निशिखारूपा तेजोमूर्त्तिमयी सती ॥ तपसां फलदा माता जगतां सर्वकर्मणां ॥१०६॥ पार्वत्यु० ॥ हे कृष्ण जा
नासि मां भद्र नाहं त्वां ज्ञातुमीश्वरी ॥ के वा जानंति वेदज्ञा वेदा वा वेदकारकाः ॥१०७॥ त्वदंशास्त्वां न जानंति क
थं ज्ञास्यंति बालिशाः ॥ त्वं चापि तत्त्वं जानासि किमन्ये ज्ञातुमीश्वराः ॥१०८॥ सूक्ष्मात्सूक्ष्मतमो व्यक्तः स्थूला
त्स्थूलतमो महान् ॥ विश्वस्त्वं विश्वतेजस्त्वं विश्वबीजं सनातनः ॥१०९॥ कार्यं त्वं कारणं त्वं च कारणानां च कार
णं ॥ तेजःस्वरूपो भगवान्निराकारो निराश्रयः ॥११०॥ निर्लिप्तो निर्गुणः साक्षी स्वात्मारामः परात्परः ॥ प्र
कृतीशो विराड्बीजं विराड्रूपस्त्वमेव च ॥१११॥ सगुणस्त्वं प्राकृतिकः कलया सृष्टिहेतवे ॥ प्रकृतिस्त्वं पुमां
स्त्वं च त्वदन्यो न कश्चिद्भवेत् ॥११२॥ जीवस्त्वं साक्षिणो भोगी स्वात्मनः प्रतिबिंबकः ॥ कर्म त्वं कर्मबीजं त्वं कर्म
णां फलदो विभुर्भवेत् ॥११३॥ ध्यायंति योगिनस्तेजस्त्वदीयमशरीरिणं ॥ वैष्णवाश्चैव साकारं कमनीयं परा
त्परः ॥११४॥ क्वचिच्चतुर्भुजं रम्यं लक्ष्मीकांतं मनोहरं ॥ शंखचक्रगदापद्मधरं पीतांबरं तथा ॥११५॥
द्विभुजं कमनीयं च किशोरं श्यामसुंदरं ॥ शांतं गोपांगनाकांतं रत्नभूषणभूषितं ॥११६॥ एवं तेजस्विनं भ
क्ताः सेवंते संततं मुदा ॥ ध्यायंते योगिनो यत्तत्कुतस्तेजस्विनं विना ॥११७॥ यत्तेजो बिभ्रतां देवा देवानां
तेजसा पुरा ॥ आविर्भूता सुराणां च प्रसन्ना ब्रह्मणा स्तुता ॥११८॥ निसांतेजःस्वरूपाहं विधृत्य सविग्र
हं विभो ॥ स्त्रीरूपं कमनीयं तद्विधाय समुपस्थिता ॥११९॥ मायया तव मायाहं मोहयित्वा सुरासुरा ॥ निह
स सर्वान्दैत्येंद्रमगमं तं हिमालयं ॥१२०॥ ततोऽहं संस्तुता देवैस्तारकाक्षिणपीडितैः ॥ अभवं दक्षजा मा

।ग०।
॥६५॥

पाः शिवः स्तौति यज्जन्मनि ॥१२१॥ सत्यक्त्वा देहं दक्षपत्नी जाताहं शिवनिंदया ॥ अभवं शैलजायायां शैलेंद्राच्च
स्वकर्मणा ॥१२२॥ अनेककृततपसा प्राप्तः शिवः श्चापि जन्मनि ॥ पाणिं जग्राह मे योगी प्रार्थितो ब्रह्मणा वि
भुः ॥१२३॥ शृंगारजं च तत्तेजो नालब्धं देवमायया ॥ स्तोमित्याभवतेनेशपुत्रदुःखेन दुःखिता ॥१२४॥
व्रतेभवद्विधं पुत्रं लब्धुमिच्छामि सांप्रतं ॥ देवेशा विहिता वेदे सांगेन स्वामिदक्षिणा ॥१२५॥ स्त्यासवेक्षि
पामिं घोदरं पामां कर्तुमर्हसि ॥ इत्युक्त्वा पार्वती तत्र विरराम च नारद ॥१२६॥ भारते पार्वतीस्तोत्रं यः शृ
णोति सुसंयतः ॥ सत्पुत्रं लभते नूनं विष्णुतुल्यपराक्रमं ॥१२७॥ संवत्सरं हविष्याशी हरिमभ्यर्च्य भक्तितः ॥ ति६
सुपुण्यकव्रतफलं लभते नात्र संशयः ॥१२८॥ हरेःस्तोत्रमिदं ब्रह्मन्सर्वसंपद्विवर्द्धनं ॥ सुखदं मोक्ष
दं सारं स्वामिसौभाग्यवर्द्धनं ॥१२९॥ सर्वसौंदर्यबीजं च यशोराशिविवर्द्धनं ॥ हरिभक्तिप्रदं तत्त्व
ज्ञानबुद्धिविवर्द्धनं ॥१३०॥ सुखदं मोक्षदं सारं ज्ञानबुद्धिविवर्द्धनं ॥ [illegible]मेशोभक्तिप्रवणं पुत्रपौत्रविवर्द्धनं
॥१३१॥४५॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्ते पुराणे नारायणनारदसंवादे गणपतिखंडे पुण्यकव्रते पार्वतीकृतं श्रीकृ
ष्णस्तोत्रं कथनं नाम सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ नारायण उ० ॥ पार्वतीस्तवनं श्रुत्वा श्रीकृष्णः करुणानिधिः ॥ स्व
रूपं दर्शयामास सर्वस्वरूपं सुदुर्लभं ॥१॥ स्तुत्वा देवी ध्यानमग्ना ददर्शैकमयं तासु मानसा ॥ ददर्श तेजसां मध्ये
रूपं संसारमोहनं ॥२॥ सद्रत्नसारनिर्माणे हिरक्केण परिष्कृते ॥ पुष्पमालि श्यामालापि रत्नपूर्णमनोरथे ॥३॥

॥६६॥
ख०

वह्निशुद्धकपिताशुवरंवंशीकरंपरं ॥ वनमालागलश्यामंरत्नभूषणभूषितं ॥४॥ किरीटरत्नवयसंवेष
विचित्रंचंदनोक्षितं ॥ चारुस्मितास्यमाधंतत्सारंनंदुविनंदकं ॥५॥ मालतीमाल्यसंयुक्तंमधुरस्फुरछुर
उद्धं ॥ गोपांगनापरिवृत्तंराधावक्षस्थलोज्वलं ॥६॥ कोटिकंदर्पलावण्यंलीलाधाममनोहरं ॥ अती
वहृष्टंसर्वेशंभक्तानुग्रहकारकं ॥ दृष्ट्वारूपंरूपवतीपुत्रंतदनुरूपकं ॥ तपसावरयामासवरसंप्रापल
क्षणं ॥८॥ वरंदत्वावरेशस्तंयद्यन्मनसिवांछितं ॥ दत्वाभीष्टंसुरेभ्यश्चतत्रैवांतरधीयत ॥९॥ कुमा
रंबोधयित्वातुदेवीदेवंदिगंबरं ॥ ददौनिरूपमंतत्रप्रहर्षोवैरूपान्वितः ॥१०॥ ब्राह्मणान्भोजयामास
देवांश्चपर्वतांस्तथा ॥ शंकरःपूजयामासचोपहारैरनुत्तमैः ॥११॥ दुंदुभिंवादयामासकारयामासमं
गलं ॥ संगीतंगाययामासहरिसंबोधिसुंदरं ॥१२॥ व्रतंसमाप्यसादुर्गादत्वादानानिसुस्मिता ॥ सर्वांश्चपो
जयित्वातुबुभुजस्वामिनासह ॥१३॥ तांबूलंचवरंरम्यंकर्पूरादिसमन्वितं ॥ क्रमाप्रदत्वापसर्वेभ्योबु
भुजेतेनकौतुकात् ॥१४॥ पर्यंकेनमिभांशायांरम्यांसद्रत्ननिर्मितां ॥ पुष्पचंदनसंयुक्तांकस्तूरींकुंकुमा
न्वितां ॥१५॥ रहसिस्वामिनासार्द्धंसुष्वापपरमेश्वरी ॥ केलासद्वेपेकृदुर्गाचरम्यंनंदनकानने ॥१६॥ विजहा
रंसुरसिकातत्रेतेनसहांबिका ॥ रतःपतनकालेचसोपिविष्णुःस्वमायया ॥१७॥ विधायविप्ररूपंचमाजगा
मरतेर्गृहं ॥ रूक्षमस्तंविनातैलंकुचैलंभिक्षुकंमुने ॥१८॥ अतीववृद्धंकृशानंतृषयापरिपीडितं ॥ अतीवस्त्ररागा

॥ग०॥
॥१७॥

त्रं च बिभ्रतिल्लकक्षजालं ॥१९॥ बहुकाकुस्वरं दीनं दैन्यकुत्सितमूर्त्तिमत् ॥ आलुहाव महादुःखमतिव्यग्रो ऽन्वया
न्वयः ॥२०॥ दृडायलं बनं घस्यारत्ति मारत्नुदुर्बलः ॥ श्रीसूतउ० ॥ किं कृतोषी महादेव हे तात करुणानिधे ॥२१॥
पत्रूप वृद्धं जराग्रस्तं त्वया परिपीडितं ॥ प्रातरूत्तिष्ठ मापन्नं भय छवाशितं जलं ॥२२॥ अनंतरं स्नो ऽस्य
जे रक्ष मां शरणागतं ॥ मातर्मातर्जगन्मातरे हि नाहं नृहा दुहि ॥२३॥ आजगाम रतिधारं पार्वत्यास
हशंकरः ॥ दृष्ट्वा ब्राह्मणं दीनं जरया परिपीडितं ॥२४॥ दृष्ट्वा तु चितगात्रं च बिभ्रतं दंडपानतं ॥ तपस्वि
नं प्रशांतं च शुष्ककंठौष्ठतालुकं ॥२५॥ कुर्वंतं परया भक्त्या प्रशस्तं स्तवनं तयोः ॥ प्रसाद दृष्ट्वा च नंतत्र नील
कंठः सुरोत्तमः ॥२६॥ उवाच परया प्रीत्या प्रसन्नस्तं हरस्वच ॥२७॥ शंकरउ० ॥ महंते कुशलं विप्र वर्षय दवे द्विजं
वरौ विन्नाम भयतः क्षिप्रं तानु मिच्छामि सांप्रतं ॥ पार्वत्यु० ॥ आगतो ऽसि कुतो विप्र मम भाग्यादुपस्थितः ॥२८॥
॥२७॥ अद्य मे सफलं जन्म ब्राह्मणो मम हे ऽतिथिः ॥ अतिथिः पूजितो येन त्रिजगत्तेन पूजितं ॥२९॥ तत्रैवाधिष्ठिता
देवा ब्राह्मणा गुरवो द्विजः ॥ तीर्थान्यतिथिपादेषु राश्यत्तिष्ठंति निश्चितं ॥३०॥ तत्पादधौततोयेन सिंचिता
निखिलामही ॥ संस्नातः सर्वतीर्थेषु सर्वयज्ञेषु दीक्षितः ॥३१॥ अतिथिः पूजितो येन स्वासिरात्स्यापथो
चितं ॥ महादानानि सर्वाणि कृतानि तेन भूतले ॥३२॥ अतिथिः पूजितो येन भारते भक्तिपूर्वकं ॥ नाना
प्रकारकुल्पानि वेदोक्तानि च यानि च ॥३३॥ तानि वातिथिसेवायाः कलां नार्हति षोडशीं ॥ अपूजितो ऽतिथि

॥१७॥
॥रंव॥

यैस्वप्रभवनाद्धि निवर्त्तते ॥३४॥ पितृदेवाग्नयः पश्चात्गुरवो यांस्य परजिताः ॥ यानि कानि च पापानि ब्रह्महत्या
दृतानि च ॥३५॥ तानि सर्वाणि नश्यंते नान्यपश्यंति यदीश्वरं ॥ ब्राह्मण० ॥ ज्ञानासि वदान्वेदुत्वेदोक्त
कुरूपतनन ॥३६॥ भुजंगस्यापीडितो मार्त्तंडं चैव ग्रसतो श्रुतं ॥ व्याधियुक्तो निराहारो यदा वानन्नानन्नतीत ॥३७॥
मनोरथेनोपहारं भोक्तुमिच्छामि मानवः ॥ पार्वत्युवाच ॥ भोक्तुमिच्छसि किं विप्र त्रैलोक्ये परसुदुर्लभं ॥३८॥ भोक्तु
मिच्छसि महाक्षान्न जो भस फलं कुरु ॥ ब्राह्मण० ॥ ब्रतैसुब्रतयासर्वमुपहारं समाहृतं ॥३९॥ नानाविधं
यमिष्टं च भोक्तुं सोऽसमागतः ॥ सुब्रतेतलवपुश्चोहमयेनां परअपि बपसि ॥४०॥ नत्वामिष्टानि त्रैलोक्ये
दुर्लभानि च संति हि ॥ गीतास्तुः पंचविधाः प्रोक्ता मातरो विविधा स्मृताः ॥४१॥ पुत्राः पंचविधाः सात्त्विक
पिता वेदवाद्भिः ॥ विद्यातो दोभदाता च भयात्राता च जन्मदः ॥४२॥ कन्यादाता च वेदोक्ता नराणां पितरः
स्मृताः ॥ गुरुपत्नी गर्भपत्नी स्तनदात्री पितुः सुताः ॥४३॥ धर्मपुत्रा श्चयचरा रावीर्यजो धनभागिति ॥
भुजंगस्यापीडितो मातर्वद्रोहे शरणागतः ॥४५॥ संप्रतं तव वंध्यायां अनाथः पुत्र एव च ॥ पिष्टकं परमा
न्नंच सुपक्वानि फलानि च ॥४६॥ नानाविधानि मिष्टानि कोलदेशोद्भवानि च ॥ पक्वान्नं स्वस्तिकं क्षीरं
मिक्षुमिक्षु विकारकं ॥४७॥ घृतं दधि च यच्चान्यं घृतपक्वं च व्यंजनं ॥ लड्डुकानि तिलान्नं च मिष्टान्नं स
गुडं निच ॥४८॥ मयाऽसुसान्निव स्तुनिसुधया सर्वमीश्वरी ॥ तांबूलं च वरं स्यक्कूर्पदि सुवासितं ॥४९॥ जलं

१ २ स्वश्रुर्माता सपत्नी च पुत्रभार्या च दापिकाः ॥
भृत्यः शिष्यश्च पुत्रश्च पुष्यश्च शरणागताः ॥४४॥

नि

सुनिर्मलं स्वादु द्रव्यांतरसुवासितं ॥ द्रव्याणि यानि भुक्त्वापेच्चारूलं बोद्धरं भवेत्॥५०॥ अनंतरत्नेभ्द्
वजेन्द्रानि मत्त्यं प्रदास्य हि ॥ स्वामिते त्रिजगत्कर्त्रा प्रदत्ता सर्वसंपदा ॥५१॥ महालक्ष्मीस्वरूपात्वे सर्वै
श्वर्यप्रदायिनी ॥ रत्नसिंहासनं वस्त्रं सपुष्पं रत्नभूषणं ॥५२॥ वन्हिशुद्धांशुकं चारुप्रदास्यति सुदुर्ल
भं ॥ सुदुर्लभं हरेर्मंत्रं हरेर्योगसिंहदासति ॥५३॥ हरेःप्रिया हरेःशक्तिस्त्वमेव सर्वदा सदा ॥ ज्ञानं मत्स्यं
तं पनाम हास्वराप्तिं सुखप्रदं ॥५४॥ सर्वसिद्धिंच विंपातरदेयं स्वसुतायच ॥ पुनःसुनिर्मलं दत्त्वा धर्मंत
पसि संततं ॥५५॥ कृदिब्रसि सर्वपरे न कामिजन्महेतुके ॥ स्वकामात्कुरुते कार्यं कर्मणो भोगतस्वेच ॥५६॥
शुभाशुभो फले द्वे यो तोहेतु सुखदुःखयोः ॥ दुःखं न कस्माद्भवति सुखं वा जगदंबिके ॥५७॥ सर्वस्य
कर्मणो भोगतेन तद्विरतो बुधः ॥ कर्मनिर्मूलयंत्येव संतो हि संततं सदा ॥५८॥ हरिभावनया शु
ध्यात्तपसा भक्तिसेगतः ॥ इंद्रियद्रव्यसंयोगसुखं चापि ध्वंसनावधि ॥५९॥ हरिसंलापरूपं च सुखं तत्
सर्वकालिकं ॥ हरिस्मरणशीलानां नामायुर्यातिसत्तां सति ॥६०॥ न तेषां मीश्वरेः कालो नन्यप्रस्वं जयोध्रु
वं ॥ सेवनं संततं भक्त्या भासंते चिरजीविनः ॥६१॥ सर्वसिद्धिंच विज्ञाय स्वधर्मेर्वणिमादिनेः ॥ जाति
स्मरा हरेर्भक्ता जानंति ज्ञानदिशभक्तितः ॥६२॥ कथयंति कथां जन्म लभते स्वेच्छया भुवा ॥ परंपुण्यंतिते रत्ना
स्तीर्थानि स्पावलीलया ॥६३॥ पुण्यक्षेत्रेत्रसेवायेपरायंच भ्रमंति ते ॥ वैष्णवानां पदस्पर्शात्सद्यः पूता वसु

॥१८॥
स्वं०॥

२३ प्रा ४ ६३ नं २

लरूपं विधायसः ॥ ७८ ॥ +४

धरा ॥ ६४ ॥ तस्ते दोहनमात्रं च तीर्थं पवित्रं वसंति से ॥ गुरोरास्याद्धि सुमंत्रः श्रुतो यस्य प्रविरपत्ति ॥ ६५ ॥ तं वैष्ण
वं तीर्थरूपं तं वदंती ते पुराविदः ॥ पुरुषाणां शतं पूर्वमुद्धरंति शतं परं ॥ ६६ ॥ लीलया भारते भक्त्या सोदरा मातरं
तथा ॥ मातामहानां पुरुषान् त्रायत्यीन्दु त्रायपरान् ॥ ६७ ॥ मातुः प्रसरमुद्धरंति दारुणाद्यमताडनात् ॥ भक्तदर्शनि
पाश्लेषमानवाः प्राप्नुवंति वै ॥ ६८ ॥ तैः स्नाताः सर्वतीर्थेषु सर्वयज्ञेषु दीक्षिताः ॥ न लिप्ताः पातकैर्भक्ताः सततं ह
रिमानसाः ॥ ६९ ॥ यथाग्नयः सर्वभक्ष्या यथा पारक्ष्येषु वायवः ॥ त्रिकोटि जन्मनां जंतुः प्राप्नोति जन्म मानवं
प्राप्नोति भक्तसंगं स मानुष्यकोटिजन्मतः ॥ यभक्तसंगाद्भक्तेश्च कुच्छ्री [illegible]विनः संति ॥ ७१ ॥ अभक्तदर्शनादेव
स च प्राप्नोति शुक्लतां पुनः प्रकृष्टतां याति वै छुयागापमाश्रतः ॥ ७२ ॥ अंकुरस्था विनाशी च वर्द्धिलिपत्तिजन्मनि
महति प्रलयेनाशेन भयं तस्य विश्वितं ॥ सर्वस्वैश्वर्यसंहारे ब्रह्मलोकस्य ब्राह्मणः ॥ तस्मान्नारायणो भक्तिं देहि ना
रायणो विके ॥ न भवेद्धि कुभक्तिश्च विष्णुमायावयाविना ॥ त्यक्त्वा लोकसिध्यर्थं च जन्मस्तवपजनं ॥ ७६ ॥ स
वेबांफल दात्रीं च निस्यरूपा सनातनं ॥ गणेशारूपं श्रीहरि वैकल्ये कल्ये तवासजः ॥ ७७ ॥ जगाम पार्वती तल्पमं
दिराभ्यंतरस्थितं ॥ तल्पस्थे शिवबीर्यमिश्रितः सब [illegible] भवह ॥ ७९ ॥ दद्दर्शांसो हरिः स्वरं प्रसुतो बालको यथा ॥
शुद्धचंपकवर्णाभः कोटिचंद्रसमप्रभः ॥ ८० ॥ सुस्वदस्यः सर्वजनेश्यक्षुरस्मिविवर्द्धकः ॥ अतीवसुंदरतनुः आ
पदेव विमोहनः ॥ ८१ ॥ सुरूपनिरूपमं बिभ्रछारदेदुनिर्मिंदकं ॥ सुंदरे लोचने बिभ्रव्धारूपं प्रविनिंदते ॥ ८२ ॥ ओ
४+ त्यक्त्वाऽमागतं क्षिप्रमिसाक्षात

रधीपत ॥ हकांतधमि ॥ मीराश्यंबा

ग० ॥
॥११९॥

शाधरः कुंद बिभ्रत्तत्कबिंबविनिंदकं ॥ कपालं च कपोलं तदतीवसुमनोहरं ॥८३॥ नासाग्रं रुचिरं बिभ्रमुडेंदुचंद्र
निंदकं ॥ नेत्रे ते च्येक निरूपमं सर्वांगं बिभ्रदुत्तमं ॥८४॥ शयानं शयने रम्ये प्रेरयन्हस्तपादकं ॥ गंडस्थास्वेदनिंदंतिस
मनुष्वांसोमालय ॥८५॥५ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते म० नारायणनारदसंवादे गणपतिखंडे गणेशोत्पत्तिर्नामाष्टमो
ध्यायः ॥८॥ नारायण० ॥ हमै तिरोहिते भक्ते दुर्गा च शंकरस्तदा ॥ आत्मनोऽन्वेषणं कृत्वा बभ्राम परितो मुने ॥१॥
पार्वत्य० ॥ अपि विप्रेंद्र हा तिष्ठ द्रक्क गतोसि क्षुधातुरः ॥ हे तात दृष्टौ नेत्रे हे प्राणांश्च रक्ष मे हितं ॥२॥ शिवावृद्धौ ध्रुंस
मुत्तिष्ठ आत्मनान्वेषणं कुरु ॥ क्षणान्मुहुर्मसोरेषुः प्रस्वप्नमायवोगतः ॥३॥ अगृहीत्वाम्य पूजां च गृहिणीं तिपि
तीश्वरः ॥ यदि पाति क्षुधार्तश्चियतत्स्य किं जीवनं वृथा ॥४॥ पितरः स्तन्न गृह्णंति पिंडानं च तर्पणं ॥ तस्याह २८
श्चिर्नग्नः स्तिवह्निः पुष्पजलं सुराः ॥५॥ हव्यं पुष्पं जलं द्रव्यमशुच्येश्च सुराशनं ॥ अमेध्यः सहस्राः पिंडस्य
हीनं पुण्यनाशनं ॥६॥ एतस्मिन्नंतरे तत्र वाग्बभूवाशरीरिणी ॥ वैकल्यपुत्रासाद्दुर्गतां सुश्रावशुच्यातुरा ॥७॥
ह्वांतांभव जगन्मातः स्वसुतं पश्य मंदिरे ॥ स्वलं गोलोकनाथं तं परिपूर्णतमं परं ॥८॥ सुपुण्यव्रततरोः फलरूपं
सनातनं ॥ यत्तेजो योगिनः शश्वद्ध्यायंते सततं मुदा ॥९॥ ध्यायंते वैष्णवा देवा ब्रह्मविष्णुशिवादयः ॥ यस्य पूज्यस्य
सर्वाग्रेक्लप्ये कल्प्ये च पूजनं ॥१०॥ यस्य स्मरणमात्रेण सर्वविघ्नं विनश्यति ॥ पुण्यराशिस्वरूपं च सुतं पश्य स्वमंदि
रे ॥११॥ कल्पे कल्पे ध्यायसे यं ज्योतिरूपं सनातनं ॥ तं पश्य पुत्ररूपं च भक्तानुग्रहविग्रहं ॥१२॥ तव वांछापूर्ण
बीजं तपः कल्पतरोः फलं ॥ सुंदरं स्वसुतं पश्य कोटिकंदर्पनिंदकं ॥१३॥ नायं विप्रः क्षुधार्तश्च विप्ररूपी जनार्दनः ॥ ॥१४॥
स्वं०

किंवा विलपसि दुर्मेधे कुवाव्यग्रः क्व चासि पि:॥१४॥ सरस्वती सैव मुक्त्वा विरराम च नारद॥ त्वं सा श्रुत्वा कांतावाक्यं
आजगाम स्वाश्रमं सती॥१५॥ ददर्श बालं पर्यंके शयानं सस्मितं मुदा॥ पश्यंतं गेहशिखरं स्वरं रात्वं चंद्रसमप्रभं॥१६॥
स्वप्रभापटले नैव द्योतयंतं महीतलं॥ कुर्वंतं भ्रमणं तल्पे पश्यंतं स्वयं पापुनः॥१७॥ उपेतिराननं कुर्वंतं रुदंतं च स्तना
र्थिनं॥ दृष्ट्वा तं पुत्रं कृतं रूपं तत्रैशं कर सन्निधिं॥१८॥ गत्वे सका च प्राणेशं मंगलं सर्वमंगलं॥ पार्वत्युवाच॥ गृह नाग कर
प्राणेश्वर तपसां फलदायक॥१९॥ कल्पे कल्पे ध्यायसे यं तं पश्य गत्वा स्वमंदिरं॥ श्रीकृष्णं पुत्ररूपं च पुण्यपुण्यबीजं प
हात्सवं॥२०॥ पुन्नाम नरकत्राणकारणं भवतारणं॥ स्नानं च सर्वतीर्थेषु सर्वयज्ञेषु दीक्षितं॥२१॥ पुत्रस्य दर्शन
स्यास्य कलां नार्हंति षोडशीं॥ सर्वदानेन यत्पुण्यं यत्पृथिव्याः प्रदक्षिणात्॥२२॥ पुत्रदर्शनपुण्यस्य कलां नार्हं
ति षोडशीं॥ सर्वैस्तपोभिर्यत्पुण्यं यद्देवानशनव्रतैः॥२३॥ सत्पुत्रोद्भव पुण्यस्य कलां नार्हंति षोडशीं॥ यद्धि ब्राह्मणभो
जनैः पुण्यं यद्देवसुरसेवनैः॥२४॥ सत्पुत्रप्राप्तिपुण्यस्य कलां नार्हंति षोडशीं॥ पार्वती वचनं श्रुत्वा शिवश्च हर्ष
मानसः॥२५॥ आजगाम स्वभवनं सत्वरं कांतया सह॥ ददर्श तल्पे स्वसुतं तप्तकांचनसन्निभं॥२६॥ ददर्श संघे च
यद्रूपं तद्देवातिमनोहरं॥ दुर्गा तल्पाद्गृहीत्वा माता यत्स्वा वक्षसि स्वं सुतं॥२७॥ चुचुंबानंदजलधौ निमग्ना सेस्फुवाच ह॥
पार्वत्युवाच॥ संप्राप्ता परमैश्वर्यं तां पूर्णमेव सनातनं॥२८॥ यथा मनो दरिद्रस्य महत्प्राप्य सद्धनं॥ कांते सुचिरमा
याते प्रोषिते योषितो यथा॥२९॥ मानसं परिपूर्णं च बभूव च तथा मम॥ सुचिरं गत मायाते पेक्षुत्राप यथा सुतं॥३०॥

॥ग०॥
॥२०॥

इछालुस्तु यथा कृष्णं तथाहमपि सांप्रतं ॥ सद्रत्नं सुचिरं नष्टं प्राप्य हृष्टो यथा जनः ॥ ३१ ॥ अनावृष्ट्यां सुव्यक्तं सस्यं संप्रा
प्याहं तथाच्युतं ॥ यथा सुचिरसंध्यानां स्थितानां च निराश्रये ॥ ३२ ॥ चक्षुः सुनिर्मलं प्राप्य मनः पूर्णं तथैव मे ॥ दुस्त
र सागरे घोरे पतितानां च संकटे ॥ ३३ ॥ अनौकस्य यथा प्राप्य मनः पूर्णं तथा मम ॥ तृषया शुष्ककंठानां सुचिरं
॥३५॥ चसुशीतलं ॥ सुवाश्रितं जलं प्राप्य सुमनश्च तथा मम ॥ इत्युक्त्वा पार्वती तत्र क्रोडीकृत्य स्वबालकं ॥ ३६ ॥ प्रीत्या
स्तनं ददौ तस्मै परमानंदमानसा ॥ क्रोडेश्चकार भगवान्बालकं हृष्टमानसः ॥ ३७ ॥ चुचुंबे गंडं वै हेरंबं पु
त्रं चाश्लिषं पुनः ॥ बालकं हास्यवदनं स्तनं पीत्वा जगर्ज च ॥ ३८ ॥ यथा मदोन्मत्तगजो बालकस्य पराक्रमः ॥
दुष्टदैत्यवधार्थी यथा पार्वत्या उदरे वपो ॥ ३९ ॥ देवा दुंदुभिवाद्यानि पुष्पवृष्टिं तदाकरोत् ॥ कैलासस्तोत्रं करत्हेवत्तरि
ब्बगजाननः ॥ ४० ॥ ५८० ॥ इति श्री ब्रह्मवैवर्ते म० नारायणनारदसंवादे गणपतिखंडे गणेशदर्शनं नाम नवमो
ध्यायः ॥ ९ ॥ नारायण उ० ॥ ततो दंपती बहिर्गत्वा पुत्रमंगलहेतवे ॥ विविधानि च रत्नानि ब्राह्मणेभ्यो ददौ मु
दा ॥ १ ॥ बंदिभ्यो भिक्षुकेभ्यश्च दानानि विविधानि च ॥ नानाविधानि वाद्यानि वादयामास शंकरः ॥ २ ॥ हि
मालयश्च रत्नानां ददौ लक्षं द्विजातये ॥ सहस्रं च गजेंद्राणामश्वानां च त्रिलक्षकं ॥ ३ ॥ दशलक्षं गवां चैव
पंचलक्षं सुवर्णकं ॥ मुक्तामाणिक्यवज्राणि मणिश्रेष्ठानि यानि चै ॥ अन्यान्यपि च दानानि वस्त्राणि भूष
३ + सुचिरं क्षुधितानां च व्रतोपवासकारिणां ॥ सदन्नपूरितो हृष्टो मनः पूर्णं तथा मम ॥ × ३ +
॥ ३४ ॥

॥२०॥
॥२५०॥

णानि च ॥५॥ सर्वाण्यमूल्यरत्नानि क्षीरोदसंभवानि च ॥ ब्राह्मणेभ्यो ददौ विष्णुः कौस्तुभं कौतुकान्वितः ॥६॥ अस्मा विशिष्टदानानि विप्राणां वांछितानि च ॥ सुदुर्लभानि सर्वे च ब्राह्मणेभ्यो ददौ मुदा ॥७॥ धर्मः सूर्यश्च शेषश्च ऋश्च देवाश्च मुनयस्तथा ॥ गंधर्वपर्वता देव्यो ददुर्दानं क्रमेण च ॥८॥ तापसानां सहस्राणि रुचकानां शतानि च ॥ शतानि कौस्तुभानां च हीरकाणां शतानि च ॥९॥ माणिक्यानां सहस्राणि रत्नानां च शतानि च ॥ शतानि गंधराणां च मणीन्द्राणां च नारद ॥१०॥ शतानि चंद्रकांतानां विरजानां शतानि च ॥ हरिद्वर्णमणीन्द्राणां सहस्राणि मुदान्वितः ॥११॥ गवां रत्नानि लक्षाणि गजरत्नसहस्रकं ॥ अमूल्यानि च रत्नानि श्वेतवर्णानि कौतुकात् ॥१२॥ शतलक्षं सुवर्णानां वह्निशुद्धांशुकानि च ॥ ब्राह्मणेभ्यो ददौ ब्रह्मा स्नातः क्षीरोदकार्णवात् ॥१३॥ हारं चामूल्यरत्नानां त्रिषु लोकेषु दुर्लभं ॥ अतीव निर्मलं सारं चंद्रस्तस्यै विनंदकं ॥१४॥ परिष्कृतं च माणिक्यैर्हीरकेण विराजितं ॥ रत्नकौस्तुभमध्यं च ददौ देवी सरस्वती ॥१५॥ जैवोप्यसारं हारं च सद्रत्नसारनिर्मितं ॥ भूषणानि च सर्वाणि सावित्री प्रददौ मुदा ॥१६॥ लक्षं सुवर्णलोष्ट्राणां धनानि विविधानि च ॥ शतान्यमूल्यरत्नानां कुबेरश्च ददौ मुदा ॥१७॥ दानानि दत्त्वा विप्रेभ्यो ते सर्वे ददृशुः शिवं परमानंदसंयुक्ताः शिवदुर्गोत्सवे मुने ॥१८॥ भारं वोढुमशक्ताश्च ब्राह्मणा वेदिनस्तथा ॥ स्थित्वा स्थित्वा च गच्छंतो धनानां पथि कातराः ॥१९॥ कथयंति कथाः सर्वे विश्रांताः पूर्वदापिनां ॥ वृद्धाः शृण्वंति मुनि तामुपा

॥ग०॥
॥२१॥

नो भिक्षुकामुने ॥२०॥ विष्णुः प्रमुदितस्तत्र वादयामास दुंदुभिं ॥ संगीतं गापयामास कारयामास नर्तनं ॥२१॥
वेदांश्च पाठयामास पुराणानि च नारद ॥ मुनींद्रान्नाम पापामास जपयामास तान्मुदा ॥२२॥ आशिषं दापया
मास कारयामास मंगलं ॥ सार्द्धं देवैश्च देवीभिर्द्दौतस्मैश्च आशिषं ॥२३॥ श्रीविष्णु० ॥ त्रिवेन तुल्यं ब्रा
ह्मं च परमात्मश्च बालक ॥ पराक्रमो मयातुल्यः सर्वसिद्धेश्वरो भव ॥२४॥ ब्रह्मोवा० ॥ पद्मासाते जगत्स्रर्णं
सर्वकर्त्ता भवाचिरं ॥ सर्वेषां पुरतः पूजा भवेत्यति सुदुर्लभा ॥२५॥ धर्म उ० ॥ मयातुल्यस्सुधर्मिष्ठो भव धान्म
व सुदुर्लभः ॥ सर्वज्ञश्च दयायुक्तो हरिभक्तो हरेर्मिहान् ॥२६॥ महादेव उ० ॥ दाता भव मयातुल्यो हरिभ
क्तश्च बुद्धिमान् ॥ विद्यावान्गुणवान्शांतो दांतश्च प्राणवल्लभः ॥२७॥ लक्ष्मीरु० ॥ मम स्थितिर्गेहे चेद् स्तो
हे भव तु शाश्वति ॥ पतिव्रता मयातुल्या शांता कांता मनोहरा ॥२८॥ सरस्वत्यु० ॥ मयातुल्या सुकविता
धारणा न्याति रेव च ॥ स्तुतिर्विलोचनानात्रिर्भवत्वति रायासुत ॥२९॥ सावित्र्यु० ॥ वत्साहं वेदजननी
वेदज्ञाता भवाचिरं ॥ मन्मंत्रजपशीलश्च प्रवरो देवताद्विना ॥३०॥ हिमालय उ० ॥ श्रीहरेस्तु ते मतिः शाश्वद्भक्ति
र्भवितु रत्नवती ॥ श्रीहरेस्तुल्यो भगवान्भव हरेस्तुपरायणः ॥३१॥ मेनकोवा० ॥ समुद्रतुल्यो गांभीर्येका
मतुल्यश्च रूपवान् ॥ श्रीयुक्तः श्रीपतिः समो धर्मेधि मैसमो भव ॥३२॥ वसुंधरोवा० ॥ क्षमाशीलो म
यातुल्यः शरण्यः सर्वरत्नवान् ॥ निर्विघ्नो विघ्नहन्ता च भव वत्स शुभप्रदः ॥३३॥ पार्वत्यु० ॥ तात तु

॥२१॥
ब्रवै०॥

ल्यो महायोगी सिद्धः सिद्धिप्रदः प्रभुः ॥ पद्मसंजपश्च भगवान्भवतत्वविशारदः ॥३४॥ ऋषयो मुनयः सिद्धाः सर्वे गुरु
जु रात्रिषं ॥ ब्राह्मणा वेदिनश्चैव मुमुक्षुः सर्वमंगलं ॥३५॥ सर्वं ते कथितं वत्स सर्वमंगलमंगलं ॥ गणेशराजन्म कथनं स
र्वविघ्नविनाशनं ॥३६॥ इदं तु मंगलाध्यायं यः शृणोति सुसंयतः ॥ सर्वमंगलसंयुतः स भवेन्मंगलालयः ॥३७॥ अ
पुत्रो लभते पुत्रं मधनो लभते धनं ॥ रूपणो लभते सर्वं शास्त्रसंपत्प्रदायि च ॥३८॥ भार्यार्थी लभते भार्यां प्रजार्थी ल
भते प्रजा ॥ आरोग्यं लभते रोगी सौभाग्यं दुर्भगो लभेत् ॥३९॥ नष्टराज्यं नष्टधनं योषितं च प्रियं लभेत् ॥ शोकाविष्टः
सदानंदं लभते नात्र संशयः ॥४०॥ गणेशाख्यानश्रवणो यत्फलं लभते नरः ॥ तत्फलं लभते नूनमध्यायश्रव
णेछने ॥४१॥ अयं च मंगलाध्यायो यस्य गेहे च तिष्ठति ॥ सदा मंगलसंयुक्तः स भवेन्नात्र संशयः ॥४२॥ यात्राका
ले च पठेद्यः शृणोति समाहितः ॥ सर्वाभिः सिद्धिभिर्युक्तः स भवेन्नात्र संशयः ॥४३॥ इष्टं च लभते निस्स श्रीगणे
शप्रसादतः ॥ अतः परं प्रसंगेन जातकर्मादि कुर्वति ॥४४॥ नानाब्राह्मणसंयुक्तो ऋषिभिः सह पूर्वकं ॥ इंद्रो ब्रह्मा
मुकुंदश्च नारदश्च महातपः ॥४५॥ जाबालो जमदग्निश्च जैगीषव्यश्च देवलः ॥ पुलहश्च पुलस्त्यश्च वसिष्ठो भृ
गुरंगिराः ॥४६॥ अगस्त्यश्च प्रचेताश्च दुर्वासाश्च वनस्तपा ॥ कौत्सो वत्सश्च दक्षश्च कालाग्निरघमर्षणः ॥४७॥
रातेचान्येच बहवो सशिष्यो वेदपारगाः ॥ कैलासपर्वते रम्ये जातकर्मार्थमागताः ॥४८॥ ६२०॥ इति श्रीब्रह्मवैव
ग्रो॰ १२ र्ते॰ नारायणनारदसंवादे गणपतिखंडे गणेशवमंगलं नाम दशमोऽध्यायः ॥१०॥ नारायण उ॰ ॥ हरिस्तमात्रिषं
दसारत्नसिंहासनेवरे ॥ देवैश्च मुनिभिः सार्धमुपासनतत्र संसदि ॥१॥ तांश्च ब्रह्मा मंगलस्नानं जातकर्मार्थ कुर्वतः ॥

महान्संभृतसंभारं संकल्प्यं कुरुते पुनः ।।३।। गणेशपूजनं दत्त्वा चोपचारैश्च षोडश ।। कुंभं संस्थाप्य कलशं सुवर्णेन प
रिपूरितं ।।४।। स्वस्तिवाचनं कुर्वीत मातृकापूजनं तथा ।। सपिंडकमपिंडं वा श्राद्धं दत्त्वा विधानतः ।।५।। वाजे वा
जोक्तिमंत्रेण विसृज्य मातृपूर्वकं ।। पूर्वभूते पंचमे व्रताराध्यो हि पुण्यरम् ।।६।। गणेशपुराणोक्तेन रूपपे
न महासनः ।। व्रतबंधं प्रकुर्वीत बाले वा बाले हि पुण्यरम् ।।७।। प्रतिदिशा ब्राह्मणं स्थाप्य वेदशास्त्रार्थतत्त्ववि
त् ।। सुखेन पुरजं सत्कासज्जोत्तमंत्रसंस्कृतं ।।८।। जातकर्मसमाप्तिं च षष्ठीपूजां तथा कुरोत् ।। दिने दशास
मासि श्रय प्रसूतिशुद्धिं कुर्वीति ।।९।। एकादशे द्वादशे वा नामकर्म तथा कुरोत् ।। ब्राह्मणान्भोजयामास द
क्षिणासहितं तदा ।।१०।। प्र नामकरणं चक्रे मुनिमिश्रस्तथा सुरैः ।। तदा त्रयोदशाध्याये नापक [illegible] मितिर्वर्तते ।।११।।
यथाभूतत्रसमो देवो नास्ति नास्ति महीतले ।। पूजनं हि गणेशस्य कलौ चंडीविनायकैः ।।१२।। दक्षिणे शंकरस्तस्य वामे
ब्रह्मा प्रजापतिः ।। पुरतो जगतां साक्षी धर्मो धर्मभृतांवरः ।।१३।। आशंधर्मसमीपे च सर्वैः शक्रः कलानिधिः ।।
देवाश्च मुनयो ब्रह्मसन्मुखः श्रेष्ठाः सुखासने ।।१४।। ननर्त नर्तकीश्रेष्ठा जगुर्गंधर्वकिन्नराः ।। श्रुतिसारं श्रुतिपु
ख्यं तुष्टुवुः श्रुतयो हरिं ।।१५।। एतस्मिन्नंतरे तत्र द्रष्टुं शंकरनंदनं ।। आजगाम महायोगी सूर्यपुत्रः शनैश्चरः ।।१६।।
अत्यंतनम्रवदनः ईषन्मुद्रितलोचनः ।। अंतर्बहिः स्मरन्कृष्णं कृष्णे व्यदत्तमानसः ।।१७।। तपःफलानि तेजस्वी
ज्वलदग्निशिखोपमः ।। अतीवसुंदरः श्यामः पीतांबरधरो वरः ।।१८।। प्रणम्य विष्णुं ब्रह्माणं शिवं धर्मं र
विं सुरान् ।। मुनींद्रान्बालकं द्रष्टुं जगाम तदनुज्ञया ।।१९।। प्रधानद्वारमासाद्य शिववत्तुल्यपराक्रमं ।। द्वारिणं भ

ठहस्तं च विशालाक्ष मुवाच ह ॥२०॥ शनैश्चर० ॥ शिवाज्ञया शिशुं द्रष्टुं यामि शंकर किंकर ॥ विष्णुप्रमुखदेवा
नां मुनिना मनुरोधतः ॥२१॥ गंतुं देहि ममाज्ञां च पार्वती सन्निधिं शुभे ॥ पुनर्यामि शिशुं दृष्ट्वा विषयासक्त
मानसः ॥२२॥ विशालाक्ष० ॥ आज्ञा वेदो न देवानां नाहं शंकर किंकरः ॥ द्वारं हान्तु मत्सान्तो हं विनातां मातु
राज्ञया ॥२३॥ दृष्टो वत्स गृहे स्नाप च क्षुः ॥ ध्यो पाङ्गपाततः ॥ शनिरप्यंतरंगत्वानना मानन्नकंधरः ॥२४॥
रत्नसिंहासनस्था च पार्वती सस्मिता मुदा ॥ सखीभिः पंचभिः शश्वत्सेविता श्वेतचामरैः ॥२५॥ त
स्य नाम प्रवक्ष्यामि जया च विजया मुने ॥ जयंती जयसेना च सुषेणा सेवितं मुदा ॥२६॥ सखीदत्तं
च तांबूलं भुक्तवंती सुखासने ॥ वह्निशुद्धांशुकाधानां रत्नभूषणभूषितां ॥२७॥ पश्यंती नर्तकी
न्न संपुग्रं वहस्तः स्खलेरत्तां ॥ नतं सुर्यसुतं दृष्ट्वा दुर्गा संभाष्य सत्वरं ॥२८॥ शुभाशिषं ददौ तस्मै प
च्छु ते कुशलं शुभं ॥ पार्वत्युवा० ॥ कथमानम्रवक्त्रस्त्वं श्रोतुमिच्छामि सांप्रतं ॥२९॥ कथं न पश्यसि मां सा
ध्वी बालकं वा ग्रहेश्वर ॥ शनि० ॥ सर्वे स्वकर्मणा साध्वि भुंजते तपसः फलं ॥३०॥ शुभाशुभं वाप्यकर्म को
टिकल्पैर्न नु प्यते ॥ कर्मणा जायते जंतुर्ब्रह्मेंद्र सूर्य मंदिरे ॥३१॥ कर्मणा नरगेहे तु पश्वादिश्च कर्मणो ॥ कर्म
णा नरकं याति वैकुंठं याति कर्मणा ॥३२॥ स्वकर्मणा च राजेंद्रो भृत्यस्तस्य स्वकर्मणा ॥ कर्मणा सुंदरः शश्वत्
व्याधियुक्तः स्वकर्मणा ॥३३॥ कर्मणा विषयी मातर्निर्लिप्तश्च स्वकर्मणा ॥ कर्मणा स्वांगपरणश्च स्वांगहीनः स्वक

॥ग१०॥
॥२२॥

र्मणा॥३४॥ कर्मणाधनवान्लोको दैन्ययुक्तः स्वकर्मणा॥ कर्मणासत्कुटुंबीच कर्मणाबंधुकंटकः॥३५॥ सभार्य
कः सपुत्रीचसुखीचाश्वस्वकर्मणा॥ अपुत्रश्चापिकुस्त्रीवा [illegible] निःस्त्रीकश्च स्वकर्मणा॥३६॥ इतिहास्यंचाति
गोप्यंवत्सगुह्यंकरवल्लभे॥ अकथ्यंजननीसाक्षाज्जाजननकारणं॥३७॥ आबाल्यात्तुहरभक्तोहंहरध्या
नैकमानसः॥ तपःसुचरतश्चाश्वविषयेविरतः सदा॥३८॥ पितादद्दौविवाहेन कन्यांचित्ररथस्य च॥
अतितेजस्विनींचाश्वत्तपस्यासुरतासती॥३९॥ एकदासाऋतुस्नातासुवेषास्वंविधायच॥ रत्नालंकारसं
युक्तामुनिमानसमोहिनी॥४०॥ हरिमानंदध्यायंतंमांचपत्रपेस्वयाचह॥ मत्समीपंसुमागत्यसासास्मि
ताननलोचना॥४१॥ राज्ञापमामपश्यंतम्स्यैनहास्यकोपतः॥ किंवाज्ञानविहीनेच ध्याने स्पद्दतमान
सं॥४२॥ नहसाहंत्वयापोपेननष्टंऋतुरक्षणं॥ त्वयाहस्तंचपद्धस्मरत्सर्वंविनश्यति॥४३॥ अहंचविर
तेध्यानेतामवोचंपुरासती॥ शापंमोक्तुंनशक्तासापश्चात्तापंचकारह॥४४॥ तेनमात्तर्नपश्यामिकिंचिद
स्त्रस्यचक्षुषा॥ ततःप्रभृतिनष्टास्यप्राणिहिं[illegible]भपादहं॥४५॥ ज्ञानेश्वरवचःश्रुत्वाजहाससापार्वतीपुनः॥
उच्चैःप्रजहसुःसर्वानित्यंवक्यःकिंकरीगणाः॥४६॥६६५॥ इतिश्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापु॰ नारायणनारदसंवादे
गणपतिखंडेजात [illegible] कर्मदर्संनामएकादशोध्यायः॥११॥ नारायण॰॥ दुर्गतिद्वचनंश्रुत्वासस्मारहरिमी
श्वरं॥ ईश्वरेच्छावकुंठीकृतंजगादमस्तकंचोच्चैःह॥१॥ साचदेवीवचःश्रीभर्त्ताशनिंप्रोवाचकौतुकात्॥ पश्यपश्याम वि
घ्नमितिनिषेकः कुनवापर्वते॥२॥ पार्वतीवचनंश्रुत्वासोनुमेनेहृदिस्वयं॥ पश्यामिकिंनपश्यामिपार्वतीसु

उ

॥२२॥
॥रचं०॥

त मिस्वहा ॥ २ ॥ यदि बालोपपापिष्ठ हस्तस्पृ विघ्नं भवे ध्रुवं ॥ अन्यथा मि प्रशान्तं न परतस्यास्य रक्षणं ॥ ४ ॥ इस्से
व पुत्रो धर्मिष्ठो धर्मं हस्त्यास्य साक्षिणं ॥ बालं तं तु पुनः श्रुत्वा न बालमातरं ज्ञानिः ॥ ५ ॥ विषण्णा पानं सस्त
नं शिशुं कृतो ॥ ६ ॥ तालुकः ॥ सव्यलोचनकोणेन ददर्श च ग्रहोत्तः शिरः ॥ दृ स्नानेश्च हसिमात्रेण विच्छिन्नाप
स्तकं पुनः ॥ चूर्णितं निवारयामास तत्स्थाने ध्याननः ज्ञानिः ॥ ७ ॥ प्रतस्थौ पार्वतीक्रोडे तत्सर्वांगं विमोहितं ॥
विवेश मस्तकं छित्त्वा गत्वा गोलोकमीप्सितं ॥ ८ ॥ पश्चात्संप्राप्य सा देवी विलप्य च भृशं मुहुः ॥ पतिता द्रवप
थिव्यां तु दस्त्या वक्षसि बालकं ॥ ९ ॥ विस्मितास्ते सुराः सर्वे चित्रपुत्तलिका यथा ॥ देव्यश्च सर्वे गंधर्वाः शि
व शैला सर्वाशिनः ॥ १० ॥ तान्सर्वान्मूर्छितान्दृष्ट्वा रुचोत्थ गारूडं हरिः ॥ जगाम पुष्पभद्रां स उत्तरस्यां दिशि
स्थितां ॥ ११ ॥ पुष्पभद्रानदीतीरे ददर्श कानने स्थितं ॥ गजेंद्रं निद्रितं तत्र शायानं हस्तिनीयुतं ॥ १२ ॥ दिगुत्त
रस्यां शिरसं पश्चिमे तं सुरतश्रमातुरं ॥ परितः शावकान्दृष्ट्वा परमानंद मानसं ॥ १३ ॥ शीघ्रं सुदर्शनेनैव चि
छेद तच्छिरो मुदा ॥ स्थापयामास गरुडे रुधिराक्तं मनोहरं ॥ १४ ॥ गजच्छिन्नांग विक्षेपात्प्रबोधं प्राप
हस्तिनी ॥ शावकान्बोधयामास चाशुभं परतः सदा ॥ १५ ॥ रुरोद शावकैः सार्द्धं शावकाश्च सुचातुराः ॥
तुष्टाव कमलाकांतं शांतं सस्मितमीश्वरं ॥ १६ ॥ शंखचक्रगदापद्मधरं पीतांबरं परं ॥ गरुडस्थं जगत्कां
तं भ्रामयंतं सुदर्शनं ॥ १७ ॥ निषेकं स्वदितुं शक्तिं निषेकजनकं प्रभुं ॥ निषेकभोगदातारं भोगनिस्तारका
रणं ॥ १८ ॥ प्रणम्य तुष्टावस्तवनात्तु हस्तस्पर्शे विप्रवरं ददौ ॥ मुंडं कुंडं विनिच्छिद्य पुत्रजेत रुजे पुरा ॥ १९ ॥ जीवयामा

॥गं०॥
॥२४॥

सततत्त्वं ब्रह्मज्ञानेन ब्रह्मवित् ॥ सर्वांगिने योजयामास गजस्य चरणांबुजं ॥२०॥ त्वं जीवा कल्पपर्यंतं परिवा-
रैः समं गज ॥ इत्याख्याय च मनोपायी कैलासमाजगाम सः ॥२१॥ आगत्य पार्वतीस्थानं बोधयित्वा सुतं
शिशुं ॥ बोधयामास तां नाथः अध्यात्मविद्य विबोधने ॥२२॥ श्रीविष्णुः ॥ ब्रह्मादिकीटपर्यंतं जगद्भुंक्ते स्वकर्म-
णा ॥ उपस्थितो भवेन्नित्यं संप्रतियातो शुभाशुभं ॥२३॥ इंद्रः स्वकर्मणा कीटयोनौ जन्मवभेत्स्सति ॥ कीटश्चा-
पि भवेदिंद्रः पूर्वकर्मफलेन वै ॥२४॥ हिंसोपि मक्षिकां हंतुमक्षमः प्राक्तनं विना ॥ सत्रासोहस्तिनं हंतुं क्षमः
स्वप्राक्तनेन च ॥२५॥ सुखं दुःखं भयं शोकं पामंदः कर्मणः फलं ॥ सुकर्मी सुखहर्ष इतरे पापकर्मिणः ॥२६॥ बद
इहैव कर्मणो भोगः परत्रे च शुभाशुभं ॥ कर्मोपार्जनयोग्यं च पुण्यक्षेत्रं च भारतं ॥२७॥ कर्मणः फलदा-
तारं विधाता च विधेरपि ॥ स्रष्टोपि स्रष्टुः कालकालो निषेकश्च निषेककस्य ॥२८॥ संहर्तुरपि संहर्ता पातुः पा-
ता परात्परः ॥ गोलोकनाथः श्रीकृष्णः परिपूर्णतमः स्वयं ॥२९॥ वयं यस्य कलाः पुंसो ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ प-
लान्विराड्देहे पेशाश्च यल्लोमविवरे जगत् ॥३०॥ कलांशाः केपि तस्यापुंगो कलांशाश्च केचने ॥ चराचरं जगत्स-
र्वं तितत्स्तेन विनायकः ॥३१॥ श्रीविष्णोर्वचनं श्रुत्वा परितुष्टा च पार्वती ॥ स्तनं ददौ च शिशवे तं प्रणम्य गदाधिपे ॥३२॥
पुटांजलियुता भक्त्या विष्णुं तं कमलापतिं ॥ आशिषं युयुजे विष्णुः शिशुं च शिशुमातरं ॥३३॥ ददौ गले बालक-
स्य कौस्तुभं च स्वभूषणं ॥ ब्रह्मा ददौ स्वमुकुटं धर्मश्च रत्नभूषणं ॥३४॥ क्रमेण देव्यो रत्नानि ददुः सर्वा यथोचितं ॥ ॥३५॥

तुसायत्तं महादेवं श्रांतीवह्नमानसः ॥ ३५ ॥ देवाश्च मुनयश्शैला गंधर्वाः सर्वयोषितः ॥ दृष्ट्वा शिवः शिवा चैव बाल
कं म्लतजीवितं ॥ ३६ ॥ श्रास्येणे स्योद्दौ तत्र कोटिरत्नानि नारद ॥ अश्वानांच ॥ जानांच सहस्राणि रतानि च ॥ ३७ ॥
बंदिभ्यः प्रददौ तत्र बालके म्लतजीविते ॥ हिमालयश्च संहृष्टो हृष्टा देवाश्च तत्रवै ॥ ३८ ॥ ददुर्दानानि विप्रेभ्यो बंदिभ्यः
सर्वयोषितः ॥ ब्राह्मणा भोजयामास कारयामास मंगलं ॥ ३९ ॥ वेदांश्च पाठयामास पुराणानि रमापतिः ॥ ब्राह्मिस
लज्जितं दृष्ट्वा पार्वती कोपशालिनी ॥ ४० ॥ सशापश्च सभामध्ये अंगहीनो भवेति च ॥ दृष्ट्वा राशंशानिं सर्पः कश्यप
श्च यमस्तथा ॥ ४१ ॥ तेतिरुष्टाः सम्युक्तस्तु कामुकाः शंकरात्पात ॥ सुरस्तास्ते रक्तमुख्याः कोपप्रस्फुरिताधराः ॥
तं धर्मसाक्षिणं दृष्ट्वा विष्णुः स्ताशमुपघताः ॥ असातां क्रोधयामास विष्णुनाप्रेरितः सुरैः ॥ ४२ ॥ दृष्ट्वा स्यापार्वती
८स चैव कोपप्रस्फुरिताधरा ॥ ब्राह्मणान्न्युस्तत्रक्रमेणामयोचितं ॥ [illegible] ॥ शीरवोद्वताः सर्वेमुनयः पर्वतास्तथा ॥
वस्यपउ ॥ अदृशं प्राप्तूनेन पत्नीशापेन सर्वदा ॥ ४५ ॥ बालं ददुर्यपलेन तस्येव मातुराज्ञया ॥ शीसर्प ॥ तं ध
र्मसाक्षिणं दृष्ट्वा पुत्रस्य मातुराज्ञया ॥ ४६ ॥ मत्सुत्रोतिप्रयत्नेन दृदृशे पार्वतीसुतं ॥ यथा निरपराधेन मत्सुतं स
शापह ॥ ४७ ॥ मत्सुत्रस्यांगभंगश्च भविष्यति न संशयः ॥ यमउ ॥ प्रदाय स्वयमांगंच सशापश्च स्वयं यरूपं ॥ ४८ ॥
वपंशापाद् क्रोधयोजि धासोश्च विहिंसने ॥ असोपा ॥ शापयार्वती रूष्टा स्त्री स्वभावाच्च चापलात् ॥ ४९ ॥ सर्वेषां
साधनेनैषं तु महंति साधवः ॥ दुर्गेसि मात्तां देयाच्च पुत्रदर्शनहेतवे ॥ ५० ॥ कथं श्राप्तसि निर्दोषिपलिपिं च महाग
रस्फकारीसिमानीय बोधयित्वा तु पार्वती ॥ ५१ ॥ तां तं समर्पणं चक्रे शापमोचनहेतवे ॥ यत्तव पार्वतीतुष्टा प्रसन्ना

व२

वचनान्मुने ॥५२॥ गतातावश्च कुःसोतत्र दिनेशापमकश्यपाः ॥ उवाच पार्वती तत्र संतुष्टा तं दत्तावेश्वरं ॥५३॥ प्रसा-
दितात्रिवनेनैव ब्रह्मणापरिसेविता ॥ पार्वत्युः ॥ ग्रह राजोभव शनिमद्वरेण हरिप्रियः ॥५४॥ चिरंजीवी च यो-
गींद्रो भक्तस्य वृद्धि पद्भवेत ॥ अघ प्रभृति निर्विघ्नाह रोपाक्तिक्तदास्तु ते ॥५५॥ मद्याधापापोधलोवत्सकिं-
चित्त्वं जोभविष्यति ॥ इत्युक्त्वा पार्वती तुष्टा बालं कृत्वास्य वक्षसि ॥५६॥ उवाच पोषितां मध्ये तत्स्मेदुत्वास्तु
भाशिषं ॥ राजिर्जगामदेवानां समीपं हृष्टमानसः ॥५७॥ श्रणमश्च भक्त्या तां अक्षमं भविष्यं जगदंबिकां ॥ आख्यानं ग-
जवक्त्रस्य श्रवणेनंतपस्कलं ॥५८॥ ७२॥ इति श्री ब्रह्मवैवर्ते ब्रह्मपुराणे नारायणनारदसंवादे गणपतिखंडे द्वाद-
शोध्यायः ॥१२॥ नारायण० ॥ अथ विष्णुः शुभे काले देवैश्च मुनिभिः सह ॥ पूजयामास तं बालं पुष्पहारैः स्तुतोषितैः ॥
सर्वानीतवस्तुजात्यमपाद्यतासुरोत्तम ॥ सर्व पूज्यश्च योगींद्रो भव वत्सेत्युवाच तं ॥२॥ दत्तो द्ध्यानिवासस्तु निची-
पञ्चाशानिबाडश्च ॥ आशिषं तापयामास ध्यानपामासतास्तुनीन्नू ॥३॥ सिद्धासनं ददौ धर्मस्तस्मै अस्याकूपं पुंडलं ॥
रत्नकृत्योगपट्टंच तत्त्वस्थानं सुदुर्लभं ॥४॥ रत्नासिंहासनं शक्रः सूर्यश्च मणिकुंडले ॥ पाणिश्च पाशं श्रेष्ठ
श्च कुबेरश्चा किरीटकं ॥५॥ वह्निः शुद्धं च वसनं ददौ तस्मै हुताशनः ॥ रत्नछत्रं च वरुणो वायुस्तां उजीवकं ॥६॥ श्री
सेदो दुवसद्दत्तं रचितं वयपेवरं ॥ मंजीरं स्यश्च केयूरं ददौ पद्मा उत्पापुने ॥७॥ कंठभूषांच सावित्री भारती
हारमुज्वलं ॥ क्रमेण सर्वदेवाश्च देव्यश्च कौतुकं ददुः ॥८॥ पुनयः पदृशांश्चैव रत्नानि विविधानि च ॥ वसुं-
धैमुनिभिश्च समं[illegible] सुरैः ॥ विश्वेशाश्च गणेशो हेरंबश्च गजाननः ॥ लंबोदरश्चैव कदंतः शूर्पकर्णो विनायकः ॥ एता[illegible]

भ्रत्

[illegible]

[illegible]

५ पुष्करोदकमानीय पुनराचमनीयकं ॥ रत्नपात्रे मधुपर्कं मासवं शर्करान्वितं ॥१८॥

धराद्दोलस्येवाहनापञ्चमषर्कं ॥९॥ क्रमेण दुवादेव्यश्च पुनपः पर्वतास्तथा ॥ नानाविधानि द्रव्याणि स्वादूनि म
धुराणि च ॥१०॥ रजांश्च कुश्यलेसवैक्रिमेण भक्तिपूर्वकं ॥ पार्वतीजगतांमाता स्मेराननसरोरुहा ॥१२॥ रत्नसिंहा
सने पुत्रं वासयामास नारद ॥ सर्वतीर्थोदकानां च कलशानां शतैरपि च ॥१३॥ स्नापयामास वेदोक्तमंत्रेण मुनि
भिः सह ॥ अग्निशौचेच्च वसने ददौ लस्ये सती मुदा ॥१४॥ गोदावर्युदकं पाद्यं गंगोदकेन च ॥ दूर्वाभिर
क्षतैः पुष्पैश्चंदनेन समन्वितं ॥१५॥ स्वाछनीयं विशुते लेंच सर्वाने विनिमश्रितं ॥ अमूल्यरत्नरचितल्यारूणि ज्ये ५
भूषणानि च ॥१६॥ पारिजातप्रसूनानां मालानां शतकानि च ॥ मालतीचंपकादीनां पुष्पाणि विविधानि च ॥१७॥
रजांसि च पत्राणि तुलसीवर्जितानि च ॥ चंदनागरुकस्तूरीकुंकुमानि च नारद ॥१८॥ रत्नप्रदीपशतकं धूपंच
परिलो ददौ ॥ तत्रिपंचैव नैवेद्यं तिलं तु शुक्रपर्वतं ॥१९॥ यवगोधूमचूर्णानां पिष्टकानां च पर्वतं ॥ पक्वान्नानां
पर्वतं च सुस्वादु सुमनोहरं ॥२०॥ पर्वतं स्वस्तिकानां च सुस्वादुशर्करान्वितं ॥ गु[illegible]कानां च लाजानां पृथुकानां च
पर्वतं ॥२१॥ शाल्यन्नानां पिष्टकानां पर्वतं व्यंजनैः सह ॥ कलशानां च पयसां लक्षाणि प्रददौ मुदा ॥२२॥ लक्षाणि
कलशानां च दध्नां नारद प्रजने ॥ मधूनां कलशानां च त्रिलक्षाणि च सुंदरि ॥२३॥ सर्पिषां कलशानां च पंचल
क्षाणि सादरं ॥ दाडिंबानां श्रीफलानामसंख्यानि फलानि च ॥२४॥ खर्जूराणां कूदंबानां जंबूनां विविधानि च ॥

॥ग०॥
॥२६॥

आम्राणां फलसानां च कदलीनां च नारद ॥२५॥ फलानि नारिकेलानाम संख्यानि दृढो मुदा ॥ अन्यानि परिपक्वानि कृ
तद्देशोद्भवानि च ॥२६॥ दत्तो तानि महामायास्वादूनि मधुराणि च ॥ स्वच्छं सुनिर्मलं चैव कर्पूरादिसुवासितं ॥२७॥
गंगाजलं च पानार्थं पुनराचमनीयकं ॥ तांबूलं च वरं दद्यात् कर्पूरादिसुवासितं ॥२८॥ सुवर्णपात्रशालकं रत्नपूर्णं विना
रकं ॥ ह्रौ लेभ्वरी लै ह्रौ सोजः ह्रौ लजः ह्रौ न राजतः ॥२९॥ ह्रौ न राजप्रियापापास्यापुरुषजुः ह्रौ जासकं ॥ ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं
गणेशाय ब्रह्मरूपाय नारद ॥३०॥ सर्वसिद्धिप्रदेशाय विघ्नेशाय नमो नमः ॥ द्वात्रिंशदक्षरो ह्येष मंत्रोयं सर्वका
मिकः ॥३१॥ धर्मार्थकाममोक्षाणां फलदः सर्वसिद्धिदः ॥ पंचलक्षजपेनैव मंत्रसिद्धिस्तु मंत्रिणः ॥३२॥ मंत्रसि
द्धिर्भवेद्यस्य स यं विष्णुश्च भारते ॥ विघ्नानि च पलायंते तन्नामस्मरणेन च ॥३३॥ महावाग्मी महासिद्धः सर्व
संपत्समन्वितः ॥ वाक्पतिर्जगतां पाति तस्य साक्षात्तु निश्चितं ॥३४॥ महाकवींद्रो गुणवान् विदुषां च गुरोर्गुरुः ॥
संप्रज्ञानेन मंत्रेण देवाश्चानंदसंप्लुताः ॥३५॥ नानाविधानि शास्त्राणि वादयामासुरुत्सवे ॥ ददुर्नानाविलेप्य
श्चबंढिस्पष्य विशेषतः ॥३६॥ नारायणो ॥ अथ विष्णुः सभामध्ये संपूज्य तं गणेश्वरं ॥ तुष्टाव परया भक्त्या
सर्वविघ्नविनायकं ॥३७॥ विष्णुरुः ॥ ईश त्वां स्तोतुमिच्छामि ब्रह्मज्योतिः सनातनं ॥ निरूपितुं महाभागोहमनिरू
पमनीहकं ॥३८॥ प्रवरं सर्वदेवानां सिद्धानां योगिनां गुरुं ॥ सर्वस्वरूपं सर्वेशं ज्ञानराशिशरीरिणं ॥३९॥ अव्यक्त
मक्षरं नित्यं सत्यमात्मस्वरूपिणं ॥ वायुतुल्यातिनिर्लिप्तमक्षतं सर्वसाक्षिणं ॥४०॥ संसारार्णवपारे च मायापा

॥२६॥
॥रवं०॥

तन्य दुर्लभे । कूर्णाधारस्वरूपंच भक्तानुग्रहकातरं ॥४१॥ वरंवरेण्यंवरदंवरदानामपीश्वरं । सिद्धंसिद्धि
स्वरूपंच सिद्धिदं सिद्धिसाधनं ॥४२॥ ध्यानातिरिक्तं ध्येयंच ध्यानसाध्यंच धार्मिकं । धर्मतत्त्वं धर्मफलदं धर्मसा
क्षिणमीश्वरं ॥४३॥ बीजं संसारवृक्षाणामंकुरंच तदाश्रयं । स्त्रीपुन्नपुंसकानांच रूपमेतदतींद्रियं ॥४४॥
सर्वाद्यमग्रपूज्यंच सर्वपूज्यंगुणार्णवं । स्वेच्छयासगुणंब्रह्म निर्गुणंचापिस्वेच्छया ॥४५॥ स्वयंप्रकृति
रूपंच प्राकृतंप्रकृतेःपरं । त्वांस्तोतुमक्षमोनंतः सहस्रवदनेनच ॥४६॥ न क्षमः पंचवक्त्रश्च नक्षमश्च
तुराननः । सरस्वती नशक्ताचनशक्तोहं तवस्तुतौ ॥४७॥ नशक्ताश्चचतुर्वेदाः केवाते वेदवादिनः । इत्येवं
स्तवनंकृत्वा सुरेशंसुरसंसदि ॥४८॥ सुरेशश्चसुरैःसार्द्धं विररामरमापतिः । इदंविष्णुकृतंस्तोत्रंगणेश
स्यचयःपठेत् ॥४९॥ सायंप्रातश्चमध्याह्ने भक्तियुक्तःसमाहितः । तद्विघ्नंनिघ्नंकुरुते विघ्नेशःसततंमुने ॥५०॥
णं वर्द्धते सर्वकल्याणं कल्याणजनकःसदा । यात्राकालेपठित्वातु योयाति भक्तिपूर्वकं ॥५१॥ तस्यसर्वाभिलसि
द्धिर्भवेत्स्येवनसंशयः । तेनदृष्टंचदुःस्वप्नं सुस्वप्नमुपजायते ॥५२॥ कदापिनभवेत्तस्य ग्रहपीडासुदारुणा ।
भवेद्विनाशःशत्रूणां बंधूनांच विवर्द्धनं ॥५३॥ शश्वद्विघ्नविनाशश्च शश्वत्संपद्विवर्द्धनं । स्थिरा भवेद्गृ
हेलक्ष्मीः पुत्रपौत्रविवर्द्धिनी ॥५४॥ सर्वैश्वर्यमिहप्राप्य ह्यंते विष्णुपदंलभेत् । फलंचसर्वतीर्थानां यज्ञानांयद्
भवेद्ध्रुवं ॥५५॥ महतांसर्वदेवानां श्रीगणेशप्रसादतः । श्रोपंशात्तो लातप्रांगणेशस्य कृपातया ॥५६॥ इति

॥ गं० ॥
॥ २७ ॥

गणेशस्तोत्रं संपूर्णं ॥ नारद० ॥ श्रुतं स्तोत्रं गणेशस्य पूजनं च मनोहरं ॥ कवचं श्रोतुमिच्छामि सांप्रतं भवतारणं ॥
॥ ५७ ॥ नारायण० ॥ पूजायां सुनिवृत्तायां सभामध्ये शनैश्वरः ॥ उवाच विष्णुं सर्वेषां शासितो जगतां गुरुं ॥ ५८ ॥
शनैश्वर० ॥ सर्वविघ्नविनाशाय दुष्टप्रशमनाय च ॥ कवचं विघ्ननिघ्नं च वद वेदविदांवर ॥ ५९ ॥ बभवतोवि
धादृश्यशत्याच मायया सह ॥ निर्विघ्नप्रशमार्थं च कवचं धारयाम्यहं ॥ ६० ॥ श्रीविष्णु० ॥ विनायकस्य कव
चं त्रिषु लोकेषु दुर्लभं ॥ सुगोप्यं च पुराणेषु दुर्लभं चागमेषु च ॥ ६१ ॥ उक्तं कौथुमशाखायां सामवेदे मनोहरं ॥
कवचं विघ्ननाथस्य सर्वविघ्नहरं परं ॥ ६२ ॥ राज्यं देयं शिरो देयं प्राणा देयाश्च सूर्यज ॥ एवंभूतं च कवचं न
देयं प्राणसंकटे ॥ ६३ ॥ आविर्भावस्तिरोभावः स्वेच्छयास्य च मायया ॥ निर्लोपमेकं तश्च कवचं चास्य वस
के ॥ ६४ ॥ पूजास्य नित्यास्तोत्रं च कल्पे कल्पेऽस्ति संततं ॥ अस्यांस्य जन्मनः पूर्वं पुनपश्च शिषविरे ॥ ६५ ॥ यथा
ममावतारेषु जन्म विग्रहधारणं ॥ तथा गणेश्वरस्यापि जन्मचोलसुतोदरे ॥ ६६ ॥ यद्वाचा मुनयः सर्वे जी
वन्मुक्ताश्च भारते ॥ निःशंकं च सुराः सर्वे शत्रुपक्षविमर्दकाः ॥ ६७ ॥ कवचं बिभ्रतां मृत्युर्नैयाति सन्निधिं सि
या ॥ नांपुर्व्यो नाशश्च पंच ब्रह्मांडे न पराजयः ॥ ६८ ॥ दशलक्षजपेनैव सिद्धं च कवचं भवेत् ॥ यो भवेत्सिद्ध
कवचो मृत्युं जेतुं स च क्षमः ॥ ६९ ॥ स सिद्धकवचो वाग्मी चिरंजीवी महीतले ॥ सर्वत्र विजयी पूज्यो भवेद्ग्रह
णमात्रतः ॥ ७० ॥ मालामंत्रमिमं पुण्यं दैवमेवच भारते ॥ बिभ्रतां सर्वपापानि प्रणश्यंति सुनिश्चितं ॥ ७१ ॥

॥ २७ ॥
॥ खं० ॥

भूतप्रेतपिशाचाश्च कूष्मांडब्रह्मराक्षसाः ॥ डाकिन्यो योगिन्यश्चैव वेतालाद्युपराश्च ॥ ७२ ॥ बालग्रहा ग्रहाश्चैव
क्षेत्रपालादयस्तथा ॥ तेषां च शब्दमात्रेण पलायंते च भीरवः ॥ ७३ ॥ आधयो व्याधयो मोहाः शोकाश्चैव भयावहाः ॥
नाशं यांति संनिधिं तेषां गरुडस्य यथोरगाः ॥ ७४ ॥ रूजके गुरुभक्ताय स्वशिष्याय प्रकाशयेत् ॥ शठाय परशिष्याय
दत्वा मृत्युमवाप्नुयात् ॥ ७५ ॥ संसारमोहनस्यास्य कवचस्य प्रजापतिः ॥ ऋषिश्छंदश्च बृहती देवो लंबोदरस्व
यं ॥ ७६ ॥ धर्मार्थकाममोक्षेषु विनियोगः प्रकीर्तितः ॥ सर्वेषां कवचानां च सारभूतमिदं मुने ॥ ७७ ॥ ॐ गौं गैं
गणेशाय स्वाहा मे पातु मस्तकं ॥ द्वात्रिंशदक्षरो मंत्रो ललाटं मे सदावतु ॥ ७८ ॥ ॐ ह्रीं श्रीं क्लीमिति च सततं पातु लो
चनं ॥ श्रावकं पातु विघ्नेशः सततं धरणीतले ॥ ७९ ॥ ॐ ह्रीं श्रीं क्लीमिति च सततं पातु नासिकां ॥ ॐ गौं गं शूर्पकर्णाय
स्वाहा पात्वधरं मम ॥ ८० ॥ दंतांश्च तालुकं जिह्वां पातु मे षोडशाक्षरः ॥ ॐ ह्रीं क्लीं लंबोदराय स्वाहा गंडं सदावतु ॥ ८१ ॥
ॐ ह्रीं विनायकायेति स्वाहा पृष्ठे सदावतु ॥ ॐ क्लीं ह्रांमिति कंकालं पातु वक्षःस्थलं मम ॥ ८२ ॥ ॐ गं करौ पादौ पा ३५
सदा पातु सर्वांगं सर्वहिसः ॥ प्राच्यां लंबोदरः पातु आग्नेय्यां विघ्ननायकः ॥ ८३ ॥ दक्षिणे पातु विघ्नेशो नैरृत्यां
तु गजाननः ॥ पश्चिमे पार्वतीपुत्रो वायव्यां शंकरात्मजः ॥ ८४ ॥ हरसुः स्यांशश्चोत्तरे च परिपूर्णः सदावतु ॥ ई
शान्यामेकदंतश्च हेरंबः पातु चोर्ध्वतः ॥ ८५ ॥ स्वप्ने जागरणे चैव पातु मां योगिनां गुरुः ॥ इति ते कथितं सर्वं
सर्वमंत्रौघविग्रहं ॥ ८६ ॥ संसारमोहनं नाम कवचं परमाद्भुतं ॥ श्रीकृष्णेन पुरा दत्तं गोलोके रासमंडले ॥ ८७ ॥

८४

कंदृवने विनीतापपत्यं दिनकरात्मज ॥ यथादुर्लभं च लभ्यं वै यस्मै कस्मै न दापयेत् ॥ ८८ ॥ परं वरं सर्वरूपं सर्वसंक
स्तारणं ॥ गुरुमभ्यर्च्य विधिवस्त्रयेचं धारयेत्सुधः ॥ ८९ ॥ कंठे वा दक्षिणे बाहौ सोपि विष्णुर्न संशयः ॥ अश्वमेध
सहस्राणि वाजपेयशतानि च ॥ ९० ॥ धारणे कृतवत्स्यास्य कलांनार्हति षोडशीं ॥ इदं कवचमज्ञात्वा यो भजेद्द
करामजं ॥ ९१ ॥ शतलक्षप्रजप्तोपि न मंत्रः सिद्धिदायकः ॥ विद्यार्थी लभते विद्यां धनार्थी लभते धनं ॥ ९२ ॥
पुत्रार्थी लभते पुत्रं कुंथरन्यो लभते सुतां ॥ राजद्वारे स्मशाने च दुर्गारण्ये पठेत्पिवा ॥ ९३ ॥ चतुष्पथे क्रूरग्र
हे पठेद्यो भक्तिपूर्वकं ॥ स याति परमं स्थानं स लभेन्नात्र संशयः ॥ ९४ ॥ महापातककृद्वापि स याति परमं प
दं ॥ तस्य गृहे स्थिरा लक्ष्मीः स भवेन्नात्र संशयः ॥ ९५ ॥ गणेशाख्यं डिनिंदति स नरो रौरवं पचेत् ॥ नरो मघमा
शानं च देवभैतिं दशोति यः ॥ ९६ ॥ स नरो लभते न्नं मध्यापथ्यवणेन च ॥ यात्राकाले पठेद्यस्तु तस्य घा
काले नश्यतमः ॥ ९७ ॥ विवाहे मौंजिकर्मेय प्रतिष्ठापापने च ॥ आरोगजाननं प्रज्यं देहेयं सिद्धितमीप्सि
तं ॥ ९८ ॥ गृहारंभे तटाकेष्यपि कूपे तथैव च ॥ आदौ विनायकं पूज्य न पूज्ये विघ्नतद्भवेत् ॥ ९९ ॥ ग्राम
त्रपाणि अभ्यासे मंत्रपाठे च नारद ॥ पुराणारंभेसंप्रणेदि जपेच्च गजाननं ॥ १०० ॥ गीतापठनकाले च आ
रंभे खलु पूजनं ॥ न पूजाभिर्विघ्नहृदेवो विघ्नं खलु भविष्यति ॥ १०१ ॥ समस्तपीडादुःखानी महारोगी भवे
न्नरः ॥ तस्य रोगस्य शांत्यर्थं गौरीपुत्रस्य पूजनं ॥ १०२ ॥ ईर्षयांनस्य पूजंतीक्ष्णं गणेशा करोति यः ॥

विघ्नं हि कुरुते शीघ्रं नात्र कार्या विचारणा ॥१०३॥ आसनेन च रणं हत्वा नित्यं कुर्वंति ये नराः ॥ वंदनं च
कुर्वंति रौरवं नरकं व्रजेत् ॥१०४॥ चतुर्युगसहस्राणि रौरवे स्यात पुरेस्सदा ॥ तेन पा नरकं यांति यावदिंद्राश्च
तुर्दश ॥१०५॥ गणेशाकवचं ध्यात्वा नित्यमेवं पठेन्नरः ॥ गणेशांभोजं प्राप्नोति सर्वरोगमोक्ष प्राप्यते ॥१०६॥
एककालं द्विकालं वा त्रिकालं वापि भक्तितः ॥ शतकविंशति वारं च गणेशस्तोत्रं पठेत् ॥१०७॥ गणेशप्रति
मां कृत्वा पाषाणस्य सुवर्णकं ॥ सोप्यवाम्ठ त्वयेवापि तां मंत्रवाक्य जपेत्ततः ॥१०८॥ शत विंशति दूर्वाभिर्वै
भिर्नामानि यः पठेत् ॥ गणेशं चैकदंतश्च कपिलो गजकर्णकः ॥१०९॥ लंबोदरश्च विकटो विघ्ननाशो
विनायकः ॥ हेरंबो गजवक्त्रश्च धूम्रकेतुः द्विमातृकः ॥११०॥ गौरीपुत्रो विघ्नराज विघ्नेशो विघ्न
नाशनः ॥ सूर्पकर्णो गजमुखो चिंतामणिर्हि नामतः ॥१११॥ भालचंद्रश्च [illegible] मिलधा मूषकवाहनः ॥

रसेकर्विंशति नौभिर्दूर्वाभि भक्त्या मस्तके ॥११२॥ ॥छ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्ते महापु० नारायणनारदसंवादे गणप
तिखंडे गणेशराजस्तवकवचकथनं नाम त्रयोदशोध्यायः ॥१३॥ नारायण० ॥ देवा विष्णुः समायांति सर्वे प्रह
ष्टमानसाः ॥ गंधर्वकिन्नराः सर्वे तापसं तं सुमहोत्सवं ॥१॥ एतस्मिन्नंतरे दुर्गा स्मेराननसरोरुहा ॥ उवाच विष्णु
प्रणता देवेशं देवसंसदि ॥२॥ पार्वत्यु० ॥ संपाता सर्वजगतां मम धामोऽहं जगत्पते ॥ कथं मह्यामि नो वीर्यममोघं

॥ ग० ॥
॥ २९ ॥
पी

रक्षितं प्रभो ॥ दैत्तिपंगः हरतो देवै र्ब्रह्मणाप्ररिते स्वपा ॥ भस्मोभिवर्त्तितं येन देवेन तद्भूमिकुर्तं ॥ ४ ॥ सर्वे देवास्तु
रतस्तद्दुन्वेषणं ईश्वर ॥ असजं कं कथयं पुत्तं त्यपितिष्ठति जै तो त्रि ॥ ५ ॥ पार्वतीवचनं श्रुत्वा प्रहस्य जगदीश्वरः ॥
उवाच देववर्गांश्च मुनिवर्गांश्च तत्तत्ति ॥ ६ ॥ श्रीविष्णु० ॥ देवाः शृणुत महाभाग्या पार्वतीवचनं स्फुटं ॥ शिवस्यामो
घवीर्यं वत्स सुराकेन निर्हतं ॥ ७ ॥ समानयतत क्षिप्रं न चेत्संदेहमर्हति ॥ सको राजानन्त्रास्तायप्रजाबाध्यः
सपक्षकः ॥ ८ ॥ विष्णोस्तद्वचनं श्रुत्वा समालोक्य परस्परं ॥ ऊचुः सर्वे ऋपेगे वत्रासिताः पुरतो हरेः ॥ ९ ॥
ब्रह्मो० ॥ तद्वीर्यं निर्हतं येन पुण्यक्षेत्रे च भारते ॥ सर्वचिंतो भवेत्तत्र पुण्यात्पुण्यकर्मणि ॥ १० ॥ महादे० ॥
स्ववीर्यं निर्हतं येन पुण्यभूमौ च भारते ॥ सर्वचिंतो भवेत्तत्र सेवने पूजनेऽतवे ॥ ११ ॥ यमउ० ॥ सर्वचिंतो भ
वेत्तत्र शरणागतरक्षणे ॥ एकादशीव्रते चैव तद्वीर्यं येन निर्हतं ॥ १२ ॥ इंद्र उ० ॥ तद्वीर्यं निर्हतं येन पापीनां पा
पमोचने ॥ भवेत्तत्र पत्रोल्लुसं तत्पुण्यं कर्मसंभवं ॥ १३ ॥ वरुण० ॥ भवेत्तत्र कौजन्मसन्यासी भारते रहः ॥
शूद्रयाच्च कन्यायांच ॥ वीर्यं येन निर्हतं ॥ १४ ॥ कुबेर० ॥ स्थाप्यहारी स भवत्तु विश्वासघ्नश्च मित्रहा ॥ सत्यघ्नश्च
स्तत घ्नश्च तद्वीर्यं येन निर्हतं ॥ १५ ॥ ईशान० ॥ परद्रव्यापहारी च स भवेत्तत्र भारते ॥ नरघाती गुरुद्रोही तद्वी
र्यं येन निर्हतं ॥ १६ ॥ रुद्रा ऊचुः ॥ ते मिथ्यावादिनः संतु भारते गुरुदारिकाः ॥ गुरुनिंरैताः ॥ श्च वत्तद्वीर्यं ये० ॥ १७ ॥
दा १

॥ २९ ॥
॥ स्कं० ॥

कामदेव उ॰ ॥ स्वस्याप्रतिज्ञां यो मूढो न संपादयति स्वमात्र ॥ भाजनं पस्य पापस्य स भवेयेव न निहितं ॥१८॥ सर्वे
षां कुच्चतुः ॥ मातुः पितुः गुरोश्चैव स्त्री पुत्राणां च पोषणे ॥ भवेतां वंचितो लोके च पापानां वीर्यं च निहितं ॥१९॥
सर्वे देवा ऊचुः ॥ मिथ्यासाक्षी मनुतारो भवं स त्रच भारते ॥ अपुत्रिणो दरिद्राश्च पैश्वर्यं निहितं प्रभो ॥२०॥ तर
देवपत्न्य ऊचुः ॥ तान्निंदंतु स्वभर्तारं गच्छंतु परपूरुषं ॥ संतु बंधुविहीनाश्च पांसि वीर्यं च निहितं ॥२१॥
देवानां वचनं श्रुत्वा देवीनां च स्वयं हरिः ॥ कर्मणां साक्षिणं धर्मं सूर्यं चंद्रं हुताशनं ॥२२॥ पवनं पृथिवीं तोयं
संध्ये रात्रिं दिनं मुने ॥ उवाच जगतां कर्त्ता पाता चास्ता जगत्त्रये ॥२३॥ श्रीविष्णु उ॰ ॥ देवैर्निहितं वीर्यं सदैतत्केन नि
निहितं ॥ तद्रूपोऽयं भगवतो महेशस्य जगद्गुरोः ॥२४॥ सर्वं च साक्षिणो विश्वे सततं सर्वकर्मणां ॥ युष्माभिर्नि
हितं किं वा किं वैतुं मर्हथ ॥२५॥ ईश्वरस्य वचः श्रुत्वा सभायां कंपिताश्च ते ॥ परस्परं समालोच्य क्रमेणोचुः पु
रो हरेः ॥२६॥ धर्म उ॰ ॥ रतेरुत्तिष्ठतो वीर्यं पपात वसुधातले ॥ मयात्तात मयो घंतच्छंकरस्य प्रकोपतः ॥२७॥ क्षि
तिरु॰ ॥ वीर्यं वोढुमशक्ताहं तदग्नौ न्यक्षिपं पुरा ॥ अतीव दुर्वहं ब्रह्मन्नबलेन क्षंतुमर्हसि ॥२८॥ अग्निरु॰ ॥ शरेषु प
तितं वीर्यं स च बालो बभूव ह ॥ वीर्यं वोढुमशक्तोऽहं न्यक्षिपं शरकानने ॥२९॥ दुर्बलस्य जगन्नाथ किन्नपः किंच
पौरुषं ॥ वायुरु॰ ॥ शरेषु पतितं वीर्यं सद्यो बालो बभूव ह ॥३०॥ अतीव सुंदरोपि छोस्य स्वर्णरेखानदीतटे ॥ श्रीसूर्य ॥

॥ग०॥
॥३०॥

रुद्रंतं बाळकं दृष्ट्वागममस्ताचलंप्रभो॥३१॥ प्रेरितः कालचक्रेण भिन्नरूपं हसच्छालुमक्षमः॥ चंद्र उ०॥ रुद्रंतंबा
लकं प्राप्य गृहीत्वा दत्तिकागणः॥३२॥ जगाम स्वाश्रयं विलोमच्छन्न दरिकाश्रमं॥ ज उमुवा०॥ अंधुरुद्रंत
पानीयस्तनं दत्त्वोस्तनापिने॥३३॥ वर्द्धयामासुरीत्रास्य सुतं सर्वाधिकप्रभं॥ संध्येतुचतुः॥ अधुनासृत्तिका
नांच षण्णांसपोषपुत्रकः॥३४॥ तन्नामचकृत्तास्सा प्रेम्णा कार्त्तिकश्चेति कौतुकात्॥ सात्रिरू०॥ नचकुर्वीलक्
तांश्च लोचनानामगोचरं॥३५॥ प्राणेभ्योपि प्रेमपात्रं वःपोष्यात सुपुत्रकः॥ द्विज उ०॥ पानियानिच वस्त्रा
णि त्रैलोक्ये दुर्लभानि च॥३६॥ विरंतितानि स्याहूनि भोजयिष्या सुतु रेवतं॥ तेषां तद्वचनं श्रुत्वा संतुष्टो म
धुसूदनः॥३७॥ ते सर्वे हरिमिच्छचुः सभापं हृष्टमानसाः॥ पुत्रस्य वार्त्तां संप्राप्य पार्वती हृष्टमानसा॥३८॥
कोटिरत्नानि विप्रेभ्यो ददौ बहुधनानि च॥ ददौ सर्वाणि विप्रेभ्यो वासांसि विविधानि च॥३९॥ लक्ष्मीः सर
स्वती मेनासावित्री सर्वयोषितः॥ विष्णुश्च सर्वे देवाश्च ब्राह्मणेभ्यो ददौ धनं॥४०॥ चतुर्विधमिदं वाद्यं
नादप्रियाप्सरोगणाः॥ ननृतुश्चाप्सरसो जगुर्गंधर्वकिन्नराः॥४१॥ शंखभेरीमृदंगश्च वीणावाद्यश्च
नारद॥ ब्राह्मणो वेदपठनमानं दुंचश्रिरेमपुः॥४२॥ देवाज्ञां हर्षसंयुक्तं पुष्पवृष्टिं तदाकरोत्॥ कार्त्ति
कस्य चरित्रं मयाकथितं नारद॥४३॥८७६॥ इति श्री ब्रह्मवै० महापु० नारायणनार० गणप० कार्त्तिकप्र
स्तावो नाम चतुर्दशोध्यायः॥१४॥

॥३०॥
॥खं०॥

नारायण ॥ पुत्रस्य वार्त्तां संप्राप्य पार्वत्यासह शंकरः ॥ प्रेरितोपि विष्णुना देवैर्मुनिभिः पर्वतोत्तमे ॥१॥
हलान्प्रस्थापयामास महाबलपराक्रमान् ॥ वीरभद्रं विशालाक्षं शंकुकर्णं [illegible]राक्रमं ॥२॥ नंदीश्वरं महाका-
लं वज्रदंतं महोन्मदं ॥ गोकर्णमुखं दधिमुखं ज्वलदग्निशिखोपमं ॥३॥ लक्षं च क्षेत्रपालानां भूतानां च त्रि-
लक्षकं ॥ वेतालानां चतुर्लक्षं यक्षाणां पंचलक्षकं ॥४॥ कूष्मांडानां चतुर्लक्षं त्रिलक्षं ब्रह्मराक्षसां ॥ डाकि-
नीनां चतुर्लक्षं योगिनीनां त्रिलक्षकं ॥५॥ रुद्रांश्च भैरवांश्चैव शिवतुल्यपराक्रमान् ॥ अन्यांश्च विकृती-
नांस्तेन संख्यानपिनारद ॥६॥ ते सर्वे शिवाहूताश्च नानाशस्त्रास्त्रपाणयः ॥ हस्तिकानां च भवनं ये एवा-
मासुरूल्बणाः ॥७॥ दृष्ट्वा तान्कृत्तिकाः सर्वा भयावि[illegible]मानसाः ॥ कार्त्तिकं कथयामासुर्ज्वलंतं ब्रह्मते-
जसा ॥८॥ कृत्तिका ऊचुः ॥ वत्स सैन्यान्यसंख्यानि वेष्टयामासुरालयं ॥ न जानीमो वयं कस्य क्रूराणि-
च कार्त्तिक ॥९॥ कार्त्तिक उ० ॥ भयं त्यजत कल्याण्यो भयं किं वो मयि स्थिते ॥ दुर्निवार्यो निषेधश्च मातरः
केन वार्यते ॥१०॥ एतस्मिन्नंतरे तत्र सेन्येंद्रो नंदिकेश्वरः ॥ पुरतः कार्त्तिकस्यापि तिष्ठंश्च समुवाच ह ॥१०॥
नंदिकेश्वर उ० ॥ भ्रातः प्रवृत्तिं शृणु मे मातरश्च शुभावहं ॥ प्रेतस्य च पुरेंद्रस्य संहर्त्तुः शंकरस्य च ॥११॥ कै-
लासे सर्वदेवाश्च ब्रह्मविष्णुशिवादयः ॥ सभायां ते वसंतश्च गणेशासव मंगले ॥१२॥ त्रैलोक्यकल्पातं

॥ग०॥
॥३१॥

विष्णुं जगतां परिपालकं ॥ संशोध्य कृपया मासतत्वान्वेषणहेतुकं ॥ १३ ॥ पप्रछ देवान्विष्णुस्तान्क्रमेण प्रा
सिहितवे ॥ प्रसक्तं रंहसुस्तेनु प्रत्येकं च यथोचितं ॥ १४ ॥ ये मत्र कृत्तिका स्थाने कथयामासुरीश्वरं ॥ सर्वे ध
र्मीद्देवो देवाः धर्माधर्मस्य साक्षिणः ॥ १५ ॥ पावकस्त्व रहः क्रीडा पार्वतीशिवयोः पुरा ॥ पुत्रस्य च सुरैः
रां भोक्तुं यं भस्मै पपात ह ॥ १६ ॥ भूमिस्तदक्षिपद्वन्हौ वन्हिश्च शरकानने ॥ तस्यं लब्धः कृत्तिकास्त्रिय
स्त्रभिर्गर्भ सांप्रतं ॥ १७ ॥ तवाभिषेकं विष्णुश्च करिष्यति सुरैः सह ॥ हनिष्यति तारकाख्यं सर्वराज्यं
लभिष्यति ॥ १८ ॥ उमा स्त्वं विश्वसंहर्तुस्त्वां गतासु मक्ष्यताइमाः ॥ नामिगेसु मत्रास्तच्छ्रशुद्रव सः स्वको
दरे ॥ १९ ॥ दीप्तिमांस्त्वं च विश्वेषु नासांगहेषु शोभसे ॥ यथापतन्महारूपे द्विजराजो नराजते ॥ २० ॥ कुरोषि
जगदालोकं नोच्छन्नो स्मासुतेजसा ॥ यथास्तर्यः कृणाच्छन्नो न भवेन्मानवस्य च ॥ २१ ॥ विष्णुस्त्वं च जग
द्व्यापिना सांव्याप्तोसि संभव ॥ यथा न केषां व्याप्यं च तत्ससर्वं व्यापकं नभः ॥ २२ ॥ योगींद्रो नानुलिप्तस्त्वं भो
गी च परिपोषणे ॥ नैव लिप्तो यथात्मा च गर्भ भोगेषु जीविनां ॥ २३ ॥ विश्वारंभस्सपीठाश्चनासुतेत्वं भवे
स्थितिः ॥ सागरस्य यथा नद्यां सरितोपाश्रयस्य च ॥ २४ ॥ नहि सर्वेषु सत्वेषु योसंभवेत्स्मृतिकालये गगस
ऽस्य यथाकाशः कुड्ये च शकृकोटरे ॥ २५ ॥ सांप्रदेवा न जानंति भक्तानुग्रहविग्रहं ॥ गुणानां तेजसांराशि

॥३१॥
स्कं०॥

यथास्मानंचयोगिनः ॥२६॥ भ्रातपैत्रांनजानंतिलेसंकुर्वंत्यनादृतं ॥ नाद्रियंते यथा भैक्षाः स्वेकवासा
श्वपंकेजातम् ॥२७॥ कार्त्तिके ॥ ख्यातः सर्वे द्विजानामितानंमात्रेक्षाभिक्षुकं ॥ ह्यानिर्त्वंके प्रशंसते यथाध्वके
जपाश्रिताः ॥२८॥ कर्मणाजन्मयेषांतायाम्नुयास्नुचयोनिषु ॥ तांस्तुतेनिर्धृतिंख्यातः प्राप्नुवंतीतिसंततं ॥२९॥
यथत्रसंतिसंतोवाकदाचारूपभोगतः ॥ तेपितंबहुयत्नेनतेषांहिताविष्णुमायया ॥३०॥ सांप्रतंजगतांमा
तापिष्णुमायासनातनि ॥ सर्वधामसर्वरूपाचसर्वदुःसर्वमंगला ॥३१॥ त्रौलेंद्रपत्नीगर्भेसालब्धामज
दत्त
न्मभारते ॥ हरूणंचतपंर्व्वासंप्राप्यरंकरंपतिं ॥३२॥ प्रसादितंगणपंतंसर्वमिवैपदृच्छितं ॥ सर्वेस्त्रैको
ह्वाः कालेविलीनास्तत्रहेवलं ॥३३॥ कल्पेकल्पेजगन्मातामेमाताप्रतिजन्मनि ॥ मच्छौनिमयाबंधोनि न ९
त्यः स्वच्छिविधायतुं ॥३४॥ प्रसूतेकृद्वाः सर्वजगत्सुसर्वपोषिताः ॥ कामेयहृद्याः कृताः काश्रेस्त्वं
ज्ञोत्तानकाश्यन ॥३५॥ हस्तिकालानवंस्यश्चयोगिन्यः प्रसूतेः कला ॥ स्तनेनाभिवर्द्धितोहृष्टपत्तारेण
संततं ॥३६॥ आसामहंयोष्युज्जोमर्दुवायोषितस्त्रियाः ॥ तस्याश्चप्रसूतेःपुत्रोयतस्तत्स्यामिवीर्यजः ॥३७॥
नगाधिजोहंस्त्रोत्रेंद्रकन्यायानेद्विकेश्वरः ॥ साचमेधर्मतोमातायथेमाः सततामसाः ॥३८॥ स्तनदात्रीग
र्भदात्रीभक्ष्यदात्रीगुरुप्रिया ॥ अभीष्टदेवपत्नीचपितुःपत्नीचकन्यका ॥३९॥ नगाधिकन्यायामिनीषु

॥ग०॥
॥३३॥

रुपत्नी प्रियाप्रसूः ॥ मातुर्माता पितुर्माता सोदरस्य प्रिया तथा ॥४०॥ मातुः पितुश्च भगिनी मातुला
नि तथैव च ॥ जनानां वेदविहिता मातरः षोडश स्मृताः ॥४१॥ इदांश्च सर्वसिद्धीशाः परमैश्वर्यसं
युताः ॥ नह्युर्ब्रह्मणः कन्या हि त्रिषु लोकेषु पूजिताः ॥४२॥ विष्णुना प्रेरितस्त्वं च शंभोः पुत्रसमो म
हान् ॥ गच्छयामि त्वया सार्द्धं द्रक्ष्यामि देवताकुलं ॥४३॥ इति श्री ब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नाराय
णनारदसंवादे गणपतिखंडे कार्त्तिकनंदीसंवादे पंचदशोध्यायः ॥१५॥ नारायण० ॥ इत्येवमुक्त्वा
तं श्रीब्रंस बोध्यहस्तिक्रागणं ॥ उवाच नीतियुक्तं च वचनं शंकरात्मजः ॥१॥ कार्त्तिक० ॥ यास्यामि श्री
कृरस्थानं द्रक्ष्यामि देवताकुलं ॥ मातरं बंधुवर्गांश्च विदायं देहि मातरः ॥२॥ देवाधीनं जगत्सर्वं ज
न्मकर्मनिशुभाशुभं ॥ संयोगश्च वियोगश्च न च देवात्परं बलं ॥३॥ कृष्णायत्तं च तद्दैवं स दैवात्परत
स्ततः ॥ भजंति सततं संतः परमात्मानमीश्वरं ॥४॥ दैवं वर्द्धयितुं शक्तः क्षयं कर्तुं स्वलीलया ॥ न दैवबं
धुस्तत्र भक्ताश्चाविनाशी च निर्भयः ॥५॥ तस्माद्भजत गोविंदं मोहं त्यजत दुःसहं ॥ कुरुष्व हे मोक्षदं सारं
जन्ममृत्युभयापहं ॥६॥ परमानंदजनकं मोहजालनिकृंतनं ॥ रोश्च भजंति ये सर्वे ब्रह्मविष्णुशिवा
दयः ॥७॥ कोहं भवाब्धौ युष्माकं को वा यूयं ममांबिकाः ॥ तत्कर्मस्रोतसा सर्वे पुंजीभूतं च फेणवत् ॥८॥

॥३३॥
॥खं०॥

संश्लेषं विपरीतं वा तत्सर्वमीश्वरेच्छया ॥ ब्रह्मांडमीश्वराधीनं स्वतंत्रं च विदुर्बुधाः ॥ ९ ॥ जलबुद्बुदव
त्सर्वमैश्वर्यं च जगत्त्रयं ॥ मायामनित्ये कुर्वंति मायया मूढचेतसः ॥ १० ॥ संतस्तत्र न लिप्यंति वायुवत्सूर्यवच्छे
तेसः ॥ तस्मान्मोहं परित्यज्य विहाय देहिमातरः ॥ ११ ॥ इत्येवमुक्त्वा तां नत्वा सार्द्धं श्रींकरपार्षदैः ॥ पा
त्रां चकार भगवान्मनसा श्रीहरिं स्मरन् ॥ १२ ॥ तस्मिन्नंतरे तत्राद्भुतं रथमुत्तमं ॥ विश्वकर्मविनि
र्मीणं हीरकेण पद्दिवहं ॥ १३ ॥ सद्रत्नसाररचितं माणिक्येन विराजितं ॥ पारिजातप्रसूनानां मा
लाजालैश्च शोभितं ॥ १४ ॥ फणीन्द्रदर्पणैः श्वेतचामरै रतिदीपितं ॥ क्रीडार्हमंदिरे रम्ये श्रीचित्रितं व
रमुत्तमं ॥ १५ ॥ रत्नच्छत्रं वितस्तीर्णं मनोयापि मनोहरं ॥ प्रस्थापितं च पार्वत्या वेष्टितं पार्षदैर्वरैः ॥ १६ ॥
तमारुह्य तं यानं ताहृदुपेन विद्रुपता ॥ सहसा चेतनां प्राप्य पुत्रमैत्र्यमुच्यातुराः ॥ १७ ॥ हर्षाच्च स्वपु
रस्कृत्युस्तं पिता आतिरोहिताः ॥ उन्मत्ता इव ते त्रेवयत्कुमारे क्षिरे भिया ॥ १८ ॥ हस्तिकाकुत्तुरुः ॥ किं कुर्मः कु
च यास्यामो यच्च कस्य सदाश्रयाः ॥ विहाय स्माच्च यास्यति नायं धर्मस्तवाधुना ॥ १९ ॥ स्नेहेन वर्द्धितो स्मा
भिः पुत्रो स्माकं स्वधर्मतः ॥ नायं धर्मो पितात्वगतीनुपकुत्तःसुतस्त्यजेत् ॥ २० ॥ इत्युक्त्वा हस्तिकाः स
र्वा हरस्यावक्षसि क्रान्तिकं ॥ पुनः कद्यपि वायुस्तां सुतविच्छेदकारणात् ॥ २१ ॥ कुमारो बोधयित्वा ता अथा

॥गा०॥
॥३३॥

समभ्यर्च्यैनेन वै ॥ ता निरीक्ष्य पार्षदैः सार्द्धं प्रास्थोहृष्टं मुने ॥२२॥ पूर्णकुंभं द्विजं वेश्यां सवत्सां धान्यं च दर्पणं ॥ द
ध्योज्यमधु लाजांश्च पुष्पदूर्वाक्षतं सितं ॥२३॥ वृषं गजेंद्रं तुरगं ज्वलदग्निं स्त्रियं स्वोपमं ॥ सरित्सरांसि
उदकं खलु वंदिजनं मुदा ॥२४॥ पतिपुत्रवतीं नारीं प्रदीपं मणिमुक्तकं ॥ मुक्तां प्रसूनमालां च सद्योमांसं च
चंदनं ॥२५॥ ददर्श शैलानि वस्तूनि मंगलानि पुरो मुने ॥ शृगालं बकुलं ॥ भृंगारं वामे शुभावहं ॥२६॥ राजहं
स मयूरं च खंजनं च शुकं कपिं ॥ पारावतं तंत्रं रूपबिल्वं च कर्णवाकं च मंगलं ॥२७॥ हस्तसारं च सुरभिं च म
हीस्थितं चामरं ॥ धेनुं वत्सप्रयुक्तां च पताकां दक्षिणे शुभां ॥२८॥ नानाप्रकारवाद्यं च सुश्राव मंगलध्व
निं ॥ हरिद्राक्षरसं गीतं घंटारां शंखध्वनिं तथा ॥२९॥ दृष्ट्वा श्रुत्वा मंगलं स जगाम शिवमंदिरं ॥ क्षणेना
नंदयुक्तश्च मनोयायी शिवसेन च ॥३०॥ कुमारः प्राप्य केलासं न्यग्रोधाश्रयमठके ॥ क्षणं तत्र स्थिरा कृत्वा भि
क्षेपः पार्षदैः प्रवरैः सह ॥३१॥ पार्वतीमंगलं हरस्याराजमार्गमनोहरं ॥ पद्मरागेंद्रनीलैः संस्कृतं परितः
पुरं ॥३२॥ रंभास्तंभसमूहैश्च पट्टसूत्रप्रवद्धकैः ॥ श्रीखंडपल्लवैर्युक्तं पूर्णकुंभैः सुशोभितं ॥३३॥ पूर्णलाजक
लैर्व्याप्तं सिंदूरचंदनवारिभिः ॥ रत्नप्रदीपसंस्थैश्च मणिमालोविराजितं ॥३४॥ नटनर्त्तकवेश्या नोपुसेवैः
संकुलं सदा ॥ वंदिभिर्विप्रवर्गैश्च दूर्वापुष्पकरैर्युतं ॥३५॥ पतिपुत्रवतीभिश्च साध्वीभिश्च समन्वितं ॥ ल
क्ष्मीं सरस्वतीं गंगां सावित्रीं तुलसीं रतिं ॥३६॥ अरुंधतीमहिल्यां च दितिं तारां मनोरमां ॥ अदितिं शतरूपां च

[illegible]

॥३३॥
खं०

अनसूयां स्वधां स्वाहां संज्ञां वरुणकामिनीं ॥ आकूतीं च प्रसूतीं च देवहूतीं च मेनकां ॥३८॥ तामेव पाटलामेकप
र्णां मेनां प्रकामिनीं ॥ वसुंधरां च मनसां पुरः सरत्वां समापयो ॥३९॥ रंभा तिलोत्तमा मेना घृताची मोहिनी शुभा ॥
उर्वसी रत्नमाला च सुशीला च भिताकला ॥४०॥ कदंबमाला सुरसा वनमाला च सुंदरी ॥ एताश्चान्याश्च बहव्य
श्च विप्रेंद्राप्सरसां गणाः ॥४१॥ संगीतनर्तनपराः सस्मिता वेषसंयुताः ॥ करतालकराः सर्वा जगुरानंदपू
र्वकं ॥४२॥ दिव्याश्च मुनयः शैला गंधर्वाः किन्नरास्तथा ॥ सर्वे ययुः प्रमुदिताः कुमारस्यानुव्रजने ॥४३॥ ना
नाप्रकारवाद्यैश्च रुद्रैश्च पार्षदैः सह ॥ भैरवैः क्षेत्रपालैश्च ययौ साक्षान्महेश्वरः ॥४४॥ अथ त्राद्रिध्यरः स्तो
दृष्ट्वा तां पार्वतीं सदा ॥ अवरुह्य रथात्तूर्णं शिरसा प्रणनाम ह ॥४५॥ तं पप्रा प्रमुखं देवीगणं च मुनिकामिनी ॥
शिवं च परमात्मानं सर्वान्संभाष्य यत्नतः ॥४६॥ पार्वती कार्त्तिकं दृष्ट्वा क्रोडीहरसा चुचुंब च ॥ शंकरश्च सुराः शैला
देव्यश्च शैलयोषितः ॥४७॥ पार्वतीप्रमुखा देव्यो देवाश्च शंकरस्तथा ॥ शैलाश्च प्रययुः सर्वे हृष्टास्ते शुभाशि
षं ॥४८॥ कुमारः स्वगणैः सार्द्धमागत्य च शिवालयं ॥ ददर्श तं सभामध्ये विष्णुं क्षीरोदशायिनं ॥४९॥ र
त्नसिंहासनस्थं च रत्नभूषणभूषितं ॥ धर्मप्रसेव्यं च प्रार्कवन्हिवाय्वादिभिर्युतं ॥५०॥ दूषड्रास्यं प्रस
न्नोस्यं भक्त्यानुग्रहकातरं ॥ स्तुतं मुनींद्रैर्देवेंद्रैः सेवितं श्वेतचामरैः ॥५१॥ तं दृष्ट्वा जगतां नाथं भक्तिनम्रा
त्मकंधरः ॥ पुलकांकितसर्वांगिं शिरसा प्रणमाम्यहं ॥५२॥ विधिं धर्मं च देवांश्च मुनींद्रांश्च मुदान्विता
न् ॥ प्रणनाम च प्रत्येकं प्रापते पांशुभाशिषं ॥५३॥ सर्वान्संभाष्य प्रत्येकमुवास कनकासने ॥ ददौ धनानि

विप्रेभ्यः पार्वत्या सह शंकरः ॥५४॥ ०७४॥

४स

॥इतिश्रीब्रह्मवैवर्त्तेमहापुराणेनारायणनारदसंवादेगणपतिखंडेकार्त्तिकागमनंनामषोडशोध्यायः॥१६॥
नाराय०॥अथविष्णुर्जगत्कांतोहृष्टःस्थाप्याशुसेक्षणं॥रत्नसिंहासनेरम्येवासयामासकार्त्तिकं॥१॥ना
नाविधानिवाद्यानिकौशतालादिकानिच॥नानाविधानियंत्राणिवादयामासकार्त्तिकात्॥२॥वेदमं
त्राभिषिक्तंचसर्वतीर्थोदपूर्णकैः॥सद्रत्नकुंभशतकैःस्नापयामासतंमुदा॥३॥सद्रत्नसाररचितंकिरी
टमुकुटांगदं॥अमूल्यरत्नरचितंभूषणानिबहूनिच॥४॥वह्निशुद्धांशुकेदिव्येक्षीरोदार्णवसंभवे॥कौ
स्तुभंवनमालांचतस्मैचक्रंददौमुदा॥५॥ब्रह्माददौयज्ञसूत्रंवेदांश्चवेदमातरं॥संध्यामंत्रंकृष्णमंत्रंस्तो
त्रंचकवचंहरेः॥६॥कमंडलुंचब्रह्मास्त्रंविद्यांचवैरिमर्द्दिनीं॥योगतत्वंसिद्धितत्वंब्रह्मज्ञानंसुदुर्लभं॥७॥
शूलंपिनाकंपरशुंशक्तिंपाशुपतंधनं॥संहारास्त्रंविनिक्षेपंतत्संहारंददौशिवः॥८॥श्वेतछत्रंरत्न
मालांददौतस्मैजलेश्वरः॥गजेंद्रंचमहेंद्रश्चसुधाकुंभंसुधानिधिः॥९॥मनोयायिरथंसूर्यःसन्ना
हंचमहाचयं॥यमदंडंयमश्चैवमहाशक्तिंहुताशनः॥१०॥नानाशस्त्राण्युपायानिसर्वेदेवाददुर्मुदा॥का
मशास्त्रंकामदेवोददौतस्मैमुदान्वितः॥११॥क्षीरोदोमूल्यरत्नानिविशिष्टंरत्ननूपुरं॥हिमालयोमयूरं
चकालनायश्चिकुक्कुटं॥१२॥लक्ष्मीश्चपैश्वर्यंभारतीहारमुत्तमं॥सावित्रीसिद्धिविद्याश्चसर्वास्ताःकौतुकं

१२

उ६

दृष्टे ॥ १३ ॥ पार्वती सस्मिता दृष्ट्वा परमानंदमानसा ॥ महाविघ्नां सुशीलांच सर्वमेधां दयां सच्छक्तिं ॥ १४ ॥ पु
ष्टिं क्षुत्प्रिमर्भां शांतिं तुष्टिं पुष्टिं क्षमां धृतिं ॥ सुदंतांच हृष्टो सन्निहि हरिहास्यदृष्टे सुदृ ॥ १५ ॥ प्रजापतिर्दुर्वासे
नां नाना ऋषिगण ऋषितां ॥ सुविनीतां सुशीलांच सुंदरीं सुमनोहरां ॥ १६ ॥ ददौ तस्मै विवाहेन वेदमंत्रेण
नारद ॥ पांवदंतिं महाषष्ठिं पंडिताः ॥ त्रिशुपा[illegible]कं ॥ १७ ॥ अभिषिंचाकुमारंच सर्वे देवाश्च सुर्गहं ॥ पु
नयश्चैव गंधर्वाः प्रणम्य जगदीश्वराः ॥ १८ ॥ नारायणंच ब्रह्माणं धर्मं तु शायवत्तां ध्रुरः ॥ प्रणनाम महर्षि
तातं धर्ममालिंग्य नारद ॥ १९ ॥ श्रीसापयौ चसौठेदः ॥ सगणाः शंकराचिंताः ॥ एवं तत्रागताः सर्वे विष्णुनं
दपर्वकं ॥ २० ॥ परमानंदसंयुक्तो द्व्यासह महेश्वरः ॥ कालांतरे चता सर्वांस्तु नरेशानीयत्तां ध्रुरः ॥ २१ ॥ पुष्टिं
ददौ विवाहेन गणेशाय महात्मने ॥ सुताभ्यां सगणेशः सार्धं पार्वती हृष्टमानसा ॥ २२ ॥ शिवेशस्वामिनः पा
दपद्मं सा सर्वकामदं ॥ इत्येवं कथितं सर्वं कुमारस्याभिषेचनं ॥ २३ ॥ विवाहः प्रजनंतस्य गणेशस्य विवा
हकं ॥ पार्वतीपुत्रलाभश्च देवानांच समागमः ॥ २४ ॥ श्रांते मनसि वांछास्ति किंभूयः श्रोतुमिच्छसि ॥ अत
परं प्रसंगेन न्यूमिच्छा तव नारद ॥ २५ ॥ ९९८ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापु० नारायणनारदसंवादे गणपति
खंडे कुमाराभिषेको नाम सप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥ नारद० ॥ नारायण महाभाग वेदवेदांगपारग ॥ प०

॥ग॰॥
॥३५॥

स्था ।

छामिस्यामहं किंचिदितिसंदेहमीश्वर ॥१॥ सुतस्य विद्युत्केशास्यांशंकरस्य महात्मनः ॥ विद्युंमिध्रस्य पु
त्रस्यमीश्वरस्य कथं प्रभो ॥२॥ परिवर्णितमः श्रीमान्यरमात्मापरात्परः ॥ तोलोकनाथः स्वांशेन पार्व
तीतेनयः स्वयं ॥३॥ अहो भगवतस्तस्य पस्तकवेदनं विभो ॥ यहहु [illegible] यहेशस्य तन्मे संवक्तुमर्हसि ॥४॥
नासुपन ॥ सावधानं शृणु अस्मिन्निति हासं पुरातनं ॥ विध्रेशस्य विध्र विंदवभार्यवयेन नारद ॥५॥ प्र
कृदाशोक्रः स्वयं जघान परया कुधा ॥ मालेः सुमालेर्हंतारं शूलेन भक्तवत्सलः ॥६॥ सर्पिमव्यर्थशूले
न शिवमुक्तेन तेजसा ॥ जहार चैतन्नोसघोरयाप्य निपपातह ॥७॥ हृद्दर्शविक्रस्यपः पुत्रं सुतमुत्तारलो
चनं ॥ रुरुचावक्षसितं शोकाद्विलापं चकार मुहुः ॥८॥ हाहाकारं सुरास्यस्ताश्च सुर्विलेलुः शंकरं ॥ अं
धीश्वरं तं जगत्सर्वं बभूव तमसावृतं ॥९॥ निश्चभ्रंतं तनयं दृष्ट्वा शापरस्यपः शिवं ॥ तपस्वी ब्रह्मणः पौत्रः
प्रज्वलन्ब्रह्मतेजसा ॥१०॥ मत्सुत्रस्य यथा वृक्षच्छिन्नं शूलेन तेन च ॥ त्वत्सुत्रस्य शिरश्छिन्नमेवं भ
तं भविष्यति ॥११॥ शिवश्च विगतक्रोधः क्षणेनैवाशुतोषकः ॥ अस्यज्ञानेन तं सूर्यं जीवमायासत
रक्षणे ॥१२॥ अस्या विष्णुमहेशाना मंत्राश्च त्रिगुणात्मकः ॥ सूर्यश्च चेतनां प्राप्य समुत्तस्थौ पितुः पु
रः ॥१३॥ ननाम पितरं भक्त्या शंकरं भक्तवत्सलं ॥ विज्ञाय शंभोः शापं च कश्यपश्च चुकोपह ॥१४॥

॥३५॥
॥स्वं॰॥

विषपंनैवकज ग्राह कोपेनैव मुवाच ह ॥ विषयंच परिस्पज्य तापितः छमीश्वरं ॥१५॥ संवत्तु छमनिसंक्व
नश्वरं नेश्वरं विना ॥ विहाय मंगलं सत्त्वं विद्युल्लेखेदुमं गतं ॥१६॥ दिवेश्य परितो ब्रह्मा स समागत्य ससं
भ्रमः ॥ बोधयित्वा रवि तत्र सुपोज विषयं विभुं ॥१७॥ शिवस्तपाशिषं दत्वा ब्रह्मा च स्वालयं मुदा ॥
जगाम कश्यपश्चैव स्वराशिं रविरेवच ॥१८॥ अथ माली सुमाली च व्याधिग्रस्तौ बभूवतुः ॥ श्वित्री
गलितसर्वांगौ शक्तिहीनौ हतप्रभौ ॥१९॥ तावुवाच स्वयं ब्रह्मा युवां च भजतं रविं ॥ सूर्यकोपेन गलि
तौ युवामेव हतप्रभौ ॥२०॥ सूर्यस्य कवचं स्तोत्रं सर्वपूजाविधिं विधिः ॥ जगाम कथयित्वा तु ब्रह्म
लोकं सनातनः ॥२१॥ ततस्तौ पुष्करं गत्वा शिषेवाते रविं मुने ॥ स्तुत्वा त्रिकालं भक्त्या च जपं तौ मंत्र
मुत्तमं ॥२२॥ ततः सूर्यवरं प्राप्य निजरूपौ बभूवतुः ॥ इत्येवं कथितं सर्वं किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ॥२३॥ ४२ ॥ भ२८
॥१०२९॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापु॰ नारायणनारदसंवादे गणपतिखंडे विघ्नेशविघ्नप्रश्नं नामाष्टाद
शोध्यायः ॥१८॥ नारद उ॰ ॥ किं स्तोत्रं कवचं ब्रह्मन्नर्कस्याच प्रदत्तो पुरा ॥ दानवाभ्यां पुरा दत्तं सूर्यस्य पर
मात्मनः ॥१॥ किं वा पूजाविधानं वा किं मंत्रं व्याधिनाशनं ॥ सर्वं व्याख्य महाभाग तन्मे त्वं वक्तुमर्हसि ॥
॥२॥ सूत उ॰ ॥ नारदस्य वचः श्रुत्वा भगवान्करुणानिधिः ॥ स्तोत्रं च कवचं मंत्रमुवाच प्रजनक्रमं ॥३॥
नारायण उ॰ ॥ शृणु नारद वक्ष्यामि श्रीसूर्यप्रजनक्रमं ॥ स्तोत्रं च कवचं सर्वपापव्याधिविनाशनं ॥४॥

॥रा०॥
॥२६॥

मालिःसुमालिनोर्देहोव्याधिग्रस्तोबभूवतुः ॥ विधिंसंस्मरतुस्तोतंशिवमंत्रप्रदायकं ॥५॥ ब्रह्मसागत्याच
वैकुंठंपद्मछक्रमलापतिं ॥ श्रीवंतत्रैवगच्छतंवसंतंहरिसन्निधौ ॥६॥ ब्रह्मोवाच ॥ मालिःसुमालिनौर्देहोव्या
धिग्रस्तोबभूवतुः ॥ कमुपायंवदब्रह्मस्तयोर्व्याधिविनाशने ॥७॥ श्रीविष्णु० ॥ कृत्वासूर्यस्यसेवांचपुष्करेप
र्णविस्तरे ॥ व्याधिहंतुमर्हद्दंशस्यतोन्वेमुक्तौभविष्यतः ॥८॥ श्रीशंकरउ० ॥ सूर्यस्यस्तोत्रंकवचंमंत्रंकल्पत
रूपरं ॥ देहिताभ्यांजगत्कांतव्याधिहंतुमहासन ॥९॥ आवांसंपन्नधातारौसर्वदाताहरिःस्वयं ॥ व्याधिहंतादि
नवरोगस्ययोविषयोविधे ॥१०॥ तयोरनुमतिंप्राप्यययौदैत्यगृहंविधिः ॥ प्रणम्यतौचतंदृष्ट्वातस्मैददतु
सासनं ॥११॥ तावुवाचस्वयंब्रह्मागमितौचयस्मान्निधिः ॥ स्तव्ध्यावारोगरहितौपुयपुगंधिसंयुतौ ॥१२॥ ब्रह्मो० ॥
गृहीत्वाकवचंस्तोत्रंमंत्रंपूजाविधिक्रमं ॥ गत्वाहिपुष्करंवत्सौपद्मजयः प्रणतौरविं ॥१३॥ तावूचतुः ॥ भगवा
पिकेनविधिनाकेनमंत्रेणवाविधे ॥ किंस्तोत्रंकिंकवचंकिंवातत्ताभ्यांप्रदेहिच ॥१४॥ ब्रह्मो० ॥ इत्याश्रिकालं
स्नानंचमंत्रेणानेनभास्करं ॥ संसेव्यभास्करंभक्त्यानिरुजौचभविष्यथ ॥१५॥ ॐह्रांनमोभगवतेसूर्या
यपरमात्मनेस्वाहेत्यनेनमंत्रेणसावधानंदिवाकरं ॥१६॥ संपूज्यभक्त्यादत्त्वाचोपचाराणिषोडश ॥
५२ एवंसंस्मरंयावत्कुर्वन्मुक्तौभविष्यथः ॥१७॥ अपूर्वंकवचंतस्यपुराप्रापहरान्मयहं ॥ पठत्तंगुरुणापूर्वंमिहिराय
प्रीतिपूर्वकं ॥१८॥ तत्सहस्रंभगांनाप्रशापेनगौतमस्यच ॥ अहिल्याहरणेनैवपापयुक्तापसंकटे ॥१९॥ ॥२६॥
॥सं०॥

सु २

वृहस्पत्युवाच ॥ इंद्र श्रृणु प्रवक्ष्यामि कवचं परमाद्भुतं ॥ यद्धृत्वा मुनयः पूता जीवन्मुक्ताश्च भारते
॥२०॥ कवचं बिभ्रतो व्याधिर्न याति सन्निधिं प्रिया ॥ यथाद्दृष्ट्वैनतेयं पलायंते भुजंगमाः ॥२१॥
शुद्धाय गुरुभक्ताय स्वशिष्याय प्रकाशयेत् ॥ खलाय परशिष्याय दत्वा मृत्युमवाप्नुयात् ॥२२॥ जग
द्विलक्षणस्यास्य कवचस्य प्रजापतिः ॥ ऋषिश्छंदश्च गायत्री देवो दिनकरः स्वयं ॥२३॥ व्याधिप्रणाशे
सौंदर्ये विनियोगः प्रकीर्तितः ॥ सद्यः फलकरं सारं सर्वपापप्रणाशनं ॥२४॥ ॐ क्लीं ह्रीं श्रीं सूर्याय -ह्रीं ५
स्वाहा मे पातु मस्तकं ॥ अष्टादशाक्षरो मंत्रः कपालं मे सदावतु ॥२५॥ ॐ ह्रीं श्रीं श्रीं सूर्याय स्वा
हा मे पातु नासिकां ॥ चक्षुर्मे पातु सूर्यश्च तारकं च विकर्तनः ॥२६॥ भास्करश्चोष्ठं पातु दंतं दिन
करः सदा ॥ प्रचंडः पातु मे गंडं मार्तंडः कर्णमेव च ॥२७॥ मिहिरश्च सदा स्कंधं पातु जंघे
च पूषणः ॥ वक्षः पातु रविः शश्वन्नाभिं सूर्यः स्वयं सदा ॥२८॥ कंकालं मे सदा पातु सर्व
देवनमस्कृतः ॥ करौ पातु सदा ब्रध्नः पातु पादौ प्रभाकरः ॥२९॥ विभाकरो मे सर्वांगं पातु
संततमीश्वरः ॥ इतीदं कथितं वत्स कवचं सुमनोहरं ॥३०॥ जगद्विलक्षणं नाम त्रिजगत्सु

सुकुलीनं ॥ पुरादत्तं च मनवे पुत्रवत्सः पुष्करे सदा ॥ ३१ ॥ मयादत्तं चतुर्थं च यस्मै कस्मै न दास्यसि ॥
व्याधितो मुच्यते सत्यं कवचस्य प्रसादतः ॥ ३२ ॥ भगवन्योगमुक्तश्च पश्य विष्णुतिनसंश्रा
यः ॥ लक्षवर्षं हविष्याशियफलं लभते नरः ॥ ३३ ॥ तत्फलं लभते नूनं कवचस्य
स्य धारणात् ॥ इदं कवचमज्ञात्वा यो मूढो भास्करं जपेत् ॥ ३४ ॥ दशलक्षप्रजप्तोपि
न मंत्रः सिद्धिदायकः ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापु० नारायणनारदसं० सूर्यकवचं संपूर्णं ॥
ब्रह्मोवाच ॥ ध्यात्वेदं कवचं वत्सोधायाच स्तवनं रवेः ॥ १ ॥ पुत्रांव्याधिविनिर्मुक्तो निश्चितं च
भविष्यथः ॥ स्तवनं सामवेदोक्तं सूर्यस्य व्याधिमोचनं ॥ ३६ ॥ सर्वपापहरं सारं श्रीरा
रोग्यकरं परं ॥ ब्रह्मोवाच ॥ त्वं ब्रह्म परमं धाम ज्योतिरूपं सनातनं ॥ ३७ ॥ त्वामहं स्तोतुमिच्छामि
कृपानुग्रहकारकं ॥ त्रिलोकलोचनं लोकनाथं पापविमोचनं ॥ ३८ ॥ तपसां फलदातारं दुःख
दं पापिनां सदा ॥ कर्मानुरूपफलदं कर्मबीजं दयानिधिं ॥ ३९ ॥ कर्मरूपं क्रियारूपमरूपं कर्मबी
जकं ॥ ब्रह्माविष्णुमहेशानामंशं च त्रिगुणात्मकं ॥ ४० ॥ व्याधिदं व्याधिहंतारं शोकमोहभयापहं ॥
सुखदं मोक्षदं सारं भक्तिदं सर्वकामदं ॥ ४१ ॥ सर्वेश्वरं सर्वरूपं साक्षिणं सर्वकर्मणां ॥ प्रत्यक्षं सर्व

ज्ञानामप्रत्यक्षं पुरातनं ॥ ४२ ॥

राश्चसहस्रं पक्ष्याद्रसदं सर्वसिद्धिदं ॥ सिद्धिस्वरूपं सिद्धेशं सिद्धानां परमं गुरुं ॥ ३० ॥ स्तवराजमिदं प्रोक्तं पु
ण्यात्पुण्यतरं परं ॥ त्रिसंध्यं यः पठेन्नित्यं सर्वव्याधिः प्रमुच्यते ॥ ३१ ॥ अंधं कुष्टं च दारिद्र्यं रोगं शोकं
भयं कलिं ॥ तस्य नश्यति विघ्नेश श्रीसूर्यस्य प्रसाध्रुवं ॥ ३२ ॥ महाकुष्ठिग्रस्तगलितस्य सुहीनो महामणी ॥
यक्ष्मग्रस्तो महाश्वजी नानाव्याधियुतोपि वा ॥ ३३ ॥ मासं कृत्या हविष्यान्नं श्रुत्वा संप्रमुच्यते ध्रुवं ॥ स्नानं
च सर्वतीर्थानां लभते नात्र संशयः ॥ ३४ ॥ अपुत्रं गच्छतः शीघ्रं भार्यास्वं भजे सुतौ ॥ दुःस्वप्नवसुदकास्य वि तः
धिजगाम स्याल्लयं ध्रुवं ॥ ३५ ॥ तौ निषेव्य दिने शांतं निरुजौ तौ बभूवतुः ॥ इत्येवं कथितं वत्स किंभूयः
श्रोतुमिच्छसि ॥ ३६ ॥ सर्वविघ्नहरं सारं विघ्नेशं विघ्नकारणं ॥ स्तोत्रेणानेन तं स्तुत्वा प्रमुच्यते नात्र संशयः ॥
॥ ३७ ॥ [illegible] ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापु० नारायणनारदसंवादे गणपतिखंडे एकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥
नारद० ॥ हरेरंशात्समुत्पन्नो हरितुल्यो भवाब्धिपा ॥ तेजसा विक्रमेणैव मत्समं श्रोतुमिच्छसि ॥ १ ॥
विघ्नविघ्नस्य पद्धिग्नं श्रुतं तत्परमाद्भुतं ॥ तद्विघ्नकारणं चैव विश्वकारणवक्त्रतः ॥ २ ॥ अधुना श्रोतुमिच्छा
मिस्यास संदेहभंजनं ॥ ते कौथ्य नाथ तनयो गजास्य पौजनाकथं ॥ ३ ॥ स्थितेष्वन्येषु सर्वेषां जंतनं जे
तुसंभवः ॥ विशिष्टानां स्वरूपेषु नानारूपेषु रूपिणां ॥ ४ ॥ नारायण० ॥ गजास्यमोजनो याश्च कारणं

॥ श्री० ॥
॥ ३६ ॥

प. २

शृणु नारद ॥ गोप्यं सर्वपुराणेषु आगमेषु च दुर्लभं ॥ ५ ॥ तारणं सर्वदुःखानां कारणं सर्वसंपदां ॥ सं
हारणं विघ्नानां चैव रहस्यं पापमोचनं ॥ ६ ॥ महालक्ष्म्याश्चरितं सर्वमंगलमंगलं ॥ सुखदं मोक्षदं चैव
चतुर्वर्गफलप्रदं ॥ ७ ॥ शृणु तात प्रवक्ष्येहमितिहासं पुरातनं ॥ रहस्यं परमं कल्पं स्वपुण्यं तात पुण्य
श्रुतं ॥ ८ ॥ एकदैव महेंद्रश्च पुष्पभद्रां नदीं ययौ ॥ महासंपन्नदेशे च आभीरराजस्त्रियान्वितः ॥ ९ ॥ तति
रे तिरहस्थाने पुष्पोद्याने मनोहरे ॥ अतीव दुर्गमे रम्ये सर्वजंतुविवर्जिते ॥ १० ॥ भ्रमरध्वनिसंयुक्ते कोकि
लरुतश्रुते ॥ सुगंधपुष्पसंश्लिष्टे देवानामसुरभीहरे ॥ ११ ॥ इंद्रश्रीं भ्रांतत्रैलोक्यैंद्रलोकात्समागतां ॥ सु
तश्रमविश्रामकारुणिकां मकाष्ठकीं ॥ १२ ॥ इंद्रस्थितिमीप्सितां श्रीं डींगकेलीमदनोपमां ॥ एकाकिनीं पुरुषान
स्कां मन्मथहृतमानसां ॥ १३ ॥ सुश्रोणीं सुदतीं श्यामां बिंबाधररसोरुहां ॥ ईहासितैर्वभासंतीं गजेंद्रमद
गामिनीं ॥ १४ ॥ सस्मितास्यचतुरास्यंद्राकटाक्षं चैव बिभ्रतीं ॥ बिभ्रतीं कबरीं रम्यां मालतीमाल्यशोभितां ॥ १५ ॥
वह्निशुद्धांशुकाधानां रत्नभूषणभूषितां ॥ कस्तूरीबिंदुसंयुक्तां सिंदूरबिंदुमंडितां ॥ १६ ॥ नीलोत्पलविडंबि
दैकसुज्वलोज्वललोचनां ॥ मणिकुंडलयुग्मेन गंडस्थलविराजितां ॥ १७ ॥ सुखदां रसिकां चैव स्तनद्वयं
च बिभ्रतीं ॥ सर्वसौभाग्यवैभाढ्यां सुभगां सुरतोत्सुकां ॥ १८ ॥ प्राणाधिकां च देवानां स्वर्णांशुघृताति
नीं ॥ दृष्ट्वा मधिपे वैयाढ्यां तत्कटाक्षेण पीडितः ॥ १९ ॥ इंद्रोतीं द्वियत्नौ च व्यास्नवं कुसुमपंचकेप ॥ [illegible] ॥ धूम्रवर्णवि

ता. १

॥ ३६ ॥
॥ स्कं० ॥

यत्सारोहेद्दुर्गं नासि पवनोहरे ॥२०॥ मत्वाऽहं दृष्टासि सुचिरं मत्स्यपाणितवाधुना गतपाद्ये पाणकर्त्ताहिं सुयावाचिकव
र्त्तेत: ॥२१॥ रामश्च त्वत्तवानुरक्तस्य श्रमापि न्यां गुणयापि विंना ॥ सुवासित जलं नाथ रूपकिं मेघोत्संक्लिलं जलं ॥२२॥ पंक्तिभेदे
र्मं दुनाथ रूपं दजा पररनवो हतं ॥ सुधापानं सुतानि ते दुग्धापाथ रूजलं नाविलं ॥२३॥ सुगंधी पुष्पशापी कोने
मेघे ४ घ्यास्त्रतलस्य मिच्छति ॥ पः स्पोगाख्नरवैंसुभोगीवं दृभोगजं ॥२४॥ पंक्तिले: सहसंवासिने च्छुालिङ्गासंमिधिं ॥
विहायपरत्ता भरणं कापी केच्छोहभ्रषणं ॥२५॥ श्यामा भिंत्रैव्य पहायिधांको पर कोगंलु मिच्छति ॥ विहाय गं
गां को विक्लोभ्रदीमन्यां च वांछति ॥२६॥ इंद्रिये श्चे द्रियवृतां वद्रीनानाश्च सेवनै: ॥ यरंपार्थ पितारश्च जीविन
श्च सुखार्थिनै: ॥२७॥ इसेवतत्वा भगवान नरस्य गजोऽश्वरातस्य ॥ मत्त्रिपुत्रश्च सुरतैस्सखो तस्याश्च नारद ॥२८॥ त
शुसौतद्वचनं देशा महान्ति ताररोतु पा ॥ जहासनवस्त्रनापुत्रसंबंधितविमहा ॥२९॥ सेवतननरूपाक्षेणस्तनौ
रुद्रमैनेनच ॥ क्रमाग्न्याहुतिवाक्येन जहारतस्यचेतनं ॥३०॥ मितं सारं सुमधुरं सुस्निग्धं कोमलं प्रियं ॥
॥३१॥ पुरुषा यत्ते बीजं च प्रक्षुपुपचक्रमे ॥ रंभोवाच ॥ पास्या मिवांछितं पत्र अश्चेनतव द्विकृतं ॥ नाहं संतोषजनं
नीधूर्त्तानां हृषमित्र ता ॥३२॥ यथामधुकर: क्षो भात्सर्वपुष्पासवं त्यजेत ॥ स्वादुमतिलिप्तत्वं च्यतं जति ४ ति
संतते ॥३३॥ तपैवद्वंपटपुमान्नमेकंपरवस्त्रदा ॥ नविवक्रो हिकासेवं वा वक्रसमाहरेत् ॥३४॥ स्वगुणा
नेगवत्स्त्रीणां यथा चत्त्व्याश्चरताषिपक्षु ॥ लं पट: क्रावत्पक्षोत्त: फलं भुक्त्वा प्रयाति च ॥३५॥ स्वमर्यपुष्ट्रे रेपा
वदासस्ता संसेपोजनात्त ॥ स्थिति: रुापानुरोधेन यथा भसै हुत्वा स्ता न: ॥ पावत्तत्तानसोयामितावचाहंसि
॥३६॥

॥ उ० ॥
॥ ३९ ॥

तेभुंच ॥ ३६ ॥ शृंगारं भेच तो पानं पीतिस्थानं तरं पुनः ॥ ३७ ॥ तं देवानामीश्वरोपि कामिनीनां च वांछितः ॥ पुमां
सं रसिकं ज्ञात्वा यद्वांछति रसिकाः सुखवात् ॥ ३८ ॥ युवानं रसिकं कांतं सुवेषं सुंदरं प्रियं गुणिनं धनिनं स्वच्छकां
तं गच्छति कामिनी ॥ ३९ ॥ दुःशीलं रोगिणं वृद्धं रतिशक्तिविहीनकं ॥ अदातारमविलंघ्यं नैव वांछति योषितः ॥ ४० ॥
कामरूपानच वांछति स्यापि व गुणसागरं ॥ तवा ताकारणी हासी ॥ महाणानि यथा सुखं ॥ ४१ ॥ इत्थं कोसलस्त्रि
ला साच तं पपौ वक्त्र चक्षुषा ॥ कामाच्छिन्नदुग्धा विगत [illegible] ड्डा तत्र स्थो समीपतः ॥ ४२ ॥ तोयाभारं समा
तीपाः स्मुरस्त्र त्रविस्तारदः ॥ एहि यानेपि पुष्पतल्पे विजहार तया सह ॥ ४३ ॥ सहसा रहसि प्रोढां वन्ता
च सुभगां कृतां ॥ पयोधरावबिंबाव रोष्ठौ च चुचुंब च चुंबितस्तथा ॥ ४४ ॥ नाना प्रकारै शृंगारं विपरीतादिकं पुनः ॥ च
कार कामी तत्रैव शृंगारं रतिकानिव ॥ ४५ ॥ सोकाम मोहचित्तो नो बुबुधाले दिवानिशं ॥ शाश्वत हृतचित्तो
च कामार्तो स्त्री नवर्जितो ॥ ४६ ॥ स च तत्रा स्थले क्रीडां तया सह सुरेश्वरः ॥ पयो जलविहारार्थं पुष्पभद्र
न दीजले ॥ ४७ ॥ स च कारजलक्रीडां तया सह क्षणं पुरा ॥ जले स्थले स्थले तोये विजहार पुनः [illegible] पुनः ॥ ४८ ॥
एतस्मिन्नंतरे तेन वर्त्मना मुनिपुंगवः ॥ समाश्रयो पातितु भीमा वे कुंठाधर्द रथं ॥ ४९ ॥ तं च [illegible] मुनिं दृष्ट्वा
इंद्रे च देवेंद्रस्तं ध्यमानसः ॥ न नामाम स्य सहसा हैमसै सच्या शिजं ॥ ५० ॥ पादिजात प्रस्तांवृच दत्तो भारा
यणेन वै ॥ तच्च हस्तं महेंद्राय मुनींद्रेण महो सना ॥ ५१ ॥ दत्याउ श्च महाभागस्तस्य वाच्य हस्तपानिधिः ॥ म

॥ ३८ ॥
॥ रं ५० ॥

हात्म्यं तस्य च सिंधि द्दूरवं पुनिसत्तम ॥५२॥ दुर्वासउ ॥ सर्वविघ्नहरं पुष्पं नारायणनिवेदितं ॥ मस्तकेदिंय
स्पृष्टं वेंद्र जयस्तस्यैव सर्वदा ॥५३॥ पुरः पूजा च सर्वेषां देवानामग्रणी भवेत् ॥ तस्यानंच महालक्ष्मी
र्न जहाति कदापितं ॥५४॥ ज्ञानेन तेजसा बुध्या विक्रमेण बलेन च ॥ सर्वदेवाधिपान्दूरितुल्य पराक्रमः
॥५५॥ भक्तस्यामक्त्रीन गच्छजातियोहंकारेणपानवः ॥ नैवेद्यं च हरेर्देयं स भक्ष्य श्रीः सजातिभिः ॥५६॥
दस्याश्रोत्रांद्र संज्ञांश्च जगामद्धांकरालैयं ॥ पुंश्चलीयो पमिघ्नं तिनो परं चं च आधया ॥५७॥ देवराजं परि
त्यज्य गजराजो महाबली ॥ प्रविवेश महारण्यं तं विक्षिप्य स्वतेजसा ॥५८॥ तत्रैव करिणीं प्राप्य पतः स्सुकु
जेवतात ॥ हरिस्तन्मस्तकं छित्वा पुत्रो जतेन बालके ॥५९॥ इत्येवं कथितं वत्स किं पुनः श्रोतुमिच्छ
सि ॥ गजास्य योजनापाश्च कारणं पापतारणं ॥६०॥ इति श्री ब्रह्मवैवर्ते महापु॰ नारायणनारदसं
वादे गणपतिखंडे विंशतितमोध्यायः ॥२०॥ नारद उ॰ ॥ ततो देवाश्च स्वशापेन निःश्रीकाः केन वा प्रभो ॥ वद भद्रः
स्तद्रहस्यं च गोपनीयं सुदुर्लभं ॥१॥ नं यं वा प्राउरे तेषां श्रमगं जातं प्रभुं ॥ किंच कारमहेंद्रश्च स जगामाप
रावतिं ॥२॥ तोस्तुत्रीमि राजं हो मिराजं दं पुटी मुने ॥ देशगमस्ताविधुहीनां वैरीवर्गैः समाकुलें ॥४॥ सर्वत्र पाकु
लपुरवासस्तु गाम मंदिरं गुरोः ॥ तेन देवगणैः सार्द्धं जगाम श्रूपणः सभा ॥५॥ गत्वा नतो मतं सा क्रः सुरैः सार्द्धं
मपाकरः ॥ तुष्टाव वेदविधिना स्तोत्रेण भक्तिसंयुतं ॥६॥ प्रवृत्ति कुप्या प्राप्यासत्र कृपतिस्तं प्रजापतिं ॥ कु
त्वा श्रस्मोनमपवक्त्रः प्रवक्तुमुपचक्रमे ॥ ब्रह्मोवाच ॥ यस्माद्यो ग्रोसि देवेंद्र श्राश्वराज्ञिया ज्वलन् ॥ लक्ष्मीः
तइन्नान्व कुमहेसि ॥८॥ नारायणउवाच ॥ गजेंद्रेण पराभूतो रंभया च तु मंदधीः ॥ भ्रष्टश्री देवपुत्कर्ण्ये २

क्रमीर

॥ग०॥
॥३१॥

समः शचीभर्त्ता परस्त्रीलोलुपः सदा ॥७॥ पुनर्लज्जाविहीनः स परस्त्रीरतिलोलुपः ॥ यः परस्त्रीं नि-
रतस्तस्य श्रीर्यो कुतो यशः ॥८॥ स च निंद्यः पापयुक्तः सर्वत्र सर्वसभासु वा ॥ नैवेद्यं श्रीहरेर्यद्दत्तं दुर्वा-
ससा च ते ॥९॥ गजमूर्ध्नि त्वया न्यस्तं रंभया सह चेतसा ॥ ध्वस्तो रंभा सर्वभोगा ॥ यावद्भोगकामिल: ॥१०॥
पमास त्यक्ता पत्नी पित्ताहूतस्त्वं तः क्षणेन सा ॥ वेश्यया सश्रीकमिच्छति निःश्रीकं भंच चेचलाः ॥११॥ न येन वै
प्रार्पयंतो पत्निनिंद्य पुरातनं ॥ यन्मुक्तं तत्कृतं वत्स भ्रमिष्वजंन निवर्त्तते ॥१२॥ भज नारायणं भक्त्या पापघ्नाः पापाः
प्राप्तिहेतवे ॥ इत्युक्त्वा तं जगत्स्रष्टा स्तोत्रं च कवचं ददौ ॥१३॥ नारायणस्य मंत्रं च नारायणपरायणः ॥ स
तैः सार्द्धं च गुरुर्णो जजाप मंत्रमीप्सितं ॥१४॥ गृहीत्वा कवचं तेन तुष्टाव पुष्करे हरिं ॥ वर्षमेकं निराहारोभ्या
रसे पुण्ये हुष्करे ॥१५॥ शिष्यैर्वै कमलाकांतं कमलाकाम्यहेतवे ॥ आविर्भूय हरिस्तस्मै वांछितं च वरं ददौ ॥१६॥
लक्ष्मीस्तोत्रं च कवचं मंत्रमैश्वर्यवर्द्धनं ॥ दत्वा जगाम वैकुंठमिंद्रः क्षीरोदमेव च ॥१७॥ गृहीत्वा कवचं स्त-
त्या प्राप पद्मालयं शुभे ॥ सह सुरैर्विलोक्या च सलज्जा भासुरावती ॥१८॥ प्रत्येकं च स्तुतः सर्वैः स्वालयं
प्राप्तुमीप्सितं ॥ गणेशाखंडे पुनः श्रवणेनं तु यत्स्तुतं ॥१९॥ ॥॥॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्ते महापु० नाराय-
णनारदसंवादे गणपतिखंडे एकविंशतितमोध्यायः ॥२१॥ नारद० ॥ आविर्भूय हरिस्तस्मै किं स्तोत्रं कव-
चं ददौ ॥ महालक्ष्म्याश्च लक्ष्मीशस्तन्मे ब्रूहि तपोधन ॥१॥ नारायण० ॥ पुष्करे च तपस्तप्त्वा विरराम सुरे-
श्वरः ॥ आविर्बभूव तत्रैव क्लिष्टं हरिस्स्वयं ततः ॥२॥ तमुवाच हृषीकेशो वरं वृणु यथेप्सितं ॥ स च

श्री

८४

॥३१॥
॥खं०॥

यश्चैवंतत्रश्रीमांस्तस्मैददौकृत ॥ ३ ॥ वरं दत्वा हृषीकेशः स्तवं कर्तुमुपचक्रमे ॥ हितं ससंच सारस्य परिणाम
सुखावहं ॥ ४ ॥ मधुसूदन० ॥ ग्रहाण कवचं शक्र सर्वदुःखविनाशनं ॥ परमैश्वर्यजनकं सर्वशत्रुप्रमर्द
कं ॥ ५ ॥ ब्रह्मणे च पुरा दत्तं संसारेच जलप्लुते ॥ यद्धृत्वा जगतां श्रेष्ठः सर्वैश्वर्ययुतो विधिः ॥ ६ ॥ बभू
र्मनवः सर्वेसर्वैश्वर्यप्रतायतः ॥ सर्वैश्वर्यप्रदस्यास्य कवचस्य ऋषिर्विधिः ॥ ७ ॥ पंक्तिश्छंदश्च
यं देवी स्वयं पद्मालयासुर ॥ सिद्धैश्वर्यजपेष्वेव विनियोगः प्रकीर्त्तितः ॥ ८ ॥ धृत्वाच कवचं लोकः सर्वत्र वि
जयी सुखी ॥ मस्तकं पातु मे पद्मा कंठं पातु हरिप्रिया ॥ ९ ॥ नासिकां पातु मे लक्ष्मीः कमला पातु लोचने ॥ के
शान्केशवाय: पातु कपालं कमलालया ॥ १० ॥ जगत्प्रसूर्गंडयुग्मं स्कंधं संपत्प्रदा सदा ॥ ॐ श्रीं कमलवासिन्यै स्वा
हा पृष्ठं सदावतु ॥ ११ ॥ ॐ श्रीं पद्मालयायै स्वाहा वक्षः पातु सदा मम ॥ पातु श्रीर्मम कंकालं बाहुयुग्मं च श्री
नमः ॥ १२ ॥ ॐ ह्रीं श्रीं लक्ष्म्यै नमः पादौ मे सततं चिरं ॥ ॐ श्रीं ह्रीं नमः पद्मायै स्वाहा पातु नितंबकं ॥ १३ ॥ ॐ श्री
महालक्ष्म्यै स्वाहा सर्वांगं पातु मे सदा ॥ ॐ ह्रीं क्लीं महालक्ष्म्यै स्वाहा मां पातु सर्वतः ॥ १४ ॥ इति ते कथितं वत्स स
र्वसंपत्करं परं ॥ सर्वैश्वर्यप्रदं नाम कवचं परमाद्भुतं ॥ १५ ॥ गुरुमभ्यर्च्य विधिवत्कवचं धारयेत्तु यः ॥ कंठे वा
दक्षिणे बाहौ स सर्वविजयी भवेत् ॥ १६ ॥ महालक्ष्मीर्गृहं तस्य न जहाति कदाचन ॥ तस्य छायेव सततं सा
च जन्मनि जन्मनि ॥ १७ ॥ इदं कवचमज्ञात्वा भजेल्लक्ष्मीं सुमंदधीः ॥ शतलक्षप्रजप्तोपि न मंत्रः सिद्धिदायकः ॥ १८ ॥

श्रु
इतिपरमलक्ष्मीकवचंसमाप्तं॥नारायणो०॥ श्रुतातस्येचकवचंमंत्रंचबोधनाक्षरं॥ संस्तुतंजगन्नाथे
जगतांहितकारणं॥१९॥ ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं महालक्ष्म्यै हरिप्रियायै स्वाहा॥ ददौतस्यैचकृपयाइममेवमहा
मंत्रं॥२०॥ ध्यानंचसामवेदोक्तंगोपनीयंसुदुर्लभं॥ सिद्धैर्मुनींद्रैर्दुःप्राप्यंध्रुवंसिद्धौप्रदंशुभं॥२१॥
श्वेतचंपकवर्णाभांशतचंद्रसमप्रभां॥ वह्निशुद्धांशुकाधानांरत्नभूषणभूषितां॥२२॥ ईषद्धा
स्यप्रसन्नास्यांभक्तानुग्रहकातरां॥ कस्तूरीबिंदुमध्यस्थसिंदूरबिंदुभूषितां॥२३॥ अमूल्यरत्नसंचि
तंकुंडलोज्वलभूषितां॥ बिभ्रतींकबरीभारंमालतीमाल्यशोभितां॥२४॥ सहस्रदलपद्मस्थांसुस्थां स्थ ६
चसुमनोहरां॥ शांतांचश्रीहरेःकांतांभजेजगतांप्रसूं॥२५॥ ध्यानेनानेनदेवेंद्रध्यात्वालक्ष्मींमनोह
रां॥ भक्त्यादास्यसितस्यैवचोपचाराणिषोडश॥२६॥ स्तुत्वानेनस्तवेनैववक्ष्यमाणेनवासव॥ नत्वा
वरंलब्ध्वाचाभिव्यसिहिनिर्वृतिं॥२७॥ स्तवनंशृणुदेवेंद्रमहालक्ष्म्याःसुखप्रदं॥ कथयामिसुगोप्यंचत्रि
षुलोकेषुदुर्लभं॥२८॥ नारायण०॥ देवित्वांस्तोतुमिच्छामिनक्षमःस्तोतुमीश्वरी॥ बुद्धेरगोचरांसूक्ष्मांतेजोरूपांस
नातनीं॥२९॥ अस्माभिर्वचनीयांचकोवानिर्वक्तुमीश्वरः॥ स्वेच्छामयींनिराकारांभक्तानुग्रहविग्रहां॥३०॥
स्तौमिवाङ्मनसोःपारांकिंवाहंजगदंबिके॥ परांचतुर्णांवेदानांपारबीजंभवार्णवे॥३१॥ सर्वसस्याधिदेवीं
चसर्वासामपिसंपदां॥ गोपीनांचैवगोपानांज्ञा[illegible]ध्यानिनांतथा॥३२॥ वेदांचवेदविदांचजननींवर्णा
नामपि॥ययाविनाजगत्सर्वंविस्तृतंनिष्फलंध्रुवं॥३३॥ यथास्तनांधबालानांमात्रावस्त्रस्तयासह॥

सर्वदायै नमो नमः ॥ हरिभक्तिप्रदायिन्यै भक्तिदायै नमो नमः ॥ ३४ ॥ सर्वज्ञायै सर्वदायै २
भ१
प्रसीद जगतां मातरस्मास्मा[illegible]रतिक्षातमान् ॥ ३४ ॥ वयं त्वच्छरणं भोजे प्रपन्नाः शरणागताः ॥ नमः शांति
स्वरूपायै जगन्मात्रे नमो नमः ॥ ३५ ॥ ज्ञानदायै बुद्धिदायै महालक्ष्म्यै नमो नमः ॥ कुपुत्राः कुत्रचित्संति न कु
त्रापि कुमातरः ॥ ३६ ॥ कुत्र माता पुत्रदोषात्तं विहाय च गच्छति ॥ हे मातर्दर्शनं देहि स्तनांधान्बालकानि
व ॥ ३७ ॥ कृपां कुरु कृपासिंधु प्रियेऽस्मान्भक्तवत्सले ॥ इत्येवं कथितं वत्स पद्मायाश्च शुभावहं ॥ ३८ ॥ सुख
दं पुण्यदं सारं मोक्षदं शुभदायकं ॥ इदं स्तोत्रं महापुण्यं पूजाकाले च यः पठेत् ॥ ३९ ॥ महालक्ष्मीर्गृहं तस्य
न जहाति कदाचन ॥ इत्युक्त्वा श्रीहरिस्तत्र तत्रैवांतरधीयत ॥ ४० ॥ देवो जगाम क्षीरोदं सुरैः सार्द्धं तदा तपा ॥
दं देवप्रभाश्रुतं स्तोत्रं गृहीत्वा हर्षमानसः ॥ ४१ ॥ ॥ ६२ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नारदनारायणसंवादे ग
णपतिखंडे लक्ष्मीस्तवब्रह्मपूजाविधिर्नाम द्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥ नारायण उवाच ॥ इंद्रश्च गुरुणा सार्द्धं सुरैः सार्द्धं सुह
ष्टमानसः ॥ जगाम शीघ्रं प्राप्य तीरं क्षीरपयोनिधेः ॥ १ ॥ कवचं च गले बध्वा सद्रत्नगुटिकान्वितं ॥ मनसास्ना
नं दिव्यं सस्मार संस्मारं पुनः पुनः ॥ २ ॥ ते सर्वे भक्तियुक्ताश्च तुष्टुवुः कमलालयां ॥ साश्रुनेत्रा अतिहीनाश्च भक्ति
नम्रात्मकंधराः ॥ ३ ॥ स्नातेषां स्तवनं श्रुत्वा सा साध्वी साक्षाद्बभूव ह ॥ सहस्रदलपद्मस्था शातचंद्रसमप्रभा ॥ ४ ॥
जगद्व्यासां सुप्रभया जगन्मात्रा तपाहुने ॥ तपुनाच जगद्धात्री विदितं सारयोध्वितं ॥ ५ ॥ श्रीमहालक्ष्मी ॥ व
त्साने ध्यानि वैगोतानांतुं नैव क्षमा पुना ॥ ६ ॥ ब्राह्मणानां प्रसुशापेन विभोभिप्रसराषतः ॥ ७ ॥ प्रणामे ब्राह्मणाः स
वेशस्तु ज्ञाधिकाः श्रियाः ॥ विप्रदत्तं च यत्किंचिदुपजीव्यं सदैव वः ॥ ८ ॥ विप्राव हंतु पोतु सापास्या मिथ्ये नैव त २
ख.१

॥ग०॥
॥८१॥

ष्टपा॥ न मे प्रजां ध्रुवं कर्तुं क्षमालोचतपस्विनः॥८॥ गुरुभिर्ज्ञानिभिर्दिव्यैर्भिक्षुभिर्वैष्णवैस्तथा॥ पद
भाग्यभवे देवास्तेरूपाः संतिसंततं॥९॥ नारायणश्च भगवान्विष्णोति ब्रह्मप्रजापतिः॥ सर्वबीजं च भगवा
न्सर्वेशश्च सनातनः॥१०॥ ततस्तस्मिन्नंतरे श्रीमान्ब्रह्मणा हृष्टमानसाः॥ आजग्मुः सहिताः सर्वे ज्वलंतो
प्रसतेजसा॥११॥ अंगिराश्च प्रचेताश्च क्रतुश्च पुलहेव च॥ सनकश्च सनंदश्च तृतीयश्च सनातनः॥१२॥
सनत्कुमारो भगवान्साक्षान्नारायणात्मकः॥ कपिलश्चासुरीश्चैव वोढुः पंचशिखस्तथा॥१३॥ दुर्वा
साः कश्यपो गालवो गौतमः कण्व एव च॥ आवांबासायनश्चैव कणादः पाणिनिस्तथा॥१४॥ मार्कंडेयो
लोमशश्च वशिष्ठो भगवन्स्तवकः॥ ब्रह्मणाविविधैर्दिव्यैः पूजयामासुरीश्वरं॥१५॥ देवाश्चारण्यमेवे
वैः परिहारेण भक्तितः॥ स्तवाचुनीं हास्तां भक्त्या श्च कुशलाहन्नपुहा॥१६॥ आगच्छ देवभवने पर्येषि जगा
द विके॥ तेषां तद्वचनं श्रुत्वा तान्वाचजगन्मयः॥ पृष्टितु हासेन प्रस्याचनिर्भयाह्नुपा॥ महावैभो॥ महा प्रसन्ना
ष न्यास्यामि देवानां दुष्प्रापा हेयाद्विजाः॥१८॥ येषां गेहं न यास्यामि शृणुध्वं भारते भुच॥ सुह्नत्सतुण्यवतो
गेहे सुनीतिवेदिनाप्यहं॥१९॥ गृहस्थानां स्वपापाणां चपुत्रेन स्यान्नपापितान्॥ पुंपंरसोपुरदेयो मातृता
तश्च बांधवः॥२०॥ अतिथिः पितृलोकश्च न यामि तस्य मंदिरं॥ मिथ्यावादी च यः शश्वन्नास्तीति या
दकः सदा॥२१॥ सत्यहीनश्च दुःशीलो न तस्य मंदिरं॥ सत्यहीनस्थाप्पहारी मिथ्यासाक्षी प्रदायकः॥२२॥
॥विश्वासघ्नः कृतघ्नो यो न यामि तस्य मंदिरं॥ चिंतापन्नो भयग्रस्तः शत्रुग्रस्तोतिपातकी॥२३॥ ऋणी

॥८१॥
॥रं०॥

पामि २

॥ न स्तोतिस्तर्पणो न गेहं यामि पापिनां ॥ स्रौ ह्रीहीन श्रद्धो क्रांतो मंदधीः स्त्रीजितः सदा ॥२४॥ पुंश्चली
पतिपुत्रौ योतं गेहं नैव याम्यहं ॥ पुंश्चल्यन्नभोजी यो अन्ये यो भुंक्ते तामसः सदा ॥२५॥ शूद्रान्नेनच यो जीवेत
गेहे नैव याम्यहं ॥ यो दुर्बुद्धिर्महाविप्रः कुक्षिःशश्वद्धवाघमे ॥२६॥ स्त्रीप्रधाना गेहे यस्य न यामि तस्य ॥
पत्रे नास्ति हरेः पूजा तद्दिने गुणकीर्तनं ॥२७॥ नोत्सुकस्य प्रसंसायां न यामि तं ॥ कन्यां स वेद यो विक्रेता नरपा
तीच हिंसकः ॥ नरकागारसदृशो न ॥ स्वदत्तां परदत्तां वा ब्रह्मवृत्तिं हरेच्च यो ॥ योहरेत्ताम हीनश्रद्धेन ॥ यत्कर्म
दक्षिणाहीनं कुरुते मूढधीः शठः ॥३०॥ स पापी पुण्यहीनश्च न ॥ मातरं पितरं भार्यां गुरुपत्नीं गुरुं सुतं ॥ शी
अनाथां भगिनीं कन्यामनाश्रय बांधवान् ॥ कार्पण्याद्यो न पुष्णाति संचयं कुरुते सदा ॥३१॥ तद्गृहान्नरका
गारान्न यामि तान् मुनीश्वराः ॥ यत्रं पुरीषं मूत्रं स्य पस्त स्वर्यं मंदधीः ॥३३॥ यः शेते सुवर्णपादेन न ॥ अधो
तपादः स्नायी यो नग्नः शेते निर्वृतः ॥३४॥ संध्यास्नायी दिवास्नायी न ॥ प्रक्षिप्तेन मद्यस्याचयोन्यदं गपुष्प
स्य सेवेत् ॥३५॥ ददाति पश्चाद्ब्राह्मणेभ्यो न ॥ दत्त्वा तेभ्यो मद्दीनं गात्रे विलेपनं च यः समत्सरेत् ॥३६॥ प्रणमेद्यो हरेः सुवर्णं ॥
रणं छिन्नमेति न स्वरैर्नरस्वरैर्विभिरेव महीं ॥३७॥ गात्रे पादुकायां पश्यन्न ॥ मंत्रविद्यापजीवी च याप्यजीवी चि
किस्सकः ॥३८॥ सपत्नदेवलश्चैव न ॥ विवाहं धर्मकार्यं यो निहंति च कोपतः ॥३९॥ दिवा मैथुनकारी यो
न ॥ इस्यालो च महालक्ष्मीरंतर्धानं च कार सा ॥४०॥ दृष्टोच हरिं देवानां गेहं मर्त्ये च नारद ॥ तां प्रणम्य सुराः

ति६   ३ दत्त्वानं बसनं यस्य समलं कदापस्तत्वं ॥६

वे तौयास हांस्रो चनयामि तस्यमंदिरं ॥८७॥

॥ग०॥
॥४२॥

सर्वेस्मिन पक्षप्रमुदान्विता: ॥४१॥ प्रजागरु: स्नात यंत्री प्रंत्राशुस्यत्तं समुज्वलं ॥ वेदुईदुम व: स्वर्गेवि भ
मु: पुष्पवृष्टय: ॥४२॥ प्राववुर्देवा: स्वराऽपंच निखिलं कमलांबुजे ॥ सेवंचकपितं वत्सलक्ष्मीयदितपद्मु
तं ॥४३॥ सुखदं मोक्षदं पुण्यं विष्णुं न: श्रोतुमिच्छसि ॥ अत: परं द्विधिप्रिनास्ति श्रुतिनारद सत्वरं ॥४[illegible]॥ ॥२३॥
इति श्रीभ सर्वे चनैमि॰ नारायणनारद संवादे मगाति खंडे त्रयोविंशोध्याय: ॥२३॥ नारद ॥ नारायण
महाबाहो हे ह्यस्मारसमुद्रव ॥ सर्वं श्रुतं त्वया सासोद्गाहणेभ्याच्यु रितं शुभं ॥१॥ दुतहवपुर्सं पक्षे गजरराज स्पा
ठके ॥ विष्णुनापोजितं ब्रह्मन्ने केद्रत: केपविभु: ॥२॥ कुतो गतोस्पर्दतोन्यस्तह्यवान्युकुमर्हसि ॥ सर्वेष्व
र स्नं सर्वज्ञ: द्रपाशुभक्तिवत्सल: ॥३॥ सूत उ० ॥ नारद स्यवच: श्रुत्वा सोसयाननसरो हहो ॥ राजदुत स्पु
रभनं प्रवक्तुमुपचक्रमे ॥ नारायण ॥ शृणु नारद वक्ष्येहमितिहासं पुरातनं ॥ एकदा हृत संचरितं सर्व
मंगलमंगलं ॥ कदा कार्तवीर्यश्च मगयांगतवान्मुने ॥ प्रयागाभिहसविष्णु आन्याहिश्रांतोबभूवस: ॥६॥
निस्त्राभुरुवेदिनेतीते तत्र तस्थौ वनेन्नृप: ॥ जमदग्न्याश्रमाभ्यासे उपोष्य सैन्यसंयुत: ॥७॥ प्रात:
सरोवरे जौते स्नात: शुचिरुत्थित: ॥ दत्तात्रेयेण हस्तेच जजाप भक्तितो मनुं ॥८॥ मुनिर्द्दिनी
राजानं शुभ्रकंठो द्रुताशुकं ॥ धीसासंभाषयामास पप्रच्छ कुशलं मुनि: ॥९॥ ननाम संभ्रमा
प्राजा मुनिं सर्वप्रशंसुने ॥ सच्यतस्मे हृदोपी सा प्रणता यच्छुभा त्रिषं ॥१०॥ उत्तीतं कथयामास रा

॥४२॥
॥खं०॥

२ उपं

ज्ञानानन्दानादिवृंदं ॥ संभ्रमेणैव मुनिनात्र सो राज्ञा निमंत्रितः ॥ ११ ॥ विलोक्य तं मुनिश्रेष्ठः प्रपयो
स्वाऽ मुदा ॥ लक्ष्मीसमां कामधेनुं दर्शयामास मातरं ॥ १२ ॥ उवाच सा मुनिं प्रीतं कृते भीतिर्न विस्मि
ते ॥ जगन्मातः पितृश्रान्तः स्वमयाक्षोऽन्नपो मुने ॥ १३ ॥ राजभोजनयोग्यानि यद्द्रव्यं प्रयासेच्छे ॥ स
र्वं निःष्यं प्रभुस्वामि त्रिभुवो केचलंभे ॥ १४ ॥ सौवर्णानि राजतानि पात्राणि विविधानि च ॥ भोजना
र्हाण्यसंख्यानि पाकपात्राणि यानि च ॥ १५ ॥ फणसाम्रनारिकेलश्रीफलादी [illegible] नारङ्ग ॥ खरीभक्तान्य नि ५
संख्यानि स्वादूनि लड्डुकानि च ॥ १६ ॥ वे गोधूमचूर्णानां पिष्टकानि बहूनि च ॥ पक्वान्नानां पर्वतं च प
रमान्नस्य कुंडं ॥ १७ ॥ दुग्धानां च घृतानां च नदीं दधीनां ह्रदो महत् ॥ शार्कराणां तथा राशिं मोदकानां च
पर्वतं ॥ १८ ॥ पथुकानां सुरीलानां पर्वतं महदद्भुतं ॥ तांबूलं मदुदोपणं कर्पूरादिसुवासितं ॥ १९ ॥ स्ने
पक्वोतुकपोरवचस्सुंदुरं च स्वाभूषणं ॥ मुनिः संभृतस्संभारो हृष्टद्रव्यं मनोहरं ॥ २० ॥ भोजयामास राज्ञा
नं ससैन्यमव भोजयामास सुदुर्लभं वस्तुपरिपूर्णं कृपेश्वरः ॥ २१ ॥ जीतानि विस्मयं राजा हृष्टमा ए
मुवाचेह ॥ राजोवाच ॥ दृष्ट्वा पूर्णपात्राणि सचिवं बहुलभाण्डश्रुतानि च ॥ २२ ॥ प्रमासाध्यानि सह सोद्याग
तोन्यवलोकय ॥ नृपाभोज्ञे च सचिवः सर्वं दृष्ट्वा मुनेर्गृहे ॥ २३ ॥ राजानं वर्णयामास सत्कारं लंपहे स्तुतं ॥
सचिव उवाच ॥ इदं सर्वं महाराज निबोध मुनिमंदिरं ॥ २४ ॥ वह्निकुंडं [illegible] पल्लकाशं कुशपुष्पफलान्वितं ॥

॥ग०॥
॥ ॐ ॥

दुरच्च मृत्युं कुष्ठं चोच्च शोष्य संधेश्च संकटं ॥२५॥ तेजसा धारयस्यादि सर्वसंपद्विवर्जितं ॥ कृष्णचर्म
परिधाना दृष्टा तिष्ठ बलप्रिया ॥२६॥ कृष्णचर्मपरीधानो दरः उग्रो जटाधरः ॥ स्नेहे धृ दृष्टो दृष्टासा
कपिले कामनोहरा ॥२७॥ पार्वती चंद्रवर्णाभा स्तनपंकजलोचना ॥ एवं त्वं तीतेजसा तत्रापर्णं च
हंसमप्रभा ॥२८॥ सर्वसंपद्गुणाधारा साक्षाद्दिव्य हविःप्रिया ॥ सेंदु नासांपितो राजा द्बुद्धिः सन्धि
वीक्ष्यया ॥२९॥ पुनि प्रपाच्ये तां प्रेतं निबद्धः मा भेपात्रात ॥ किंवा पुण्यं च कागु बुद्धिर्विषेकः सर्वतो वर्जीत ॥३०॥
पुण्य मा बुद्धि दानं देवा पूजां प्रेपा च ते द्विजे ॥ पुण्यात्युजाय ते व कर्म पुण्यरूपं च भारते ॥३१॥ पापात्र जा
यते कर्म पापरूपं प्रयावहं ॥ पुण्यात्स्वर्गस्य गीतो गंजनम पुण्यस्थ लेनत्तणां ॥३२॥ पापाद्दुःखाच
२ नैवं कुत्सितं जन्मजीविनां ॥ जीविनोनि व्रत नीस्तिस्थि ते कर्मनो भिरेद ॥३३॥ तेन कुर्वे तिसंत
श्व सततं कर्मणः क्षयं ॥ सा वि पात च्च विज्ञानं सगुरुः स च बांधवः ॥३४॥ सा पाता स पिता पुत्रो
सा द्विपंभार येत्तु यः ॥ जीविनां दारुणोऽसि गः कर्मभोगः शुभाशुभः ॥३५॥ भक्तो वै पश्सि न्निह
तिहरा शुभक्ति रसायनात्र ॥ मापाहृताति तां भक्तिं प्रतिजन्म निषेविता ॥३६॥ पतित्तु राज गच्छात्री
भक्ता प बुद्धि दायिनी ॥ परापरम भक्त्रूप मापात संहृताति च ॥३७॥ मापा त्तया मोह येत्तं न विवेकं

॥ ॐ ॥
॥ रव० ॥

हाचन ॥ मायावी मोहितो राजा मुनीमानी व पलत: ॥ ३८ ॥ उपाच नियमं भक्त्या मुग्धं ज विमुतो मुदा ॥ राजो पा ॥
भिक्षां देहि च व्यतरो कामधेनुं च कामदं ॥ ३९ ॥ मसं भक्त्या पभक्तेरा भक्तानुग्रहकातर ॥ पुष्पद्विधानां दात्वण
मद्देयं नास्ति भारते ॥ ४० ॥ दधीची द्वैविता भव्यद्दे सो स्त्रियापुराश्रुतं ॥ श्रमं ग लीलामात्रेण तपो रात्रो तपोध
न ॥ ४१ ॥ स महं कामधेनूनां स्युपुत्रा को सि भारते ॥ मुनिरु: ॥ अहो व्यसिन्धूमं राजेन्द्र वी वि राठ वंचक: ॥ रा
दानं दास्यामि विप्रोऽहं क्षत्रियाय स्वपाधम ॥ दक्षेन दत्ता गोलोके ब्रह्मणे परमात्मना ॥ ४२ ॥ कामधेनुरियं पमे
नेदे पाश्राणत: प्रिया ॥ ब्रह्मणां च भृगवे दत्ता प्रियपुत्राय भक्तिप ॥ ४३ ॥ मत्यं प्रदत्ता भृगुणा कपिलोपेतकी
आ९ मम ॥ ४४ ॥ तोषो कैः कामधेनुं दुर्लभां भुवनत्रये ॥ ४५ ॥ लीलामात्रात्रथ महेन्द्र पिजां स्वप्नुमीश्वर: ॥ नोहं देदा
लिङ्गी मरच्य पानो पापितो बुध ॥ ४६ ॥ क्षणेन भस्मसात्कर्तुं क्षमो हमपि ते पिं विना ॥ त्वहं गच्छ त्वं गच्छ मत्कौ
पं नैव वर्द्धय ॥ ४७ ॥ पुत्रेणाराधितं पत्ररूपे द्वैव बाधित पापर ॥ पुत्रे साहृचनं श्रुत्वा मुक्तोपसन राधिप: ॥ ४८ ॥ नत्वा
मुनिं से स्वमध्ये प्रपपौ विधिबाधित: ॥ गत्वा सैन्य सकाशं च सकोपप्रस्फुरिताधर: ॥ ४९ ॥ द्विंध्रसान्ये बपापा
स धेनुमानयितुं बलात् ॥ कपिलास्य निधिं गत्वारुरोद मुनिपुंगव: ॥ ५० ॥ कथयामास वृत्तांतं रोदनेन हतश्चे
तन: ॥ रुदंतं ब्राह्मणं दृष्ट्वा सुरभिस्तमुवाच ह ॥ ५१ ॥ साक्षाल्लक्ष्मीस्वरूपा सा भक्तानुग्रहकातरा ॥ सुरभिरु: ॥

॥ना०॥
॥४५॥

इंद्रोवाहुताभिकोवापिस्वयवसंहृतुमीश्वरः ॥५२॥ श्रान्तस्ता पाठयि ताद्दातास्यवस्तूनांच संततं ॥ स्वेछ्या चेन्न पेक्ष्य
यमांद्दत्तासि तपोधन ॥५३॥ तेन सार्ध्रमभिष्टामि स्वेछयान्यत्र वा तया ॥ अथवा नद्दासि यं न गमि
ष्यामि सुहृत्तात् ॥५४॥ मत्तो दैन्येन सैन्येन दूरीभूतं न पंकुरु ॥ कथं सोढि ब सर्वं तु मायापामोहितचेतन ॥५५॥
संयोगश्च वियोगश्च कालसंयोगेन चात्मनः ॥ संबंधो मे त्वयाहं कासंबंधः कालयोजितः ॥५६॥ यावद्देव
हि संबंधो मम त्वं तावद्देव हि ॥ मनो ज्ञानातिथ्ये व्यक्तात्मनश्चापि केवलं ॥५७॥ दुःखं च तत्स्वविच्छेदा यावत्
स्यंतं देव हि ॥ इत्युक्त्वा कामधेनुश्च सुखाव विविधानि च ॥५८॥ शस्त्राण्यस्त्राणि सैन्यानि सूर्यतुल्य
प्रभाणि च ॥ निर्गताः कपिला देहात्त्रिकोटि खड्गधारिणः ॥५९॥ विनिर्गता नासिकायाः श्विनः पंच
कोटयः ॥ विनिस्सृता लोचनाभ्यां शतकोटि धनुर्धराः ॥६०॥ कपालान्निःसृता वीरास्त्रिकोटि दंडधारिणः ॥
वक्षःस्थलान्निःसृताश्च त्रिकोटि शक्तिधारिणः ॥६१॥ शतकोटि गदाहस्ताः पृष्ठदेशाद्विनिःसृताः ॥ विनिः
सृताः पादतलाद्वाद्यभांडसहस्रशः ॥६२॥ जंघादेशान्निःसृताश्च त्रिकोटि राजपुत्रकाः ॥ विनिःसृता
गुह्यदेशात्त्रिकोटिम्लेच्छजातयः ॥६३॥ दृष्ट्वा सैन्यानि कपिलापुत्रो ये निर्भयं द्रुतो ॥ युद्धं कुर्वंति सैन्यानि च नृपा
णीं सैवोचह ॥६४॥ मुनिः संभृतसंभारो हर्षयुक्तो बभूव सः ॥ नृपेण प्रहिताष्टत्यान्नृपं सर्वमुवाच ह ॥६५॥
कपिलासैन्ययुक्तानां तमाः सर्वं पराजयं ॥ तेषां स्यान्नृपश्चाद्भिन्नस्त्रस्तश्चातुरमानसः ॥६६॥ दृष्ट्वा हारयच सैन्या ॥४५॥
॥स्य॥

ता

निच्चाजहार स्वदेशात: ॥ कपिलाग्निर्गतासेनामहाबलपराक्रमी ॥ ९७ ॥ २० ॥ इति श्री ब्रह्मवैवर्ते म-
हापुराणे गणपतिखंडे चतुर्विंशोध्यायः ॥ २४ ॥ नाराय० ॥ हरिं स्मरन्कार्त्तवीर्यो हृदयेन वि-
दूयता ॥ दूतं प्रस्थापयामास कपिलो मुनिसंनिधिं ॥ १ ॥ युद्धं देहि मुनिश्रेष्ठ किं वा सैन्यं च वांछितं ॥ मस्येप्रसा-
वाति पपस्य क्षिप्रार्यस्वयोजितं ॥ २ ॥ दूतस्य वचनं श्रुत्वा जहास मुनिपुंगवः ॥ हितं सत्यं नीतिसारं सर्वं दूत-
मुवाच ह ॥ ३ ॥ मुनिरु० ॥ हलोन्यपालितोहारः समानीतो मयाहह ॥ विविधं च पयोभ्यास्त्यामार्जितश्च पयो-
चितं ॥ ४ ॥ कपिलां याचिते राजा मम प्राणाधिकां बलात् ॥ तां हर्तुमक्षमो दूत युद्धं दास्यामि निश्चितं ॥ ५ ॥
मुनेस्तद्वचनं श्रुत्वा दूतः सर्वमुवाच सः ॥ नृपेंद्रं च सभामध्ये सन्नाहसंयुतं प्रिया ॥ ६ ॥ मुनिश्च कपिलामा-
ह सांप्रतं किं करोम्यहं ॥ कर्णधारं विना नौका तथा सैन्यं मया विना ॥ ७ ॥ कपिला च हसीतस्मेरास्या पि-
विविधानि च ॥ युद्धशास्त्रोपदेशं च संधानमौपयोगिकं ॥ ८ ॥ जयो भवतु ते विप्र युद्धे जेष्यसि निश्चितं ॥
रूपेण सार्द्धं तेयुद्ध मयुद्धं ब्राह्मणस्य च ॥ ९ ॥ दत्तात्रेयस्य शिष्येण चाव्यर्थशक्तिधारिणा ॥ दुस्साध्यां कपि-
लोभ्रस्य निर्यामम मनस्विनी ॥ १० ॥ मुनिर्मनस्वी सैन्यं च सज्जीभूतं चकार ह ॥ गृहीत्वा सर्वसैन्यं च प्रजगाम
रणस्थले ॥ ११ ॥ राजा जगाम युद्धाय ननाम मुनिपुंगवं ॥ उभयोः सैन्ययोर्युद्धं बभूव बहु दुष्करं ॥ १२ ॥ राज-
सैन्यं जितं सर्वं कपिलासेनया बलात् ॥ विच्चित्रं च रथं राज्ञो बभंज बीजकारणे ॥ १३ ॥ धनुश्चिच्छेद सं-
नवमस्युर्नभविता चाव्यथीसंधिनाद्यवं ॥

॥ग०॥
॥४४॥

क१

न्याहं सासेना‸पिलीकृत्य न्टपेंद्रः आपिबे पानि सैन्यानि जेतुमक्षमः ॥ सैन्यान्वितः राजत्र कथ्यारा आ
म र्त्त्यमिवापह ॥ द्विः चित्ते सैन्यमत्तं राजहूः किंचिद्देवपकोपितं ॥१५॥ मुनीन्द्रो मनसा चिंतं दृष्ट्वा न्टपेंद्र मतिथिं
मुने ॥ हरपाणिविधिश्च्य हरपयात सैन्यं संसहारह ॥१६॥ गत्वा सैन्यं विलीनं च कपिला पांचुहरत्रिंम ॥ न्टपायक
निनाभूवीभं दत्ताश्च्यरणरेणवः ॥१७॥ आशीर्वादं प्रदत्वाच अपोस्थित्ति हरपाणिना ॥ कमंडलुजलं दत्वा नाट
पामासचेतनां ॥१८॥ स राजा चेतनां प्राप्य सद्गुच्छायरणाजिरे ॥ मूर्द्ध्ना मुनिं ननाम भक्त्या च मुनिः श्रेष्ठं पुटां
जलिः ॥१९॥ मुनिः शुभाशिषं दत्वा च कामालिंगनं पूर्वं ॥ उवाचः सस्नापयित्वातु भोजयामास यत्नतः ॥२०॥
नवनीतं च हद्यं ब्राह्मणानां च संततं ॥ अन्येषां बहुरत्नाराशिमसाध्यं तारणे सदा ॥२१॥ उवाच तं मुनिश्रे
ष्ठो गच्छं गच्छ न्टपाधिप ॥ राजोवा० ॥ रणं देहि महाबालो धेनुं किंवा ममेप्सितां ॥२२॥ ॥२०३॥ इति श्रीब्रह्म
वैवर्त्ते महापु० नारायणना० गणपतिखंडे पंचविंशोध्यायः ॥२५॥ नारायण उ० ॥ हरिं स्मरन्मुनिश्रेष्ठो वे
वंशं श्रुत्वाच भयत्रस्तः ॥ हितं स्वस्यं नीतिसारं प्रवक्तुमुपचक्रमे ॥१॥ मुनिरु० ॥ गृहं गच्छ महाराज रक्ष ध
र्मं सनातनं ॥ सर्वं संपादितं राज्ञो श्वत्स्थितेष्वं मे मुनि श्रेयतं ॥२॥ सौंच दृष्ट्वा निराहारं समानीय प्रयत्नत
प ॥ तव राज्ञा मह त्स्वं पयारा किविधानतः ॥३॥ सांप्रतं मनसा चिंतं दृष्ट्वा पादरेणु शुभाशिषं ॥ आदत्तं चेत
नां प्राप्य वक्तुमेवं न चेष्टितं ॥४॥ न्टपस्तद्वचनं प्रणम्य मुनिपुंगवं ॥ रथमन्यमारुरोह पुत्रं देहि स्वकवाचेह ॥५॥

१ मला

॥४४॥
॥खं०॥

मुनिः स्वसाच सन्नाहं तं येनुमुपचक्रमे ॥ राजा अंबुधुप्ये मत्र कोपेन हृतश्चेतनः ॥ ६ ॥ अथ पिनाकास्त्रशास्त्रेण
न्यस्तशास्त्रंच वारते ॥ अथ पिनाकस्तु पाशास्त्रं मुनेर्दण्डपि वापसः ॥ ७ ॥ पुनश्च चेतनां प्राप्य राजा राजीव
लोचनः ॥ मुनेः स्वस्यातु सन्नाहं मुमुचे पुनरेव च ॥ ८ ॥ मुनिर्निर्वापयामास वारुणेनाथ जीवया ॥
न्टपं दीपवारुणास्त्रं चैव चिक्षेप सपर्ये मुने ॥ ९ ॥ वायव्यास्त्रेणास मुनिः शामयामास वीतृभवां ॥ वायव्यास्त्रं
न्टपः पैशाचं क्षिक्षेप समरे ततः ॥ १० ॥ गांधर्वेण मुनिः शैवः शामयामास तत्क्षणं ॥ नागास्त्रं च न्टपश्चि
क्षिक्षेप रणमूर्द्धनि ॥ ११ ॥ गारुडेन मुनिश्चैव तेज पावन तत्क्षणं मुने ॥ माहेश्वरं महाशास्त्रं शालस्य पस
पश्यत ॥ १२ ॥ चिक्षेप न्टपतिश्चैव घोतं पतं दृश्रोदरा ॥ वैष्णवास्त्रेण दिव्येन त्रिलोकव्यापकेन च ॥ १३ ॥
मुनिर्निर्वापयामास वह्निरूपं तेन नारद ॥ मुनिर्नारायणास्त्रं च चिक्षेप पत्रपर्वकं ॥ १४ ॥ शास्त्रं सद्धा
महाराजो नेनाममारमैयथो ॥ उद्धं धर्ममणं तस्याक्षणं हीहा हृश्रोदरा ॥ १५ ॥ ब्रह्म उपाग्निसंपलत्रेस्व
पमंतरधीयत ॥ जंभणास्त्रं च स मुनिश्चिक्षेप रणमूर्द्धनि ॥ १६ ॥ निद्रां संप्राप्य वै राजा सुष्वाप च
मृतो यथा ॥ दृष्ट्वा न्टपं मुनिश्चितं तमर्द्धचंद्रेण सारथिं ॥ १७ ॥ चिच्छेद सारथिं वो ध्वं धनुर्बाणं मुनिस्तदा ॥
मुकुटं च क्षुरप्रेण छत्रं सन्नाहमेव च ॥ १८ ॥ शास्त्रतूणं वाजिनं च द्विविधेन च ॥ ततः मुनिस्तत्सन्धियो
न्सर्वान्नागास्त्रेणावलीलया ॥ १९ ॥ निबध्य स्थापयामास प्रहसन्समरस्थले ॥ मुनिस्तं बोधयामासस

।।ग०।।
।।४६।।

मंत्रेणावजीवयापा ।।२०।। निबद्धान्सचिवान्सर्वान्निरंधयामास भस्मविपं ।। इत्थं विधाय नृपं तांश्च मोक्ष
यामास तत्क्षणं ।।२१।। नृपेंद्र मा क्षिपं त्यक्त्वा याग्रहं गछेत्कथां च ह ।। राजा श्रेपात्समुत्थाय पश्चात्समुपसं
पन्नतः ।।२२।। चिक्षेप तं मुनिश्रेष्ठं मुनिःस्तस्याजघान तं ।। एतस्मिन्नंतरे ब्रह्मा सोपागत्य रणस्थले ।।२३।।
सुप्रीतिं कारयामास मुनिं तं च परस्परं ।। मुनिर्ननाम ब्रह्माणं तुष्टाव च रणस्थले ।।२४।। राजा नत्वा
विधिं विप्रं स्वालयं प्रययौ मुदा ।। मुनिर्ययौ च स्वागृहं स्वागृहं कमलोद्भवः ।।२५।। इत्येवं कथितं किं
चिदपरं कथयामि ते ।। महाघोरतरं युद्धं न भूतं न भविष्यति ।।२६।।१३९।। इति श्रीब्रह्मवैवर्ते म०
नारायणना० गणपतिखंडे नृपमुनियुद्धे ब्रह्मासमाधानं नाम षड्विंशोध्यायः ।।२६।। नारायण० ।।ह
रिं स्मृत्वा गृहं गत्वा मुनिर्विस्मितमानसः ।। पुनर्जगामारण्यं च जामदग्न्याश्रमं मुने ।।१।। रथा
नां च चतुर्लक्षं रथिनां द्विलक्षकं ।। अश्वेंद्राणां गजेंद्राणां पदातीनामसंख्यकं ।।२।। राजेंद्राणां
सहस्रं च महाबलपराक्रमं ।। महासंपद्भियुक्तश्च त्रैलोक्यं जेतुमीश्वरः ।।३।। संप्राप्य वेष्टया
मास जमदग्न्याश्रमं मुने ।। रथस्थो वर्मयुक्तश्च कार्तवीर्यार्जुनः स्वयं ।।४।। सैन्यशब्दैर्घोरशब्दै
र्महाकोलाहलैर्मुने ।। जमदग्न्याश्रमस्थाश्च क्षुभिता उर्भयेन च ।।५।। मुनिः प्रविश्य वेष्टनात् ।।४६।।
।।खं०।।

हीत्वा कपिलं प्रभो ।। नाहं गंतुं पनश्चक्ते दुर्बुद्धिरसहाश्रयः ।। ६ ।। स पुत्रस्तो मुनिश्रेष्ठो गृहीत्वा
सत्वारं धनुः ।। गृह्य शीघ्रं ततस्तत्र आश्रमस्थानत्याहर्षि स्वरन् ।। ७ ।। आश्रमस्थाने जनाः सर्वे स
माश्वासप्रपन्नतः ।। आजगाम रणस्थाने नेनिः त्रंगोन्नृपतेः पुरः ।। ८ ।। चकार सहस्रार्जुनो च सम
मुनिपुत्रेण वर्णिं ।। चच्छान्दयाश्रु मंते श्यमान वंधपंणा यथा ।। ९ ।। अपरं सहस्रार्जुनं च चकार मुनिपुं
गवः ।। ते रेषा वरणं चक्रे सर्वसैन्यपराक्रमं ।। १० ।। मुनिना सहस्रार्जुनेन सर्वसैन्यं समावृतं ।। तानि
गुप्तानि सैन्यानि पत्राणि पंजरे यथा ।। ११ ।। राजा दृष्ट्वा मुनिश्रेष्ठं पवरूपघपाडुरा ।। साहस्रार्जुनस्पंदैर्भस्या
यश्च नामघुतौ जिः ।। १२ ।। नेतारूपोह पानं च मुनेः प्राप्य पुभा श्रीषं ।। आरूरुहन् रथे पूर्णा श्यसस्यपा
नोन्हदरमानसाः ।। १३ ।। रथे सहस्रार्जुनः पश्चे धृष्टे पमुनिपुंगवे ।। असंख्यास्त्राणि गहंस्ता स्तैजघानवी
वपमुनिः ।। १४ ।। मुनि क्षिप्तानि पदिव्यास्त्रं चिच्छेद लीलया नृपः ।। सहस्रं चिक्षेप नृपपति जघान सत्तम
मुनिः ।। १५ ।। अपरं सहस्रार्जुनं च चिक्षेप मुनिपुंगवः ।। ते धौम्ये दुर्निवारैश्च शंखं संखंडं पमुन्दपाः ।। १६ ।। नि
वद्धाः सहस्रार्जुने न नचेराततः पलोयितुं ।। उद्धृभं णास्त्रेण मुनिना ते च सर्वे विडंविताः ।। १७ ।। हस्त्यश्व
रथपादाति सहितं सर्वसैन्यकं ।। राजानं निद्रितं दृष्ट्वा न जघान मुनीश्वरः ।। १८ ।। गृहीत्वा कपिलां दृष्ट्वा
रुदंति पूर्णोकमदृष्टिंतां ।। बोधयित्वा पुरः रत्याश्यापहं गंतुमुपगतः ।। १९ ।। एतस्मिन्नंतरे राजा चेतनां प्राप्य

नारद ॥ निपातयामास मुनिं मूर्च्छितोऽसत्वरं धनुः ॥ २० ॥ जगाम कपिलाश्रं सा स्वस्याश्रमं च रणस्थलात् ॥ मुनिश्च्युत स्वेवा निःश्रो क्रो मूर्च्छितोऽसत्वरं धनुः ॥ २१ ॥ ब्रह्मास्त्रं च नृपश्रेष्ठः प्रचिक्षेप मुनिं लघु ॥ ब्रह्मास्त्रेण मुनीन्द्रस्य सद्यो निर्वाणतां गतं ॥ २२ ॥ दिव्यास्त्रेण मुनिश्रेष्ठश्छिन्न नृपस्य सशरं धनुः ॥ रथं च सारथिं चैव चिच्छेद वर्म दुर्वहं ॥ २३ ॥ अथ राजा महाक्रुद्धो ददर्श स्वसमीपतः ॥ दत्तेन दत्तां शक्तिं च तां वै शत्रुघातिनीं ॥ २४ ॥ जग्राह नरसा हृत्तां तां प्रणम्य परात्तिमुधतां ॥ चूर्णयामास तत्रैव स्यात सर्वसमप्रभां ॥ २५ ॥ यत्तेजः सर्वदेवानां हुतो नारायणस्य च ॥ शंभोश्च ब्रह्मणश्चैव मायायाश्चैव नारद ॥ २६ ॥ तत्रैवावाहयामास सर्वेषां तीमंत्रपूर्वकं ॥ तेजसा घातयामास गगनं च दिशो दश ॥ २७ ॥ दृष्ट्वा क्षिपन्तीं तां देवा हाहाकारं मुहुस्तदा ॥ ओवाश्च प्रचक्रिरे तां च पश्यन्तो दृष्टिताहृता ॥ २८ ॥ चिक्षेप तां घूर्णयित्वा कार्त्तवीर्यार्जुनः स्वयं ॥ सद्यः पपात सा शक्तिर्ज्वलंती मुनिवक्षसि ॥ २९ ॥ विहायैवा पुनेः शक्तिर्जगाम हरिसन्निधिं ॥ दत्तात्रेयहरिणा हत्ता दत्तेनैव न्यपायया ॥ ३० ॥ मूर्च्छां संप्राप्य स मुनिः प्राणांस्तत्याज्य लक्षणं ॥ तेजोविरेश्च मित्राच ब्रह्मलोके जगाम ह ॥ ३१ ॥ मृत्युं मुनिं मृतं दृष्ट्वा रुरोद कपिला मुहुः ॥ हे तात तात ते स्वच्यायामो गोगेव सा जगाम ह ॥ सर्वसाक्षय यामास गां भो हेहर कुलीश्वरं ॥ रत्नसिंहासनस्थं तं गोपे गोपीभिरावृतं ॥ ३३ ॥ रक्षेन ब्रह्मणा दृष्टा ब्रह्मणा स्तवं चेकुरास्वसा प्रीसा शुक्लूरे ब्रह्मणः स्तमुणा जगाम दुग्नयेप ॥ ३४ ॥ ने साऽतं कामधेनुं नांसमत्तं हन्ता जगाम ह ॥ तरवसं बिंदुना मर्से रलेनं सद्यो बभूव ह ॥ ३५ ॥ अथ राजाऽऽतं निहस्य बोधयित्वा सुसैन्यकं ॥ प्राप श्रीमंतं विनि

॥ ३२ ॥

र्षिर्जमदग्निस्यात्तद्वधंकुरु ॥ ३६ ॥ प्राणनाथंमृतंश्रुत्वाजमदग्नेरेणुकासती ॥ मुनिंवक्षसिसंस्थाप्यक्षणं
मप्यविचापरा ॥ ३७ ॥ नरासाचेतनांप्राप्यनदृष्ट्वापतिविह्वला ॥ गृहितवत्सहारामरामरामेत्युच्चैरुरोदह ॥ ३८ ॥
आजगामाशुगुरुस्त्वर्णंक्षिणेनउद्धृतदेहो ॥ ननाममातरंभक्त्यामनोवाकायीचयोगवित् ॥ ३९ ॥ दृष्ट्वातातं
मृतंरामःशोकार्तोजननींसतीं ॥ आमंत्र्यपरिणवत्तांतंप्रपातीकृपिवंशुचा ॥ ४० ॥ विलापपाश्वे
लपहेतातजननीतिच ॥ चिंतांचकारयोभीरुःश्रुत्वादुःखेनधाजप्सवृतां ॥ ४१ ॥ रेणुकाराममाहायतर्णं
हस्तेस्यवक्षसि ॥ उरुंवगंडेत्रिरसिरसोदोऽयंष्टिंरंकुरु ॥ ४२ ॥ रामराममहाबाहोधृयासिमांविह
पन्ने ॥ वत्सवत्सेतित्तसेवंविलापभर्त्संकुरु ॥ ४३ ॥ मत्प्राणाधिपहेवत्समदीयंवचनंशृणु ॥ पितृरै
रिकंयोहत्वापुत्रभंडेवपापस्वक्षि ॥ ४४ ॥ महेतिष्ठस्त्वंवसत्वपसांप्रतंसोभ्वती ॥ समरंतेनैवश्रुभंसत्रिःपर्यैर्ज्जि
रणेःसह ॥ ४५ ॥ समातृवचनंश्रुत्वाप्रतिज्ञांतांचकारह ॥ त्रिःसप्तकृत्वोनिर्भूपांकरिष्यामिध्रुवं
महीं ॥ ४६ ॥ कार्तवीर्यंहनिष्यामिजीवपाक्षत्रियाधमं ॥ पितृश्चतर्पयिष्यामिक्षत्रियक्षतजेनच ॥ ४७ ॥
इत्युक्तीयगुरोमातुर्विलापमुहुर्मुहुः ॥ भिषंतथ्यनीतिसारबोधुयामासमातरं ॥ ४८ ॥ रामउ० ॥ पितुःसा
सनेहंतारंपितुर्वधविधायकं ॥ योनहंतिमहापकढोसेरवंसप्रजेध्रुवं ॥ ४९ ॥ अमित्रोनरःश्रेष्ठोवैरशस्त्र
पाणिर्धनापहः ॥ क्षेत्रदारापहारीचपितृद्रोहंसव्रः ॥ ५० ॥ सततंमेहुतारीचजेहकःकटुवाचकः ॥

र्ज

बी५

॥रा०॥
॥४८॥

राज्ञा हृष्टो ते पापिष्ठा वसुधा हि विदेहसंमता ॥ ५१ ॥ द्विजानां द्रविणादानं स्वानां नात्रिपपिणं तथा ॥ वपनं
तोऽस्यं चैव वधमाहुर्मनीषिणः ॥ ५२ ॥ ततस्मिन्नंतरे तत्र चाजगाम भृगुः स्वयं ॥ अतित्रस्तो मनस्वी च हृ
दयेन विदूयता ॥ ५३ ॥ दृष्ट्वा तं रेणुकारामो विनयेनच चग्राह ॥ सतां कुर्वान्चविहितं परलोकहिताय च ॥ ५४ ॥
भृगुरु॰ ॥ मद्दत्ता जातो ज्ञानी त्वं कथं विप्रपसे सुत ॥ जलं बुद्बुदवत्सर्वं संसारे च चराचरं ॥ ५५ ॥ ससससा
रं सर्वबीजं संसारेच्च चराचरं ॥ सत संसारं सर्वबीजं हृत्कं चित्तप्रवृत्तकं ॥ ५६ ॥ प्रवृत्तं प्रवृत्तं वत्स गतं नैपुन
रागतं ॥ प्रवृत्ते तद्वदेवेसेव भवितापद्विविष्यति ॥ ५७ ॥ सत्यनैष्ठिकं कर्म निषेधकः केन वार्यते ॥ भूतं भव्यं
भाविष्यंच यस्तु वेदेन निरूपितं ॥ ५८ ॥ दृष्टं वेदेन निरूपितं यत्तस्य कर्म केनच वार्यते ॥ पापाबीजं मापितं नां
चेदृशरीरं पांचभौतिकं ॥ ५९ ॥ शंकेतरपर्वतं नाम प्रातः स्वप्नसमं सुत ॥ क्षुन्निद्रा तत्र दुःसंततिः क्षपाकं
त्याद्वयस्तथा ॥ ६० ॥ यांति प्राणासमेते ज्ञानं प्रयाति परमात्मनि ॥ पुत्रभ्रात्रादयः सर्वे राजेंद्र मित्र धिं
तमः ॥ ६१ ॥ सर्वे तमनुगच्छंति तं स्वकं भजयत्नेनः ॥ देवायेशं च पितरः देवायेषां सुताः सुत ॥ ६२ ॥ क
र्मभिप्रेरिताः सर्वे भवाब्धौ दुस्तरे परं ॥ ज्ञानिनो मा दुःखस्येवं मारोदीः पुत्र संप्रतं ॥ ६३ ॥ रोदनाद्भ्र
पूतनानामतानां नरकं भवेत् ॥ साकेतां विधमं प्राप्ये प्रहुंतिच बांधवाः ॥ ६४ ॥ ततस्तव पितृ स्त्रियातं
न श्रुतं तन्निशामय त्वं तितिक्षितं ॥ पार्थिवांशं च पृथिवीं प्लवति तेजस्यादिकं ॥ ६५ ॥ तोयांशं च त

द्वि ६
पा ६

॥४८॥
॥रां०॥

पातोयं स्वर्ण्याङ्गोगगनं व्यवहृतं ॥ यांघोत्रोच्यते तथावापुरुस्तेअस्तेजोंराजं ध्रुवं ॥ ६६ ॥ सर्वे विलीनाः सर्वेषु
कृथं यास्यति सोद्गुनात्र ॥ नामे श्रुतं परः ॥ कर्मवृथा मात्रा वश्योषितं ॥ ६७ ॥ वेदोक्तं चैव यत्सर्व गुरुस्तत्सार
लौकिकं यस्य च पुत्रः स बंधुश्च परलोकहिताय यः ॥ ६८ ॥ ष्टनोस्तद्वचनं श्रुत्वा सातेधृतं साज्वलतं क्ष
णं ॥ रेणुकाच महासाध्वी तं वक्तुमुपचक्रमे ॥ ६९ ॥ ७० ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते म॰ नारायणना॰ गण
पतिखंडे जमदग्निपंचत्वप्राप्तिवर्णनं नाम सप्तविंशोध्यायः ॥ २७ ॥ रेणुकोवाच ॥ अस्मन्नंतु गमिष्या
मि प्राणनाथेन सांप्रतं ॥ कृतोश्चतुर्थदिवसे प्रतोक्षपघमानदा ॥ १ ॥ कर्तव्या कान्यवेस्छाजवदवेप
विज्ञावर ॥ चमागतो पे सहसा पुण्येन कृतिजन्मनां ॥ २ ॥ भृगुरुः ॥ अहो पुण्यवतां मातुर्विनगच्छ महास
ति ॥ चतुर्थदिवसं प्रकृत्स्वामिनः सर्वकर्मसु ॥ ३ ॥ शुद्धा भर्तुश्चतुर्थेह्नि नष्टाद्राहैव पितृपोः ॥ दैव
कर्मणि पैत्रे च पंचमेह्नि विशुध्यति ॥ ४ ॥ यावन्नाहीयथावाली वनोद्धरेते विलोभन ॥ तत्कस्वामिन मा
गुप सा साध्वी स्वर्गं प्रयाति च ॥ ५ ॥ मोदते स्वामिना तत्र यावदिंद्राश्चतुर्दश ॥ स च स्वामी प्रियो धर्मेम
तिं कृत्स्नं महेश्वराः ॥ ६ ॥ सगुरुः धर्मदाता यो हरिभक्तिप्रदायकः ॥ एतेषु वंशं स्या वेदेषु पुराणेषु च निश्चि
तं ॥ ७ ॥ रेणुकोवाच ॥ गंतुं स्वस्वामिना सार्द्धं कृतार्था भारते मुने ॥ का वा पैरात्तु नार्यश्चतन्मे ब्रूहि तपोध
न ॥ ८ ॥ भृगुरुः ॥ ब्राह्मणस्याश्च गुर्विण्यो हस्वपुत्र कृतवस्तथा ॥ रजस्वलाश्च कुलटाः कलितं प्राधि संयुताः ॥ ९ ॥

॥ ग० ॥
॥ ४१ ॥

पतिसेवाविहीना या अभक्ताः कुटुंबाच्च याः ॥ मृता गच्छंति ते दैवा नरकांतं प्राप्नुवंति ताः ॥१०॥ सं
स्कृताग्निं पुरो दत्त्वा चितासु राधिनं पतिं ॥ क्रीतास्तमनुगच्छंति क्रीता स्वर्गमाप्नुवंति ताः ॥११॥ अनुग
छंति याः क्रांतं तमेव प्राप्नुवंति ताः ॥ अनुगच्छंति याः क्रांतं तमेव प्राप्नुवंति ताः ॥१२॥ सार्द्धं स्त्रियास्य
मभोगप्रसिं अनेनात्रिजन्मनि ॥ र पंतेभ यितासाध्वि स्वव स्याद् हिंणाध्रुवं ॥१३॥ तीर्थे स्नानमतो नं
च वेछ नानांच अव तां ॥ या साध्वी वेछ वं क्रांतं तत्र तत्रानुगच्छति ॥१४॥ प्रयाति स्वामिना सार्द्धं वैकुं
ठं हरिसंनिधिं ॥ स्त्रियो योनास्ति भक्तानां तीर्थयात्रान्यत्र नारद ॥१५॥ परणेनैव सफलं उक्तां हरिछभा
विनां गतपोः पातो नास्ति यस्मात् महति प्रलये पि च ॥१६॥ नारायणं न भजते उमां स्त्री वसुंधरा यं ॥
तीर्थे स्नानमतश्चापि वैकुंठं याति निश्चितं ॥१७॥ स भार्यो मोदते तत्र पावके प्रसणः त्रातं ॥ इत्युक्ता
रेणुकात्र परशुरामप्रभुवाच ह ॥१८॥ वैहोत्तं वचनं सत्यं सांप्रतं गोः समयोचितं ॥१९॥ हि पत्स मनसा त्मागस्वज
न्मा क्रमतं गलं ॥१९॥ उक्तानेंकुरु ताहेंच ह स्वि णा शिरसंप्रणतो ॥ वसुं यज्ञोपवीतं च चक्रे तत्र नं परिधाप
य ॥२०॥ अन्यत्प्रप्रणीभ्रत्यासंत ह दक्षिणामुखः ॥ अरणीसंभवाग्निं च गृहाण भक्तिपूर्वकं ॥२१॥ पृ
थिव्यां यानि तीर्थानि सर्वाणि स्मरणं कुरु ॥ गयादीनि च तीर्थानि पेक्षतुम्य ह्रिबे अत्र याः ॥२२॥ कुरुक्षे
त्रं च गंगां च यमुनां च सरिद्वरां ॥ कौशिकीं चंद्रभागां च सर्वपापप्रणाशिनीं ॥२३॥ गंडकीमेव कावेरींच

॥ ४१ ॥
॥ खं ॥

पनसंसारपूतपा॥ पुष्पभद्रांच भद्रांच नर्मदांचसरस्वतीं॥२४॥ गोदावरींच कावेरीं स्वर्णरेखां
च पुष्करं॥ रैवतंच वराहंच श्रीशैलं गंधमादनं॥२५॥ हिमालयंच कैलासं सुमेरुं रत्नपर्वतं॥ वारा
णसीं प्रयागंच पुण्यं वृंदावनं वनं॥२६॥ हरिद्वारंच बदरीं तीर्थं स्मृत्वा पुनः पुनः॥ चंद्रभागां कुरुक्षेत्रीं
मुनां धेनुकं तु मंतपा॥२७॥ प्रहादपवासंसाधो धस्पपयेनं चिंतोपरि॥ कूर्मीं विनाविष्णु स्वसमुलोका
नांच हिरण्मयं॥२८॥ इत्यानि मेसंरतातहे लिविप्रायसादरं॥ सतिलं ताम्रपात्रंच धेनुं चरजतं त
था॥२९॥ सदक्षिणं सुवर्णंच दत्वा विप्रेभ्य सादरं॥ इत्यादुर्दुष्कृतं कर्म ज्ञानतो वाप्यज्ञानता॥३०॥ स्व
प्नेवा यद्वाप्यन्यं पंचयमागते॥ धर्माधर्मसमायुक्तं लोभमोहसमावृतं॥३१॥ इहापं सर्वगात्रा
णां दिव्यान्तौ संसगतु॥ इमं मंत्रं पठित्वा तु संकुरुत प्रदक्षिणं॥३२॥ मंत्रेणानेन अनकं हेयगिंचू हरिं
स्मरन्॥ अस्वत्थमभिजालोसित्य द्वंजावतोपुनः॥३४॥ असौसौ कापस्य गौपुस्त्याहेति वदुत्रेसो
तं॥ आनंदे हिविस्मरस्थाने हे ३० गोपितृभिः सह॥३५॥ तत्र अक्षारक्ष्म सर्वसिगोत्रैः केवलपास्तोः॥
अथ पुत्रैरेणुकासा नस्सानेकात्स्यवक्षसि॥३६॥ उवाच किंचिद्वचनं परिणामसुखावहं॥ अपि
रोधो भवाब्धौच सर्वमंगलमंगलं॥३७॥ विरोधो नाश्रवी जेयसर्वे पितृवधकारणं॥ अथ धर्मश्चापि विरो
धश्च कारणे क्षत्रियैः सह॥३८॥ प्रतिज्ञा वै पाकृतस्थामहीं पंचयनं सहतु॥ आलोच्य प्रस्यणा
दता

क्रो६

॥ रा० ॥
॥ ५० ॥

सांद्रैर्गुणाढ्यमंत्रिणा ॥ ३९ ॥ पपौ चित्तं च वृत्तं यं सत्किरालोचनं शुभे ॥ इत्युक्तात्तं परिस्यज्य ध्यात्वा तं हृ
द्यास्थवक्षसि ॥ ४० ॥ सा सुप्ता पश्चिता पांच पस्पंती तं हरिं स्मरन ॥ वन्हिं दृष्टो चिता पांच स रामो भ्रात
भिः सह ॥ ४१ ॥ भ्रातृभिः पितृशिष्यैश्च सांद्रैः सविलतोपश्च ॥ रामरामेति रामेति वाक्यमुच्चार्य सा
सती ॥ ४२ ॥ पुरस्तात्तस्य शुरामस्य भस्मीभूता बभूव ह ॥ भर्तुर्नामस्मरात्कृष्णर्पतत्र जग्मुर्हरेः पुरः ॥ ४३
रथस्थाः श्यामवर्णाश्च सर्वे चारुचतुर्भुजाः ॥ शंखचक्रगदापद्मधारिणो वनमालिनः ॥ ४४ ॥ किरीटि
नः कुंडलिनः पीतकौशेयवाससः ॥ रथेष्वारोप्य तां गत्वा तं ब्रह्मलोकमं ॥ ४५ ॥ जमदग्निंसुमाहा
पयत्रे जग्मुर्हरिसान्निध्यं ॥ तोरुपतीच्यवैकुंठपस्तु हरिसंनिधौ ॥ ४६ ॥ इत्याहात्स्यं हरेः राघवस्य सर्वमंगल
मंगलं ॥ अथ रामो ब्राह्मणेभ्यश्च स्वगुणाः सहनाः ॥ ४७ ॥ पित्रोः शेषं कृ पांहत्या ब्राह्मणेभ्यो ददौ धनं ॥
गोभूहिरण्यवासांसि सिद्धिमेध्याप्य मनोरमा ॥ ४८ ॥ सुवर्णाधारसहितं जलमन्नं च चंदनं ॥ रत्नप्र
दीपं तैलं च सुवर्णासनं पूजनं ॥ ४९ ॥ सुवर्णाधारसहितं तांबूलं च सुवासितं ॥ छत्रं च पादुके चैव फल
माल्यं मनोहरं ॥ ५० ॥ ब्राह्मणेभ्यो धनं दत्त्वा ब्रह्मसद्गज्जगाम सः ॥ ददर्श ब्रह्मलोकं स सत्यानंदभयविनि
र्मितं ॥ ५१ ॥ स्वर्णप्राकारसंयुक्तं स्वर्णस्तंभैर्विभूषितं ॥ ददर्श तत्र ब्रह्माणं ज्वलंतं ब्रह्मतेजसा ॥ ५२ ॥
रत्नसिंहासनस्थं च रत्नभूषणभूषितं ॥ सांद्रैश्च मुनीन्द्रैश्च कुबीं पारिसेवितं ॥ ५३ ॥ विद्याधरा

॥ ५० ॥
॥ रा० ॥

णां न्यस्तं च परं पंतं सस्मितं मुदा ॥ संगीतं श्रुतवंतं च गीयमानं च गायकैः ॥ ५४ ॥ चंदनागरुकस्तूरीकुंकु
मेनाविराजितं ॥ तपसां फलदातारं ज्ञातारं सर्वसंपदां ॥ ५५ ॥ धातारं सर्वजगतां ब्रह्मरूपमीश्वरं परं ॥ प
रिपूर्णतमं स्वस्वरूपं तं रघुमीश्वरं ॥ ५६ ॥ गुरुस्वयोगं प्रवोचत तेषु वृत्तं शिष्यपंडवै ॥ दृष्ट्वा तमव्ययं पौत्रमा
प्रणनाम भरद्गुः गुरुः ॥ ५७ ॥ उवाचैव सो दुर्नेत्रयोरस्य वसांतमुवाच ह ॥ श्रीगुरुः ॥ श्रेसं स्वहं राजा ततो
हं जमदग्निसुतो विधे ॥ ५८ ॥ पितामहस्य मम सा केत्यां विना कथं यामि कं ॥ एगपामागते भेपमुपोषं
तं पिता मम ॥ ५९ ॥ पारणं भारयामास सर्वपिता स्तवसूना ॥ राजा सकपि गाजो भात्कार्तवीर्यार्जुनस्य
पं ॥ ६० ॥ घातयामास मत्तात मित्यांक्षो श्रेरसो दृसः ॥ निरुध्य यास्य सउनरूवाचकेरुणा निर्विं ॥ ६१ ॥
पाला मेन गता सा धीमां विहाय लोगु सो अधुनाह यवाय श्रेसं मे माता पिता गुरुः ॥ ६२ ॥ मत्तीपे
लपिता दाता पाहि मां श्रारणागतं ॥ आगतोहं तवसमीपं यालु पातु राज्यपा ॥ ६३ ॥ उपायेन जगन्नाथ
महेहि सद्दनं कुरु ॥ सराजा सच धार्मिष्ठः सुदयालु पीसा स्वरः ॥ ६४ ॥ संप्रजपः ससखीरश्रीश्यपो हीनं
परिपालयेत ॥ उवाचैनं स्वयं स पंडिताप: प्रतानेचपालयेत ॥ ६५ ॥ तदेह हा घातिरू सा श्री: सभवेक्रू संप
दः ॥ श्रुत्वाविप्रवचेर्वाक्यं प्ररुणा सामते विधिः ॥ ६६ ॥ इत्याशुभार्शीर्वं तु सेवा सपामा सवक्ष सि ॥ स्वता
स्तगोः प्रतिज्ञां च विस्मितः श्रुतुराननः ॥ ६७ ॥ अतीवदद्भुसं घोरां वहुजीववि घातिनीं ॥ निवेकेणभवे

॥ ग० ॥
॥ ५९ ॥

सर्वं मिलितमाख्यास्यमानसे ॥ ६८ ॥ उवाच पर्शुरामं तं परिणामसुखावहं ॥ श्रीसोमोवाच ॥ प्रतिज्ञा दुर्लभा राम
मे बहुजीवविघातिनी ॥ ६९ ॥ स हि रेणुका भगवतस्साभवेदीश्वरेच्छया ॥ स्त्रेहिः स्त्रहिमीपापकृत्क्षेत्रो
मेघेश्वरस्य पा ॥ ७० ॥ स हि विष्णुः साप्रतिज्ञा तेन कारुणादुःकरुणापरा ॥ त्रिःससप्तत्वोनिःक्षपांकर्तुमिच्छ
सि महद्वती ॥ ७१ ॥ एकः सन्नियमहोपेण तत् ज्ञातिर्हतुमिच्छसि ॥ श्रमसत्रियविद्भेदैः क्षत्रीभिः सदि
अस्त्रा श्वेती ॥ ७२ ॥ सो विधिः सांतिरोधता हरेरेव पुनः पुनः ॥ अन्ये पश्चित्प्रतिज्ञा च भवितापास्तु तेन
च ॥ ७३ ॥ पृकायास नतेष्वार्याक्षिद्भूर्भवितुमर्हसि ॥ शिव वर्ते कं गच्छ वत्से धांधुररकारणं जज ॥ ७४ ॥ प
पिर्भाव हत्यो निष्पापः सं निहंत रातकराः ॥ विनोद्यया महेश स्वको वा तान्हंतु मीश्वरः ॥ ७५ ॥ विचित्रतत्व
य यान्ति ध्यानस्थाने श्वासं कुरु स्वचं ॥ उपायं कुरु यत्नेन जपबीजं सुभावहे ॥ ७६ ॥ उपायतः समारब्धाः
सर्वसिध्यंत्सु पराक्रमाः ॥ हरु छत्रं मंत्रेच कवचं ग्रहणं कुरु स्वात्कृतात् ॥ ७७ ॥ दुर्लभं चैव वंते जः सेवं वाणा कं
विजेष्यसि गुरुस्तेजस्विनां नाथः शिवो जगन्नाथ जगन्नानि ॥ ७८ ॥ मंत्रो मत्तो न पुनः स्तेयो गुरुः सत्तवे
कृपिधिः ॥ निषमागुच्छ्याते मंत्रः मांतः मांतरगुरोर्गुरुः ॥ ७९ ॥ स्वयं मे दीपतिष्ठं ति बेपपां पवते ध्रुवं त्रैलो
क्यविजयं नाम माहीयाकवचं परं ॥ ८० ॥ त्रिःससप्तत्वोनिःक्षपांकरिष्यसि महीं क्षितौ ॥ दिव्यं पाशुपतं
तुभ्यं दास्यति हरः ॥ ८१ ॥ तेन दत्तेन चास्त्रेण क्षेत्रसंघं विजेष्यसि ॥ श्रमणा च गवेशोऽके सतां तं

पंगुणारदु ॥ ८२ ॥ [illegible] ॥ ७ ॥

॥ ५९ ॥
॥ रां० ॥

६ तेषामर्ध्वं च गोलोकः पंचाशत्कोटियोजनः ॥ अतऊर्ध्वं न लोकश्च सर्वोपरि च संस्थितः ॥५॥ ध्र्वे

॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते म॰ नारायणना॰ गणपतिखंडे अष्टविंशोध्यायः ॥२८॥ नारायण॰ ॥ ब्रह्मणो वचनं श्रु
त्वा प्रणम्य तं जगद्गुरुं ॥ स्फीतस्तस्माद्वरं प्राप्य शिवलोकं जगाम सः ॥१॥ ऊर्ध्वं योजनपदं चैव ब्रह्मलोकाद्
उत्तमं ॥ अत्यनिर्वचनीयं च यथाप्याधारं मनोहरं ॥२॥ वैकुंठं दक्षिणे यस्य गोलोकश्च वामतः ॥ यदूर्ध्व
लोकश्च सर्वलोकात्परः स्मृतः ॥३॥ मनोयायी स योगीन्द्रः शिवलोकं ददर्श सः ॥ उपमानोपमेयाभ्यां व
र्जितं महदद्भुतं ॥४॥ योगीन्द्राणां च प्रवरैः सिद्धविद्याविशारदैः ॥ कोटिकल्पतपःपूतैः पुण्यवद्भिर्निषे
वितं ॥५॥ वेष्टितं कल्पवृक्षाणां समूहैर्वाञ्छितप्रदैः ॥ समूहैः कामधेनूनां परितः संविराजितं ॥६॥ पा
रिजाततरूणां च वनराजीविराजितं ॥ मधुलुब्धमधुव्राणां मधुरध्वनिमोहितं ॥७॥ नवपल्लवसंस
क्तपुंस्कोकिलकलश्रुतं ॥ योगेन योगिनां स्वेच्छया तं दूरेणाच ॥८॥ शिल्पिनां गुरुणा स्वयत्नेन देव वि
श्वकर्मणा ॥ जंतुभिर्वेष्टितं शश्वन्मोगपुष्पैर्निरामयैः ॥९॥ सरोवरशतैर्दिव्यैः पद्मैराजिविराजितैः ॥ प
उद्योधानापूतैर्भुक्तं सततं नित्यशोभितैः ॥१०॥ मणीन्द्रसारनिर्माणं लक्षकोटिगृहैर्युतं ॥ नानाचित्रविचित्रे x३
णचित्रितैः सुमनोहरैः ॥११॥ आपनस्य पुरस्तत्र सिंहद्वारं ददर्श हि ॥ रत्नेन्द्रसारनिर्माणकपाटेन विभूषितं ॥१२॥
वेदिकाभिश्च बहुभिर्बाह्याभ्यंतरतः सह ॥ रचिताभिः पद्मरागमहामरकतैः शुभैः ॥१४॥ नानाप्रकार
३+ मणीन्द्रसाररचितैः शोभिते मणिवेदिभिः ॥ राजमार्गैः शतैर्दिव्यै रत्नेतरविभूषितं ॥१५॥ x३

॥ग०॥
॥५२॥

चित्रेण चित्रितं सुमनोहरं । द्वाभ्यां नियुक्तौ दुर्द्धरौ द्वारपालौ भयंकरौ ॥ १५ ॥ महाकायौ लंबदंतौ विकृतौ र
क्तलोचनौ । दृग्भ्यां तौ अप्रतीकाशौ महाबलपराक्रमौ ॥ १६ ॥ बिभ्रतौ भिंदिपालं तौ चक्रांकुशं च मौ विलोव
रौ । पिंगलाक्षौ विस्तारवक्षौ जटिलौ च त्रिलोचनौ ॥ १७ ॥ त्रिशूलं पट्टिशं करे लंबयंतौ भ्रमतिजसा
लोहदृष्ट्वा मनसा भीतश्चांतः किंचिद्वभ्यच्यह ॥ १८ ॥ विनयेन विनम्रश्च हृदि भीतो महालयौ । आसनः
सर्वयत्नात्तं प्रपामास तत्सुरः ॥ १९ ॥ विप्रस्य वचनं श्रुत्वा द्वारपालौ च तौ भवतुः ॥ गच्छ हि त्वां पुरद्वारं
शंकरस्य महात्मनः ॥ २० ॥ प्रवेशमाज्ञां द्वदतुरीश्व सत्वरं चैव वैरे । उत्तुंगशालामादाय विविधान्दृग्भि
स्मरन् ॥ २१ ॥ प्रवेशकं बोध्याद्वारान्ददृशे सुमनोहरान् । द्वारपालांस्त्रिमुख्याश्च नानाचित्रविचित्रिता
न् ॥ २२ ॥ दृष्ट्वा तान्महदाश्चर्यं ददर्श त्रिभिः सभां । नानारत्नगणाकीर्णां महर्षिगणसेवितां ॥ २३ ॥
पारिजातप्रसूनाढ्यां पुन्नागसुरभीकृतां । ददर्श तत्र देवेशं शंकरं चंद्रशेखरं ॥ २४ ॥ त्रिशूलपाणिहस्ताव
रं व्याघ्रचर्मांबरधरं ॥ विभूतिभूषितांगं तं नागयज्ञोपवीतिनं ॥ २५ ॥ रत्नसिंहासनस्थं च रत्नभूष
णभूषितं ॥ महाक्षीवं त्रिपकरं त्रिवबीजं त्रिकाश्रयं ॥ २६ ॥ स्वामायामंवर्णकोटि सूर्यकोटि समप्रभं
रवभ्रां स्वप्रसन्नां स्वभक्तानुग्रहकातरं ॥ २७ ॥ राशिवद्द्योतिस्वरूपं च लोकानुग्रहविग्रहं ॥ एतदंतं जग
जानंदहस्तकं व्यास्थि भाषितं ॥ २८ ॥ तपसां फलदातारं दातारं सर्वसंपदां ॥ शुद्धस्फटिकसंकाशं पंचव

॥५२॥
॥गं०॥

कृतिभोचनं ॥२९॥ अर्घ्यं तस्यं प्रयोच्चं तं शिष्यैश्चस्तत्समुद्रपाः ॥ सत्यमानंचयोगींद्रैः सिद्धेंद्रैः परिसेवितं ॥३०॥
पार्श्वद्वयवरैः सांबहेषितं श्वेतचामरैः ॥ ध्यायमानं परं ब्रह्मपरिपूर्णतमं परं ॥३१॥ स्वेच्छामयं गुणातीतं
जराप्य स्तहरं परं ॥ ध्यात्वा तं परमानंदं पुष्पांजलि तवि गृहं ॥ सुरवरं साश्रुनेत्रं तद्घायं तं तमुनार्णवं ॥३३॥ भवे
श्चस्रदगाभेः [illegible] क्षेत्रपाङ्गेः श्चवेष्टितं ॥ महाभीननाम तं दृष्ट्वा [illegible]मो तिसादरं ॥३४॥ तत्र
मिमूर्त्ति [illegible]यं च दक्षिणे च गणेश्वरं ॥ नंदीश्वरं महाकालं वीरभद्रं चलंबुरः ॥३५॥ कोडेददर्श तां कालीं गो
रीं शैलेंद्रकन्यकां ॥ जनाम सर्वान्मिध्याचिभक्त्या च परयामुदा ॥३६॥ दृष्ट्वा हरं परं सारं मल्लोडुपचारगे
मे ॥ सगद्गदपदं हीनः साश्रुनेत्रोतिकातरः ॥३७॥ पुटांजलिपुतः शांतस्तोत्रं कर्त्ती शोकनामानं ॥ भरतुरः
ईशासौ स्तोतुमिच्छामि सांप्रतं स्तोतुमक्षमः ॥३८॥ अक्षराक्षरबीजं च किंवा स्तौमि निरीहकं ॥ नपो
जनां कर्त्तुमीशं देवेशं स्तौमि मंदधीः ॥३९॥ वेदा न शक्ताःयं स्तोतुं कस्तं स्तोतु महेश्वरः ॥ वरं वाङ्मनसोः
पारं सारात्सारं परात्परं ॥४०॥ ज्ञानबंधोरसाध्यं च सिद्धं सिद्धैर्निषेवितं ॥ पमाकाशनिवासीनमनंतमा
दिमव्ययं ॥४१॥ विश्वतंत्रमतंत्रं च स्वतंत्रं तंत्रबीजकं ॥ ध्यानासाध्यं पदं तिसाध्यं दरपालिधिं ॥४२॥ त्राहि
मां करुणासिंधो दीनबंधोतिहीनकं ॥ अद्यमे सफलं जन्म जीवितं च सुजीवितं ॥४३॥ स्वप्रहृष्टं च भक्तो
नां पश्यामि च तदधुना ॥ शक्राद्याः सुरगणाः कुर्वयापस्य संभवाः ॥४४॥ चराचराः कलांशेनतं नमा

३+ज्योतिरूपं च सर्वाघं श्रीहरं छं प्रहस्तेःपरं ॥२२॥

॥ग०॥ किं वा तेहं करिष्यामि वांछितं वद सांप्रतं ॥१॥ पार्वत्यु ॥ पश्यामि विमनस्कं त्वां हृतं तत्तोऽस्त्रविस्मितां ॥ वपसा त्रिश्रुं
॥५२॥ मि महेश्वरं ॥ यं भास्करं स्वरूपं च शशिरूपं हुताशनं ॥४५॥ स्वेच्छारूपं धातुरूपं तं नमामि महेश्वरं ॥ स्त्री
रूपं क्लीबरूपं च पुंरूपं च बिभर्ति यः ॥४६॥ सर्वाधारं सर्वरूपं तं नमामि महेश्वरं ॥ देव्या कठोरतपसा यो
लब्धो गिरिकन्यया ॥४७॥ दुर्लभस्तपसां यो हि तं नमामि महेश्वरं ॥ सर्वेषां कल्पवृक्षं च वांछाधिकफल
प्रदं ॥४८॥ आशुतोषं भक्तबंधुं तं नमामि महेश्वरं ॥ अनंतविश्वसृष्टीनां संहर्तारं भयंकरं ॥४९॥ क्षणेन
लीलामात्रेण तं नमामि महेश्वरं ॥ यः कालः कालकालश्च कालबीजं च कालजः ॥५०॥ अजः प्रजश्च यः स
र्वस्तं नमामि महेश्वरं ॥ इत्येवमुक्त्वा स भृगुः प्रापत चरणांबुजे ॥५१॥ आशिषं च ददौ तस्मै सुप्रसन्नो बभू
व सः ॥ जामदग्न्यकृतं स्तोत्रं यः पठेद्भक्तिसंयुतः ॥५२॥ सर्वपापविनिर्मुक्तः शिवलोकं स गच्छति ॥ त्रिका
लं यो पठेद्यस्तु स पुत्रो नात्र संशयः ॥५३॥१९२२॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते म० नारायणना० गणपतिखंडे एको
नत्रिंशोध्यायः ॥२९॥ श्रीकर० ॥ कृत्सं बटोक स्वपुत्रः धूवासः स्तवनं द्व्यं ॥१॥ उरु० ॥ जमदग्निसुतोहं च
भृगुवंशसमुद्भवः ॥१॥ माता मे रेणुका साध्वी पर्शुराम अश्वनामतः ॥ श्रेणीहि मां दयासिंधो विधापन्ये
न किंकरं ॥२॥ सह्याद्रि शरणापन्नं रक्ष मां दीनवत्सल ॥ मया गतो मागतं भ्रष्टपुत्रं पांतं पिता मम ॥३॥ चक्रा
रातिथ्यमानीय कपिला दत्तवस्तुनो ॥ रात्रौ तं कपिलां लोभात् घातयामास मंदधीः ॥४॥ कपिलां तं
न दृष्ट्वा गोलोकं च जगाम ह ॥ माताऽनुगमनं चक्रे अनाथोहं च सांप्रतं ॥५॥ त्वं मे पिता शिवा माता रक्ष मां
पुत्रवत्प्रभो ॥ मया हस्ता प्रतिज्ञा च शोकेनैवातिदुःखतः ॥ दुः ॥ त्रिः सप्तकृत्वो निर्भूपां करिष्यामि महीमिति ॥५२॥ खं०

गैतं उवाच भिकांवां ॥२॥

ति ॥ कार्त्तवीर्यं हि निघ्नासि समरे तातघातकं ॥ ७ ॥ इत्येवं परितर्ज्जे मे भगवन्कर्त्तुमर्हसि ॥ ब्राह्मणस्य वचः ग १
श्रुत्वा दृष्ट्वा दुर्गा पुरस्थं हरः ॥ ८ ॥ बभूव नम्रवक्त्रश्च सोऽश्रुपूर्णोऽतिशुकः ॥ पार्वक॰ ॥ तपस्वी विप्रपुत्रश्च क्ष्मां
निर्भूपां कर्त्तुमर्हसि ॥ ९ ॥ त्रिःसप्तकृत्वा कोपेन सा हसस्ते महान्बलो ॥ हंतुमिच्छ स्वभिः शस्त्रं सहस्रा
र्जुनमीश्वरं ॥ १० ॥ ब्रह्मभंगलीलया यस्य रावणस्य पराजयः ॥ तस्मै प्रदत्तं दत्तेन श्रीहरेः कवचं बले ॥ ११ ॥
शक्तिरस्त्रं च्यवेरू पाद्य यपाते हिंसितः पिता ॥ हरेर्मंत्रं च स्तवनं ध्यायते तं दिवानिशं ॥ १२ ॥ कवचं संहि
तं हंतुं न पश्यामि हि भूतले ॥ अरे विप्र गच्छ गच्छ किं करिष्यति शंकरः ॥ १३ ॥ अन्यो यः पाश्यपद्धसः
राभीसौ बांपपि स्थिते ॥ भक्त्वा शुभ ॥ अरे विप्र भव दैवं आत्मनिर्भूपां कर्त्तुमिच्छसि ॥ १४ ॥ यथा हि वामनश्चंद्रं क
रेणाहर्त्तुमिच्छति ॥ नाना पक्षफलं पुष्पाम्महाबलपराक्रमान् ॥ १५ ॥ द्विगंबरस्स हायेन मत्तस्यानहरु
मिच्छति ॥ सततयोर्भ्यनं भरत्वा शेता गौतमश्रीगेत्रतः ॥ १६ ॥ सहस्रां क्षरंसैन्यप्राणांस्तं सयुद्धतः ॥ त ५
विप्रस्य रोदनं शंकरः कुरुणानिधिः ॥ १७ ॥ परस्परं दुर्गी चियाचीचदूत्येति विनयेन विभुः ॥ तपो
रत्नु मतिं प्राप्य सर्वेषां भक्तवत्सलः ॥ १८ ॥ जामदग्निसुतं सत्यं प्रवक्तुमुपचक्रमे ॥ शंकर उ॰ ॥ अद्य प्रभृति
रे वत्स त्वं मे पुत्रसमो महान् ॥ १९ ॥ तस्यापि मंत्रं गुह्यं ते त्रिषु लोकेषु दुर्लभं ॥ एवं मतं च कवचं दास्यामि
परमाद्भुतं ॥ २० ॥ लीलया त्वं समाहेन कार्त्तवीर्यं हि निघ्नासि ॥ त्रिःसप्तकृत्वो निर्भूपां करिष्यसि महीं द्विज ॥ २१ ॥

जगते पद्मा सापरंभस विघ्न तिनं संसारापः ॥२१॥ स्तोत्राणां परं स्तस्यैव ह्येषो मंत्रं सुदुर्लभं ॥२२॥ त्रैलोक्यवि
जयं नाम कवचं परमाद्भुतं ॥ स्तवं प्रजाविधानेच पुरश्चरणपूर्वकं ॥२३॥ पुत्रशिष्टैरनुष्ठानं यथा
वन्नि पमंत्रमात ॥ सद्गुरुस्थानं क्राल संरक्षांधूपपापासनारह ॥२४॥ विद्वेषणं गौरिवतं पाठपापास
तत्क्षणं ॥ नागेपाशुपतंरास्त्रं ब्रह्मास्त्रं च सुदुर्लभं ॥२५॥ नृसिंहनारायणास्त्रं च चापं मंनारुणं तथा ॥ गां
धर्वं गारुडं चैव जृंभणास्त्रं तथैवच ॥२६॥ माहेशास्त्रं तथा पाशुपतं मव्यर्थवृत्तं ॥ नानाप्रकाररक्षास्त्रा
स्त्रमंत्रं विविधपूर्वकं ॥२७॥ शस्त्राणां चैव संहारं विशेषमप्रयंधतुः ॥ आत्मरक्षणसंधानं संग्राम
विजयं पत्रमात ॥२८॥ मापाशुकं च विविधं धर्तुकारं मंत्रपूर्वकं ॥ रक्षणं च स्वसेनानां परसेनाप्रमर्दनं ॥२९॥
नानाप्रकारमतुलं मप्पावरणसंयुतं ॥ संसारमोहिनीं विद्यां जरायस्त्रहरां हरेः ॥३०॥ सिद्धास्याचिरंतु
सर्वे तु मसर्वविघांविबोध्यसः ॥ लीधेंद्रः सामंत्रसिद्धिं लोक्यनवाजमामसः ॥३१॥ ॥५३॥ इति श्री
ब्रह्मवैवर्ते मि० नारायणना० गणपतिखंडे त्रिंशत्तमोध्यायः ॥३०॥ नारद० ॥ भगवन्सर्वश्रोतुमिच्छामि
कं मंत्रं भगवान्भवः ॥ स्तपयापर्शुरामाय किं स्तोत्रं कवचं ह्येतो ॥१॥ कोवास्य मंत्रः स्याराध्यः किं फलं कव
चस्य च ॥ स्तवनस्य फलं किं वा तद्भवान्वक्तुमर्हसि ॥२॥ शंभो प्रण० ॥ मंत्राराध्यो हि भगवान्परिपू
र्णतमः स्वयं ॥ गोलोकनाथः श्रीहृष्णो गोपगोपीश्वरः प्रभुः ॥३॥ त्रैलोक्यविजयं नाम कवचं पर्मा
१२

नि २

द्भुतं ॥ स्तवराजं महापुण्यं दिव्यं तिर्योगसंभवं ॥ ४ ॥ मंत्रं कल्पतरुं नाम सर्वकामफलप्रदं ॥ ब्रह्मद्वीपस्तु राजाप
र्नपर्वतसंनिधौ ॥ ५ ॥ स्वयंप्रभा नदीतीरे पारिजातवनांतरे ॥ आश्रमे गौतमस्यैव रूपं माधवस्य च मस्तके ॥ ६
श्रीमतः ॥ वत्सागच्छ महाभाग भृगुवंशसमुद्भव ॥ पुत्राधिकोसि प्रेम्णा मे कवचं च महत्कुरु ॥ ७ ॥ श्व
गुराम प्रवक्ष्यामि ब्रह्मांडे परमाद्भुतं ॥ त्रैलोक्यविजयं नाम श्रीहरेणु राजपावहं ॥ ८ ॥ श्रीकृष्णेन प्रियाद्
त्तं गोलोके राधिकाश्रमे ॥ रासमंडलमध्ये च मंत्रं वृंदावने वने ॥ ९ ॥ अतिगुह्यतरं तत्त्वं सर्वमंत्रौघविग्र
हं ॥ पुण्यात्पुण्यतरं चैव परं स्नेहाद्वदामि ते ॥ १० ॥ यद्धृत्वा पठनाद्देवी मूलप्रकृतिरीश्वरी ॥ शुंभं निशुंभं म
हिषं रक्तबीजं जघान ह ॥ ११ ॥ यद्धृत्वाहं च जगतां संहर्त्ता सर्वतत्त्ववित् ॥ अवध्यं त्रिपुरं पूर्वं दुरंतं तमवधीद्वे
पो ॥ १२ ॥ यद्धृत्वा पठनाद्ब्रह्मा ससृजे सृष्टिमुत्तमां ॥ यद्धृत्वा भगवानशेषो विधत्ते विश्वमेव च ॥ १३ ॥ यद्धृत्वा
कूर्मराजश्च शेषं धत्ते वलीलया ॥ यद्धृत्वा भगवान्वायुर्विश्वाधारो विभुः स्वयं ॥ १४ ॥ यद्धृत्वा वरुणः सिद्धः
कुबेरश्च धनेश्वरः ॥ यद्धृत्वा पठनादिंद्रो देवानामधिपः स्वयं ॥ १५ ॥ यद्धृत्वा भाति भुवने तेजोराशिः स्वयं वि
भुः ॥ यद्धृत्वा पठनाच्चंद्रो महाबलपराक्रमः ॥ १६ ॥ अगस्त्यः सागरान्सप्त यद्धृत्वा पठनात्पपौ ॥ चकार तेजसा
जीर्णं दैत्यं वातापिसंज्ञकं ॥ १७ ॥ यद्धृत्वा पठनाद्देवी सर्वाधारा वसुंधरा ॥ यद्धृत्वा पठनात्पूता गंगा भुवन
पावनी ॥ १८ ॥ यद्धृत्वा जगतां साक्षी धर्मो धर्मभृतां वरः ॥ सर्वविद्याधिदेवी सा यच्च धृत्वा सरस्वती ॥ १९ ॥

॥ग०॥
॥५५॥

कृ१

यद्धसाजगतांलक्ष्मीरन्नदात्रीपरात्परा ॥ यद्ध्यापठना[illegible]ता सावित्री प्रसुसीव च ॥२०॥ वेदाश्च धर्मवक्तारो य
द्ध्यापठनाद्गतो ॥ यद्ध्यापठना[illegible]स्तेजस्वीह व्यवाहनः ॥२१॥ सनत्कुमारो भगवान्यद्ध्यानाज्ज्ञानिनां वरः ॥
दातव्यं हरभक्ताय साध्ये च महामुने ॥२२॥ शठाय परशिष्याय दुष्टाय च सखे मया [illegible] ॥ त्रैलोक्यविजय
भासो विनियोगः प्रकीर्तितः ॥२३॥ प्रमासरस्यकवचं त्रिभुलोकैकदुर्लभं ॥ प्रणवो मे शिरः पातु श्रीहरणा
य नमः सदा ॥२४॥ पापालंपालं हरणाय स्वाहेति पंचमाक्षरः ॥ हरणेति पातु नेत्रे च हरणस्वाहेति ता
रकं ॥२५॥ हरये नमः स्वेवं भ्रूलतां पातु मे सदा ॥ ॐ गोविंदाय स्वाहेति नासिकां पातु संततं ॥२६॥ गोपाला
य नमो गंडे पातु मे सर्वतः सदा ॥ ॐ हरकाय नमः ॥ कर्णौ पातु [illegible] मम ॥२७॥ ॐ हरणाय नमः ॥ ग्रामसा
तु मे धरयुग्मकं ॥ ॐ गोविंदाय स्वाहेति कंठं मे पातु सर्वदा ॥२८॥ नमो गोपांगनेशाय वक्षः पातु सदा म
म ॥ ॐ गोपेशाय स्वाहेति स्कंधं पातु सदा मम ॥२९॥ नमः किशोरवेषाय स्वाहा पृष्ठं सदावतु ॥ उदरं पातु
मे नित्यं मुकुंदाय नमः सदा ॥३०॥ ॐ ह्रीं क्लीं हरणाय स्वाहेति करौ पातु सदा मम ॥ ॐ विष्णवे नमो बाहु
युग्मं सदा मम ॥३१॥ ॐ ह्रीं भगवते स्वाहा नखरं पातु मे सदा ॥ ॐ नारायणायेति नखरंध्रं सदावतु ॥३२॥ ४पातु
ॐ श्रीं ह्रीं पद्मनाभाय नाभिं पातु सदा मम ॥ ॐ सर्वेशाय स्वाहेति कंकालं पातु मे सदा ॥३३॥ ॐ गो
पीरमणाय स्वाहा नितंबं पातु मे सदा ॥ गोपिकाप्राणनाथाय पादौ पातु सदा मम ॥३४॥ ॐ केशवाय
स्वाहेति मम केशान्सदावतु ॥ नमः कृष्णाय स्वाहेति ब्रह्मरंध्रं सदावतु ॥३५॥ ॐ माधवाय स्वाहेति लो

॥५५॥
ख०॥

श्री४

हौ

मा निसर्वदावतु ॥ ॐ श्रीहरिकेशाय स्वाहा सर्वं सदावतु ॥ ३६ ॥ परिपूर्णतमः कृष्णः प्राच्यां मां सर्वदा
वतु ॥ स्वयं गोलोकनाथो मामाग्नेय्यां दिशि रक्षतु ॥ ३७ ॥ पूर्णब्रह्मस्वरूपश्च दक्षिणे मां सदावतु ॥ नैरृत्यां
पातु मां कृष्णः पश्चिमे पातु मां हरिः ॥ ३८ ॥ गोविंदः पातु मां शश्वद्वायव्यां दिशि नित्यशः ॥ उत्तरे मां स
दा पातु रसिकानां शिरोमणिः ॥ ३९ ॥ ऐशान्यां मां सदा पातु वृंदावनविहारकृत् ॥ वृंदावनप्राणनाथः
पातु मामूर्ध्वदेशतः ॥ ४० ॥ सदैव माधवः पातु बलिहारी महाबलः ॥ जले स्थले चांतरिक्षे नृसिंहः पा
तु मां सदा ॥ ४१ ॥ स्वप्ने जागरणे शश्वत्पातु मां माधवः स्वयं ॥ सर्वांतरात्मा निर्लिप्तो रक्षतु मां सर्वतो वि
भुः ॥ ४२ ॥ इति ते कथितं वत्स सर्वमंत्रौघविग्रहं ॥ त्रैलोक्यविजयं नाम कवचं परमाद्भुतं ॥ ४३ ॥ मया श्रुतं
कृष्णवक्त्रात्प्रवक्तव्यं न कस्यचित् ॥ गुरुमभ्यर्च्य विधिवत्कवचं धारयेत्तु यः ॥ ४४ ॥ यदि स्यात्सिद्धक
कवचो जीवन्मुक्तो भवेत्तु सः ॥ निश्चितं कोटिवर्षाणां पूजायाः फलमाप्नुयात् ॥ ४५ ॥ राजसूयसहस्राणि
वाजपेयायुतानि च ॥ अश्वमेधायुतान्येव नरमेधायुतानि च ॥ ४६ ॥ महादानानि यान्येव प्रादक्षिण्यं
भुवस्तथा ॥ त्रैलोक्यविजयस्यास्य कलां नार्हंति षोडशीं ॥ ४७ ॥ व्रतोपवासनियमस्वाध्यायाध्यय
नं तपः ॥ स्नानं च सर्वतीर्थेषु नास्यार्हंति कलामपि ॥ ४८ ॥ सिद्धित्वममरत्वं च दास्यत्वं श्रीहरेरपि ॥ यदि स्या
त्सिद्धकवचः सर्वं प्राप्नोति निश्चितं ॥ ४९ ॥ स भवेत्सिद्धकवचो दशलक्षं जपेत्तु यः ॥ यो भवेत्सिद्धकवच
सर्वज्ञः स भवेद्ध्रुवं ॥ ५० ॥ इदं कवचमज्ञात्वा भजेत्कृष्णं सुमंदधीः ॥ कोटिकल्पं प्रजप्तोपि न मंत्रः सिद्धिदायकः ॥ ५१ ॥

नेदयं

॥ना०॥
॥पं०द्वि॥

५२

गृहीत्वा करयुग्मं च वत्सं हीमोत्रिः क्षत्रियं पांडुरं ब्रह्मिः सप्तसप्त्योमिः श्रीं दः सदानंदेन भीयोदे ॥५२॥ सा उवाच देवं देवं त्रि
रोदयं प्राणे हे याश्च पुत्रक ॥ एवं भगवतस्य कवचं प्रेम ॥ [illegible] स्कन्दे संकूटे ॥५३॥ १९॥ इति श्री [illegible] वै देवैमि नारद
[illegible] नारद गणपतिस्तवे [illegible] त्रिंशोध्यायः ॥३१॥ १२॥ ॥ संक्षेपं वद चंनाथ ब्रह्माश्च सर्वं गिरक्षां [illegible] हस्ताहुं
मोक्षदं सारं सारानुसंहारकारकं ॥ अधुना भगवन्मंत्रं स्तोत्रं यो विधिं प्रभो देहि मह्यं महाभाग महापातक
नाशनं पालक ॥२॥ श्रीमहा ॥ ॐ नमः श्रीकृष्णाय परिपूर्णतमाय च स्वाहेत्यनेन मंत्रेण भज गोपीश्वं
रं प्रभुं ॥३॥ मंत्रेणानेन राजाऽभवत् स्वर्गदुर्गरक्षकः ॥ सिद्धोयं पंचलक्षेण जपेन मुनिपुंगवे ॥४॥ तद्दशांशं
श्री होमं तद्दशांशाभिषेचनं ॥ तर्पणं तद्दशांशं च तद्दशांशं च भोजनं ॥५॥ सुवर्णानां शतं दद्यात् गुरवे ऋषिपुंगवे सि
द्धा मंत्रे सिद्धस्य तु लक्ष्य विश्वं करतलं मुने ॥ दुःखानि पातुं सप्तद्वीपांश्च विश्वं संहर्तुमीश्वरः ॥ पोष्यांश्च भोक्तुं
क देहेनैव कुंठं गंतुमीश्वरः ॥ तस्य संस्पर्शमात्रेण पादपद्मस्य रेणुना ॥ पूतानि सर्वतीर्थानि सद्यः पूता वसुंधरा ॥ ॥७॥
ध्यानं च सामवेदोक्तं शृणु मन्मुखतो मुने ॥ सर्वेश्वरस्य कृष्णस्य भुक्तिमुक्तिप्रदायिनः ॥९॥ नवीन
नीरदश्यामं नीलेंदीवरलोचनं ॥ शारदपार्वणचंद्रास्य विंबद्रास्यं मनोहरं ॥१०॥ कोटिकंदर्पलावण्यं
लीलाधाममनोहरं ॥ रत्नसिंहासनस्थं तं रत्नेनैव विभूषितं ॥११॥ चंदनोक्षितसर्वांगं पीतांबरधर
रं वरं ॥ वीक्ष्यमाणं च गोपीभिः सस्मिताभिश्च संततं ॥१२॥ प्रफुल्लमालतीमालावनमालाविभू
षितं ॥ दधतं कुंकुमपाटीरागरुचंदनचर्चितं ॥१३॥ प्रेक्षासिद्धं तं न पश्यन् [illegible] स्तारान्वितस्य च ॥

म३

नि६

॥५६॥
॥पं०॥

रत्नभूषणसर्वांगं गदाधावक्षस्थले स्थितं ॥१४॥ सिद्धैर्महर्षिभिर्दैश्च देवेंद्रैः परिसेवितं ॥ ब्रह्माविष्णुमहेशैश्च श्रुतिभिश्च स्तुतं भजे ॥१५॥ ध्यानेनानेन तं ध्यात्वा चोपचाराणि षोडश ॥ कुर्याद्भक्त्या च संपूज्य सर्वसंपल्लभेत्सुमान् ॥१६॥ आदौ पाद्यमासनं च वसनं भूषणं तथा ॥ गंधमर्घ्यं च पुष्पं धूपं च दीपं सत्रमनुत्तमं ॥१७॥ धूपदीपौ च नैवेद्यं पुनराचमनीयकं ॥ नानाप्रकारपुष्पं च तांबूलं च सुवासितं ॥१८॥ चंदनागरुकस्तूरी दिव्यतुल्यं मनोहरं ॥ भक्त्या भगवते देयं माल्यं पुष्पांजलित्रयं ॥१९॥ ततः षडंगं संपूज्य पश्चात्संपूजयेद्गुरुं ॥ श्रीहनुमानं सुहृमानं वसुहूमानमेव च ॥२०॥ हरिभाणं चंद्रभाणं सर्वभाणं सुभानकं ॥ पार्षदप्रवरान्संपूजयेन्मान्सर्वदं ॥२१॥ गोपीश्वरीं राधिकां च मलयप्रतितीश्वरीं ॥ रुक्मिणीं च हरप्रियां च पूजयेत्कामसर्वदं ॥२२॥ गोपगोपांगनेशांतां ब्रह्माणं च पार्वतीं ॥ लक्ष्मीं सरस्वतीं पृथ्वीं सर्वदेवं नवग्रहं ॥२३॥ दृवपकं समभ्यर्च्य पुरः कृत्वोपचारतः ॥ पश्चाद्देवं त्वपेमेव श्रीगुरुं पूजयेत्सुधीः ॥२४॥ गणेशं च दिनेशं च वैकुंठं विष्णुं त्रिवेणीं वा ॥ समभ्यर्च्य देवषट्कमिदं देवं प्रपूजयेत् ॥२५॥ गणेशं विघ्ननाशाय व्याधिनाशाय भास्करं ॥ ओंमनःशुद्धये वह्निं श्रीविष्णुं मुक्तिहेतवे ॥२६॥ ज्ञानाय शंकरं दुर्गां परमैश्वर्यहेतवे ॥ संपूजने फलमिदं विपरीतमपूजने ॥२७॥ ततः कृत्वा परीतारं महादेवं च भक्तितः ॥ स्तोत्रं च सामवेदोक्तं पठेत्तस्या च तत्पुनः ॥२८॥ श्रीमहा० ॥ परं ब्रह्म परं धाम ज्योतिरूपं सनातनं ॥ निर्लि

चैत्र १

॥ग०॥
॥५७॥

मं परं ज्ञानं नमामि सर्वकारणं॥३१॥ स्थूलात्स्थूलतमं [illegible] सूक्ष्मात्सूक्ष्मतमं परं॥ सर्वदृश्यमदृश्यं स्वेच्छा
चारं नमाम्यहं॥३२॥ साकारं च निराकारं सगुणं निर्गुणं विभुं॥ सर्वाधारं च सर्वं च स्वेच्छारूपं नमाम्यहं॥३३॥
अतीव कमनीयं च रूपं निरूपमं महत्॥ धरालरूपमसंतं बिभ्रतं प्रणमाम्यहं॥३३॥ कर्मिणः कर्मरूपं च सा
क्षिणं सर्वकर्मणां॥ फलं च फलदातारं सर्वरूपं नमाम्यहं॥३४॥ स्रष्टा पाता च संहर्ता कलया मूर्ति
भेदतः॥ नानामूर्तिः कलांशेन यः पुमांसं नमाम्यहं॥३५॥ स्वयं प्रकृतिरूपश्च मायायाश्च स्वयं पुमान॥
तयोः परः स्वयं शश्वत्तं नमामि परात्परं॥३६॥ स्त्रीपुंनपुंसकं रूपं यो बिभर्ति स्वमायया॥ स्वयं माया स्वयं मायी
यो देवस्तं नमाम्यहं॥३७॥ तेजस्विनां रवियो हि सर्वजातिषु ब्राह्मणः॥ नक्षत्राणां च यश्चंद्रस्तं नमामि जगत्प्र
भुं॥३८॥ तारणं सर्वदुःखानां सर्वकारणकारणं॥ [illegible]रणं सर्वविश्वानां सर्वबीजं नमाम्यहं॥३९॥ रुद्रा
णां वैष्णवानां च ज्ञानिनां यो हि शंकरः॥ नागानां यो हि शेषश्च तं नमामि जगत्पतिं॥४०॥ प्रजापतीनां
यो ब्रह्मा सिद्धानां कपिलः स्वयं॥ स्वायंभुवो मनूनां च मानवेषु च वैष्णवः॥४१॥ नारीणां शतरूपा च
बहुरूपं नमाम्यहं॥ ऋतूनां यो वसंतश्च मासानां मार्गशीर्षकः॥४२॥ एकादशी तिथीनां च तं नमामि
स्वरूपिणं॥ सागरः सरितां यश्च पर्वतानां हिमालयः॥४३॥ वसुंधरा सहिष्णूनां तं सर्वं प्रणमाम्यहं॥ प
त्राणां तुलसीपत्रं दारुरूपेषु चंदनं॥४४॥ वृक्षाणां कल्पवृक्षश्च तं नमामि जगत्पतिं॥ पुष्पाणां पारिजात
श्च सस्यानां धान्यमेव च॥४५॥ यः केदारीवर्णानां च वररूपं नमाम्यहं॥ अम्रतेभक्षवस्तूनां नानारूपनं॥४६॥

॥५७॥
॥खं०॥

धा १

रामः तोयजेशानां येन तेषां च पाशिनां ॥ कामधेनुश्च धेनूनां सर्वरूपं नमाम्यहं ॥४७॥ तैजसानां तु
वन्हिश्च धनानां धान्यमेव च ॥ पक्षीणां च गुरुवैनतेयो ग्रहाणां च बृहस्पतिः ॥४८॥ दिक्पालानां महेश्वं ६२
तं नमामि परात्परं ॥ वेदेषु सामवेदश्च शास्त्राणां पंडितानां सरस्वती ॥४९॥ अक्षराणामकारो वसंतप्र
णं नमाम्यहं ॥ मंत्राणां वैष्णवमंत्रश्च तीर्थानां जान्हवी स्वयं ॥५०॥ इंद्रियाणां मनो यो हि सर्वश्रेष्ठं नमाम्य
हं ॥ सुदर्शनं च शस्त्राणां व्याधीनां वै क्षयज्वरः ॥५१॥ तेजसां अग्नितेजश्च वरेण्यं च नमाम्यहं ॥ निवे
केश्च वत्वती पवनश्चरी भ्रमगामिनां ॥५२॥ भावः स्वभावतां यो हि तं नमामि विलक्षणं ॥ ज्ञानदातागुरु
णां च मातृरूपश्च बंधुषु ॥५३॥ मित्रेषु जन्मदाता वसंतं सारं प्रणमाम्यहं ॥ शिल्पीनां विश्वकर्मा यः
कामदेवश्च रूपिणां ॥५४॥ पतिव्रता च पत्नीनां नमास्वतं नमाम्यहं ॥ त्रिवेषु अरूपो यो न्मरूपो न
रेषु च ॥५५॥ शालग्रामश्च पैशोणां तं विशिष्टं नमाम्यहं ॥ ऋतूनां राजसरूपो यो मासपत्री छंदसां च यः ॥५६॥
तं पूर्णिमा चित्ररथस्तेगरिहं नमाम्यहं ॥ अश्वेषु ऐरावतरूपो यो गंधरूपश्च भूमिषु ॥५७॥ शांतरूपश्च
गगने तं प्रशांतं नमाम्यहं ॥ क्षीररसरूपो गव्यानां पवित्राणां च पावकः ॥५८॥ पुण्यदानां वेश्चेस्तोव
स्तं नमामि शुभप्रदं ॥ तजोनां कुमाररूपो यो व्याधिरूपश्च वैरिणां ॥५९॥ गुणानां शांतिरूपो यश्चित्तरू
वैरिरूपापं नमाम्यहं ॥ शेषरूपो ह्यानन्तो रूपः सौम्यो महान ॥६०॥ सर्वजीवेषु जीवंच तं नमामि स्वयं प्रभुं ॥

गा०॥
॥५८॥

महुनिर्वचनीयं च यो वा तत्स्तोतुमीश्वरः ॥६१॥ वेदा न शक्ताः यं स्तोतुं जडीभूता सरस्वती ॥ तं च वाङ्मन
सोः पारं को विद्वान्स्तोतुमीश्वरः ॥६२॥ शुद्धतेजस्वरूपं च भक्तानुग्रहविग्रहं ॥ अतीवकमनीयं च श्याम
रूपं नमाम्यहं ॥६३॥ द्विभुजं मुरलीवक्त्रं किशोरं सस्मितं मुदा ॥ शश्वद्गोपांगनाभिश्च वीक्ष्यमाणं नमा
म्यहं ॥६४॥ राधया दत्तताम्बूलं भुक्तवंतं मनोहरं ॥ रत्नसिंहासनस्थं च तमीशं प्रणमाम्यहं ॥६५॥
रत्नभूषणभूषाढ्यं सेवितं श्वेतचामरैः ॥ पार्षदप्रवरैर्गोपकुमारैस्तं नमाम्यहं ॥६६॥ वृंदावनांतरे
रम्ये रासोल्लाससमुत्सुकं ॥ रासमंडलमध्यस्थं नमामि रसिकेश्वरं ॥६७॥ शतशृंगे महाशैले गोलो
के रत्नपर्वते ॥ विरजापुलिने रम्ये प्रणमामि विहारिणं ॥६८॥ परिपूर्णतमं शांतं राधाकांतं मनो
हरं ॥ सत्यं ब्रह्मस्वरूपं च नित्यं कृष्णं नमाम्यहं ॥६९॥ श्रीकृष्णस्य स्तोत्रमिदं त्रिसंध्यं यः पठेन्नरः ॥
धर्मार्थकाममोक्षाणां स दाता च भारते ॥७०॥ हरिदास्यं हरेर्भक्तिं लभेत्स्तोत्रप्रसादतः ॥ इह
लोके जगत्पूज्यो विष्णुतुल्यो भवेद्ध्रुवं ॥७१॥ सर्वसिद्धेश्वरः शांतोप्यंते याति हरेः पदं ॥ तेजसा यशसा
भाति यथा सूर्यो महीतले ॥७२॥ जीवन्मुक्तः कृष्णभक्तः स भवेन्नात्र संशयः ॥ अरोगी गुणवान् धीमान्
पुत्रवान्धनवान्सदा ॥७३॥ षडभिज्ञो दशबलो मनोयायी भवेद्ध्रुवं ॥ सर्वज्ञः सर्वदश्चैव सदाता स ॥५८॥
र्वसंपदां ॥७४॥ कल्पवृक्षः समस्तानां भवेत्कृष्णप्रसादतः ॥ एवं कथितं स्तोत्रं संग [illegible] ॥७५॥ सं०

४ ग हापुष्करतीर्थं च मंत्रसिद्धिं च कारह ॥ सब क्ष्व निराहारो मासं भक्तिसमन्वितः ॥

तत्र हत्वा मंत्रसिद्धिः प्रभ्रात्राप्त सिवंरि तं ॥ त्रिः समस्त स्नानि भर्पिं कुरू थींप पास्तु खं ॥ ७६ ॥ पपाद्रिघा
पुनि श्रेष्ठ श्रीरा स्वप्रसादतः ॥ गो पंच क्रवचं गस्यप्र ठं नं गुरुणा न्वितः ॥ ७ ॥ ७ ॥ १६ ॥ त्वा रुतिश्रीप्रसवै
वैतेपि हाउ ॥ नारायण ॥ ना ॥ गणपति त्वं उ हा त्रिंशो ध्याय ॥ २२ ॥ नारायण ॥ शिवं प्रणम्य कुर्यांच्च भ्रा जीच
समुत्रान्वितः ॥ ध्याये हृ कपद्रं भोजं वायु वैधं च कारह ॥ १ ॥ हृदये विष्णु रू मी अगगनं तेजसा वृतं ॥ द्विजा
हृत्वा घोतपंतं समगच्छन्ने द्वितानिरिं ॥ २ ॥ तेजो मंडल मध्यस्थं रत्नयानं हृदये स्थितं ॥ दुःखं तत्र पुरुष मतीवसं
हरं हरिं ॥ ३ ॥ रक्ष प्रसंस प्रसन्नास्य भक्तानु मह विस्तुहं ॥ प्रभाप्रिण भवं देव हृदयं च तमीश्वरं ॥ ४ ॥ त्रिः सम
हस्तो निर्भर्पिं करि ध्यामि महीमिति ॥ पात्र विष्णुहृदं तं भक्ति मन पाविनी ॥ ५ ॥ हास्य सदु जीवं सर्व
यं पोत्र जीच देवि ये ॥ हरक सस्से वृरं च्युत ते वातर घीवन ॥ ६ ॥ पूरुः प्रणम्य भगवंतं जनाम तत्र [illegible]
परंपहृत द्वारि मां नं परं पंग स्य च ॥ ७ ॥ नव श्रस तं स्त्री तां मातवद् भवद्धितानिरी ॥ सभा [illegible] स्वजनं सर्व
हेत से पुरुकान्वितः ॥ ८ ॥ स्वस्ति पाणि [illegible] ब्राह्मणान्यच्च तिपो श्र्य बांधवान् ॥ आनीय भक्तिमान् विविधां मंत्रा
मां च चक्रे रह ॥ ९ ॥ पो वीर्यं स्य वल्लं तन्नेयो कार्य भोगमण ॥ तैरेव सार्द्धं वव वान्व भक्तयगा मवो नुरुपः ॥ १० ॥
हृदयं पंग तं रामः सुग्रीवसह साधुलिः ॥ हरि [illegible] स्वर वंधं तं हुं सिवा दिनं ॥ ११ ॥ आदा श्रावा णीसंगीतं
जयस्तेभ विलेतिच ॥ मयो त्कृतव क्र व्याण मेघ राजु जया वहं ॥ १२ ॥ चकारस्यात्रो प गावा त्रु सर्व विविधं शुभं ॥

२ सुग्रीवजयमूत्यर्कं ॥ बुबुधे मनसा सर्वं स्वजयं वैरिसंक्षयं ॥ यात्राकाले च पुरतः

प

॥गा०॥
॥५९॥

दुकूलं च ततो विप्र वेदसंख्यास्त्रिणं शुभं ॥१३॥ ऽवहस्तद्विपं बिंबितं तीव तिउत्रवंतीसतं । उरोदुकूलं स्येरास्वा
नानाभूषणभूषितं ॥१४॥ चित्रवंश्रियं पत्रकुंभं वा सेवेन तुलं तया ॥ गच्छ दुकूलं तमे सोयात्रामंगल
स्यचंद्र ॥१५॥ हरकुसारंगजं सिंहं तुरंगं मंगंड वंद्विजं । चमरी हज हंसं च न चक्रवावं शुभं पिकं ॥१६॥ म
यूरं खंजनं चैव वर्षासंखं चिल्लं चकोरकं ॥ पारावतं तथाकाचं नारंडं चाटकं चटं ॥१७॥ सोत्तमानि मीनांच
क्रियावंसमं सर्पप्रभां शुभां । सघो मां संजीवंकं । मत्स्यं रांयं प्रभुवर्णकं ॥१८॥ माणिक्यं रजतं
कुलं मणींश्च प्रवालकं ॥ दधिकां जाः शुभं धान्यंचं कुंकुंभं च कुंकुमं ॥१९॥ दर्पणं पताकं चं
दर्पणं स्वेतच्चामरं । धेनुं वत्सप्रयुक्तां चारुभसस्यमपि पंतया ॥ दुग्धं च रोचनां साम्नापमलं
पायसं तथा । शालग्रामं पद्मं फलं स्वस्तिकं शर्करामधु ॥२०॥ नाजीरिं च वरवं सं च पेयवर्णं च पक
पकं । पेयाह्नं सपञ्चरत्नं वेदं पञ्चं मंडलं ॥२२॥ सत्सरसीं कं जलं तोयं हरिद्रां तीर्थं तिका
सिक्थानं सर्षपं दूर्वां प्रवालं च बोलिकां ॥२३॥ गंगे स्वाचार्य मरं पीतवाससं । गोमूत्रं गो
पुरीषं च गोधूली गोपदांकिते ॥२४॥ गोष्ठं गवां वसरिस्थां गोचरां गोरतीं शुभां ॥ भूषणं देवप्र
तिमां ज्वलद् अग्निं महोत्सवं ॥२५॥ ताम्रं च स्फटिकं रौप्यं सिंदूरं माल्यचंदनं । गंधं च हीरकं र
त्नं दक्षिणेशु भं ॥२६॥ सुगंधि धूपो नाघ्राणं प्राप विप्रो पंचस्त्रिभं । इत्येवं मंगलं ह्रया

वि

॥५९॥
॥रवं०॥

ज्ञवयोसमुद्रान्वितः ॥२७॥ असंगतेदिनकरेनर्मदातीरसंनिधौ ॥ नत्वाहृप्यादुवेदैत्यंहृदुरसिमु
मनोहरं ॥२८॥ असंख्यैर्विस्तृतपत्तिउन्मात्रमैदेपरं ॥ पोतस्ततपसः सुज्ञानसुगंधीवापुनाचि
तं ॥२९॥ कार्त्तवीर्यार्जुनोभ्यासेतत्रतस्यैवागणेः सह ॥ सुधापपुष्पैर्याप्यापांभिर्कदरैः पद्मिसेवितः ॥३०॥
निक्षांपयोपद्मिश्रोतः परमानंदमानसः ॥ विचातिचोबदामध्यचारुस्यमंहृदुरीहि ॥३१॥ नचिं
तितंपत्मनसोवापुष्पितद्रुमकृविना ॥ गजाश्वशैलप्रासादगोव्रक्षफलितेदुचे ॥३२॥ आरुह्यपा
नपात्मानंकुंदुंतहस्तिभक्षितं ॥ आरुह्यपानमात्मानंनौकायांचंदुनोक्षितं ॥३३॥ एतवंतंउप
माक्षीरोक्षितंपीतवाससं ॥ विण्मूत्रोक्षितसर्वांगंवपुःरूपसमन्वितं ॥३४॥ वीणावादयंतमा
मानंसमप्रहृतंत्रहृदुरीहि ॥ विस्तीर्णपद्मपत्रेस्वस्यंहृदुरीनदीतके ॥३५॥ दध्यान्नमधुसंयुक्तंमु
क्तवंतंचपायसं ॥ भुक्तवंतंचतांबूलंलभंतंब्राह्मणाशिषं ॥३६॥ फलपुष्पप्रदीपंचपर्यंतंस्यंहृद
रीहि ॥ परिपद्मफलंक्षीरंपुष्पान्नेराकृतान्वितं ॥३७॥ स्यसिकुंडेष्ववंतंस्वेहृदृष्टिचिंतनः पुनः ॥ जे
नौकेसाश्चश्चिरेनपीनेनउजगेनच ॥३८॥ भक्षितंभीतमात्मानंपलायंतंहृदुरीसिः ॥ ततोहृदुरीक्षा
मानंमंडलेचंद्रसूर्ययोः ॥३९॥ पतिपुत्रवतीनारीपश्यंतंसास्मिंदिजे ॥ पुवेषपीनुन्यकयासमितेनधीजेनच ॥४०॥

तं १

॥ग॰॥
॥६०॥

॥४१॥
ददर्श शि स्वमात्मानं तुष्टेन परितुष्टया ॥ फलितं पुष्पितं वृक्षं देवताप्रतिमां स्वपे ॥४१॥ गजस्कंधे च रथस्थं
च पर्यंपितं स्वप्ने ददर्श ह ॥ पीतवस्त्रपरिधानो रत्नालंकारभूषितां ॥४२॥ विप्रांती आत्मनो गेहे प्रवयंती स्वं
ददर्श ह ॥ चंद्रं रवं च स्फटिकं श्वेतमाल्यं पुष्पं च चंदनं ॥४३॥ सुवर्णरजतं रत्नं प्रपतं स्वप्ने ददर्श ह ॥ पद्म
श्रेणीं रणिकुंभं हविर्लाजां घृतं मधु ॥४४॥ फणिछत्रं सुघटितं भृगुः स्वप्ने ददर्श ह ॥ मंडपस्थं द्विजा
नां च जयंतं हरिहरं ॥४५॥ जयो द्विस्फुटरूपं तं सर्वं भृगुः स्वप्ने ददर्श ह ॥ सपोमां जीवं मत्स्यं च मयूरं श्वेतरवं सं ५
जोनं ॥४६॥ सरोवरं च तीर्थानि भृगुः स्वप्ने ददर्श ह ॥ पारावतं शुकं चाषं रांखं चिल्लं च चोतकं ॥४७॥ व्याघ्रं
सिंहं च सुरभीं भृगुः स्वप्ने ददर्श ह ॥ गोरोचनं हरिद्रां च शुक्लं धान्यं च चलं वरं ॥४८॥ स्वर्णदनिते धातु
वीं भृगुः स्वप्ने ददर्श ह ॥ पर्वताग्रं पचूर्णानि पिष्टानि शुक्लानि च ॥४९॥ भृगुर्ददर्श स्वप्ने च शुक्लांजे
च पुनः पुनः ॥ दिव्यवस्त्रपरीधानो रत्नभूषणभूषितः ॥५०॥ आगम्यागमनं स्वप्ने चकार भृगुनंदनः ॥
ददर्श नर्त्तकं वैरपांडुधिरं च सुदर्शनं पवी ॥५१॥ रुधिरे सिक्तसर्वांगः स्वप्ने च भृगुनंदनः ॥ पक्षिणां पीत
वर्णानि मातुः पाणं च चकार ह ॥५२॥ मांसानि भुंजे रामो ह स्वप्ने रणोद्यपः ॥ अभक्ष्यास्त्रिगडे बद्धं भ्रमतं
रास्त्रेण स्वं भृगुः ॥५३॥ ददर्श च शुद्धं धे प्रातः स्वच्छत्तं स्वच्छे हरिस्मरन् ॥ अतीव हृष्टः स्वप्नेन प्रातः स्वस्थं
चकार सः ॥५४॥ मनसा पुण्यसर्वं च पिलेष्यामि रिपुं भ्रमं ॥ पपात पिलं सर्वत्र यतीतोतवनारद ॥५५॥ ॥६०॥
॥१७७॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते महापुराणे नारायणनारदसंवादे गणपतिखंडे त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ॥३३॥ श्री॥ ॥खं॰॥

५२

नारायण॥ संप्राप्तसन्निहं कृत्वा समालोच्य गुरुभिः सह॥ दूतं प्रस्थापयामास क्रान्तवीर्यपश्चिमं स्थगुः॥१॥
सहृतः श्रीप्रयागस्य वसंतं राजसंसदि॥ वेष्टितं सचिवैः सार्द्धं पुत्राद्यैश्च नृपतीश्वरैः॥२॥ रामदूतस्तु॥ नर्मदातीर
सान्निध्ये न्यग्रोधाभिस्त्य कलशे॥ प्रसभं तु सात्विभिः सार्द्धं तत्र गंतुमर्हसि॥३॥ पुष्टं कुरु महाराज त्वामि
च्छंति सात्विभिः सह॥ त्रिःप्रसरसो निर्भयां पांडुरिक्षपतिमहीमिति॥४॥ दूतस्यैवागमनकृतश्च जगामपरामसन्नि
धिं॥ राजाधिधाय सन्नाहं समरं गंतुमुद्यतः॥५॥ गच्छंतं समरं दृष्ट्वा प्राणेभ्योऽसामनोरमा॥ तमेव वुद्ध्वारूपा मा
सस्य पतिं वासससन्निधौ॥६॥ राजा मनोरमां दृष्ट्वा प्रसन्नवदनो मुदा॥ ताउवाच सभामध्ये गर्भमान
सि कृपुने॥७॥ कांतधीवाद्रु॥ मामेवा कृपते कांतेजमद्गिसुतो महान्॥ सतिष्ठनर्मदातीरे रणायभ्या
स्त्रिभिः सह॥८॥ संप्राप्तं संधू राघवस्त्रमंत्रं च कवचं हरेः॥ त्रिःसप्तकृत्वो निर्भर्पां कर्तुमिच्छति मेदिनीं॥९॥
आदौ तपत्तिप्रेम्णा च मनः संक्षुभितं प्रभुः॥ रामश्च कामांगाद्वेगं च दृष्ट्वा स्वप्नं स्वप्ने प्रिये॥१०॥ तेनाभ्यं
तेन चोत्थाय महुर्योगिध्येयोपरि॥ विभ्रंतमो दुष्टस्य पालं चरक्तचंदनं॥११॥ रक्तवस्त्रपरीधानां महद्वी
मद्दहासिनीं॥ सर्वाराम निरहितां चितां भस्मसमन्वितां॥१२॥ भस्मवद्विसिरस्वच्छिमं ताराच्छिसीश्वरं॥
पर्वतात्कृष्णां कीर्णां पृथिवीमस्थिसंयुतां॥१३॥ अहं रक्षिपदीपाग्निं च छिन्नदेहं पानरस्यान्वितां॥ पर्वतं लवणा
नां च राशीभूतं तं रूपहृद्भि॥१४॥ कणीनां चैव तैला नाम दुर्गंधिं दुर्जरशिरा॥ अदृश्यं पुष्पितं वृक्षमशोक

॥ना०॥
॥६१॥

नां६

॥१५॥
वरवीरपोः ॥ तोवव स्तं च कक्षितं तंततराव पतस ॥ छं ॥ स्सकं नायाण्णं भुलेवाप पातश्च वभंजध ॥१६॥ रुस्य हुर्दं
चगमनात्संपतश्चं रूपंडलं ॥ अदृश्यं वरात्मपिंडलं संपतभुवि ॥१७॥ उग्रपातं धमकेतुं गहनं चं
द्रसूर्ययोः ॥ विहता क्वारपुरुषं विकस्य भंदिवं रं ॥१८॥ आगच्छंतं चागतस्तमदृशीतं भयान्वं ॥ बोध
दृशावाबरूपावस्त्र भषणाभूषिता ॥१९॥ संहत्यपातिमकेला दृस्वदृशीनहं भिहि ॥ बिदापंदे हि राजेंद्रस्य दृ
ता धामिश्रानने ॥२०॥ वदृतीयं मामितिचभिरूपदृशीमिहं श्रुत्वा ॥ रू लो विभ्रो मांसापते सन्यासीघटं
गुर्हं ॥२१॥ मितो पुत्त लिक्ता श्चित्राय दृशीं परमाद्भुतं ॥ चंचलौ च गप्ताणं कांकांतां निदरैः सह ॥२२॥
पिंडितं महिषाणां चस्यम दृशीमहं निरीक्षि ॥ तेलपीठितपंत्रं चपतेलकारेणाष्या पितं ॥२३॥ दिगंबरान्पा
रहस्तान्दृदृशीमहमीश्वरी ॥ नटंति गायनाः सर्वे गायं गायमिमि महि ॥२४॥ विवाहं परमानंदमित्त
दृशीमहं स्त्रि ॥ वमनं कुर्वतो लोकान्केशान्धोते कुर्वतः ॥२५॥ से दृशीसि मृदराजोकाकानां च सुनामिति
मोदकानि च पिंजानि स्वच्छान्नं क्षारसंयुतां ॥२४॥ रक्तवस्त्रं शुक्लवस्त्रमदृशीनिरीक्षिकामिनि ॥ रक्तां बरा
रूकेवणीनेगनाच्यानि घ्रीकामिनि ॥२५॥ विधवा श्चित्बपतितथा स्वयं दृदृशी मिहं शृणु मे ॥ नापितो मुंडितो मुं
डमश्रुश्रेणीममाप्रिये ॥२६॥ वक्षस्थलं च नरवरविस दृशीमहं मिहि ॥ पादुका चेमीरजनामदृशीमि हि मुंडवं
॥२७॥ नंपिंगकं भयंभमोचपुलोलस्थितिसुदृशी ॥ नीतायोघर्णपानेच शुद्धवक्षं समुच्छितं ॥२८॥ घणमानं

मि

॥६१॥
॥खं०॥

षबंधं ते मदर्भं निशि शृणु श्रुते । त्वया पीतं कुंडं मातां च घूर्णितां च वासुधा ॥ २९ ॥ अतीव घोरदुर्गा
नापि स्वदृशी महं वरे । भूताः प्रेताश्च तत्कीर्त्या वसंतश्च हुताशनं ॥ ३० ॥ सो भीषयंति सततं मि स्वदृशी
त्रि२ महंनिशि । दुग्ध जीवं दुग्धवत्सं व्याधिग्रस्तं नरं परं ॥ ३१ ॥ अंगहीनं च व्यषभं मपि स्वदृशी महं निशि ।
गेहपर्वतवृक्षाणां सहसा पतनं परं ॥ ३२ ॥ पुत्रदुःखं दुःखघातमपि स्वदृशी महं निशि । बंधुस्तेणां च गोवा
नां दोहनं च पुनः पुनः ॥ ३३ ॥ गृहे गृहे च निगडमपि स्वदृशी महं निशि । अंधो मस्त ऊर्ध्वपादं पुनर्नरे
शोदिनांवरं ॥ ३४ ॥ भ्रमो त्वयं तं गच्छंतमपि स्वदृशी महं नरं । विरक्ता कारस्त्रावं च ग्रामामाधिदेवतैदृगतैं ॥ ३५ ॥
प्रातः पुत्राय वदोलं च कृष्ण पार्यव हाधुना । पतेवैं च नं पुत्र्याहदर्पेन विहूयता ॥ ३६ ॥ रुदंती तेस सुतैं गेहं
याच सान्वेश्वरं । मनोरमोवाच । हे नाथ रमण श्रेष्ठ सर्व महीभृतां वर ॥ ३७ ॥ प्राणाधिक प्राणेश श्रु
णु वाक्यं शुभावहं । नारायणांशो भगवान् जामदग्न्यो महाबली ॥ ३८ ॥ रुष्टः स हंतुं राजानं शिष्योयंत
गतो भवसो । त्रिःसप्तकृत्वो निर्भूपां करिष्यामि महीमिति ॥ ३९ ॥ प्रतिज्ञा यस्य रामस्य तेन सार्द्धं रणं तव । पा
पिनं रावणं छित्वा गुरुं समपि पत्र्यसे ॥ ४० ॥ सत्यया लिजिलोना यस्य पापेन पराजितः । यो नरः क्षतिधर्म
चतस्य को रक्षिता भुवि ॥ ४१ ॥ सनस्यति स्वयं मूढो जीवन्नपि मृतो हि सः । शृणु मातु मस्य सततं साक्षी

॥ ग० ॥
॥ ६२ ॥

धर्मस्य कर्मिणः ॥ ४२ ॥ स्यात्सारामः स्थितस्तीर्थे परदस्येन हि पश्यति ॥ पुत्रदारादिकं पश्यत्सर्वैश्वर्यसं
मन्वितं ॥ ४३ ॥ जलकुक्कुटवत्सर्वमनित्यं नश्वरं स्मृतं ॥ संसारं स्वप्नवन्मत्वा संतोत्र संति भारते ॥ ४४ ॥
ध्यायंते सततं धर्मलिप्सुः कुर्वंति भक्तितः ॥ इतेन इसं पक्षानं तत्सर्वं विस्मृतं त्वया ॥ ४५ ॥ अस्ति चे
द्विप्राहिसापाकुकुर्येत्यनः कथं ॥ सुखार्थं कपोतस्यात त्रैपोष्यो कुजाश्रमे ॥ ४६ ॥ भुक्त्वा मिष्टान्न
पर्वस्य हेतोपि प्रोनिरर्थकं ॥ गुरु विसृज्य प्रेरणां च यः करोति पराभवं ॥ ४७ ॥ अभिसंदेवसंतरूपे वि
पत्तिस्तस्य संनिधौ ॥ स्मरणं कुरु राजेंद्र तत्रैव पर्पटं कुजं ॥ ४८ ॥ गुरौ भक्तिश्च सर्वेषां सर्वविघ्नवि
नाशिनी ॥ गुरुदेवौ समभ्यर्च्य ते स्वं कुर्याद्रणं व्रत ॥ ४९ ॥ विप्रे देवे प्रसन्नेय क्षत्रियाणां न हि क्षितिः
विप्रस्य किंकरो भूपो वैश्यो भूपस्य स्वामिप ॥ ५० ॥ सर्वेषां किंकराः शूद्राः ब्राह्मणस्य विशेषतः ॥
अपर्शं शरणं त्राणं क्षत्रियस्य च क्षत्रिये ॥ ५१ ॥ महद्धर्मास्तथा रणं गुरुदेवद्विजेषु च ॥ ब्राह्मणं
भज राजेंद्र नारीणां संहुरादपि ॥ ५२ ॥ ब्राह्मणे पतितं ह्येव संतुष्टाः सर्वदेवताः ॥ इत्येवमुक्त्वा राजें
द्रं क्रीडेत्स्यापहासति ॥ ५३ ॥ पुत्रं पुत्रं मुखं दृष्ट्वा विलोपरसो हृच्च ॥ क्षणं तिष्ठ क्षणं तिष्ठ पुनरेव पु
नः स्मर ॥ ५४ ॥ स्नानं कुरु महाराज भोजनं पिष्टान्नं भवेत्स्थितं ॥ चंदनागरुकस्तूरीकुंकुमान्वितमुत्तमं ॥ ५५ ॥

॥ ६२ ॥
॥ रंग० ॥

अनुकंपं करिष्यामि सर्वेमेतव सुंदरं ॥ क्षणं हिंसीसने तिष्ठ क्षणं व क्षास्तिमे प्रभो ॥ ५६ ॥ सक्षात्वं
रतितुल्येच पत्रपामि जगत्क्रोधने ॥ कृतकृत्राधिकृः प्रेम्णा सतीनांच सतीन्तप ॥ ५७ ॥ विकृपि
तं भगवता वेदेहहर्तिणा स्वयं ॥ मनोरमा वचः श्रुत्वा राजा परम पंडितः ॥ ५८ ॥ बोधयामा
स तां राज्ञीं हृष्टो प्रसन्नचेतसुनः ॥ कौतर्त्री पा ॥ श्रणु कांते प्रवक्ष्यामि श्चतं सर्वं स्वपेरितं ॥ ५९ ॥
कौशल्यानांच वचनेन प्रकाश्यं सभामुच ॥ श्रुत्वं तुः स्वं भयं शोकं कृत्वा संप्रीतिरेव च ॥ ६० ॥ धर्म
भोगार्ह भागेऽपि सर्वं भवति सुंदरी ॥ प्राणो हि श्रौति राजन्यं प्राणो प्रसक्तः पुनर्भवं ॥ ६१ ॥ कालः
स्त्यजति संसारं क्षोभः संहरते पुनः ॥ करोति पालनं क्षोभः कालः कृपी जनो हनिः ॥ ६२ ॥ कालस्य कालः
श्रीहरलोकि धातु बुद्धिर्देवच ॥ संहर्तुर्विपि संहर्त्ता पातुः पातानि षेवकत्यक्ता ॥ ६३ ॥ स निषेधे निवेदे
नाहत्तातिलप संतापकः ॥ कः केन हन्यते जंतुर्धिरे केन विनाशति ॥ ६४ ॥ स्वशास्त्रजति स्त्रहिंच संहर्त्ता
संहरेत्पुनः ॥ पातापातिच्च भक्तो नियस्यातां पविपाठयेत्क ॥ ६५ ॥ यस्मात्त्रयावाति वातः संततं भयवि
ह्वेः ॥ राध्यत्सेचरते प्यस्कः स्पर्शस्तपत्ति संततं ॥ ६६ ॥ वर्षति श्रोहृत्याग्निः क्षाणो भ्रमति भीतवत् ॥ ति
ष्ठंति स्थावराः सर्वेभ्यरंति सततं चराः ॥ ६७ ॥ ध्यासाश्चपुष्पिताः कोटेफलिताः पल्लवान्विताः ॥ ऋ

॥ग०॥
॥६२॥

ध्यंति स्थाले स्थाले च वर्धंते च तत्कृतया ॥६८॥ आविर्भूतास्ति सेवार्त्तास्तस्थिरेव पतूजया ॥ तस्मात्तया भ
वेत्सर्वं निर्मिंच्छित्स्येष्ठ्यानृणां ॥६९॥ नारायणांशो भगवान्परशुरामो महाबलः ॥ त्रिःसप्तकृत्वो निर्भू
पां चक्रिब्व तिमहीमिति ॥७०॥ प्रतिज्ञा विफला तस्य न भवेत्तु कदाचन ॥ निश्चितं तस्य वध्योहमिति
जीवामि स्तुव्रते ॥७१॥ ज्ञात्वा सर्वं भविष्यं च स्मरणं कामितं कृयं ॥ प्रतिष्ठितानां चाकीर्त्तिर्मरणादति
रिच्यते ॥७२॥ इत्येवमुक्त्वा राजेंद्रः समरं गंतुमुद्यतः ॥ वाद्यं च वादयामास कारयामास मंगलं ॥७३॥
सालभीष्टकपाणां च राजेंद्राणां त्रिलक्षकं ॥ अक्षौहिणीनां शतकं महाबलपराक्रमं ॥७४॥ अश्वानां च
गजेंद्राणां पदातीनां तथैव च ॥ असंख्यं कुरुथानां च गृहीत्वा युद्धमुद्यतः ॥७५॥ बभूव स्तंभिता सा यो ७
ध्वी दृष्ट्वा तं सेनासन्मुखं ॥ध्ध तवं तं च संहर्तुमिव सर्पशो सेरं धुणो ॥७६॥ कीडा मारेक्षणं तस्थौ हरस्या
कौतुकं तस्य वक्षसि ॥ चकंपती तन्मुखं भोजे च ऊर्ध्वं च मुहुर्मुहुः ॥७७॥ तेन संयोगेर संख्या हि पर्जन्य वमि
वव्हिभिः ॥ सुवर्णच्छन्नानाच पंचरत्नैः समुत्तरणं गते ॥७८॥ महाघोरतरं युद्धं न भूतं न भविष्य
ति ॥ शंखवाद्यं भेरिवाद्यं वीणावाद्यं तथा कृतोत् ॥७९॥ जगर्ज गर्जं वापामास हर्षं मुहुर्मुहुर्कामिमा ॥
सहस्रार्जुनेनाश्रापरणेमहीं ह पवस्तेहा ॥८०॥ ॥१०॥ इति श्री ब्रह्मवैवर्ते म० नारायण नारद संवा
द गणपतिखंडे चतुस्त्रिंशोऽध्यायः ॥३४॥ नारायण उ० ॥ मनोरमा प्राणनाथं रक्षणं स्थाय वक्षसि ॥ ॥६२॥
॥खं०॥

६ नपास्यामि रणाजिरे ॥ पश्यमां चेतनां हत्वा विलपंतं मुहुर्मुहुः ॥७॥ मनोरमे समुत्तिष्ठ मया सार्द्धं गृहं व्रज ॥
६ न करिष्यामि समरं कदापि भ्रातृणा सह ॥८॥ मनोरमे समुत्तिष्ठ
भविष्यं मनसा चक्रे पपस्यामि करवं कुतं ॥९॥ उग्रां श्रेणुरतः त्यक्त्वा बांधवांश्च सर्वं किंकरान् ॥ स स्मार
विपदं मे ते सर्वे संधवं कुर्वे ॥२॥ योगेन भित्त्या षट्चक्रं वायुं संस्थाप्य मूर्द्धनि ॥ अंतरं ब्रह्मस्थुकमले सह
स्रहं वै संयुतो ॥३॥ स्यातमासन्नविषपाजुर्षु हुंकृत्य संनिर्भात्य संस्थाप्य व ध्यो ज्ञानेन ज्योतिः श्रीमाधि
नि श्रुत्वा ॥४॥ त्रिविधं कर्म संन्यस्य निर्मलं मैथुनं भेवि ॥ तत्र प्राणांश्च तत्याज तेन च प्राणाधिकप्रियं ॥५॥
सरोजाक्षी पतिं दृष्ट्वा विललाप रुरोद च ॥ स सभा हं पति स्वं वक्षस्युवाच तां ॥६॥ मनोरमोवाच ॥
मनोरमे समुत्तिष्ठ श्रीरो र्वं व्रज सुंदरि ॥ तत्र क्रीडां करिष्यामि त्वयोः सार्द्धं यथा पुरा ॥ मनोरमे समुत्ति
ष्ठ मंदिरं व्रज सुंदरि ॥ पुष्पभद्रा नदी तीरे विहरिष्यामि निर्जने ॥७॥ मनोरमे समुत्तिष्ठ मलयं व्रज सुंदरि
त्वया सार्द्धं करिष्यामि तत्र चंदनकानने ॥९॥ शीतेन गंधयुक्तेन वायुना सुरभीकृते ॥ भ्रमरध्वनिसं
युक्ते पुंस्कोकिलरुतश्रुते ॥१०॥ चंदनागरुकस्तूरी मंगले पर्यंकुरु ॥ चंदनोक्षितसर्वांगं पुनर्मां संस्मि
ति सति ॥११॥ सुधातुल्यं सुमधुरं वचनं स्वप्रिये कुरु ॥ क्षमस्व विश्रास्य च क्षयं न कुरु स्वेव धुना ॥१२॥ त्वत्पद
रादृतं हस्त्वा वाग्भव अचार्यारिनीहीनो ॥ स्थिरो भव महाराज केशवी सेतु ने कथं ॥१३॥ त्वं महाज्ञानिनां श्रेष्ठ
हसतो त्रैपथ प्रसादतः ॥ जलबुद्बुदवत्सर्वं संसारं परस्परं ततो भवं ॥१४॥ कमलं भाव्य च सा साध्वी तत्र गामवन्म
लोकयं ॥ त्यमेवागच्छ वैकुंठं रणांत्स्यात्यनाजिरे ॥१५॥ इत्येवं वचनं श्रुत्वा राजहंसो भ्रांतनराधिपः ॥ त

॥ग॰॥
॥६४॥

रत्नानि ब्राह्मणेभ्यो ददौ मुदा ॥१७॥ नानाविधानि २

तच्छ्रुत्वं दूतवाक्येन चिंतां हृष्यां चकार ह ॥१६॥ संस्काराग्निं कारयित्वा पुत्रद्वारा द्रुताहतां ॥ नानाविधानि दाना
निवस्त्राणि विविधानि च ॥१७॥ मनोरमायाः पुण्येन ब्राह्मणेभ्यो ददौ धनं ॥ भुज्यतां भुज्यतां चान्नं दीय
तां दीयतामिति ॥१८॥ शब्दो बभूव सर्वत्र कीर्तिर्वी पवित्रमनुत्तमे ॥ कोटिशो दुःखाधिकारे दुःखितं तं येध
कृतं तदा ॥१९॥ मनोरमायाः पुण्येन ब्राह्मणेभ्यो ददौ मुदा ॥ राजा जगाम समरं हृद्येन विहृपता ॥२०॥
सार्द्धं सैन्यसमूहैश्च वाद्यभांडैः समं हके ॥ दृष्टीवं गतं राजा पुत्रो वसंति वसीनि ॥२१॥ पपोल
यापि सम्परं तत्ते गामपुनर्गृहे ॥ पुत्रकेत्री छिन्ननासा रुदंतीं च ददर्श तां ॥२२॥ रुरुदुश्च स्त्रपरीधा
नीमपतां विविधवासमपि ॥ पुत्रदुःखातयो निःश्वस्य व्याधि पुत्रं च कुदिनी ॥२३॥ पतिपुत्रविहीनां च पत्राकिनी
पुत्रं च श्रीमतो ॥ कुंभकारं तेलकारं व्याधिसपीपजीविनं ॥२४॥ कुचैल पतितरक्षांगमंगं काकावपवाहि
नं ॥ अंगविचित्रपिण्डं चैव च वस्त्रा विचित्रपिणं तथा ॥२५॥ चिंता हृदयवरावं भस्म निर्याणां गा[illegible] च ॥ सर्प
सतनस्सर्पं गोधां च राक्षसं विषं ॥२६॥ आद्रपावकं चापिं पिंड्चं मोदकं च तिलांस्तथा ॥ देवलं दृष्टवा
चेश्वरं श्राद्धं च भोजिनं ॥२७॥ श्मशानं पाचकं भक्ष्य याजकं ग्रामयाजकं ॥ कुशागं भिक्षांश्चैव वृषोवंश
हनकाष्ठं वा ॥२८॥ शुष्कवृक्षं भग्नकुंभं तैलं लवणमेव च ॥ कार्पासं कच्छपं चूर्णं कुकुरं राक्षकारिणं ॥२९॥
दाक्षिणे च स्यालं च कुर्वंतं भैरवं रवं ॥ कपर्दकं च क्षोरं च छिन्नकेशान खं [illegible] ॥३०॥ [illegible] हृदयं च विलापं च

॥६४॥
॥रं॰॥

३ सन्नघ्नं च कृतघ्नं च सर्व्वपापकारिणं जनं ॥ विप्रद्रुहं मित्रद्रुहं कृतघ्नं विश्वासघातिनं ॥३०॥ ८
विश्वापकारिणं जनं । अमंगलं च हंतं च रूढं तं चोरकारिणं ॥३१॥ मिथ्यासाक्षिप्रदातारं चोरं च नरघाति
नं । गंडश्च भिक्षुप्रतिपुत्रोच पुंश्च ब्योदिन भोजनं ॥३२॥ देवतागुरुविप्राणां स्ते वै वित्तापहारिणं । हत्याप
हारिणं दस्युं हिंसकं सत्य च कं खलं । ॥३३॥ पितृमातृविरक्तं च द्विजान्वेच्छविघातिनं । गुरुदेवद्विजा
नां च निंदकं स्त्रीगगघातकं ॥३४॥ जीवानां घातकं चैव स्त्रीणां गहीनं च निर्दयं । व्रतोपवासहीनं च हि
साहीनं नपुंसकं ॥३५॥ गभितव्याधिमांसं च कापां बध्य रमेव च । पंगुसंस्थित्रतिभिंगं च सुराम
तं सुमतं तथा ॥३६॥ क्षिप्रं वमतं रुधिरं महिषं गर्धभं तथा । मत्तं पुरीषं स्त्रेष्माणं अपिनं मक
पालिनं ॥३७॥ संक्षावीतं रक्तरुष्टफिंवाघं च म्हेपातनं । वकं च सत्वरं गृध्रं स्वपेनं कामकं च भल्लुकं ॥३८॥
पाशं च शुष्कमांसं च च्यापूर्णं पारकं तथा । अप्रद्रुविप्रास्वर्णं च तंत्रमंत्रोपजीविनं ॥३९॥ वैबंध्य
सुतश्रध्वं च वैषधं तु षमेव च । पुंधीतं त्यक्तवार्त्तीं च विप्रत्तापं च दारुणं ॥४०॥ दुर्गंधिवातं दुःस्व
प्नं राजा संप्राप्य वर्सनि । मनश्च कुत्सितं प्राणाः क्षुभिताश्च निरंतरं ॥४१॥ नापांगस्यांदमे देहजाश्च
राज्ञो वा सरवह । तथा पिराजानिः संत्रोदर्ग्रीदिद्रुम मंगलं ॥४२॥ न नाम महेव दमो राजेंद्रैः सहमुक्तितः ।
आशिषं प्रयुजे राम स्वर्गं यान्ति प्रवांछितं ॥४३॥ ते पंसपस्तव भव दुर्लभ्या श्रीसवणाशिष ॥४४॥ गं
१२ सर्वसैन्यसमायुक्तः प्रविवेश रणाजिरं । अवरुह्य रथात्तूर्णं हष्टश्च पुरतोऽगमत् ॥४५॥ १२

॥ग॥
॥ ६५

प्रणम्य राजेंद्रः सर्वैः सह तत्क्षणं ॥४५॥ आरुरोह रथं तूर्णं नानानागसमन्वितं ॥ नानाप्रकारवाद्यै
श्च दुंदुभीमुरजादिकैः ॥४६॥ वादयामास सहसा प्रास्थने ह्योदहोधने ॥ उवाच रामो राजेंद्रं राजें
द्राणान्तु संसदि ॥४७॥ हितं सत्यं नीतिसारं यावत्पवेह विद्वांवरः ॥ परशुराम उ० ॥ अयि राजें
द्र धर्मिष्ठ चंद्रवंशसमुद्भव ॥४८॥ विष्णोरंशात्स्वशिष्यश्चेद्दत्तात्रेयस्य धीमतः ॥ स्वयं विद्वांश्च
वेदांश्चाभ्युसावेद विवेहेतु स्यात् ॥४९॥ कथं कुबुद्धिरधुना संजातानां विडंबना ॥ अहन्नृप पित्रोकौ
भाजितस्तं भ्रात्मणं कथं ॥५०॥ भ्रातृजीवीतो कसंतत साभक्ती साहं गतासति ॥ किंभविष्यति से भ
पपरस्ते यानयोर्वधा ॥५१॥ सर्वं भ्रमयेव राजेंद्र पद्मपत्रे पयाजलं ॥ सत्कीर्तिर्व्याप्य दुष्कीर्तिः क
पापमात्रावशेषिता ॥५२॥ विडंबनं वाक्ष्मिपतो दुष्कीर्तिश्च सत्तामहो ॥ धर्मोनाकापि गोच्यं धर्मकन ६त्र
तो मुनिसत्तमः ॥५३॥ परस्त्वं विदुषां स्नानं तं तल्लिकेन तत्र ॥ योऽकोपं तमीशांतेह ह्यात ते
हि धार्मिकः ॥५४॥ पारणं कारयामास दत्तं तत्स्वपक्वेच पा ॥ अधीतं विधिवद्दत्तं ब्राह्मणेभ्यो हि
ने दिने ॥५५॥ जगत्तेपस्य सापर्णमपचो[illegible]र्धलेकथं ॥ हाता बलिह्योधर्मिह्ये यस्तास्ती पुण्यधान्य
धीः ॥५६॥ कार्तवीर्यार्जुन समोनभूतो न भावेष्यति ॥ करात्मा वदतीरित्थं दिनो धरणीतले ॥५७॥

॥ ६५ ॥
॥ रं० ॥

योविख्यातः पुराणेषु तस्य कुक्षौ स्थितो हरीः दुर्वसंपदुः सहं राजेंद्र तस्मात्स्वा हृपि जीविनां ॥५८॥ सं
श्रुत्वेपि सतां यत्कालहुरक्षित्तिनीं विजिगता ॥ नहृदामि दुरस्थितं ते परस्य तं रूपपाम्यहं ॥५९॥ उत्तरं हृदि
राजेंद्र मखं राजेंद्र संसद्दि ॥ सस्यं वृत्स भाषांचे ॥ एवंति पितरः सुराः ॥६०॥ एवं तु सर्वे राजेंद्रा
सद्धुस्वकन्तुमीश्वदः ॥ पश्यंतो विस्मयं संतः पाशिकंनवदृतिश्च ॥६१॥ इत्युक्तो पशुरामस्य वि
स्तपुरणस्तुवे ॥ वक्ताच्छहस्पतिसमः प्रवक्तुमुपचक्रमे ॥६२॥ अथ वैष्णव हरेरंत्रो हरिभक्ति
जितेंद्रियः ॥ श्रुतो धर्मो मुख्याघे पापंचतेपांडुरः स्वयं ॥६३॥ श्रेयं पणा ब्राह्मणो जातः करोति श्र
थ्वभावनां ॥ स्वधर्मनिरतः शुद्धस्तसा ब्राह्मण उच्यते ॥६४॥ अंतर्बहिश्च मनसा करोति कर्म
६५ जन्मनि ॥ मोनिश्चलैकलोके पेहिसप्त निरूप्यते ॥६५॥ स्वर्गे मोक्षे च वाप्दे हरण्येसु स्त्रिगंधे चंदमोप
धा ॥ समता भावना यस्य स योगी परिकीर्तितः ॥६६॥ सर्वजीवेषु यो विष्णुं भावयेत्स समाधिमान ॥
हरौ करोति भक्तिं च हरिभक्तः स च स्मृतः ॥६७॥ तपो धनं ब्राह्मणानां तपः कल्पतरुस्तपा ॥ तपः
स्याकामधेनुश्च संततं तपलिस्पृहा ॥६८॥ तोऽश्वमेधं सत्रिपाणां च वाणिज्यं च तथा विशां ॥ शू
द्राणां विप्रसेवा च स्पृहा देवेषु निंदिता ॥६९॥ क्षत्रियाणां स्पृहा तीव्रविवादेस्य प्रशंसिता ॥ ब्राह्मणा

॥ग॰॥
॥६६॥

नि६

णां विवाहे च यस्य हातीव चित्रिं हिता ॥७०॥ रागी राजसिकं स्वर्गे कुरुते कर्म रागतः ॥ रागांधश्च रा
गाशिक्रस्तेन राओप्रकीर्तितः ॥७१॥ रागतः क्रामधेनुश्च पपवामिहाहरता पुने ॥ क्रोतोबस्तेन मे
जातः स्त्रियस्यानुरागिणः ॥७२॥ भूतः कस्य पुनेरक्षिक्रामधेनुस्तपातिना ॥ स्यहारमेवाभे
गीगउष्पार्थं च व्यतिक्रमं ॥७३॥ त्रिंशोद्दिष्टो हि हिंसिं संनांराज्ञैषावां त्रिकोटिकौ ॥ निहत्यावांतु मेकेन
हेतुमाहनमे पुने ॥७४॥ आस्मानं हंतु मावांत मतिवेदांगपारगं ॥ नतोब्राह्मणेतस्य नतेन श्रोत्र
तांभवेत् ॥७५॥ प्रायश्चित्तं हिंसकोनां नवेदेषु हितेपितं ॥ नधःसमुच्चितेबाभिसाहकमवेधे
वेः ॥७६॥ पित्रा ते निहता भूपा महाबलपराक्रमाः ॥ रत्नानीत जेउत्राश्रेरिरोधेनसमाता लेद
ताः ॥७७॥ त्रिःसप्तकृत्वो निर्भूपां पृथ्वीं कृत्वा महीमिति ॥ यपापहताप्रतिपातस्याश्च पावनं
कुरु ॥७८॥ हत्रियाणां रणेधर्मे रणेष्वस्वर्गगामिनः ॥ रणेस्पृहा ब्राह्मणानां बोद्धेवे हुविर्तं ला१
१व३ नो ॥७९॥ तपोधनानां विप्राणां वों लानां गुणे पुणे ॥ शांतिः स्वस्वयेनं कर्मवित्र धर्मान संशयः ॥८०॥
हत्रियाणां बलं युद्धं व्यापरश्च वित्रांबलं ॥ भिक्षाबलं भिक्षुकाणां शूद्राणां विप्रसेवनं ॥८१॥
हरेर्भक्तिहरेर्दास्यं वैष्णवानां बलं हरिः ॥ हिंसाबलं खलानां च तपस्या च तपस्विनां ॥८२॥ बलं ॥६६॥
॥संवे॥

वेपश्च्यवेरपानां पोषितानां पोषनं वधं ॥ वधं मतापोभूपानां बालानां मोहनं वधं ॥८३॥ सतां सस्वंवधं
मिथ्याबुलमेवा सततां सदा ॥ अनुगानामनुगमः स्वव्यस्वानां ॥८४॥ विद्यावधं पंडितानां वाति
ज्यं वणिजां वधं ॥ त्राण्वकुकमंत्रीणानां मांश्रीवं साहसां वधं ॥८५॥ धनं वधं च धनिनां शुचीनां
च विशेषतः ॥ वधं विवेकः गतानां गुणिनां वधमेवहि ॥८६॥ गुणो वधं चेगुणिनां चौराणां चौर
सेवनं ॥ विश्रवाक्यं च कामरूपमधर्मश्च वधीवधं ॥८७॥ हिंसा च हिंस्रजंतूनां सतीनां पतिसेवनं ॥ व
स्त्रापौसुराणां च शिष्याणां गुरुसेवनं ॥८८॥ वधं धर्मनिष्ठानां भक्ष्यानां राजसेवनं ॥ वधं स
वस्त्रावकानां श्रेस्यच ब्रह्मचारिणां ॥८९॥ पतीनां च सत्कारो न्यासः स्वाप्यासिनां वधं ॥ भ्रातांतिर्वधं
च भूपानां विप्राणां च विशेषतः ॥९०॥ विप्रः स्नातो वढायोगी नैव दहनेन च श्रुतः ॥ स्थितेनारय
णेदुवैवभूवापविपर्ययः ॥९१॥ इत्येवमुक्त्वा राजेंद्रोभिररतामवनाजिरे ॥ तस्य तद्वचनं श्रुत्वा स
र्वें स्तोहृष्टीबभूवहु ॥९२॥ रामस्य भ्रातरः सर्वे सुतीक्ष्णाराख्रपाणयः ॥ आरोहिरे रथं कृत्ते मह
वीरास्तत्रपा ॥९३॥ रणोमुरक्षोश्चतान्दृष्ट्वा मत्स्यराजो महाबलः ॥ समारोहेरणं भर्तुं पंगवंवंगला
वयं ॥९४॥ राहजोपेनराजेंद्रो भारयामास तानपि ॥ चिच्छेदसैरजांछंचत्र मद्गनिसुतस्तेहाः ॥ सज्जाय
॥९५॥

क्षेपहृष्यामस्तुंरातस्वर्पिसमप्रभं ॥ पाहेश्वरेणभुनपश्चिबेहुध्यावनील्पा ॥ ९६ ॥ द्विपास्ते
नैवकुनपश्चिछेदुःसह्रारंधनुः ॥ रथंचसारथिंचैवराजुलःसंज्ञोहमेवच ॥ ९७ ॥ चस्त
रोस्त्रमवंददृष्ट्वाभुजयोहर्षविक्रमौः ॥ दृढधारःशरविनःशकुंवेवत्स्वराजजिघांसया ॥ ९८ ॥ अ
लेत्रिशिख्वस्रंवेंचजघानवपेतीश्वरं ॥ शुलैवाभ्राशरावांभीचमंभीसक्कासवेबहृत ॥ ९९ ॥
वपाचंभ्रवचंभ्रापंजमदृग्निसुतोपतान्र ॥ ताजाहहोचकवचंभ्रंडविजयंपदं ॥ १०० ॥ मत्स्यही
सोधुवचंतत्रशक्तैनैवजघानहृ ॥ पपातमत्स्यराजअश्वधौतचंद्रहंसमाननः ॥ १०१ ॥ पलाबले
कौगुणवांश्चंद्रवंशश्रमकुरुवः ॥ नारद ॥ त्रिवस्यकवचंदहीमत्स्यराजेनपद्रतं ॥ १०२ ॥ नौ
तापणमहाभाबांश्रोतुंकौतुहहंहिमे ॥ नाराय ॥ कवचंभ्रगुविप्रैकृरांरूरस्यमहासनः ॥ १०३ ॥
भ्रंडविजयंनामसर्वीयपर्वेरहणं ॥ डुराहृर्यीसिसाहत्तंपस्यरोपधीमते ॥ १०४ ॥ दसोघुडस्तू जो ४
कंपंत्रंॐनमःशिवायेतिच ॥ सिद्धतेचवकवचेहृहेनास्तिपरस्तुश्चजीवितां ॥ १०५ ॥ अस्त्रैरास्यजुवे
यक्षोसिद्धेचैनास्तिसंश्रापदः ॥ पद्म्योपठनाद्राणः त्रिवत्यंप्रोपपर्वीलया ॥ १०६ ॥ बभूवपर्होयदु
स्यश्चपद्दृयोर्नंदिकेश्वरः ॥ वीरश्रेष्ठोवीरभद्रोबभूवधारणातुपः ॥ १०७ ॥ त्रैलोक्यविजयोस

५ ॐ श्रीं क्लीं ऐं त्रिपुरायै नमो मे पातु नासिकां ॥ नमः त्रिपुराय ॐ नमः हां तायस्वाहा कंठं सदावतु ॥१२

ओ हिरण्यकशिपुः स्वयं ॥ हिरण्याक्षस्य विजयीचक्र धारणाधृतः ॥१०॥ पद्मला पद्मनाभसि
द्धो हुंसी सा विश्वरजितः ॥ जेषिषयो महायोगी पद्मनाभ द्वारणाधृतः ॥११॥ पद्मसावामदेवस्य हेम
वश्यसुनः स्वयं ॥ अगस्त्यशुभलक्ष्मीव ... विश्वरजितः ॥१०॥ ॐ नमः त्रिपुरायै तिचमस्त
कं मे सदावतु ॥ ॐ नमः त्रिपुरायै तिच स्वाहा भालं सदावतु ॥११॥ ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं त्रिपुरायै तिस्वा
हा नेत्रे सदावतु ॥ ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं संहारस्वाहा कर्णौ सदावतु ॥१२॥ ॐ ह्रीं पंचवक्त्राय स्वाहा दंतं स
दावतु ॥ ॐ ह्रीं महेशाय स्वाहा चाधारं मे सदावतु ॥१३॥ ॐ ह्रीं श्रीं त्रिनेत्राय स्वाहा केशान् सदा
वतु ॥ ॐ ह्रीं श्रीं महादेवाय स्वाहा वक्षः सदावतु ॥१४॥ ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं ऐं रुद्राय स्वाहा नाभिं सदावतु ॥
ॐ ह्रीं श्रीं ईश्वराय स्वाहा पृष्ठं सदावतु ॥१५॥ ॐ ह्रीं क्लीं मृत्युंजयाय स्वाहा बाहू सदावतु ॥ ॐ
ह्रीं श्रीं क्लीं ईशानाय स्वाहा पातु श्रोणी मम ॥१६॥ ॐ महेश्वराय रुद्राय पवितं मे सदावतु ॥ ॐ ह्रीं ऐं
शनाय स्वाहा पादौ सदावतु ॥१७॥ ॐ सर्वेश्वराय स्वाहा सर्वं सदावतु ॥ प्राच्यां मां पातु भूतेशा
आग्नेय्यां पातु शंकरः ॥१८॥ दक्षिणे पातु मां रुद्रो नैरृत्यां स्थाणुरेव च ॥ पश्चिमे खंडपरशु

॥ग॰॥
॥६८॥

वायव्यां चंद्रशेखरः ॥११९॥ उत्तरे निधिस्थाः पातु ऐशान्यामीश्वरः स्वयं ॥ ऊर्ध्वे मृडः सदा पातु अधो
मृत्युंजयः स्वयं ॥१२०॥ जले स्थले चांतरिक्षे स्वप्ने जागरणे सदा ॥ पिनाकिः पातु मां प्रीत्या भक्तं च
भक्तवत्सलः ॥१२१॥ इति ते कथितं वत्स कवचं परमाद्भुतं ॥ दशलक्षजपेनैव सिद्धिर्भवति निश्चि
तं ॥१२२॥ यदि स्यात्सिद्धकवचो रुद्रतुल्यो भवेद्ध्रुवं ॥ तव स्नेहान्मयाख्यातं प्रवक्तव्यं न कस्यचि
त् ॥१२३॥ कवचं काण्वशाखोक्तमतिगोप्यं सुदुर्लभं ॥ अश्वमेधसहस्राणि वाजपेयशतानि
च ॥१२४॥ सर्वाणि कवचस्यास्य कलां नार्हंति षोडशीं ॥ कवचस्य प्रसादेन जीवन्मुक्तो भवेन्नरः ॥१२५॥
सर्वज्ञः सर्वसिद्धीशो मनोयायी भवेन्नरः ॥ इदं कवचमज्ञात्वा भजेद्यः शंकरं प्रभुं ॥१२६॥ श
तलक्षप्रजप्तोपि न मंत्रः सिद्धिदायकः ॥ एककालं द्विकालं वा त्रिकालं पठते सदा ॥१२७॥ स न
रक्षायते नत्नै वैकुंठं पाति तन्निश्चितं ॥ अप्रसन्नाय पितं श्रवणं कुरु नारद ॥१२८॥१८०॥ इति
श्रीब्रह्मवैवर्ते म॰ नारायणना॰ गणपतिखंडे पंचत्रिंशोध्यायः ॥३५॥ नारायण॰ ॥ मत्स्यराजे
निपतिते राजा युद्धविशारदः ॥ राजेंद्रान्प्रेषयामास सुबहून्शस्त्रविशारदान् ॥१॥ बृहद्बलं सो
मदत्तं विदर्भं मिथिलेश्वरं ॥ निषधाधिपतिं चैव मागधाधिपतिं तदा ॥२॥ चोलं मालवाधि

॥६८॥
॥खं॰॥

पतिपुत्रापहर्षमापवौ ॥ सप्तद्वात्रिंशिनः सर्वे द्धैर्यपाः शास्त्रवेदिशिवः ॥३॥ गजवाजिरथान्तुङ्गा
न् इति नाम संख्यकं ॥ पताघोरतरंभ्राकं यथाशार्दूलसिंहवत्क ॥४॥ आयपुः समरं योद्धुं पञ्चु
तामेंमतारथाः ॥ त्रिभिरक्षौहिणीभिश्च सेनाभिः सहनारद ॥५॥ रामस्य भ्रातरः सर्वे वीरास्ती
क्ष्णास्त्रपाणयः ॥ वारयामासुरस्त्रैश्च तावेवरणमर्द्धनि ॥६॥ तेवीराः शरजालेन हि आस्त्रेण
प्रयत्नत ॥ वारयामासुरेकैकं ध्वौत्य मन्निरुद्धस्तथा ॥७॥ आयपेक्षमरं शीघ्रं दृष्ट्वा तांश्च पदा
जितान् ॥ विनाश्य हस्तः सप्तद्वर्विंशति ह णि षोरस्योपमः ॥८॥ चिक्षेप नागपाशांश्च पञ्चुरामो महाब
वः ॥ चिच्छेद तं गारुडेन सोमदत्तो महाबलः ॥९॥ भद्रगुः शंवररथेन सोमदत्तं जघान ह ॥ छे
कलंच गदया विह्वलं मुष्टिभिस्तथा ॥१०॥ राक्षसाः शतशश्चैव वाजेन्द्राः शतशस्तथा ॥ सौभाग्यं
श्यतचौमहानां पूर्णस्तथा पद्मा ॥११॥ कृतिधा ज्जसितीयाः कृतिं गाः शतशस्तथा ॥ हत्वा तेनारज्ञा
कंच भद्रगुं चिच्छेददुरेवच ॥१२॥ लक्ष्मि सायपु छिन्नो रामो संहारमिव भास्करः ॥ त्रिशात्रैर्वृद्धैस्त
मस्तैः सार्द्धं समरे जघ्ने ॥१३॥ दाहत्वा क्षौहिणीं सेनां ततश्चिच्छेद ह १ अर्जुना ॥ सभास्तंभसमं हंच
पयारवकुनलीलया ॥१४॥ छित्वा सेनां भपवंगे जघान त्रिशुलेन च ॥ सर्वांसैनांस्तांस्त राद् छा

५ आयपुः समरं कर्तुं कार्त्तवीर्यनिवार्यंच ॥ कान्यकुब्जाश्च शतशो सौराष्ट्राः शतशस्तथा

॥रा०॥
॥६१॥

स पर्वं त्रास कुम्भवः ॥१५॥ आजगाम सुचं स्थ्यम हरात्मजेंद्र संभूतः ॥ धूम्राक्षो हिरणी भिश्यसे
नाभिः सह संयुगे ॥१६॥ कोपेन युद्धे तां पसिं हो भिं ह्लूं प पावके ॥ भरतः शां कृ रस्मे ब्लेनन्त पल्ल
ह्रां निहत्य च ॥१७॥ धूम्राक्षोत्तमनीसिनाजघान पशुमिव बली ॥ नागास्त्रं भेरपा मास वि
प्रकृतं भरतः स्वयं ॥१८॥ नागपाशं च चिच्छेद गारुडेनन्त्य पेश्वरः ॥ जलास्त्रो भेर्द पुंरा जास
मरे च पुनः पुनः ॥१९॥ भरतनीतवणास्त्रं च चिक्षेप रणमूर्द्धनि ॥ अस्त्रे पर्वते निहर्त्तुर
न सर्प समप्रथं ॥२०॥ इन्द्रास्त्रं न्य पमा ह्रि तं ब्ध्याव रत्सुवर्धा तृह्मणात् ॥ यमस्त रास्त्रं प्रण
नाम सत्यानेरावणं श्रीवं ॥२१॥ तमेव प्रणतं सत्यधावधो वारावणं तिवं ॥ अस्त्रराजो भ
गवतो रामः संप्राप विस्मयं ॥२२॥ भरतः श्रान्तिं च युसकेलो मरं पहिर्ती तत्पा ॥ संति विभे
भुसर्वे भुभ्रीहर कृ स्थव क्रोस्वाः ॥२३॥ गदां पशुं च कोपेन चिक्षेप वन्त्य पाहितिम्या ॥ अम्नास
कुर्ली तान्स्रवी-च्युचे ह्स्वं दन्ते प्रकृतः ॥२४॥ चिक्षेप शिवकृष्णं च न्नपमा जोब भवह ॥ कृ
वीक्ष्य तो राममो सहूकाली जगत्प्रसं ॥२५॥ तुष्टाव तां महामायां भक्तिनम्रात्मकंधरः ॥ स्पृहती ॥६१॥
पंडमा तौ च विक्र वै स्पां भव रो ॥२६॥ विहाय पद्मास्त्रे मस्त्रं चापि नाकं चेप भरतस्तथा ॥ तुष्टा ॥रवं॥

रा १

२ नमोनमोजगद्धात्र्यैजगत्कर्त्र्यैनमोनमः॥नमोस्तुतेजगन्मात्रेकारणायैनमोनमः॥२५॥

तांमहामायांभक्तिनम्रात्मकंधरः॥२६॥पर्शुरा०॥नमःशंकरकांतायैसारायैतेनमोनमः॥
नमोदुर्गतिनाशिन्यैमायायैतेनमोनमः॥२८॥प्रसीदजगतांबीजेसृष्टिसंहारकारिणि॥
त्वत्पादौशरणंयामिप्रतिज्ञापालनंकुरु॥२९॥त्वयिमेविमुखायांचकोमांरक्षतुमीश्वरः॥
त्वंप्रसन्नाभवशुभेमांभक्तंभक्तवत्सले॥३०॥युष्माभिःशिवलोकेचमह्यंदत्तोवरःपुरा॥
तंवरंसफलंकर्तुंत्वमर्हसिवरानने॥३१॥पर्शुरामस्तवंश्रुत्वाप्रसन्नाभवदंबिका॥माभैरि
त्येवमुक्त्वातुतत्रैवांतरधीयत॥३२॥एतद्भृगुकृतंस्तोत्रंभक्तियुक्तश्चयःपठेत्॥महाभ
यात्समुत्तीर्णःसभवेद्देवलीलया॥३३॥सपूजितश्चत्रैलोक्येत्रैलोक्यविजयीभवेत्॥ज्ञानि
श्रेष्ठश्चसभवेद्वैरीपक्षविमर्दनः॥३४॥इतिब्रह्मवैवर्तेभृगुप्रोक्तंदुर्गास्तोत्रंसमाप्तं॥छ॥
एतस्मिन्नंतरेतस्मात्स्कंदधर्मवतांवरः॥आगत्यकथयामासरहस्यंराममेवच॥३५॥स्कंदो०॥
शृणुराममहाबाहोरहस्यंपरमेवच॥कवचंचजपतेतुंचप्रतिज्ञासार्थकापृतः॥३६॥दुर्गो
सरीमहाविघ्नहर्तादुर्वासिसमापरा॥कवचंद्वापरेवक्केवचंभक्त्याश्चदुर्लभं॥३७॥कव

॥ग०॥
॥७०॥

चंतत्कृतेतस्यसर्वशत्रुप्रमर्दनं॥ अतीवकष्टसाध्यंचत्रैलोक्येजयकारणं॥३८॥ तस्मिंस्थि
तेचकवचेकस्त्वंजेतुंमतंभुवि॥ स्वगोगधस्तुभिक्षार्थंमसोतुप्रार्थनांचवं॥३९॥ सूर्यवंशो
द्भवोराजाहृतापरमधार्मिकः॥ प्राणांश्चकवचंमंत्रंसर्वंदास्यतिनिश्चितं॥४०॥ स्वयंगुरुः
सन्ध्यासवेषेणनगसामाजांतिकंपुने॥ भिक्षांचकारमंत्रंचकवचंपरमाद्भुतं॥४१॥ इदंच
मंत्रैःकवचंपरमादपिरक्षणं॥ ततःशंकरशूलेनजघानतंस्वयंभृगुः॥४२॥ १९८८॥ इति
श्रीब्रह्मवैवर्तेम० नारायणना० गणपतिखंडे षट्त्रिंशोध्यायः॥३६॥ नारद०॥ कवचंश्रोतु
मिच्छामितांचविद्यांदशाक्षरीं॥ गोपनीयंचकवचंत्रिषुलोकेषुदुर्लभं॥१॥ ॐह्रींश्रींक्लींकृ
ष्णायस्वाहेतिचमहामन्त्रं॥ दुर्वासाहिददौराज्ञेपुष्करेसूर्यपर्वणि॥२॥ दशलक्षजपेनैव
मंत्रसिद्धिःकृतापुरा॥ पंचलक्षजपेनैवराज्ञःकवचमुत्तमं॥३॥ बभूवसिद्धकवचोप्ययो
ध्यामाजगामसः॥ कृत्स्नांहिपृथिवींजिग्येकवचस्यप्रसादतः॥४॥ नारद०॥ श्रुत्वादशा
क्षरींविद्यांत्रिषुलोकेषुदुर्लभां॥ अधुनाश्रोतुमिच्छामिब्रूहिमेकवचंप्रभो॥५॥ नारायण०॥
शृणुवक्ष्यामिविप्रेन्द्रकवचंपरमाद्भुतं॥ नारायणेनयद्दत्तंकृपयाशूलिनेपुरा॥६॥ त्रि ॥७०॥
॥खं०॥

क्ष्यामि महाविद्यांदशाक्षरीं॥

६ नाथस्त्वत्तोहिसर्वज्ञात्भद्रकाल्याश्चसांप्रतं॥ नारायणउवाच॥ शृणुनारदव

उरसवधे घोरे शिवस्याविजयापचु ॥ तदेवश्रभिनादत्तं पुरादुर्गीससैकुमे ॥ ७ ॥ दुर्वसिसाचलहत्तं
सुचंद्राय महात्मने ॥ अतिगुह्यतरं तत्वं सर्वमंत्रौघविग्रहं ॥ ८ ॥ ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं क्रां भिकायै स्वाहा
मे पातु मस्तकं ॥ क्लीं कपालं सदा पातु क्रीं क्रीं क्रीं ॥ श्रीं मिति लोचने ॥ ९ ॥ ॐ क्रीं त्रिलोचने स्वाहा नासि
कां मे सदावतु ॥ क्रीं कालिके रक्ष रक्ष स्वाहा दंतं सदावतु ॥ १० ॥ क्रीं भद्रकालिकायै स्वाहा पातु
मे धरयुग्मकं ॥ ॐ क्रीं क्रीं कालिकायै स्वाहा कंठं सदावतु ॥ ११ ॥ ॐ क्रीं कालिकायै स्वाहा कर्णयुग्मं
सदावतु ॥ ॐ क्रीं क्रीं क्रीं क्रां काल्यै स्वाहा स्कंदं सदावतु ॥ १२ ॥ ॐ क्रीं दक्षकाल्यै स्वाहा वक्षः सदावतु ॥ मम६
ॐ ह्रीं श्रीं तुंडमालायै स्वाहा पाहौ सदावतु ॥ १३ ॥ ॐ क्रीं चामुंडायै स्वाहा सर्वांगं मे सदावतु ॥ प्रा
च्यां पातु महेद्राणी आग्नेयां दत्तहेतिका ॥ १४ ॥ दक्षिणे पातु चामुंडा नैरृत्यां पातु कालिका ॥ रक्षा
मां च वारुणे पातु वायव्यां पातु चंडिका ॥ १५ ॥ उत्तरे विकटास्या च ऐशान्यां साट्टहासिनी ॥ ऊर्ध्वं
पातु लोलजिह्वा मायाद्या पात्वधः सदा ॥ १६ ॥ जले स्थले चांतरिक्षे पातु विश्वप्रसूः सदा ॥ इ
ति ते कथितं वत्स सर्वमंत्रसमन्वितं ॥ १७ ॥ सर्वेषां कवचानां च सारभूतं परात्परं ॥ सप्तद्वीपाध
श्वरा जातसुरथोस्यप्रसादतः ॥ १८ ॥ कवचस्यप्रसादेन मांधाता पृथिवीपतिः ॥ प्रचेता लोमस

॥१२॥

श्रेयवतःसिद्धोव भवह॥ यतोहियोगिनांश्रेष्ठःसौभरिःपिप्पलायनः॥ यदिस्यात्सिद्धश्रे
वच्चःसर्वसिद्धेश्वरोभवेत्॥२०॥ महादानानिसर्वाणिजपांसिचव्रतानिच॥ त्रिलोकीतं
तैर्थ्यस्नानस्यकलांनार्हतिषोडशीं॥२१॥ इदंकवचमज्ञात्वाभजेत्कृष्णंजगत्प्रसूं॥ को
टिलक्षंप्रजप्तोपिनमंत्रःसिद्धिदायकः॥२२॥१९०४॥ इतिश्रीब्रह्मवैवर्तेम०नारायण
नां०गणपतिखंडेसप्तत्रिंशोऽध्यायः॥३७॥ नारायण०॥ सुचंद्रेपतितेभूमौसत्वरंराजेंद्र
पंक्तिस्थितेमहात्मो॥ आजगाममहाकुन्ताक्षःसेनात्र्यक्षौहिणीयुतः॥१॥ सूर्यवंशोद्भवोराजा
सुचंद्रतनयोमहान्॥ महालक्ष्मीसेवकश्चवलक्ष्मीवान्सूर्यसन्निभः॥२॥ महालक्ष्म्या
श्चकवचंसर्वाप्यसुमनोहरं॥ पद्मास्यैवयस्कंधेतस्थैजैत्र्यविजयीयतः॥३॥ तंदृष्ट्वाभ्रा
तरःसर्वेक्षत्रियाःप्रत्यपेयतः॥ आययुःसपरंकर्तुंनानाशस्त्रास्त्रपाणयः॥४॥ राजेंद्रःश्री
रजालेनछादयामासलीलया॥ चिच्छिदुःशरजालंचतेवीराःपंचबाणतः॥५॥ सारथिंपंच
बाणेनरथांश्चदशबाणतः॥ तद्धनुःसप्तबाणेनतूणंचपंचबाणतः॥६॥ चिच्छिदुस्ताश्च
वग्गिविप्राःशंकरभक्तितः॥ तेनत्र्यक्षौहिणीसेनानिस्ससुश्चवलीलया॥७॥ हतंस्वपें

तद्वीराः शिवधनुं निचिक्षिपुः ॥ ॥ लेषवः पश्चात् तत्खड्गं राघवः क्षुद्रमाणि विस्तीर्णं ॥ ९ ॥ कन्यास्त्रिंय पविघंचेव
धनुः खंडीकृत्य दूरं तत्यज ॥ तदा विविधानि चिक्षिपुर्विप्राः कोपेन खड्गं हृत्वा पदः ॥ ततो निरस्त्राणि रणाजि
न्द्रे प्रेद्धे हतपोमतः ॥ विस्मिता भ्रातरः सर्वे द्रुपपेवं पराम्मुने ॥ १० ॥ रथं धनुश्च शस्त्रास्त्राणि च
स्त्राणि विविधानि च ॥ सेनां प्रस्थाप्य रामोऽसकृत्तं वीपर्जिनिः स्वयं ॥ ११ ॥ रणे सा स्वयं हन पा
रश्चकुरुद्धतो महाबलः ॥ ॥ प्रकाशरा रजालं च महाघोरं रघुने ॥ १२ ॥ चिच्छेद ह्रः रा रजालं च
तद्वीराः शस्त्रपाणयः ॥ राजा च स्थापने चैव निस्त्रिंशास्त्रांश्च चकार ह ॥ १३ ॥ ततो तं निर्गतान् ददाप
र्शुरामो महाबलः ॥ शत विशिखं सर्वगान्धो धयामास तत्क्षणतः ॥ १४ ॥ बोप पिपातान् निर्वापि
तमाप रणमूर्द्धनि ॥ चिक्षेप पुनः कोपेन शीघ्रं राजजिघांसया ॥ १५ ॥ छित्त्वा राघवः किरीटं च पर्शु
रामोपकालहा ॥ जगाम पर्शुरामं च पर्शुरामो महाबलः ॥ १६ ॥ तदा रामः करं खड्गं च चिक्षेप मंत्र
पूर्वकं ॥ तत्पश्यन् कुंडलं छित्वा जगाम पदि सन्निधिं ॥ १७ ॥ राजा निहन्तुं तं राम शरजालं च चकार ह ॥ चि
च्छेद रा रजालं च पर्शुरामश्च लीलया ॥ १८ ॥ क्रोधेन राजा नानास्त्रं चिक्षेप मंत्रपूर्वकं ॥ तान् चिच्छेद महा
राघवः संधानेनाक्लीबया ॥ १९ ॥ सर्वाण्यस्त्राणि रामः पाशुपतं विना ॥ चिक्षेप कोपवि

१ x रामश्चिक्षेप ब्रह्मास्त्रं संधाने मंत्रपूर्वकं ॥ राजा निर्वापनं चक्रे संधानेनावलीलया ॥ २० ॥

॥ग०॥
॥७२॥

स्रोलोमरूपश्चिय छिदृत्सानिच्च ॥२०॥ रामः स्वात्वा शिवं मत्वा क्षिप्तं पाशुपतं मुने ॥ नारायणश्च भगवानु
वाच विप्ररूपधृक् ॥२१॥ ब्रह्मास्त्रमण्ड० ॥ किं करोमि भृगो वत्सस्त्वमेव ज्ञानिनां वरः ॥ नरं हंतुं पा
॥२२॥ शुपतेनोपास्तिं सोपि विस्मयमात ॥ विस्मयं पाशुपते नैव भवेद्रस्य च नश्वरं ॥ सर्वं प्रचुरास्त्रमि
दं विनाश्रीहरिकृमीश्वरं ॥२२॥ अहो पाशुपतं जेतुं धमेव हि सुदर्शनं ॥ हरेः सुदर्शनं चैव सर्वा
स्त्रपरिमर्दनं ॥२४॥ पाशुपतं पशुपतेर्हरेरेव सुदर्शनं ॥ एते प्रधाने सर्वेषामस्त्राणां च जगत्त्र
ये ॥२५॥ स जप पशुपतं अस्त्रं महीपं वचनं शृणु ॥ पत्तोले ब्रसिसत्तानं पुष्कराक्षं महाबलं ॥ गरुड ॥
मार्त्तवीर्यमजेतारं पत्तो जेष्येसि सांप्रतं ॥ अपतां सावधानेन तेसर्वं कथयामि ते ॥२७॥
महाले स्मपाश्च कवचं त्रिषु लोकेषु दुर्लभं ॥ भक्त्या च पुष्कराक्षेण धृतं कंठे विधानतः ॥२८॥
परं दुर्गतिनाशिन्याः कवचं परमाद्भुतं ॥ धृतं च दक्षिणे बाहौ पुष्कराक्षसुतेन च ॥२९॥ कवचस्य
प्रसादेन विश्वं जेतुं क्षमौ च तौ ॥ कौतता तौ त्रिभुवने देहतः कवचं छिन्नते ॥३०॥ अहं पास्यामि
भिक्षां पंसन्निधाने ते पोमुने ॥ करिष्यामि च तत् भिक्षां प्रतिज्ञां सफलां पते ॥३१॥ ब्राह्मणेन स्वव
चः श्रुत्वा रामः संत्रस्तमानसः ॥ उवाच ब्राह्मणं ब्रह्मंहृदये न विद्रूयता ॥३२॥ परशुराम० ॥ नेजा

॥७२॥
॥रंव०॥

नाभिं महाभागस्वस्त्रं ब्राह्मणरूपधृक् । श्रीकृष्णश्च हि पां मर्दनं त हृग्गाछन्ट पांतिकं ॥ २३ ॥ परशुरामकवचः श्रु-
याप्रह स्वब्राह्मणः स्वयं । गत्यात तयोः सन्निधानं य पाचे कवचं ददौ ॥ २४ ॥ ददतुः स्तोत्रकवचे विष्णु-
र्वै विष्णुमायया । गृहीत्वा कवचे विष्णुर्वैकुंठं स जगाम ह ॥ २५ ॥ नारद उ० ॥ महालक्ष्म्याश्च कवचं
केन दत्तं महामुने । पुष्कराक्षाय ऋपाय श्रोतुं कौतूहलं मम ॥ २६ ॥ कवचं चापि दुर्गायाः पुष्कराक्ष-
सुतापच । दुर्लभं केन वा दत्तं त्वद्वा च तु महर्षि ॥ २७ ॥ कवचं चापि किं ऋतं तयोश्च तस्य किं फलं ॥
मंत्रौ च तौ किं प्रकारै तन्मां ब्रूहि जगद्गुरो ॥ २८ ॥ नारायण उ० ॥ दत्तं सनत्कुमारेण पुष्कराक्षाय धीमते ।
महालक्ष्म्याश्च कवचं मंत्रश्चापि दशाक्षरः ॥ २९ ॥ स्तवनं चापि गोप्यं च वस्तुतश्चरितेच यत् । ध्यानं च
सामवेदोक्तं पूजाविधिमनोहरं ॥ ४० ॥ दुर्गायाश्चापि कवचं दत्तं दुर्वाससा परं । स्तवनं चाति गोप्यं च
मंत्रश्चैकादशाक्षरः ॥ ४१ ॥ पश्चाच्छ्रोष्यसि तत्सर्वं दुर्गायाश्च परमाद्भुतं । महापुरुषमारेरे दत्तं प्रार्थन-
याच्युतका ॥ ४२ ॥ महालक्ष्म्याश्च मंत्रं च शृणु तं कथयामि ते । ॐ श्री कमलवासिन्यै स्वाहेति परमाद्भु-
तं ॥ ४३ ॥ ध्यानं च सामवेदोक्तं पूजाविधिं मुने । दत्तं तस्मै कुमारेण पुष्कराक्षाय धीमते ॥ ४४ ॥
सहस्रदलपद्मस्थां पद्मनाभप्रियां सतीं । पद्मालयां पद्मवक्त्रां पद्मपत्रायतेक्षणां ॥ ४५ ॥ पद्मपुष्प

प्रियां पद्मपुष्पतल्पविधायिनीं ॥ पद्मिनीं पद्महस्तां च पद्ममालाविभूषितां ॥४६॥ पद्मभूषण
भूषाढ्यां पद्मशोभाविवर्द्धिनीं ॥ पद्मकाननपश्यंतीं सस्मितां तां भजे मुदा ॥४७॥ चंदुनाद्दुलंप
मं पद्मपुष्पेण पूजयेत् ॥ गणं संपूज्य यद्वाच चोपचाराणि षोडशा ॥४८॥ ततः श्रुत्वा तु प्रणमे
त्साधको भक्तिपूर्वकं ॥ कवचं श्रूयतां ब्रह्मन्सावधानं वदामि ते ॥४९॥ नारायण० ॥ शृणु वक्ष्यामि वि
प्रेंद्र पद्मायाः कवचं शुभं ॥ पद्मनाभेन यद्दत्तं नाभिपद्मे च ब्रह्मणे ॥ संप्राप्य कवचं ब्रह्मा तत्स
र्वं ससृजे जगत् ॥ पद्मालयाप्रसादेन सलक्ष्मीको बभूव सः ॥५१॥ पद्मालयावरं प्राप्य पद्मा
चे जगतां प्रभुः ॥ पद्मेन पद्मकल्पे च कवचं परमाद्भुतं ॥५२॥ दत्तं सनत्कुमाराय प्रियपुत्राय धी
मते ॥ कुमारेण च तद्दत्तं पुष्कराय च नारद ॥५३॥ पठित्वा च धनाध्यक्षः कुबेरश्च धनाधिपः ॥
४ प स्वयंभुवो मनुः श्रीमान्पठनाद्धारणाद्यतः ॥५४॥ प्रियव्रतोत्तानपादौ लक्ष्मीवंतौ यतो मुने ॥ पृथुः
पृथ्वीपतिः सद्यो बभूव धारणाद्यतः ॥५५॥ कवचस्य प्रसादेन स्वयं दक्षप्रजापतिः ॥ धर्मश्च कर्म
णां साक्षी पातायस्य प्रसादतः ॥५६॥ पठित्वा दक्षिणे बाहौ विष्णुः क्षीरोदशायिकः ॥ भक्त्या विध
त्ते कंठे च शेषो नारायणांशकः ॥५७॥ पठित्वा वामनं लेभे कश्यपश्च प्रजापतिः ॥ सर्वदेवाधिपः
५४ पठित्वा पठनाद्ब्रह्मा सर्वसिद्धीश्वरो महान् ॥ परमैश्वर्यसंयुक्तः सर्वसंपत्समन्वितः ॥५४॥

श्रीमान्महेंद्रोधारणाघतः ॥५८॥ मुचुकुंदोपतः श्रीमान्मांधाता तनयोमहान् ॥ सर्वसंपत्प्रदौ स्पा
स्वश्रवेत्यस्येप्रज्ञापूतेः ॥५९॥ ऋषिमंडं हस्थव्रहुतीद्विपमालपास्वयं ॥ धर्मार्थकाममोक्षेषुयेन
योगः प्रकीर्तितः ॥६०॥ ॐ न्यश्रीअंचमहेतोवृवैचेचेरमाश्रुतं ॥ ॐ श्रीकमलवासिन्यैस्वाहापादौपातु
मस्तकं ॥६१॥ श्रीमेपातुकपालेचनेत्रे श्रीश्रीमायायैनमः ॥ ॐ श्रीश्रियैस्वाहेतिच कर्णयुग्मंसदाव
तु ॥६२॥ ॐ श्रीह्रीं क्लीं महालक्ष्म्यैस्वाहामेपातुनासिकं ॥ ॐ श्रीपद्मालयायैस्वाहाहृतंसदावतु ॥६३॥ च
ॐ श्रीहरवल्लभायैस्वाहावक्त्रंसदावतु ॥ ॐ श्रीनारायणेशायैममकंठंसदावतु ॥६४॥ ॐ श्रीके
शवकांतायैममस्कंधंसदावतु ॥ ॐ श्रीपद्मनिवासिन्यैस्वाहानाभिंसदावतु ॥६५॥ ॐ ह्रीं श्रीसंसा
रमात्रेच ममवक्षः [illegible] सदावतु ॥ ॐ श्रीलक्ष्मीकांतायैस्वाहापृष्ठंसदावतु ॥६६॥ ॐ ह्रींश्रीश्रियैच
स्वाहा ममहस्तौ सदावतु ॥ ॐ श्रीश्रीनिवासकांतायै ममपादौ सदावतु ॥६७॥ ॐ ह्रींश्रींक्लींश्रियैस्वाहा
सर्वांगंमेसदावतु ॥ प्राच्यांपातुमहालक्ष्मीराग्नेय्यांकमलालया ॥६८॥ पद्मामांदक्षिणेपातु नैरृत्यां
श्रीहरिप्रिया ॥ पद्मालयापश्चिमेमांवायव्यांपातु श्रीस्वयं ॥६९॥ उत्तरे कमलापातु ऐशान्यांसिंधुक
न्यका ॥ नारायणप्रियापातु ऊर्ध्वमधोविष्णुप्रियावतु ॥७०॥ सततंसर्वतः पातु विष्णुप्राणाधिकामम ॥

इति ते कथितं वत्स सर्वमंत्रौघविग्रहं ॥ ७१ ॥ सर्वैश्वर्यप्रदं नाम कवचं परमाद्भुतं ॥ सुवर्णपर्वतं द
त्वा मेरुतुल्यं द्विजातये ॥ ७२ ॥ यत्फलं लभते धर्मी कवचेन ततोधिकं ॥ गुरुमभ्यर्च्य विधिवत्कवचं
यः पठेन्नरः ॥ ७३ ॥ कंठे वा दक्षिणे बाहौ स श्रीमान्प्रतिजन्मनि ॥ अस्ति लक्ष्मीर्गृहे तस्य निश्चला शत
पौरुषं ॥ ७४ ॥ देवेंद्रैश्चासुरेंद्रैश्च सोवध्यो निश्चितं भवेत् ॥ स सर्वपुण्यवान्धीमान्सर्वयज्ञेषु दीक्षि
तः ॥ ७५ ॥ स स्नातः सर्वतीर्थेषु यस्येदं कवचं गले ॥ यस्मै कस्मै न दातव्यं लोभेन हि भयैरपि ॥ ७६ ॥
गुरुभक्ताय शिष्याय सर्वलोकप्रकाशयेत् ॥ इदं कवचमज्ञात्वा भजेल्लक्ष्मीं जगत्प्रसूं ॥ ७७ ॥ कोटि
संख्याप्रजप्तोपि न मंत्रः सिद्धिदायकः ॥ एककालं द्विकालं वा त्रिकालं वापि भक्तिमान् ॥ ७८ ॥ सो
न रोगभाक्तिनेनैव सर्वभैत्कमलोभवं ॥ यथा वर्णनकर्त्तुं वं न समर्थश्चतुर्मुखः ॥ ७९ ॥ न समर्थो हि स
र्वश्च सहस्रवदनेन च ॥ षण्मुखेन समर्थश्च किं पानव समर्थतः ॥ ८० ॥ १९०९ ॥ इति श्रीब्रह्मवै
वर्ते महा० नारायणना० गणपतिखंडे चाष्टत्रिंशत्तमोध्यायः ॥ ३८ ॥ नारद० ॥ कवचं कथितं ब्र
ह्मन्पद्माख्यं मनोहरं ॥ परं दुर्गतिनाशिन्याः कवचं कथय प्रभो ॥ १ ॥ पद्माक्षप्राणतुल्यं च जी
वनं बलकारणं ॥ कवचानां च यत्सारं दुर्गनाशनकारणं ॥ २ ॥ नारायण० ॥ शृणु नारद वक्ष्या
मि दुर्गायाः कवचं शुभं ॥ श्रीकृष्णेनैव यद्दत्तं गोलोके ब्रह्मणे पुरा ॥ ३ ॥ ब्रह्मा त्रिपुरसंग्रामे शंकरा

यद्धृत्वा पुरा । जघान त्रिपुरं रुद्रो यद्धृत्वा भक्तिपूर्वकं ॥ ४ ॥ हरो ददौ गौतमाय पद्माक्षाय च गौतमः । य
तो बभूव पद्माक्षः सप्तद्वीपेश्वरो जयी ॥ ५ ॥ ब्रह्मांडविजयस्यास्य कवचस्य प्रजापतिः । ऋषिश्छंद
श्च गायत्री देवी दुर्गतिनाशिनी ॥ ६ ॥ ॐ ह्रीं मे पातु कपालं च ॐ श्रीमिति पातु लोचने । पातु मे कर्णयुग्मं
च दुं दुर्गायै नमः सदा ॥ ७ ॥ ॐ ह्रीं श्रीं ह्रीं मिति नासां मे पातु सर्वतः । ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं मिति दंतान् पातु
क्लीमोष्ठयुग्मकं ॥ ८ ॥ क्लीं क्लीं क्लीं पातु कंठं च दुर्गे रक्षतु गंडकौ । स्कंदं दुर्गतिनाशिन्यै स्वाहा ले पातु
निरंतरं ॥ ९ ॥ रक्षां विपद्विनाशिन्यै स्वाहा हा मे पातु सर्वतः । दुर्गे दुर्गे रक्षणीति स्वाहा नाभिं स
दावतु ॥ १० ॥ दुर्गे दुर्गे रक्ष रक्ष पृष्ठं मे पातु सर्वतः । ॐ दुर्गायै स्वाहा च पादौ पातु सदा मम ॥ ११ ॥
श्री ॐ ह्रीं दुर्गायै स्वाहा च सर्वांगं मे सदावतु । प्राच्यां पातु महामाया आग्नेय्यां पातु कालिका ॥ १२ ॥ दक्षि
णे दक्षकन्या च नैऋत्यां शिवसुंदरी । पश्चिमे पार्वती पातु वाराही वारुणे सदा ॥ १३ ॥ कुबेरमाता कौ
मार्यां ऐशान्यामीश्वरी सदा । ऊर्ध्वं नारायणी पातु अंबिकाधः सदावतु ॥ १४ ॥ ज्ञानं ज्ञानप्रदा पातु
स्वप्ने निद्रा सदावतु । इति ते कथितं वत्स सर्वमंत्रौघविग्रहं ॥ १५ ॥ ब्रह्मांडविजयं नाम कवचं परमा
द्भुतं । सस्नातः सर्वतीर्थेषु सर्वदानेषु यत्फलं ॥ १६ ॥ सर्वव्रतोपवासे च तत्फलं लभते नरः । गुरुम
भ्यर्च्य विधिवद्वस्त्रालंकारचंदनैः ॥ १७ ॥ कंठे वा दक्षिणे बाहौ कवचं धारयेत्तु यः । स च त्रैलोक्य

गं०॥
॥७५॥

विजयीसर्वशत्रुप्रमर्द्दकः॥१८॥इदंकवचमज्ञात्वाभजेदुर्गतिनाशिनीं॥शतलक्षप्रजप्तोपिनमं
त्रःसिद्धिदायकः॥१९॥कवचंकाण्वशाखोक्तमुक्तंनारदसुंदरं॥यस्मैकस्मैनदातव्यंगोपनी
यंसुदुर्लभं॥२०॥ ॥इतिश्रीब्रह्मवैवर्त्तेपु०नारायणना०गणपतिखंडेदुर्गाकवचं
नामैकोनचत्वारिंशोत्तमोध्यायः॥३९॥नारायण०॥ततोगृहीत्वाचवैकुंठंवैकुंठंचगतासती॥
सपुत्रंचपुरस्कृत्यशोकलघानाश्रुनंदनः॥१॥पुष्करस्यातुसमाहंप्रमास्त्रेणप्रयत्नतः॥राजा
त्रै५ कवचहीनोपिसपुत्रश्चपपातह॥२॥पतितेतुपुत्रसाक्षेकार्त्तवीर्यार्जुनःस्वयं॥आजगामम
हावीरोद्विलक्षाक्षौहिणीयुतः॥३॥सुवर्णरथमारुह्यरत्नसारपरिच्छदं॥नानास्त्रपरितः
हत्वातस्थौसमरमूर्द्धनि॥४॥परशुरामश्चसमरेतंराजेंद्रंददर्शह॥रत्नालंकारभूषाढ्यंर
त्नेंद्रकोटिभिःसह॥५॥रत्नातपत्रभूषाढ्यंरत्नालंकारभूषितं॥चंदनोक्षितसर्वांगंसस्मि
तंसुमनोहरं॥६॥राजादृष्ट्वामुनिंदृष्टतमवरुह्यरथाद्दहो॥प्रणम्यरथमारुह्यतस्थौनृपग
॥७॥ णैःसहददौशुभाशिषंतस्मैरामश्चसमयोचितं॥प्रत्यवायगतोर्थंचस्वर्गंगच्छेतिसानुगः॥८॥
उभयोःसैन्ययोर्युद्धंबभूवतत्रनारद॥पलायितारामशिष्याभ्रातरश्चमहाबलाः॥९॥क्षत ॥७५॥
॥खं०॥

विस्मितसर्वांगाः कामवीर्यप्रपीडिताः ॥ न्यपतत्सत्वरजाड्येन रामः शस्त्रभृतां वरः ॥१०॥ महेंद्रस्य से
न्यं च राजसैन्यं स्वयमेव च ॥ चिक्षेप वन्हिं रामश्च बाणं चाग्निमयं रणे ॥११॥ निर्वापयामास राजा वारु
णेन विचक्षणः ॥ चिक्षेप रामो गांधर्वं शैलं सर्पसमन्वितं ॥१२॥ वायव्येन महाराजः प्रेरयामास
४ ना लीलया ॥ चिक्षेप रामोँ गास्त्रं दुर्निवार्यं भयंकरं ॥१३॥ गारुडेन महाराजः प्रेरयामास लीलया ॥
माहेश्वरं च भगवांश्चिक्षेप भृगुनंदनः ॥१४॥ निर्वापयामास राजा वैष्णवास्त्रेन लीलया ॥ भृगु
श्चिक्षेप ब्रह्मास्त्रं न्यपतन्नाशाय नारद ॥१५॥ ब्रह्मास्त्रेण च भूपस्य प्रापैनं रणे ॥ हुतेन हुतं यच्छूलं निर्वापद
मव्ययं मंत्रपूर्वकं ॥१६॥ जग्राह राजा समरे पर्शुं रामवधाय च ॥ शूलं दुहूरी रामश्चरालसर्पस
मप्रभं ॥१७॥ प्रलयाग्निशिखोद्दिप्तं दुर्निवार्यं सुरैरपि ॥ पपात शूलं समरे रामस्योपरि नारद ॥१८॥
मूर्छामवाप स भृगुः पपाते च हरिं स्मरन् ॥ पतिते पर्शुरामे च सर्वे देवा भयाकुलाः ॥१९॥ आज
ग्मुः समरे तत्र ब्रह्मा विष्णुर्महेश्वरः ॥ शंकरश्च महाज्ञानि महाज्ञानेन लीलया ॥२०॥ भार्गवं जी
सपार वयामास तर्णं नारायणोँ ॥ भृगुश्चचेतनां प्राप्य ददर्श पुरतः सुरान् ॥२१॥ प्रणनाम परं भक्त्या ल
ज्जानम्रास्यकंधरः ॥ राजा दृष्ट्वा सुरेशांश्च भक्तिनम्रात्मकंधरः ॥२२॥ प्रणम्य चोरसा मूर्ध्नी
तुष्टाव परमेश्वरान् ॥ तेजो जगाम भगवान् तत्रैवो रणस्थले ॥२३॥ विप्ररक्षानिमित्तेनैव भा
×१ हरपालु भक्तिवत्सलः ॥ भृगुः पाशुपतास्त्रं च जग्राह कोपसंभुतः ॥२४॥ हत्तदुतेन हृदैन ×१

॥ग०॥
॥ ८६ ॥

२३ यस्तः ऽरतं च संग्रामे त्वयाहं मर्दितो ऽधुना ॥ जिताः सर्वे च राजेंद्राः जीवन्नारावणो ऽजितः ॥ २४ ॥ जितो ऽहं दुन्तभ्रा
ऽनेन संप्रभुनाजीवित ऽपुनः ॥ राप स्वं च नं रुक्मा राजा परमधार्मिकः ॥ २५ ॥ मद्भ्रिविनम्युतं भक्त्या यथार्थे विष्णुबाध्य हग
धस्तं भितो रणे ॥ दृदुत्रीस्तं भितो राममोराजानंदनमर्दितं ॥ २४ ॥ नाना पार्षदसु केतन स्वच्छेन राजि
तें रणे ॥ सुदत्रीनं प्रज्वलंतं भ्रमणं कुर्वता सह ॥ २५ ॥ स स्थिते नसत्त तेने व भ्रम्मा विष्णु महे
श्वरैः ॥ गोपालेश्वरात पुत्रेन गोपवेष विधायिना ॥ २६ ॥ नवीन जलद श्यामेन वंशीहस्तेन नारे
द ॥ रातस्मिन्नं तरे तत्र वाग्बभूवाशरीरिणि ॥ २७ ॥ हत्तेन दत्तं कवचं दत्त्रस्य परमात्मनः ॥
राधोत्सितदक्षिणे बाहौ सद्भूनं गुप्तिकारिक्वितं ॥ २८ ॥ गृहीते कवचे शंभो भिक्षायां योगि
नां गुरो ॥ तेहातं ऽपपंत्रा त्री भृगुश्रेति च नारद ॥ २९ ॥ शंभुना भूगवेदत्तं घरसुस्य कवचं
चयतो ॥ श्रुत्वाचाशरीरिणीं वाणीं श्रंकरो द्विजरूपधृक् ॥ ३० ॥ भिक्षां ऽर वालकवच मानी यच
ऽपस्वं च ॥ ततस्मिन्नंतरे देवा जग्मुः स्वस्थानमुत्तमं ॥ ३१ ॥ उवाच पशुरामश्च राजानं सम
रं प्रति ॥ परशुराम ॥ राजेंद्र तिष्ठ समरं कुरु साहससर्वकं ॥ ३२ ॥ कालभैरवे जयो [illegible] सा वै ती
दुजयोन्त्रपः ॥ अधीतं विधिवद्दत्तं ऽरस्नातं पृथ्वी सुराः सिता ॥ ३३ ॥ ओं गताः कतिविधं भक्तपा
मादृस्त्रा धरणीतले ॥ कृद्धिसो जो विश्व मश्च विविधां रणमंत्रणं ॥ ३४ ॥ श्री रेश्वर्यं पितृ या दृ
ने ज्ञान शास्त्रिश्यचौ किंश ॥ आचारो विनयो विद्या प्रतिष्ठा परमं तपः ॥ ३५ ॥ सर्वे मनो

गजौना ॥ श्रिमधीतं च यद्विं दत्तं गागापथ्वी
सुरा श्रीता ॥ ३६ ॥ ५३

॥ ८६ ॥
॥ स्कं० ॥

पो१ रमारंगेगतात्वंच ममप्रभो॥साचश्रीःप्राणतुल्यामेसाध्वीप्राणांन्तासंभवा॥३६॥ यज्ञेच पत्नीमात्रेचस्ने
हेश्रीडनेसंगिनी॥ आबाल्यात्संगिनीत्वञ्च छयनेभोजनेरणे॥३७॥ तांविनाप्राणहीनोहंविषही
पो२ नोयथोरगः॥यथापानदरुगृहं मेपुरेवंशोचनस्थिता॥३८॥ द्वितीयाशौनकाविप्रहतोहंब्राम्हणेनच॥ चर
कालेसिंहःस्तगालंच स्तगालःसिंहमेवच॥३९॥ कालेव्याघ्रंनरोहंति गजेंद्रंहरिणस्तथा॥ महिषं
मक्षिकाकाले गरुडंच तथोरगः॥४०॥ किंकरस्तौतिराजेंद्रं कालेराजाच किंकरं॥ इंद्रश्चमनवःका
लेक्षीयेब्रह्मामरिष्यति॥४१॥ तिरोभूताचप्रकृतिःकालेश्रीकृष्णविग्रहे॥ मरिष्यंतिसुराःसर्वेत्रि
लोकस्थाश्चराचराः॥४२॥ सर्वेकालेलयंयांति कालोहिदुरतिक्रमः॥ कालस्यकालःश्रीकृष्णः
स्रष्टुस्रष्टायथेच्छया॥४३॥ संहर्त्ताचेसुसंहर्त्तुःपातुःपाता परात्परः॥ महान्स्थूलात्स्थूलतमःसू
क्ष्मात्सूक्ष्मतमःस्मृतः॥४४॥ परमाणुसमःकालः कालश्चैकोपिदकः॥ यस्यलोमानिविश्वानिस
पुमांश्चमहान्विराट्॥४५॥ तेजसासोडशांशश्च कृष्णस्यपरमात्मनः॥ ततोहरिर्गोलोकेसकृष्ण
यसपार्षदं॥४६॥ गोपगोपीपरिवृतं द्विभुजंमुरलीकरं॥ रत्नसिंहासनस्थंच राधावक्षस्थलेस्थि
तं॥४७॥ दृष्ट्वानुसंस्तुहीत्याच प्रणम्यच उनःउनः॥ ईश्वरेच्छांचविज्ञायससृष्टिंहिमनोदधे॥४८॥
पः शिवःसृष्टिसंहर्त्तासिचस्रष्टुर्ब्रह्मात्मजः॥ विष्णुःपाताक्षुद्रविराट्सप्तद्वीपनिवासकृत्॥४९॥

सृष्टिकारणभूताश्च ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः॥ संति विश्वेषु सर्वेषु श्रीकृष्णस्य कलोद्भवाः॥५०॥ तेन
देवाः प्राकृतिकाः प्राकृतश्च महाविराट्॥ सर्वान्प्रसूतां प्रकृतिं श्रीकृष्णः प्रकृतेः परः॥५१॥ नक्षमः
परमात्मापि तां शक्तिं प्रकृतिं विना॥ सृष्टिं विधातुं मायेशो न सृष्टिर्मायया विना॥५२॥ साच कृष्णे
तिरोभूता सृष्टिसंहारकारके॥ साविर्भूता सृष्टिकाले साच नित्या परेश्वरः॥५३॥ कु
लालश्च घटं कर्तुं यथाशक्तो मृदं विना॥ स्वर्णं विना स्वर्णकारः कुंडलं कर्तुमक्षमः॥५४॥
साशक्तिः सृष्टिकाले च पंचधा चेश्वरेच्छया॥ राधा पद्मा च सावित्री दुर्गा देवी सरस्वती॥५५॥
प्राणाधिष्ठातृदेवी च कृष्णस्य परमात्मनः॥ प्राणाधिकप्रियतमा सा राधा परिकीर्तिता॥५६॥
ऐश्वर्याधिष्ठातृदेवी च सर्वमंगलकारिणी॥ परमानंदरूपा च सा लक्ष्मीः परिकीर्तिता॥५७॥ वि
द्याधिष्ठातृदेवी च सर्वशक्तिस्वरूपिणी॥ सर्वज्ञा सांबिका सैव दुर्गा दुर्गतिनाशिनी॥५८॥ वागा
धिष्ठातृदेवी या शास्त्रज्ञानप्रसूतिका॥ कृष्णकंठोद्भवा या च साच देवी सरस्वती॥५९॥ पंचधा
सा स्वयं देवी मूलप्रकृतिरीश्वरी॥ ततः सृष्टिक्रमेणैव बहुधा कृष्णया च सा॥६०॥ योषितः प्र
कृतेरंशाः पुमांसः पुरुषस्य च॥ मायया सृष्टिकाले च तद्विधानं भवेद्भवः॥६१॥ सृष्टिश्च प्र

८३

तिविश्वे च भस्माभस्मोद्भवः सदा ॥ पाता विष्णुश्च संहर्त्ता शिवः स्वाश्च शिवः प्रभुः ॥ ६२ ॥ इत्युक्तं ज्ञा
नतिदं राममस्त्वं चतुर्भुजरे ॥ दीक्षाकाले च मध्याने मुनिप्रवरसंनिधौ ॥ ६३ ॥ इत्युक्त्वा कार्त्तवीर्यश्च
रामं नत्वा च सस्मितः ॥ आरूरोह रथं श्रीघ्रं गृहीत्वा सशरं धनुः ॥ ६४ ॥ रामस्ततो राजसैन्यं ब्रह्मा
स्त्रेण जघान ह ॥ नृपं पाशुपतेनैव लीलया श्रीहरिं स्मरन् ॥ ६५ ॥ एवं त्रिसप्तकृत्वश्च यत्क्रमेणं च व
सुंधरां ॥ रामश्चकार निर्भूपां लीलया च हरिं स्मरन् ॥ ६६ ॥ गर्भस्थं मातृक्रोडस्थं शिशुं वृद्धं च मध्य
मं ॥ जघान क्षत्रियं रामः प्रतिज्ञापालनाय च ॥ ६७ ॥ कार्त्तवीर्यश्च गोलोकं जगाम कृष्णसंनिधिं ॥
जगाम परशुरामश्च स्वालयं श्रीहरिं स्मरन् ॥ ६८ ॥ त्रिःसप्तकृत्वो निर्भूपां महीं कृत्वा महेश्वरः ॥ परशुना
रमणं दद्वा परशुरामं चकार तं ॥ ६९ ॥ देवाश्च मुनयो देव्यः सिद्धगंधर्वकिन्नराः ॥ सर्वे चक्रुः पुष्पवृ
ष्टिं राममूर्द्धि च नारद ॥ ७० ॥ स्वर्गे दुंदुभयो नेदुर्हस्त्राद्वैव भ्रूकृसा परशुरामस्य परासा वभवपुरि
तं जगत् ॥ ७१ ॥ ब्रह्मा भृगुश्च शुक्रश्च च्यवनो वाल्मिकिस्तथा ॥ जमदग्निर्भृस्पलोधाहाजगुश्च म
हर्षिताः ॥ ७२ ॥ पुलकांकितसर्वांगाः सानंदाश्रुसमन्विताः ॥ दुर्वापुष्पांकुराः सर्वे कुर्वंतो मंगलाशिषं ॥ ७३ ॥
प्रणनाम च तान् रामो दंडवत्पतितो भुवि ॥ क्रोडे चकार ब्रह्मा हेऽयमाभातेति संस्तुवन् ॥ ७४ ॥ तमुवा
च स्वयं ब्रह्मा परशुमं जगद्गुरुः ॥ हितं मितं वेदसारं परिणामसुखावहं ॥ ७५ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ शृणु राम प्रव

॥गु०॥
॥७८॥

×+लब्ध्वा च निर्मलं पद्मपीठो वा बंधस्ततः परः ॥ गुरुदत्तं च मंत्रं च अक्षापंक्तं ततो जपेत् ॥८५॥×४

मि सर्वसंपत्करं परं ॥ कण्वस्य स्वोक्तवचनं सर्वदेवेषु संमतं ॥७६॥ पूज्यानामेव सर्वेषां मित्रः पूज्यत
मो वरः ॥ अनेककोटिजन्मानां तथा पालनाद्ये पितास्मृतेः ॥७७॥ गरीयान् जन्मदातुश्च सोऽन्नदाता पिता गु
रुः ॥ विना तेनाश्वरो देहो न निःस्वं पितुरुस्वः ॥७८॥ तपोशतगुणं पूज्या मान्या च वै हिता ॥ गर्भ माता
धारणपोषाभ्यां सा च ताभ्यां गरीयसी ॥७९॥ तेभ्यः शतगुणं पूज्यो भीष्टदेवः श्रुतोश्रुतः ॥ ज्ञा
नविद्यामंत्रदाताभीष्टदेवात्परो गुरुः ॥८०॥ गुरुर्वै गुरुरुत्कृष्ट गुरुरूपस्ततोधिका ॥ देवे रुष्टे
गुरू रक्षेद्गुरौ रुष्टे न कश्चन ॥८१॥ गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णुर्गुरुर्देवो महेश्वरः ॥ गुरुरेक परब्र
ह्म तस्मै श्री गुरवे नमः ॥८२॥ ब्राह्मणेभ्यः प्रियः परः ॥ — — — — ॥ गुरुर्ज्ञानं हृद
स्यैव ज्ञानं च हरिभक्तिदं ॥८३॥ हरिभक्तिप्रदाता यः को वा बंधुस्ततः परः ॥ अज्ञानतिमिरांधस्य
यो ज्ञानदीपप्रदो भवेत् ॥८४॥ सर्वज्ञत्वं च सिद्धिं च को वा बंधुस्ततोधिकः ॥ सुखं जयति सर्वत्र
विघ्नपा गुरुदत्तया ॥८५॥ मया पूज्यो पितं गति को वा बंधुस्ततोधिकः ॥ विद्याधो वा धनाधो वा
यो मूढो न भजेद्गुरुं ॥८६॥ ब्रह्महत्यादिकं पापं लभते नात्र संशयः ॥ दरिद्रं पतितं क्षुद्रं नरकं ध्याचरे
गुरुं ॥८७॥ सोऽशुचिः स्याद्धि प्रतिष्ठितो पिता धिक्कारिचकर्मसु ॥ अभिष्टदेवो श्रीहरिर्गुरुस्तोत्राकरः ॥७८॥
॥खं०॥

ला ७

स्वपं ॥८८॥ शरणं गच्छेत्त्वंरेवा [illegible] तमं गुरुः ॥ त्रिःसप्तकृत्वो निर्भूपां सपापथ्वीकृताय
तः ॥८९॥ प्राप्ताश्च ग्राहरे भर्त्तिरस्तं शिवं शरणं व्रज ॥ शिवं तु शिवरूपं च शिवदं शिवकारणं ॥९०॥ शिवारा
२३ ध्यं शिवं शांतं गुरुं तं शरणं व्रज ॥ गोलोकनाथो भगवान्सर्वतो निपद्मजः ॥९१॥ प्रद्युम्नदेवः सद्गुरुः सामेव
जी४ शरणं व्रज ॥ आत्मारामः शिवो ज्ञानं पनोहं स [illegible] विष्णु ॥९२॥ प्राणाधिष्ठातृप्रकृतिः सर्वशक्तिप्रसूता सुत ॥
ज्ञानं ज्ञाननरूपं च ज्ञानबीजं सनातनं ॥९३॥ [illegible] रूपं [illegible] कालं तं गुरुं शरणं व्रज ॥ ब्रह्मज्योतिःस्वरूपं
तं भक्तानुग्रहविग्रहं ॥९४॥ शरणं व्रज सर्वेशं भगवंतं सनातनं ॥ प्रकृतिर्वै क्षवंध्य तपस्तप्ताय मीश्वरं ॥९५॥
कांतं प्रपद्यतिं भेतं गुरुं शरणं व्रज ॥ इत्युक्त्वा मुनिभिः सार्द्धं जगाम कमलोद्भवः ॥९६॥ रामश्च गंतु
कैलासं मनश्चक्रे च नारद ॥ मया कथितं सर्वं ब्रह्मपुत्र [illegible] श्रुतं तद् ॥९७॥ ॥२९॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते
म० नारायणना० गणपतिखंडे सहस्रार्जुनपंचत्वप्राप्तिवर्णन पर्शुरामजयवर्णनं नाम चत्वारिंशो
ध्यायः ॥४०॥ नारायण० ॥ हरेश्च कवचं धृत्वा कृत्वा निःक्षत्रियां महिं ॥ रामो जगाम कैलासं नमस्कर्तुं
शिवं गुरुं ॥१॥ गुरुपत्नीं शिवां मातुर्बंधुं गुरुसुतौ च तौ ॥ गणेशं नारायणसमो कार्त्तिकेशगणेश्व
रौ ॥२॥ मनोयायी महात्मा च तीर्थं संप्राप तत्क्षणात् ॥ ददर्श नगरं रम्यमतीव सुमनोहरं ॥३॥ शुद्धस्फ
टिकसंकाशैर्मणिभिः सुमनोहरैः ॥ सुवर्णकलशैर्दीप्तै राजमार्गविराजितं ॥४॥ सिंदूराकारवर्णै

॥ग॰॥
॥७९॥

ध्वयेच्छितं मणिवेदिभिः ॥ संयुक्तं मुक्तनिलयैः परितो मणिमंडपैः ॥५॥ पक्षाणामालयैर्दिव्यैः सं
युक्तं शतकोटिभिः ॥ कपाटैश्च सोपानैः शोभनैर्मणिनिर्मितैः ॥६॥ सुवर्णकलशैर्दिव्यैः स
जितैः श्वेतचामरैः ॥ रत्नकांचनपद्मैर्नयक्षैर्गणवेष्टितं ॥७॥ रत्नभूषणभूषाढ्यैर्दृप्पितैः
सुंदरीगणैः ॥ बालिकाभिर्बालकैश्च चित्रपुत्तलिकारकैः ॥८॥ क्रीडाभिः सस्मितैः शाब्दस्व
पं१५ च्छंदैश्च विराजितैः ॥ पारितंद्रुमगणैः पुष्पैः स्वर्णद्वितिरत्नीरजैः ॥९॥ आकीर्णंपुष्पजातैश्च ना
नाभिश्च सुगंधिभिः ॥ कल्पवृक्षाश्रितैः सिद्धैः कामधेनुपुरस्कृतैः ॥१०॥ सिद्धविद्याधनिपु
णैः पुण्यवद्भिर्निषेवितं ॥ वटवृक्षैरक्षयैश्च त्रिलक्षयोजनोत्सुकैः ॥११॥ शतयोजनविस्तीर्णैः
शतस्कंधसमन्वितैः ॥ असंख्यशाखानिकरैरसंख्यफलसंयुतैः ॥१२॥ नानापक्षिगणाकीर्णै
सुमनोहरशाद्वितैः ॥ कंपितैः शीतवातेन मंदितंच सुगंधिना ॥१३॥ पुष्पोद्यानसहस्रेण सरसांच
शतेनच ॥ सिद्धैर्ज्ञालयवलभैश्च युतं मणिविस्तारजैः ॥१४॥ रामश्चदृष्ट्वानगरमतीवहृष्टमानसः ॥
हृदृश्यैः पुरतोरण्यैस्च युतंचांकरा[illegible]वं ॥१५॥ सुवर्णमित्युशतकैर्मणिभिः स्वर्णवर्णकैः ॥ स्वच्छि
तैः रत्नसारेण रचितं विश्वकर्मणा ॥१६॥ चतुर्योजनविस्तीर्णं त्रिपंचयोजनोत्सुकं ॥ चतुरस्रं

॥७९॥
॥खं॰॥

४२ निशालाक्षं च बाणं च विरूपाक्षं महाबलं ॥ विकटाक्षं भास्कराक्षं रक्ताक्षं विकटोदरं ॥२०॥ संहारभैरवं काळभैरवं च भयंकरं ॥ ४२

चतुष्कोणं प्राकारं सुमनोहरं ॥१७॥ द्वारं रत्नकपाटेन नाना चित्राचितेन च ॥ मुक्तमणीप्रवेशेश्च मणिस्तंभ-
विराजितेः ॥१८॥ तद्दक्षिणे वृषभं च वामे सिंहं च नारद ॥ नंदीश्वरं महाकाळं पिंगळाक्षं भयंकरं ॥१९॥ स-
सुभैरवमीशं च महाभैरवमेव च ॥ हरकोणग भैरवं चैव क्रोधभैरवमुल्बणं ॥२०॥ कपाळभैरवं चैव रुरुभै-
रवमेव च ॥ सिद्धेशांश्च रुद्रगणान्विद्याध्रांगुह्यकास्तथा ॥२१॥ भूतान्प्रेतान्पिशाचांश्च कूष्मांडान्ब्रह्मरा-
क्षसान् ॥ वेताळान्मानवांश्चैव योगिंद्रांश्च जलचरान् ॥ यक्षान्किंपुरुषांश्चैव गंधर्वान्नरांश्च हृद्दहि ॥ तांश्च
द्धानं दिव्यरत्नांगं गृहीत्वा भृगुनंदनः ॥२२॥ तांश्च संभाष्य परं च जगामानंदमानसः ॥ रत्नेंद्रसारनि-
र्मितं ददर्शचित्रामंदिरं ॥२४॥ अमूल्यरत्नकलशैः [illegible]भिश्च विराजितं ॥ अमूल्यरत्नरचितैर्मुक्तानि-
र्मलदर्पणैः ॥२५॥ हीरसारविकारैश्च कपाटैश्च विराजितं ॥ गोरोचनाभिर्मणिभिर्युतं स्तंभसहस्रकैः ॥२६॥
मणिसारविकारैश्च सोपानैः परिसेवितं ॥ ददर्शाभ्यंतरद्वारं नाना चित्रेण चित्रितं ॥२७॥ मुक्ता-
माणिक्यग्रथिते मालाजालैर्विराजितं ॥ ददर्शकार्त्तिकं वामे दक्षिणे च गणेश्वरं ॥२८॥ वीरभद्रं महा-
कायं शिवतुल्यपराक्रमं ॥ प्रधानपार्षदगणान्क्षेत्रपालांश्च नारद ॥२९॥ रत्नसिंहासनस्थांश्च रत्न-
भूषणभूषितान् ॥ तान्संभाष्य भृगुः शीघ्रं महाबलपराक्रमः ॥३०॥ पर्शुहस्तः पर्शुरामो गमनेच्छु-
रुद्यतः ॥ गच्छंतं तं गणेशाश्च भणंतीतिष्ठस्मवाचह ॥३१॥ निद्रितो निद्रयायुक्तो महादेवोधुनेतिच

ज्र्वल ५

॥ग०॥
॥८०॥

इत्थंराज्ञांमहीसाहमत्रागत्यक्षणांतरे ॥३२॥ चपासाद्धं[illegible]गमिष्यामिभ्रातस्तिष्ठेति सांप्रतं ॥ श्रुत्वा
गणेशवचनं पर्शुरामोमहाबलः ॥३३॥ बृहस्पतिसमोवक्ता प्रवक्तुमुपचक्रमे ॥ शृणुनारदवक्ष्या
मिश्रवणंकुरुभक्तितः ॥३४॥ ॥[illegible]॥ इतिश्रीब्रह्मवैवर्ते म० आ० रायणना० गणपतिखंडे एकच
त्वारिंशोध्यायः ॥४१॥ पर्शुरा० ॥ यास्यामंतःपुरंभ्रातः प्रणमंतुमीश्वरं ॥ प्रणम्यमातरंभ
क्त्यायास्यामित्वरितंगृहं ॥१॥ त्रिःसप्तकृत्वोनिर्भूपांकृत्वापृथ्वींचलीलया ॥ प्राप्तवीर्यंगुरुंचद्र
ष्टुंहतोयस्यप्रसादतः ॥२॥ नानाविद्यायुतोलब्धानानास्त्रंसुदुर्लभं ॥ तंगुरुंजगतांनाथंप्र
णमिष्यामिसांप्रतं ॥३॥ सगुणंनिर्गुणंचैवभक्तानुग्रहविग्रहं ॥ नित्यंनिरूपस्वरूपंचब्रह्मज्योतिः
सनातनं ॥४॥ स्वेच्छामयंदयासिंधुंदीनबंधुंमुनीश्वरं ॥ स्वात्मारामंपूर्णकामंव्यक्ताव्यक्तंपरात्परं ॥५॥
परापराणांस्रष्टारंपुरुहूतंपुरुष्टुतं ॥ पुराणंपरमात्मानमीशानमादिमव्ययं ॥६॥ सर्वमंगलमांग
ल्यंसर्वमंगलकारणं ॥ सर्वमंगलदंशांतंसर्वैश्वर्यप्रदंपरं ॥७॥ आशुतोषंप्रसन्नास्यंशरणागत
वत्सलं ॥ भक्ताभयप्रदंभक्तवत्सलंसमदर्शिनं ॥८॥ इत्युक्त्वापर्शुरामश्चतस्थौगणपतेःपुरः ॥ वाचा
मधुरयातत्रसमुवाचगणेश्वरः ॥९॥ श्रीगणेश्वर उ० ॥ क्षणंतिष्ठक्षणंतिष्ठशृणुभ्रातरिदंवचः ॥ र
हस्यंचनिगूढंचनदृश्यःस्त्रीयुतःपुमान् ॥१०॥ स्त्रीपुंसत्वंचपुरुषंयःपश्यतिनराधमः ॥ करोषि

॥८०॥
॥खं०॥

रसभं गवां क्वाप्यस्त्यग्रजे ध्रुवं ॥११॥ तत्रास्ति कुति पार्वत्याः पावकं दिवाकरो ॥ विशेषश्चापि पितरं स्नुरं
वा भास्पतिं द्विजं ॥१२॥ रहः सुरति संसत्त्वं न हि पश्येद्विचक्षणः ॥ क्रामतः क्वोपतो वापि पयः स्वस्पसुरतो
सुखं ॥१३॥ स्त्री विशेषे रोपो वेत्तस्य ध्वंसमसु अन्यसु ॥ श्रोणिं वहस्सख्लं पलकं पः स्वपति परस्त्रियं ॥१४॥
कामतोपि विमर्दश्च [illegible] दोषो भवति निश्चितं ॥ गणेशस्य वचः श्रुत्वा प्रहस्य षण्मुखं ननः ॥१५॥
तमुवाच महाक्रोधाग्निहुरं वचनं शुभे ॥ पशुरासि ॥ अरे श्रुतं त्वया किंवचनमश्वैर्निति मुत्तमं ॥१६॥ स्व
पिवन यं नैव श्रुतमीश्वर वक्त्रतः ॥ श्रुतो श्रुतं वा स्यापिंद्वाभिनं वा च्यविकर्मिणां ॥१७॥ निर्विकारस्य च
स्वा० त्रिशोर्न दोषः कश्चिद्वह्निः पौंस्पतः पुरा ॥ श्रातसायद्विकं तिष्ठ बालक ॥१८॥ यथा देवं करिष्यामि कार्यं
च समयोचितं ॥ तथैव तातो माता च स्व यथाभिनिरूपितः ॥१९॥ जगतां पितरौ तौ च पार्वतीपरमे
श्वरौ ॥ पार्वतीस्त्रीपुमान्शंभुरिति वेदैर्निरूपिताः ॥२०॥ सर्वरूपः शांभुरस्य सर्वरूपा च पार्वती ॥ गु
णातीतस्य का क्रीडा तस्मै गोप्रकुतोस्ति भो ॥२१॥ क्रीडाच्छ्रद्धाभीतिर्भगो गोत्यास्य स्वनेश्वरस्य च ॥ स्त
नांधं बालकं दृष्ट्वा पित्रोर्व्रीडां कुतो भवेत् ॥२२॥ व्रीडीया श्वकुतो व्रीडाव्रीडो रास्य च बाकुतः ॥ व्रीडा
मवाप्नोति ताभ्यां पश्चिवाहताराने ॥२३॥ ह्रीति तत्सीत महाविप्रचित्तापोत्साह मकृत्य ॥ भीति भरति
मवाप्नोति मत्स्यकमत्स्यकमुपैतीव ॥२४॥ कुतोज्वरं ज्वरो हन्ति व्याधिं व्याधिश्च जीर्यति ॥ संहर्तारश्च संहर्ता

नाशः क्षमाद्विजेतिकिं ॥२५॥ स्वस्यास्यजतिस्वस्यारंपातारंपातियन्मतः ॥ पुष्टिं पुष्टिमवाप्नोतितु
ष्टिःस्तुष्टिःसमांसमा ॥२६॥ आत्मानंपरमात्मास्तिशास्त्रिंशास्त्रिर्बिभेतिच ॥ लोभमोहकामक्रोधाःस्वा
मांननहिबाधिताः ॥२७॥ दृपानैर्बधनंपापघ्नेध्यासंपद्यपांप्रभो ॥ ज्ञानबुध्योःकोविकारोन्य
रैनबाध्यतेज्वरः ॥२८॥ चिंतानचिंतयात्रस्तान्चक्षुःस्वनचपश्यति ॥ हर्षमुद्वंप्राप्नोतिशो
कंशोकेनबाध्यते ॥२९॥ आविपत्तिर्विपत्तेश्च संपत्तिःसंपदःकुतः ॥ मेधायाधारणात्रात्रिःस्यात्तेधीस्म
रणंकुतः ॥३०॥ नदग्धःस्वप्रतापेनविवस्वानितिसंमतः ॥ विपरीतमतोभातस्यपेवचरितोधुना ॥३१॥
नष्टतोयंगुरुस्तस्मान्नदुर्दर्शश्रुतोश्रुतः ॥ इत्युक्त्वापर्शुरामश्चप्रहस्यचपुनःपुनः ॥३२॥ श्रीगुरुं
तुमनश्चश्रीगुरोरस्यंतरंमुदा ॥ पर्शुरामवचःश्रुत्वाप्रीतश्रीधोगणेश्वरः ॥३३॥ शुद्धसत्वविशि
ष्टपाश्वग्रहस्पतमुवाचह ॥ श्रीगणेश्वर० ॥ अज्ञानतिमिरध्वंसोज्ञानंप्राप्नोतिज्ञानिच ॥३४॥ पितुर्भक्ति
युक्त्याज्ञानंदुर्लभंभाग्यवान्लभेत ॥ श्रुतंज्ञानंविशिष्टंचज्ञानिनामपिदुर्लभम् ॥३५॥ श्रुतंज्ञानंविशि
ष्टंचज्ञानिनामपिदुर्लभं ॥ किंचिन्ममप्रदंब्रूहिः शृणुध्यातविधिद्रुतं ॥३६॥ योनिर्गुणःसनिर्लिप्तःशास्त्रि उ
स्योनहिसंवृतः ॥ सिसृक्षुराश्रितःसन्नोनिर्गुणःसगुणोभवेत् ॥३७॥ यावंतिचशरीराणिभोगाहीनि
महामते ॥ प्राकृतानिचसर्वाणिश्रीहरस्ताविग्रहंविना ॥३८॥ ध्यायंतेयोगिनस्तंचसिद्धज्योतिस्वरूपिणं ॥

खंग

हस्तपादादिरहितं निर्गुणं प्रकृतेः परं ॥३९॥ बैष्णवास्तं नमस्यंते तत्पराः सूक्ष्मदर्शिनः । कुतो बभ
वुतज्योतिरहो तेजस्विनं विना ॥४०॥ ज्योतिरभ्यंतरे तच्चशरीरं रूपमसुंदरं । द्विभुजं मुरलीहस्तं स
स्मितं पीतवाससं ॥४१॥ अलीवामत्यसहरत्नभूषणेन विभूषितं । एवं भक्त्याश्य ध्यायंते शाश्वच्चरणा
सेविनः ॥४२॥ योगिनो योगरूपंच कालेभक्ति विपातकाः । ज्योतिरभ्यंतरे मूर्तिं पश्यंति हरपपाप्रतो ॥४३॥
तदादास्ये निपुणास्ते भवंत्येवेश्वरे कृपा ॥ योगस्तपो व्रतादास्यस्य कलां नार्हंति षोडशीं ॥४४॥ यदास्रष्टु
मुखः कृष्णः ससृजे प्रकृतिं पुरा । तयोनावर्षवेदीपं वीर्यं [illegible]बोपवर्णने ॥४५॥ दिव्येनच हस्रवर्षेण ग्गी
गर्भो डिंभो विनिर्गतः । तदा चकार निश्वासं ततो वायुर्बभूव ह ॥४६॥ निश्वासेन समं भ्रातपुरीव
बिंदुर्विनिर्गतः । ततो बभूव सहसा विश्वाधारो महाविराट् ॥४७॥ यावंति गात्रलोमानि तस्य संति
महात्मनः । ब्रह्मांडानि च तावंति विद्यमानानि नित्यश्चेतं ॥४८॥ तत्रच प्रतिब्रह्मांडे ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ।
देवा नराश्च मुनयो विद्यमानाश्चराचराः ॥४९॥ समंताद्विराडाश्रयः सर्वस्यचजनस्यच । निश्वासवा
युर्भगवान्बभूव [illegible]हरे मुने ॥५०॥ महद्विष्णुश्चकृव जातः ततः क्षुद्रविराडभवत् । तन्नाभिकमले ब्रह्माशं
करश्च ललाटजः ॥५१॥ विष्णुः सहंस्राः पालायः श्वेतद्वीपनिवासकृत् । एवंच प्रतिब्रह्मांडे ब्रह्मविष्णु
महेश्वराः ॥५२॥ स्वयंच स्वांशकलया नानामूर्तिधरो हरिः । तदाभवत्स सगुणः सर्वशक्तिसमन्वितः ॥५३॥

कथं ब्रह्मादिरहितः सच स्वेच्छामयो महान्॥ सर्वेशः सर्वरूपो गाहं सर्वशक्तिसमन्वितः॥५४॥ ब्रह्मा
नास्येव ब्रह्मापाः मतो यः सर्वसंमतः॥ या च ब्रह्मावती देवी तस्या ब्रह्मा कुतो गता॥५५॥ सर्वशक्तिः
सती दुर्गा प्रकृत्स्वंत्रा च श्रीकला॥ तस्या ब्रह्मरूपः संति सर्वदा सर्वसंमता॥५६॥ पंचधा या च प्रकृ
तिः श्रीकृष्णस्य बभूव ह॥ राधा पद्मा च सावित्री दुर्गा देवी सरस्वती॥५७॥ प्राणाधिष्ठात्री या देवी श्री
कृष्णपरमात्मनः॥ प्राणाधिका प्रिया सा च राधा स्थिता तस्य वक्षसि॥५८॥ विद्याधिष्ठात्री देवी या सा
वित्री ब्रह्मणः प्रिया॥ लक्ष्मी नारायणस्यैव सर्वसंपत्स्वरूपिणी॥५९॥ सरस्वती द्विधाभूता कृष्णस्य
मुखनिर्गता॥ भारती ब्रह्मणः कांता स्वयं नारायणस्य च॥६०॥ बुद्ध्यधिष्ठात्र्या देवी ज्ञानसः शक्ति
संयुता॥ सा दुर्गा श्रीशिनः कांता तस्या ब्रह्मा कुतो गता॥६१॥ प्रकृतिः पंचधा ख्याता गोविंदच वपुस्तव ब्रेद
हपद्माः प्रधानाः कृष्णपाद्भवानेकधापि सा॥६२॥ विप्रेंद्र नित्यं वैकुंठं ब्रह्मांडात्परमुच्यते॥ अवि
नाशि स्थलं राध्यं प्रभुपप्रकृतिर्वैध्रुवं॥६३॥ तत्र नारायणो देवः चतुर्बाहुश्चतुर्भुजः॥ वनमालीपीत
वासाः॥ रमस्या च पद्मयासह॥६४॥ स्वयं कृष्णश्च गोलोके द्विभुजः श्यामसुंदरः॥ सस्मितो मुरलीहस्तो
राधावक्षस्थले स्थिता॥६५॥ गोगोपगोपीभिः रम्ये संस्थो गोपरूपधृक्॥ परिपूर्णतमः श्रीमानि
र्गुणः प्रकृतेः परः॥६६॥ स्वेच्छामयः स्वतंत्रश्च परमानंदरूपधृक्॥ सुराः कृष्णस्यावयस्य ब्रह्मां

स्तोमहान्विराड्॥६७॥ यतो भवंति विश्वानि स्थूलसूक्ष्मादिकानि च॥ पुनस्तत्र प्रलीयंते रावमिव प्र
बुद्धिहुः॥६८॥ गोलोको वैकुंठादूर्ध्वं पंचाशत्कोटियोजनं॥ नास्ति लोकस्तदूर्ध्वं च नास्ति कृष्णात्परः
प्रभुः॥६९॥ इदं स्तोत्रं वरं शंभुवक्त्राद् दितिहदष्टं बुधाश्रुतं॥ क्षणं तिष्ठाधुना भ्रातरीश्वरः सुरतोत्सुकः॥७०॥
॥७१॥२१२॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते म॰ नारायणना॰ गणपतिखंडे ज्ञाननिरूपणं नाम द्विचत्वारिंशो
ध्यायः॥४२॥ नारायण॰॥ गणेशवचनं श्रुत्वा सर्वदावेगतः सुधीः॥ परशुहस्तः परशुरामो निर्भ
श्री६ योगंतुमुद्यतः॥१॥ गणेश्वरस्तु तं दृष्ट्वा प्रभुमायपलतः॥ वारयामास तत्प्रीत्या चकार विनयेन पुनः॥२॥
रामस्तं प्रेरयामास हुंकृत्वा तु पुनः पुनः॥ बभूव च ततस्तत्र वाग्युद्धं हस्तकर्षणं॥३॥ परशुं निक्षेपणं
कर्तुं मनश्चक्रे भृगुसत्तमः॥ हाहाकारस्वाक्कार्ति वैयो बोधयामास संसदि॥४॥ अव्यर्थमस्त्रं हे भ्रात
गुरुदत्तं कुरु व्यर्थं क्षिप॥ गुरुस्त्वं बहुरु कुर्वं च मा भुवान्हंतुमर्हसि॥५॥ परशुं क्षेपयितुं स्त्रं दूरं तत्र पद्मदले क्ष
णं॥ गणेशं बोधयामास विर्वं तत्क्षिप्रस्वाचहं॥ पुनर्गणेशं रामश्च प्रेरयामास कोपतः॥ पपात दूरतो
यत्राच्छिन्नो मार्गो गजाननः॥६॥ गजाननः स्वयं प्रापपद्मं हत्वा तु साक्षिणं॥ पुनस्तं बोधयामास
जित॥ क्रोधः शिवात्मजः॥८॥ निवर्तस्व निवृत्तस्येत्युक्त्वा च पर्युपुनः पुनः॥ प्रवेशाने मे कुशात्रिरीश्व
रतां विना प्रभो॥९॥ मम भ्राता त्वमद्यपि विद्यासंबंधतो ध्रुवं॥ ईश्वरस्य प्रसादाच्च संलापं तेन हेतुना॥१०॥

नगाहं कार्त्तवीर्यश्च भूपालो हुतजं तवः ॥ अये विप्र न जानासि मां च विश्वेश्वरात्मजं ॥ ११ ॥ स्मणं
तिष्ठ निवर्त्तस्व स च येश्रीस्त्वणोतिथिः ॥ स्मणांतरे च यास्यांद्ध्यास्यामीश्वर संनिधिं ॥ १२ ॥ नारद॰ ॥
हेरंबवचनं श्रुत्वा प्रजहास पुनः पुनः ॥ पर्शुं क्षिपंतु येनाश्च मे प्रणम्याहं करं हरिं ॥ १३ ॥ पर्शुं क्षिपंत
प्रयुक्तं पर्शुरामेण गजाननः ॥ दृष्ट्वा पुरुषं देवेशं धर्महत्यालुसाक्षिणं ॥ १४ ॥ चकार हस्तयोगेन
सतहाक्षोटिपेजनं ॥ योगींद्रस्तत्र संतिष्ठन्नामयित्वा पुनः पुनः ॥ १५ ॥ रातधावेष्टयामास ध्वा
पयित्वा तु तत्र वै ॥ उर्ध्वं पुत्रो व्यवेगेन हुंकारं गरुडो यथा ॥ १६ ॥ सप्तद्वीपांश्च शैलांश्च कांचना
ख्यं सप्तसागरान् ॥ दक्षिणे दर्शयामास सर्वं योगेन संस्थितं ॥ १७ ॥ हस्तपादघनापूर्त्तं जडसर्वगि
रिपितं ॥ पुनः स्वंभ्रामयामास दर्पितं दर्पनाशनः ॥ १८ ॥ भूर्लोकं च भुवर्लोकं स्वर्लोकं च सुरेश्वरं ॥
जनोलोकं महर्लोकं दर्शयामास लीलया ॥ १९ ॥ सत्यलोकं ब्रह्मलोकं ध्रुवलोकं ततः परं ॥ गोरी
लोकं शांभुलोकं दर्शयामास नारद ॥ २० ॥ दर्शयित्वा तु ब्रह्मांडं सप्तपोस्त सप्तसागरान् ॥ पुनरुत्तीरणं चै
क्षेसनकं सागरोदकं ॥ २१ ॥ तत्रतमर्पयामास गंभीरे सागरे हढे ॥ पुनरुत्सं ततरं तं तं पुनर्ग्राहलीला
या ॥ २२ ॥ पुनस्तत्र भ्रामयित्वा ब्रह्मांडाद्रूर्ध्वपुत्तमं ॥ वैकुंठं दर्शयामास सलक्ष्मीकं जनार्दनं [illegible] इति ॥ २३ ॥
ग्रे भ्रामयित्वा योगींद्रो योगमायया ॥ पुनः करस्थ पोतं न वद्ध्यामास लीलया ॥ २४ ॥ गोलोकं दर्शया

मासविरजांच नदीश्वरी । वंद्यावनं त्रातश्चंद्रांशैर्वेदं रासमंडलं ॥ २५ ॥ गोगोपगोपिकाभिः क्षौद्रश्री हरंकं
रूपामसुंदरं । द्विभुजं मुरलीहस्तं सस्मितं सुमनोहरं ॥ २६ ॥ रत्नसिंहासनस्थं च रत्नभूषणभूषि
तं ॥ तेजसा कोटिसूर्याभं राधावक्षःस्थलस्थितं ॥ २७ ॥ एवं हरिं दृष्ट्वा पित्वा प्रणम्य च पुनः पुनः
क्षणेन च विमानस्थो धाम पित्वा पुनः पुनः ॥ २८ ॥ दृष्ट्वा हरिमिदं देवं सर्वपापप्रणाशनं ॥ ब्रह्म
हत्यादिकं पापं भस्मीभूतं बभूव ह ॥ २९ ॥ न भवेद्यातनानि स्याद्विना भोगेन पापजा ॥ स्वच्छां च कुभुजे
य मेगता स्पृहस्त दर्शिनोत्र ॥ ३० ॥ क्षणेन चेतनां प्राप्य पपात वेगतो भुवि ॥ बभव हरी भक्तं च गणेशा
स्तं भने भक्तोः ॥ ३१ ॥ सस्मार कवचं स्तोत्रं गुरुदत्तं सुदुर्लभं ॥ अमृतीए देवं श्रीहरिं गुरुं तं प्रभुं जगद्गुरुं ॥ ३२ ॥
शिवे पपर्शु मध्यर्प शिवलोकं च तेजसा ॥ शीघ्रं मध्याह्नमार्तंड प्रभाशतगुणं भुजे ॥ दृष्ट्वा शिवं
रोष्यपर्णे परस्थं च यहभ्रान्तं अपतिः स्थितं ॥ [illegible] ॥ ३४ ॥ शिवप्र
णामहस्तं च महादेववरेण च ॥ हाहेति शब्दमाकाशे देवाश्च कुर्महाभिया ॥ ३५ ॥ वीरभद्रः कार्तिकेयश्चै
त्रपाला अथपार्षदाः ॥ पपात भूमौ हस्तादसु सरक्तः शाबकुब्धरन्तः ॥ ३६ ॥ यथा गैरिकमुक्तश्च महास्फटिकपु
र्वतः ॥ शब्देन सा महादेवी चकंपे च पृवी भिया ॥ ३७ ॥ कैलासस्थजनाः सर्वे मूर्छामापुः क्षणं भिया ॥ नि
शावर्ता जगन्निद्रा याति शिरास्य जगत्प्रभोः ॥ ३८ ॥ आजगाम बहिः शं शार्वे सा सहसंभ्रमात् ॥ उमादृ

पुनः धेमेन क्षिप्यादं तं स

ग।ग०॥
ग८४॥

त्रीहिरंबंलोहिताख्यंक्षतंनतं ॥३९॥ भग्नदंतंजितक्रोधंसस्मितंलज्जितंप्रभुं ॥ पप्रच्छपार्वतीशीघ्रं
स्कंदंकिमितिपुत्रक ॥४०॥ सचतांकथयामासवार्त्तांपौर्वीपुरंभिदा ॥ चुकोपदुर्गाहरपयारुरो
ष्यमुहुर्मुहुः ॥४१॥ उवाससांभोःपुरतःपुत्रंहृत्वास्वक्षसि ॥ संबोध्यमानंकृष्णेनप्रियाविनयपूर्व
कं ॥४२॥ उवाचप्रीतासाध्वीचप्रणतासिहिदंपतिं ॥ कैलासवासिनःसर्वेरोकंहृत्वामुहुर्मुहुः ॥४३॥
॥२२५६॥ इतिश्रीब्रह्मवैवर्त्तेम०नारायणना०गणेशखंडेगणेशदंतभंगोनामत्रिचत्वारिंशोध्यायः ॥४३॥
पार्वत्यु० ॥ सर्वेजानंतिजगत्तिदुर्गांशंकरकिंकरी ॥ अपेक्षारहितादासीतस्याश्चजीवनेवृथा ॥१॥
ईश्वरस्यसमाःसर्वास्तृणपर्वतजातयः ॥ दासीपुत्रस्यशिष्यस्यकस्यदोषदूतिप्रभो ॥२॥ विश्वासं
कर्तुमुचितंचेच्चधर्मविदांवरः ॥ वीरभद्रःकार्त्तिकेयोपार्षदाःसंतिसाक्षिणः ॥३॥ साक्षीमिथ्यांन
वदेद्द्वावेषांभ्रातरौसमौ ॥ साक्षीसमोवात्वन्मित्रोसत्योधर्मनिरूपणे ॥४॥ साक्षीसभायांपक्षेसाक्षंच
मौनोप्यस्यपापभवेत्तः ॥ कामतःक्रोधतोवापिलोभेनचभयेनच ॥५॥ सयातिकुंभीपाकेचनिपात्य
शतपूरुषं ॥ तैश्चसार्द्धंवसेत्तत्रयावच्चंद्रदिवाकरौ ॥६॥ अहंविबोधितुंशक्तानिर्नेत्रीचद्वयोरपि ॥
तथापितवसाक्षात्तुमयाज्ञानिंदिताश्रुतौ ॥७॥ किंकराणांप्रभाकुर्वन्त्येवसतिसंसहि ॥ उद्दिते
भास्करेपद्ध्यांस्वघातश्चयथाप्रभो ॥८॥ सुचिरंतपसात[illegible]त्यरींपंचरणांबुजे ॥ परिसेवागभ
र्थं

ग८४॥
॥खं०॥

द्वा५

५+ महादानानि पुण्यानि भ्रतान्यनशनानि च ॥ तपांसि पतिसेवायाः कलां नार्हंति षोडशीं ॥ ५पं ॥ +५
येनैव संततं भीतया मया ॥ ९ ॥ पतिं विच्छेद मोहाभ्यामुक्तं योहेन तत्सरं ॥ तद्दह्ममस्य जन्मना अथ पुत्रस्ये
ताश्च हारणात् ॥ १० ॥ यपाय द्विपविस्वल्पत हाउत्रेश्चातेन किं ॥ साध्व्याः सदृशा जाताया ॥ श्रा तउत्राधिकः प
तिः ॥ ११ ॥ असदृशा प्रसूता या दुःखी अज्ञानेन वञ्चिता ॥ स्याविनं पश्यते नासौ पुत्रदोषेण दुःखिता ॥ १२ ॥ कुलि
नं पतितं मन्दं दरिद्रं रोगिणं जडं ॥ कुलजा विकुरूपं तं कांतं पश्यति संततं ॥ १३ ॥ हुताशनो वा सूर्यो वा सर्व
तेजस्विनां परः ॥ पतिव्रतातेजसश्च कलां नार्हंति षोडशीं ॥ १४ ॥ पुत्रो नापि पिता नापि बांधवो वा स
९ ता होदरः ॥ यो पितुं कुलजानां न कश्चित्स्वामिना समः ॥ १५ ॥ इत्येवमुक्त्वा स्वामिनं दुर्गतिहद्भ्रपुरतो पिउं ॥
सां भोः पाहि जगौ से वं तं स्निः श्वांकं तमुवाच ह ॥ १६ ॥ पार्वत्युवाच ॥ अपि राम महाभाग ब्रह्मवंशोसि पंडित ॥
पुत्रोसि जमदग्नेश्च शिष्योसि योगिनां गुरोः ॥ १७ ॥ माता ते रेणुका साध्वी पद्मांशा सत्कुलोद्भवा ॥ माता
महो वैष्णवश्च मातुलश्च ततोधिकः ॥ १८ ॥ संचरेणुकस्य पस्यमनुवंशोद्भवस्य च ॥ तौ हि त्रौ मातुलः साधु
रतो विष्णुर्यथा नृपः ॥ १९ ॥ कस्य दोषेण दुर्धर्षं स्वं न जानेदृ मोसुतो ॥ पे पांहाषे जनो दुरस्तवलेशुद्र पान
सा ॥ २० ॥ अमोघं प्राप्य परशुं गुरोश्च करुणानिधेः ॥ पदि क्षां क्षात्रियेहत्या बभूवतत्सुते पुनः ॥ २१ ॥ गुरवे
द क्षिणा दातु पुच्छितं च शस्त्रौ गुतं ॥ भग्नो दंतोतं त्वलुतस्य घेदवस्य स्यमस्तकं ॥ २२ ॥ गणेश्वरं रणे जित्वा शिष्य
स्त्रश्चेशव पोः पुनः ॥ आत्मानं चाश्विदोषं चापराजितो भृगुरात्रये ॥ २३ ॥ परशुनामोघवीर्येण शंकर

॥ग॰॥
॥८६॥

स्ववरेण च ॥ हंतुं चागतः गावश्च सिंहरूपी मायया प्रभुः ॥२४॥ यदि धर्मवशः को ऽपि हंतुं शक्तो गणे
श्वरः ॥ जितेंद्रियाणां प्रवरो न हि हंति च मक्षिकां ॥२५॥ तेन सार्द्धं तु युध्यंश्च दृष्ट्वा छायाश्च गणेश्वरः ॥
दिवाश्चान्ये हरं कृत्वा पूज्यास्तुश्चये इतस्ततः ॥२६॥ प्रीतः प्रभावतः प्राप्तः शंकरस्य वरेण च ॥ शोकेना
तिकठोरेण सर्वसंपद्विवर्द्धिना ॥२७॥ इत्युक्ता सा पार्वती रोषात्संस्मार मनसा सुव्रता ॥ रामः सस्मार तं हरं शु
भ्रवर्णं प्रचारसां गुरुं ॥२८॥ एतस्मिन्नंतरे दुर्गा प्रणम्य पुरतो ऽद्भुतं ॥ अतीव वामनं बालं सर्वकोटिसमप्र
भं ॥२९॥ शुक्लदंतं शुक्लवस्त्रं शुक्लयज्ञोपवीतिनं ॥ इंदुनेत्रं त्रिणेत्रं चैव विधृतं तिलकोज्वलं ॥३०॥ हृधरं
तुलसीमालां सस्मितं सुमनोहरं ॥ रत्नकेयूरवलयं रत्नमालाविभूषितं ॥३१॥ रत्नेन्द्रसारपादं च स
रत्नमुकुटोज्वलं ॥ रत्नकुंडलयुग्मेन गंडस्थलविराजितं ॥३२॥ स्थिरसुधांशुहरीयं तं भक्ताभयप्रदेन
च ॥ दक्षिणाभयमुद्रा च भक्तेशं भक्तवत्सलं ॥३४॥ बालिकाबालकगणैर्नानारैः सस्मितैर्वृतं ॥ केवा
सनाशिभिः सर्वैर्वृद्धैश्च वीक्षितं मुदा ॥३५॥ तं दृष्ट्वा संभ्रमाद्भूपः सस्तुत्य सहपुत्रकः ॥ प्रधर्षितप्या
प्रणनाम दुर्गां च दंडवद्भुवि ॥३६॥ आशिषं प्रददौ बालं सर्वेभ्यो वांछितः प्रदः ॥ तं दृष्ट्वा बालकः सर्वे पश्च
श्चर्यपशुभिर्या ॥३७॥ ध्यात्वा तस्मै शिवो भक्त्या चोपचाराणि षोडश ॥ प्रतोषं च स्मारश्रुस्सस्तौ परिपूर्ण
तमस्त्वच ॥३८॥ तु सा च कौण्वस्वारवोत्तं सोऽग्रेण नतकंधरः ॥ शुक्लांकितसर्वांगो भावितं सनातनं ॥३९॥

॥८६॥
॥गं॰॥

तुद्दो ५

रत्नसिंहासनसंस्थमुवाच शंकरः स्वयं ॥ अतीवतेजसा सर्वं प्रियत्नाहृतमेव च ॥४०॥ शंकर ॥
आत्मारामेषु कश्चात्रभ्रष्टोतीवविडंबनं ॥ तेरांश्च कुरालाधाराः कुशलाविद्धपजकाः ॥४१॥ अयमेस
कुलं जन्मजीवितं च सुजीवितं ॥ प्रासस्य पतिभिर्भ्रंस्य हस्तक्षौवापक्वौ ह पात्र ॥४२॥ पद्मिरणलिमः
हस्तोभोक्तृविस्तारहेतवे ॥ कव पातुण्य क्षेत्रे च भारते च हपानिधिः ॥४३॥ अतिथिःपूजितो
येन पूजिताः सर्वदेवताः ॥ अतिथिर्यस्य संतुष्टस्तस्यैव हरिः स्वयं ॥४४॥ स्नानेन सर्वतीर्थानां सर्व
दानेन यत्फलं ॥ सर्वव्रतोपवासाभ्यां सर्वयज्ञेषु दीक्षिता ॥४५॥ सर्वैस्तपोभिर्विविधैर्नित्यं नैमि
त्तिकादिभिः ॥ तेदेवातिथिसेवायाः कलां नार्हंति षोडशीं ॥४६॥ सोतिथिर्यस्य भग्नाशो याति
रुष्टश्च मंदिरात् ॥ कोटिजन्मार्जितं पुण्यं तस्य नश्यति निश्चितं ॥४७॥ स्त्रीगोघ्नश्च कृतघ्नश्च ब्रह्म
घ्नो गुरुतल्पगः ॥ पितृमातृगुरूणां च निंदको नरघातकः ॥४८॥ ब्रह्मस्वस्थापहारी च मिथ्यासा
क्षीप्रदायकः ॥ मित्रद्रोही कृतघ्नश्च वृषवाहश्च स्वपहृत ॥४९॥ शवदाही ग्रामयाजी ब्राह्मणो वृष
लीपतिः ॥ शूद्रश्राद्धान्नभोजी च शूद्रश्राद्धेषु भोजकः ॥५०॥ कन्याविक्रयकारी च श्रीहरेर्नामविक्र
रस२ यी ॥ लाक्षामांसरसोहैतिभानोलवणस्य च ॥५१॥ विक्रेता ब्राह्मणश्चैव तुरगाणां गवां तथा ॥ लाक्षा
हस्ती हस्तक्षसेवाहीनो विप्रश्च भारते ॥५२॥ एते महापातकिनो हि लोकेषु निंदिताः ॥ कालेसस्त्रैव

५४ संध्याहीनोन्यचाती चसत्सघ्नोहरिनिंदकः ॥

॥ गु॰ ॥
॥ ८६ ॥

नरके पतंति ब्राह्मणः शतं ॥५३॥ रातिभ्यो प्यधपः सोपिपस्यातिथिपराङ्मुखः ॥ नारद उ॰ ॥ शंक-
रस्य वचः श्रुत्वा सन्मुखः श्रीहरिः स्वयं ॥५४॥ मेघगंभीरया वाचा तमुवाच जगत्पतिः ॥ श्री विष्णु॰ ॥
श्वेतद्वीपागतो सोहं ज्ञात्वा कौतूहलं वचः ॥५५॥ परशुरामस्य रक्षार्थं हरिणा भक्तस्य संप्रतं ॥ न ते पं
विष्णुभक्ता नो मस्य भं विपते क्वचित् ॥५६॥ रक्षाम्यतश्च कहस्तो गुरुर्मन्त्रे विना शिवं ॥ नाहं पाता
गुरोरक्षे बलवन्मुरुहलनं ॥५७॥ तस्मात्पातकी नास्ति सेवाहीनो गुरोश्च यः ॥ मान्यः पूज्यश्च सर्वे-
भ्यो सर्वे पालनं को भवेत् ॥५८॥ अहो यस्य प्रसादेन सर्वान्पश्यति मानवः ॥ जनको जन्मदाता च
रक्षणाच्च पिता स्मृतः ॥५९॥ ततो विस्तीर्णकरणात्कलेल पास प्रजापतिः ॥ पितुः शतगुणे माता पो-
षणाद्गर्भधारणात् ॥६०॥ वंद्या पूज्या च मान्या च प्रसूरूपा वसुंधरा ॥ आहुः शतगुणो वंद्यः पूज्य-
मान्यो च दृष्टायकः ॥६१॥ यद्भूतानलं भरो देहो विष्णुश्च कल्पान्तरः ॥ अन्नदातुः शतगुणो भीष्टदेवः
स्मृतस्ततः ॥६२॥ गुरुस्तस्माच्छतगुणो विद्यामंत्रप्रदायकः ॥ अज्ञानतिमिरांधस्य ज्ञानदीपेन
चक्षुषा ॥६३॥ यः सर्वार्थं दृष्टि प्रतिलसरः कोपि बांधवः ॥ गुरुस्तेन मंत्रेण तपसेष्टसुरं लभे-
त् ॥६४॥ सर्वज्ञत्वं सर्वसिद्धिस्तत्परः कोपि बांधवः ॥ सर्वं जयंति सर्वत्र विद्यया गुरुदत्तया ॥६५॥
यस्मात्सत्यो हि जगति को वा बंधुस्ततोधिकः ॥ विद्यांधो वा धनांधो वा यो मूढो न भजेद्गुरुं ॥६६॥

॥ ८६ ॥
॥ खंडे ॥

ब्रह्महत्यादिभिः पापैः स लिप्तो नात्र संशयः ॥ दुष्टं प्रति तं हुंकृत्य नरस्तु ध्याचयेद्गुरुं ॥६७॥ सोऽप्यस्थि-
स्तीर्थस्नातोपि नाधिकारी च कर्मसु ॥ पितरं मातरं भार्यां गुरुपत्नीं गुरुं परं ॥६८॥ योन कुर्यात्तिको-
पद्यात्सहसा पातकी शिव ॥ गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णु गुरुर्देवो महेश्वरः ॥६९॥ गुरुरेव परं ब्रह्म गुरुर्
भास्कररूपकः ॥ गुरुश्चंद्रस्तथा देवः श्रीगुरुश्च वरुणोनलः ॥७०॥ सर्वरूपो हि भगवान्परमात्मा स्व-
यं गुरुः ॥ नास्ति वेदात्परं शास्त्रं नहि सूक्ष्मात्परः गुरुः ॥७१॥ नास्ति गंगासमं तीर्थं न कृष्णात्तु तुलसी प-
रं ॥ क्षमावतीर्थं नेपरोऽस्त्येका नास्ति परः प्रियः ॥७२॥ परं स्वपुण्यसक्तानां च पुण्यं वंदनं नेप पा ॥
पोक्षहानां पयः कारी वैष्णवानां यथा शिवः ॥७४॥ न पार्वतीपरा साध्वी न गणेशात्सरोऽक्षरी ॥ न
च विद्यासमो बंधुर्नास्ति कश्चिद्गुरोः परः ॥७५॥ विद्यादातुः कुत्र परो तत्समो नात्र संशयः ॥ गुरुर्विद्या-
यां च पुत्रे च बभ्रव रामहेतने ॥७६॥ परं संपार्जनं कर्तुमागतोहं तवालये ॥ नारायण ॥ रसेव मुत्सारं
पुंच दुर्गासिंबोध्य नारद ॥७७॥ उवाच भगवांस्तत्र सत्यं सारं प्रियं वचः ॥ श्रीविष्णु ॥ शृणु हे विप्रव-
र्यादिमद्दीयं वचनं शुभं ॥७८॥ हितं नीतं वेदसारं परिणामसुखावहं ॥ यथा ते बाजवक्लेश्यकाशि-
के च पार्वती ॥७९॥ रामस्तथा ते पुत्रो विना स्नेह न ता सति ॥ नास्ति स्नेह भेदश्च तव रामांबर

६ + नैव देवात्परः स्त्रीणामद्भुतं नैकाहृत्स्त्रीविना ॥ क्षमा
व मा पापहरं पंजेन क्षेत्रं भारतालरं ॥७३॥ ६

गु ४७

॥ग०॥
॥१८७॥

स्यच ॥ ८० ॥ विचार्य स सर्वं सिवं स्तिकुरूयां तर्पयोन्वितं ॥ पुत्रेण सार्द्धं पुत्रस्य विवाहेनैव दोषदः ॥ ८१ ॥
देवं हेतुं कोपितस्ततो देवं च बलवत्तरं ॥ उमाभिमतवं वै हेतु परस्य वत्सवरानने ॥ ८२ ॥ रामदंतदृतिस्वा
तं सर्वं हि वनपस्कृतं ॥ पुत्राणामष्टकं स्तोत्रं सामवेदोक्तमुत्तमं ॥ ८३ ॥ शृणुष्वावहितं मातः सर्ववि
घ्नहरं परं ॥ श्रीविष्णुः ॥ गणेशमेकदंतं च हेरंबं विघ्ननायकं ॥ ८४ ॥ लंबोदरं शूर्पकर्णं गजवक्त्रं गु
हाग्रजं ॥ नामाष्टकार्थं पुत्रस्य शृणु मातर्हरप्रिये ॥ ८५ ॥ स्तोत्राणां सारभूतं तत्सर्वविघ्नहरं परं ॥
ज्ञानार्थवाचको गश्च णश्च निर्वाणवाचकः ॥ ८६ ॥ तयोरीशं परं ब्रह्म गणेशं प्रणमाम्यहं ॥ ए
कशब्दः प्रधानार्थो दंतश्च बलवाचकः ॥ ८७ ॥ बलं प्रधानं सर्वस्मादेकदंतं नमाम्यहं ॥ दीना
र्थवाचको हेश्च रंबः पालनवाचकः ॥ ८८ ॥ परिपालकं दीनानां हेरंबं प्रणमाम्यहं ॥ विपत्तिवा
चको विघ्नो नायकः खंडनार्थकः ॥ ८९ ॥ विपत्खंडनकारं च नमामि विघ्ननायकं ॥ विष्णुदत्तैश्च नै
वेद्यैर्यस्य लंबोदरं पुरा ॥ ९० ॥ पित्रा दत्तैश्च नैवेद्यैर्वंदे लंबोदरं च तं ॥ शूर्पकारौ च यत्कर्णौ विघ्न
वारणकारणौ ॥ ९१ ॥ संपदां ज्ञानरूपौ च शूर्पकर्णं नमाम्यहं ॥ विष्णुप्रसादपुष्पं च यन्मूर्ध्नि मुनिद
त्तकं ॥ ९२ ॥ तद्गजेंद्रवक्त्रयुक्तं गजवक्त्रं नमाम्यहं ॥ गुहस्याग्रे च जातोयमाविर्भूतो हरेर्गृहे ॥ ९३ ॥ वंदे गु
हाग्रजं देवं सुरसिद्धप्रपूजकं ॥ एतन्नामाष्टकं दुर्गे नामार्थसंयुतं परं ॥ ९४ ॥ पुत्रस्य पश्य वेदे च तदा कोपं

॥१८७॥
॥खं०॥

कुरुष्व त्वं यथा ॥ ततस्त्वापा एवं देवी नामार्थसिद्धं तं पुरा ॥ १५ ॥ त्रिसंध्यं यः पठेन्नित्यं स सुखी सर्वतो जयी ॥
ततो विघ्नाः पलायंते वैनतेयाद्यथोरगाः ॥ १६ ॥ गणेश्वरप्रसादेन महाज्ञानी भवेद्ध्रुवं ॥ पुत्रार्थी ल
भते पुत्रं धनार्थी लभते धनं ॥ १७ ॥ महाजडः कवींद्रश्च विद्यावांश्च भवेद्ध्रुवं ॥ इत्युक्तं नारद स्वल्पमि
गणेशस्य चरित्रकं ॥ १८ ॥ २३ ॥ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते म० नारायणना० गणपतिखंडे चतुश्चत्वा
रिंशोध्यायः ॥ ४४ ॥ नाराय० ॥ पार्वतीं बोधयित्वा तु विष्णू राममुवाच ह ॥ हितं सत्यं नीतिसारं परि
णामसुखावहं ॥ १ ॥ श्रीविष्णु० ॥ राम त्वमधुनास्य समपराधी न चेद्भक्तिः ॥ कोपात्त्वया दंतभग्नं गणेश
स्य स्थितो भवत् ॥ २ ॥ मयोक्तेनैव स्तोत्रेण स्तुत्वा गणपतिं परं ॥ काण्वशाखोक्तस्तोत्रेण स्तौति दुर्गां
जगत्प्रसूं ॥ ३ ॥ श्रीहरेरस्य पराशक्तिर्बुद्धिरूपा जगत्प्रसूः ॥ तस्याश्च तनुरूपायां हतबुद्धिर्भविष्यसि ॥ ४ ॥
सर्वेशोसि स्वरूपेयमनया शक्तिमज्जगत् ॥ अनया शक्तिमान्हसोपि निर्गुणः प्रकृतेः परः ॥ ५ ॥ सृष्टिं क
र्तुं न शक्तश्च हरस्त्वशक्तस्त्वनया विना ॥ वयमस्याः प्रसादाश्च ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ ६ ॥ सुरसंघे सुर
ग्रस्ते काले घोरसमरे द्विज ॥ तेजःसु सर्वदेवानामाविर्भूता पुरा सती ॥ ७ ॥ दत्त्वा तया सुरान्हत्वा तेभ्यः प
रं पदं ददौ ॥ दक्षपत्न्यां तु जन्म लेभे दक्षस्य तपसा पुरा ॥ ८ ॥ भार्यापि भूत्वा शंकरस्य पुनः पत्युश्च निंदया ॥
देहं संत्यज्य शैलपत्न्यां जन्म लेभे पुनः सती ॥ ९ ॥ शंकरस्तपसा लब्धो योगींद्राणां गुरोर्गुरुः ॥ लब्धो

॥ग्०॥
॥१८८॥

गणपतिः पुत्रो कृष्णांशो हरस्तु सेवया ॥१०॥ यमेवं ध्यायते नित्यं तं जानासि न बालकं ॥ स तव भगवा
न् कृष्णः स्वांशेन पार्वतीसुतः ॥११॥ पूजां जगृह ततः कृत्वा स्तोत्रं हि दुर्गमिश्रिव प्रियां गत्वा वां श्रिवे प्रहृष्टदेवी
श्रिववीं आश्रिवेश्वरी ॥१२॥ श्रिवायाः स्तोत्रराजेन हस्तेन श्लोकिनापुरा ॥ त्रिपुरस्य वधे घोरे ब्रह्मणा
प्रेरितेन च ॥१३॥ इत्युक्त्वा श्रीपतिः श्रीप्रेजगाम श्रीनिकेतनं ॥ गते हरौ हरिं स्मृत्या सामसां स्तोतुमुद्य
तः ॥१४॥ विशुद्दत्तेन स्तोत्रेण सर्वविघ्नहरेण च ॥ धर्मार्थकाममोक्षाणां कारणेनेच्यनारद ॥१५॥ पु
टांजलिपुतो भक्त्या स्नात्वा गंगोदके शुभे ॥ गुरुं प्रणम्य भक्तेश्वरं ध्यात्वा धौते च वाससी ॥ आचम्य
मध्यनित्यां तां भक्तिनम्रो समकंधरः ॥ पुलकांकितसर्वांगस्त्वानंदाश्रुसमन्वितः ॥१६॥ श्रीपरशु
श्रीकृष्णस्य च गोलोके परिपूर्णतमस्य च ॥ आविर्भूता विग्रहतः पुरा सृष्ट्युन्मुखस्य च ॥१८॥ सूर्य
कोटिप्रभाजुष्टा रत्नालंकारभूषिता ॥ वह्निशुद्धांशुकाधाना सस्मिता सुमनोहरा ॥१९॥ नवयौव
नसंपन्ना सिंदूरबिंदुशोभिता ॥ ललिता कबरीभारमालतीमाल्यमंडिता ॥२०॥ अहोनिर्वचनीया पा
तां नानाम स्तौति विभक्तितो ॥ मोक्षप्रदां मुमुक्षूणां महाविष्णोर्विधिः स्वयं ॥२१॥ मुमोह क्षणमात्रेण
दृष्ट्वा यां सर्वमोहिनीं ॥ रासे संभूय सहसा सस्मिता राधिता पुरा ॥२२॥ सद्भिः ख्याता तेन रा
धा कृत्वा प्रकृतिरीश्वरी ॥ कृष्णस्तां सह सोंहायवीर्याधानं चकार ह ॥२३॥ ततो डिंबं महज्जज्ञे

॥१८८॥
[illegible]

४ × तेजोधिष्ठात्रिया मूर्तिर्वेदिन्यास्य प्रसूरपि ॥ तां सावित्रीं शुद्धरूपां प्रवदंति मनीषिणः ॥ ×४

पतो भक्तो महान्विराट् ॥ यस्यैव रोमकूपेषु ब्रह्मांडान्यखिलानि च ॥२४॥ तदंशं गारंभ्य येनैव तन्निश्वासो व
भूव ह ॥ स निश्वासो महावायुः स विराट् विश्वधारकः ॥२५॥ तव घर्मजलेनैव प्लावयं विश्वगोलकं ॥ स
विराट् विश्वनिलयो जलराशौर्बभूव ह ॥२६॥ ततस्सं पंचधाभूय पंचमूर्तिश्च बिभ्रती ॥ प्राणाधिष्ठा
त्रिया मूर्तिः कृष्णस्य परमात्मनः ॥२७॥ कृष्णप्राणाधिकां राधां प्रवदंति मनीषिणः ॥ ऐश्वर्याधिष्ठा
त्रिया मूर्तिः संपत्तिस्वरूपिणी ॥२८॥ लक्ष्मीं वदंति संतस्तां शुद्धसत्वस्वरूपिणी ॥ वागाधिष्ठा
त्रिया देवी शुक्लमूर्तिः सतां प्रसूः ॥२९॥ सरस्वतीं तां शास्त्रज्ञां शास्त्रज्ञाः प्रवदंत्यहो ॥ बुद्धिविद्यास
र्वशक्तिर्या मूर्तिरधिदेवता ॥३०॥ सर्वमंगलमंगल्यां संतो वदंति सर्वमंगलां ॥ सर्वमंगलमांगल्या सर्वमंग
लरूपिणी ॥३१॥ सर्वमंगलबीजस्य शिवस्य मंदिरे धुना ॥ शिवे शिवास्वरूपा त्वं लक्ष्मीर्नारायणांतिके ॥३२॥
सरस्वती च सावित्री वेदसूः ब्रह्मणः प्रिया ॥ राधा रासेश्वरस्यैव परिपूर्णतमस्य च ॥३३॥ परमानं
रां दरूपस्य परमानंदरूपिणी ॥ त्वत्कलांशांशकलया देवानामपि योषितः ॥३४॥ त्वं विद्या योषितः सर्वास्त्वं स
र्वबीजरूपिणी ॥ छाया चंद्रस्य सूर्यस्य रोहिणी सर्वमोहिनी ॥३५॥ शची शक्रस्य कामस्य कामिनी रति
रीश्वरी ॥ वरुणानी जलेशस्य वायोः स्त्री प्राणवल्लभा ॥३६॥ वन्हेः प्रिया च स्वाहा त्वं कुबेरस्य च सुंदरी ॥
यमस्य च सुशीला च नैर्ऋतस्य च कैटभी ॥३७॥ ईशानस्य शशिकला शतरूपा मनोः प्रिया ॥ देवहूती कर्दम

स्वच्छस्फाटिकस्फाप्यंरूधती ॥३८॥ अदितिर्देवमाता या पुत्रगणप्रसुने:त्रिका ॥ अहिर्व्यापीतमस्यापीसनी
धारा वसुंधरा ॥३९॥ गंगा च तुलसी चापि पंथा व्योमः सरिद्वरा ॥ एताः सर्वाश्च या [illegible]म्याः सर्वास्तत्
कपी विकृती ॥४०॥ गृहे लक्ष्मीश्च पात्रणां दारा स्थलक्ष्मीश्च राजसु ॥ तपस्विनां तपस्या च गायत्री ब्राह्म
णस्य च ॥४१॥ सती सत्यस्वरूपा च पमसतांवृहहांकुरा ॥ ज्योतीरूपा निर्गुणस्य शक्तिस्त्वं सगुणस्य
च ॥४२॥ सूर्ये तेजःस्वरूपा त्वं दाहिका च हुताशने ॥ जले शैत्यस्वरूपा च शोभारूपा निशाकरे ॥४३॥
त्वं भूमौ गंधरूपा च आकाशे शब्दरूपिणी ॥ क्षुत्पिपासादयास्त्वं च जीविनां सर्वशक्तयः ॥४४॥ स
र्वबीजस्वरूपा त्वं संसारे साररूपिणी ॥ स्मृतिर्मेधा च बुद्धिश्च ज्ञानशक्तिर्विपश्चितां ॥४५॥ हरेहि
न विद्या या दत्ता सर्वज्ञानप्रसूः शुभा ॥ शूलिने कृपया सा त्वं यतो मृत्युंजयः शिवः ॥४६॥ सृष्टि
पालनसंहारशक्तयस्त्रिविधाश्च याः ॥ ब्रह्मविष्णुमहेशानां सा त्वमेव नमोऽस्तु ते ॥४७॥ मधुकैटभभी
त्या च त्रस्तो धाता प्रकंपितः ॥ स्तुत्वा मुमोच यां देवीं तां मूर्ध्ना प्रणमाम्यहं ॥४८॥ मधुकैटभयोर्युद्धे त्राता
सौ विष्णुरीश्वरी ॥ बभूव शक्तिमान्स्तुत्वा तां दुर्गां तां नमाम्यहं ॥४९॥ त्रिपुरस्य महायुद्धे सरथे पतिते शि
वे ॥ यां तुष्टुवुः सुराः सर्वे तां दुर्गां प्रणमाम्यहं ॥५०॥ विष्णुना वृषरूपेण स्वयं शंभुः समुत्थितः ॥ जघा
न त्रिपुरं स्तुत्वा तां दुर्गां तां नमाम्यहं ॥५१॥ यदाज्ञया वाति वातः सूर्यस्तपति संततं ॥ वर्षतींद्रो दहत्य

ग्विसत्तां दुर्गां प्रणमाम्यहं ॥५२॥ यदाज्ञपा च म्राभ्रस्थ ख्रिवलुत्व्य पराक्रमः ॥ मत्स्पर्ध्वरतिजं येच्य तां दुर्गां
प्रणमाम्यहं ॥५३॥ स्रष्टा सृजति सृष्टिं च पाता पाति यदाज्ञया ॥ संहर्त्ता संहरेत्काले तां दुर्गां प्रणमाम्यहं ॥५४॥
ज्योतिःस्वरूपो भगवान् श्रीकृष्णो निर्गुणः स्वयं ॥ यया विना न शक्तश्च सृष्टिं कर्तुं नमामि तां ॥५५॥ र
क्ष रक्ष जगन्मातरपराधान् क्षमस्व मे ॥ शिशूनामपराधेन कुतो माता हि कुप्यति ॥५६॥ इत्युक्त्वा प
र्शुरामश्च प्रणम्य तां रुरोद ह ॥ तुष्टा दुर्गा संभ्रमेण चाभयं च वरं ददौ ॥५७॥ अमरो भव हे वत्स सुपुत्र सु
स्थिरतां व्रज ॥ सर्वप्रसादात्सर्वत्र जयोस्तु तव संततं ॥५८॥ सर्वांतरात्मा भगवान् तुष्टोस्तु संततं हरिः ॥
भक्तिर्भवतु ते कृष्णे शिवदे च शिवे गुरौ ॥५९॥ इष्टदेवे गुरौ यस्य भक्तिर्भवति शाश्वती ॥ तं हंतुं न हि शक्ता
श्च रुष्टाश्च सर्वदेवताः ॥६०॥ श्रीकृष्णस्य च भक्तस्त्वं शिष्यश्चापि शंकरस्य च ॥ गुरुपत्नीभयात्सोहि कस्त्वां हं
तुमिहेश्वरः ॥६१॥ अहो न कृष्णभक्तानामशुभं विद्यते क्वचित् ॥ अन्यदेवेषु ये भक्ता न भक्ता वा निरंकु
शाः ॥६२॥ चंद्रमा बलवांस्तुष्टो येषां भाग्यवतां भृगो ॥ तेषां तारागणा रुष्टाः किं कुर्वंति च दुर्बलाः ॥६३॥ इ
त्युक्त्वा पार्वती तुष्टा दत्वा राम शुभाशिषं ॥ जगामांतःपुरे तूर्णं हरिशब्दो बभूव ह ॥६५॥ काण्वशाखोक्तं
स्तोत्रं पूजाकाले च यः पठेत् ॥ यात्राकाले च प्रातर्वा वांछितार्थं लभेद्ध्रुवं ॥६६॥ पुत्रार्थी लभते पुत्रं कन्यार्थी
कन्यकां लभेत् ॥ विद्यार्थी लभते विद्यां प्रजार्थी लभते प्रजां ॥६७॥ भ्रष्टराज्यो लभेद्राज्यं धनभ्रष्टो धनं
लभेत् ॥ यस्य रुष्टो गुरुर्देवो राजा वा बांधवोऽथवा ॥६८॥ तस्य तुष्टश्च वरदः स्तोत्रराजप्रसादतः ॥ दस्युग्रस्तो
५ + स्यस्तुष्टः सभायां च नरदेवो महान् सुखी ॥ तस्य किं वा करिष्यंति रुष्टा भृत्याश्च दुर्बलाः ॥६९॥ ×५

॥ग॥ना॥
॥१००॥

हिमस्तथ्य शत्रुग्रस्तो भयानकः ॥६९॥ व्याधिग्रस्तो भवेन्मुक्तः स्तोत्रस्मरणमात्रतः ॥ सत्तद्धारेस्म
शोके च कारागारस्थे च बंधने ॥७०॥ जले मग्नौतिमग्नश्च मुक्तो भवति स्तोत्रतः ॥ स्वामिभेदे पुत्रभेदे मि
दे२ त्रभेदे तिदारुणे ॥७१॥ स्तोत्रस्मरणमात्रेण वांछितार्थं लभेद्ध्रुवं ॥ सत्याह विप्र वर्षं च स्तोत्रराजं श्टणोति
वा ॥७२॥ भक्त्या दुर्गां च संपूज्य पहार्यं ध्यात्वा प्रसवते ॥ लभते सांनिध्ये पुत्रं ज्ञानिनं चिरजीविनं ॥७३॥
असौभाग्या च सौभाग्यं षण्मासश्रवणाल्लभेत् ॥ यदा मासं काकवंध्या मृतवत्सा च भक्तितः ॥७४॥
स्तोत्रराजं यान्श्टणोति सा पुत्रं लभते ध्रुवं ॥ कन्या माता पुत्रहीना पंच मासं श्टणोति वा ॥७५॥ घटे संपूज्य
दुर्गां च सा पुत्रं लभते ध्रुवं ॥ उपचारैः षोडशभिः पूजां कुर्याद्विशु भक्तितः ॥७६॥ श्टत्या गणपतेः स्वं
डं यो हेवा देवतालये ॥ श्रवणं कुरुतेन्नणां गणेशं लोकं प्राप्नुयात् ॥७७॥ एकविंशतिमा वर्णं भक्ति
युक्तः पठेन्नरः ॥ न भवेत्तु पुनर्मारश्च गणेशार्चनं कुरु ॥७८॥ मंगलौ सवकृत्तं वं वेदघोषस
मन्वितैः ॥ पंड पंटवाद्य कर्तव्यं त्रीचितं पटहस्तवदैः ॥७९॥ कंदलीस्तंभसंयुक्तं मामृतोरणसंयुतं ॥
या हरिद्दिनपर्पितं वा गलं कुरु नारद ॥८०॥ तत्पुजन्म कुरु मुने कथाकीर्तनसंयुतं ॥ प्रतिवर्षं च कुरु
॥८१॥ ते स नरो मोक्षमाप्नुयात् ॥ त्रयोदश्यादिदिने प्राप्ते गंगातीरे विशेषतः ॥ वापीतटागे वा हस्त्यावि स
जैन मुने ः कुरु ॥८२॥ ॥२७८॥ ॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्ते म…नारायणनारदसंवादे गणपतिखंडे दुर्गास्तोत्र
नाम पंचचत्वारिंशोध्यायः ॥४५॥ नारायणः ॥ कृत्वा दुर्गां परशुरामो हर्षविह्वलमानसः ॥ हरिनोक्त ॥१००॥
॥खं०॥

नैवेद्येण तुलसा च गणेश्वरं ॥१॥ पूजांश्चकार भक्त्या च नैवेद्यैर्विविधैरपि ॥ धूपैर्दीपैश्च गंधैश्च पु
ष्पैश्च तुलसीं विना ॥२॥ स्कंदस्य भ्रातरं भक्त्या परशुरामः शंकराज्ञया ॥ गुरुपत्नीं गुरुं नत्वा गणमंत्रं कृत्तु
मुपत्त: ॥३॥ नारदः ॥ पूजां भगवतश्चक्रे रामो गणपतेर्यदा ॥ नैवेद्यैर्विविधैः पुष्पैस्तुलसीं च विना
कथं ॥४॥ तुलसी सर्वपुष्पाणां मान्या धन्या मनोहरा ॥ कथं परात्परा भक्ता तां न गृह्णाति गणेश्वरः ॥५॥
नारायणः ॥ शृणु नारद वक्ष्येऽहमितिहासं पुरातनं ॥ ब्रह्मकल्पस्य वृत्तांतं निगूढं च मनोहरं ॥६॥ एकदा
तुलसी देवी श्रोद्भिन्नयौवनान्विता ॥ तीर्थं भ्रमंती तपसा नारायणपरायणा ॥७॥ ददर्श गंगाती
अ रेच गणेशं यौवनान्वितं ॥ अतीव सुंदरं शुद्धं सस्मितं पीतवाससं ॥८॥ चंदनोक्षितसर्वांगं रत्नभूषण
भूषितं ॥ ध्यायंतं हृत्कृष्णपादाब्जं जन्ममृत्युजराहरं ॥९॥ जितेंद्रियाणां प्रवरं योगींद्राणां गुरोर्गुरुं ॥
अरूपं हास्यवीक्ष्यामास कामात्समुवाच ह ॥१०॥ तुलस्युवाच ॥ अयि किं ध्यायसे देव शांतरूप गजानन ॥
कथं लंबोदरं देहं गजवक्त्रं कथं तव ॥११॥ हस्तिदंतः कथं वक्त्रे वदामुपचकारणं ॥ त्यज ध्यानं महाभा
ग सायंकालमुपस्थितः ॥१२॥ इत्युक्त्वा तुलसी तत्र जहास च पुनः पुनः ॥ परांचेतसि दग्धा सा कामबा
णैः सुदारुणैः ॥१३॥ गणेशस्य प्रधानां दत्वा किंचिज्जलं पुनः ॥ सध्यानतर्जन्यग्रेण भिसंदष्टकामा

॥ग०॥
॥१७॥

॥५

नसे ॥१४॥ बाभ्रव ध्यानभंगश्च तस्य नारदस्य चेतसि ॥ दुःखं च ध्यानभंगेन संविक्षिप्तो हरो दृढः ॥१५॥
ध्यानं यत्याहरिंस्य साहद्दर्शी कामिनी पुरः ॥ नवयौवनसंपन्नां सस्मितां कामपीडितां ॥१६॥ ॐवै
हरस्यांतेदहुपरे विनयपरवक्रं ॥ उवाच सस्मितः शांतः शांतां कामातुरां वरां ॥१७॥ श्रीगणे० ॥ कांते
यसे कस्य कन्यासि मातर्मोक्षि हि किं शुभे ॥ पापदोषमदुःसाध्य ध्यानभंगस्तपस्विनां ॥१८॥ हरस्तः क्रूरो तु
कल्याणं हंतु विघ्नरूपा निधिः ॥ मैं मध्यानभंजो हियानदोषभवतु तेसुखं ॥१९॥ गणेशावचनं श्रु
त्वा तमुवाच स्मरातुरा ॥ सस्मितं सकटाक्षं च देवं मधुरया गिरा ॥२०॥ तुलस्युवाच ॥ धर्मध्वजस्य कन्या
हमपि प्रौढा च तपस्विनी ॥ तपस्यामस्यामिवोर्पत्ये स्यामिनवमिमप्रति ॥२१॥ तुलसीवचनं श्रुत्वा गणेशः
श्रीहरिं स्मरन् ॥ तामुवाच महाप्राज्ञः प्रौढां तां मधुरया गिरा ॥२२॥ श्रीगणे० ॥ हे मातर्नास्ति मे वा
ञ्छा घोरे ह्वारपरिग्रहे ॥ दारग्रहो हि दुःखाय न सुखाय कदाचन ॥२३॥ हरिभक्तिर्व्यपायश्च तपस्याना
शहेतुकः ॥ मोक्षद्वारकपाटं च भवबंधनपाशकः ॥२४॥ गर्भवाससमेतैः शास्वतत्त्वज्ञाननिकृंतनः ॥ सं
शयानां समारंभो दुःसाध्योपि वृषभैरपि ॥२५॥ गर्वाहंकारणानां च सर्वमायाकरंडकः ॥ साहसानां समूह
श्चहेयाणां च विशेषतः ॥२६॥ निवर्तस्व महाभागे पश्यान्यं कामुकं पतिं ॥ कामुकेनैव कामुक्याः सं
रः

॥९१॥
॥रुं०॥

णावाँगुणवान्भवेत्सा ॥२७॥ इत्येवं वचनं श्रुत्वा क्रोपसंतेतेराक्षापह ॥ तायस्तेभवविता साध्वीति
च गणेश्वरः ॥२८॥ इत्याकर्ण्य सुरश्रेष्ठस्तां शशाप शिवात्मजः ॥ देवित्वमसुराग्रस्ता भविष्य
सि न संशयः ॥२९॥ तमथ्या महतां शापाद्वृक्षत्वं भवितेतिच ॥ महातपस्वी सत्येवं विरराम गणे
श्वरः ॥३०॥ शापं श्रुत्वा तु तुलसी प्ररुरोद पुनः पुनः ॥ तुष्टाव च सुरश्रेष्ठः सा प्रसन्नमुवाच तां ॥
३१॥ श्रीगणेश ॥ पुष्पाणां सारभूता त्वं भविष्यसि मनोरमे ॥ कलांशेन महाभागे स्वयं नारायणप्रि
ये ॥३२॥ प्रियात्वं सर्वदेवानां श्रीकृष्णस्य विशेषतः ॥ विकुभतः विशेषेण तामपि क्षणमात्र
तः ॥३३॥ रुजाविमुक्तिदा नृणां मम मज्यो सोच सर्वदा ॥ इत्युक्त्वा तां सुरश्रेष्ठो जगाम तपसे पु
नः ॥३४॥ हरेराराधनेव्यग्रो बदरीसन्निधिं ययौ ॥ जगाम तुलसी देवी हृदयेन विदूयता ॥३५॥
निराहारा तेपश्चैव पुष्करे ह्रवत्सरं ॥ पश्चान्मुनीन्द्र शापेन गणेशस्य च नारद ॥३६॥ सा प्रिया
गीं शंखचूडस्य बभूव सुचिरं मुने ॥ ततः शंकरशूलेन तं जघान सुरेश्वरः ॥३८॥ सा कलांशेन
[illegible]वृक्षात्वे स्वयं नारायणप्रिया ॥ कथितश्चेतिहासस्ते श्रुतो धर्ममुख्यांकुरा ॥३९॥ योऽस्त्र
इश्वसारभुपुराणेन प्रकीर्तितिः ॥ परशुरामो महाभागो जगाम तपसे वन ॥४०॥ प्रणम्य हरिं

करेदुर्गसिंधरज्यच गणेश्वरं ॥ पूजितो वंदितः सर्वैः सुरैर्देवैर्मुनिपुंगवैः ॥४१॥ पार्वती शिवसं
निध्येतत्रैत स्तोत्रं गणेश्वरः ॥ इदं गणपतेः स्तवं यः शृणोति समाहितः ॥४२॥ स राजसस्यय
शस्यफलं प्राप्नोति निश्चितं ॥ अपुत्रो लभते पुत्रं श्रीगणेशप्रसादतः ॥४३॥ धीरं वीरंच गुणि
नं सुखिनं चिरजीविनं ॥ पराख्यिनं गुणिनंच विद्वांसं सुकवीश्वरं ॥४४॥ जितेंद्रियाणां प्रवरं सदा
तारं सर्वसंपदां ॥ सुपवित्रं सदाचारं परास्वं वै सुवं लभेत ॥४५॥ अधिकं सर्वं दयालुंच तत्वज्ञान
विशारदं ॥ भक्त्या यो गणेशस्य व स्तोत्रं कारभषितैः ॥४६॥ शृण्वंति स कथां ते वै भवंसे
र्जुनेपादपाः ॥ असंप्रणम्य शृण्वंतो विषवृक्षा भवंति ते ॥४७॥ तपाशयोमाः शृण्वंतो भवं
सजगरेनराः ॥ यः शृणोति कथां वक्तुः समौन संस्थिताः ॥४८॥ गुरुतल्पसमं पापं संप्राप्य
नरकं अजेत ॥ येपि दंति पुराणज्ञाः कथां पापापहारिणीं ॥४९॥ तेवैजन्मशतं मत्स्याभुनवपाः स्य
भवंतिहि ॥ कथायां वर्तमानायां वदंतीति दुरुत्तरं ॥५०॥ ते गर्धभाः प्रजायंते खरूलासस्त
तःपरं ॥ कदाचिद्दपि वेशुण्मा नशृण्वंति कथां नराः ॥५१॥ ते भ्रष्टा नरकान्घोरान् भवंति वन
शूकराः ॥ ये कथामनुमोदंते कीर्त्यमानां नरोत्तमाः ॥५२॥ अशृण्वंतोपि संयांति शाश्वतं पर

१ना

॥१९२॥
॥खं०॥

मंपदं ॥ कथायां कीर्त्यमानायां विघ्नं कुर्वंति ये शठाः ॥५३॥ कोट्यब्दं नरकान् भुक्त्वा भवंति ग्रामश्
कराः ॥ ये श्रावंति मनुष्याः पुण्यां पौराणिकीं कथां ॥५४॥ कल्पकोटिशतं साग्रं तिष्ठंति ब्रह्म
णः पदे ॥ आसनार्थं प्रयच्छंति पुराणज्ञस्य ये नराः ॥५५॥ कंबलाजिनवासांसि मंचकं फलमेव
च ॥ स्वर्गलोकं समासाद्य भुक्त्वा भोगान्यथेप्सितान् ॥५६॥ स्तोलीपमस्तकाये च कथां श्रृण्वंस्यपा
वनीं ॥ ते बलाकाः प्रजायंते पापिनो मनुजाधमाः ॥५७॥ तांबूलं भक्षयंतो ये कथां श्रृण्वंति पाव
नीं ॥ स्वविष्ठां खादयंत्येतान् नरके यमकिंकराः ॥५८॥ श्रृत्वास्या गणपतेः खंडं महावंध्या प्रसूयते ॥ मृ
२ तवत्सा काकवंध्या श्रुत्वा पुत्रं लभेद्ध्रुवं ॥५९॥ धान्यदूषिता दूषिता पापाच्च शुद्धं लभे[illegible]द्ध्रुवं ॥ गर्भस्रावं च ब्रह्म रा
वैवर्त्ते श्रुत्या यल्लभते फलं ॥६०॥ तत्फलं लभते मर्त्यः श्रुत्वेदं खंडमुत्तमं ॥ वांछां दत्त्वा तु मनसि
श्रृणोति परमास्तिकः ॥६१॥ तस्मै ददाति सर्वेष्टं सुरश्रेष्ठो गणेश्वरः ॥ यत्पुराणश्रवणं कुर्यात्ते वै
लंबोदरालयं ॥६२॥२५९६॥ इति श्रीब्रह्मवैवर्त्ते महापुराणे नारायणनारदसंवादे गणपतिखंडे तुलसी
गणेशसंवादो नाम षट्चत्वारिंशोऽध्यायः ॥४६॥ श्रीगणेशार्पणमस्तु ॥ शाके १७०४ वर्षे शुभकृ
तनामसंवत्सरे दक्षिणायने शरदृतौ भाद्रपदकृष्णामावास्यां गुरुवासरे चतुर्थप्रहरे समाप्तं ॥ छ ॥

॥श्री गणेशाय नमः॥ श्री सरस्वत्यै
॥नमः॥ श्रीगुरुभ्यो नमः॥ श्रीराम
॥चंद्राय नमः॥ इति गणपति खंड
॥लिखितं॥ विष्णुखंड स्वहस्तेन बापु
॥भट्टेन लिखितं॥ पत्र संख्या प्रमा
॥ण॥१२॥ ग्रंथसंख्या प्रमाण॥२५६॥
॥हे पुस्तक विठोबा खोंडाचे होय॥

```
[OrderDescription]
,CREATED=06.01.20 10:20
,TRANSFERRED=2020/01/06 at 10:41:21
,PAGES=189
,TYPE=STD
,NAME=S0002449
,Book Name=M-2595-MAHAPURAN
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
```

```
FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
```

```
FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
```

```
FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
```

```
FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF
,FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF
,FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF
,FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF
,FILE76=00000076.TIF
```

```
FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF
,FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF
,FILE82=00000082.TIF
,FILE83=00000083.TIF
,FILE84=00000084.TIF
,FILE85=00000085.TIF
,FILE86=00000086.TIF
,FILE87=00000087.TIF
,FILE88=00000088.TIF
,FILE89=00000089.TIF
,FILE90=00000090.TIF
,FILE91=00000091.TIF
,FILE92=00000092.TIF
,FILE93=00000093.TIF
```

```
FILE94=00000094.TIF
,FILE95=00000095.TIF
,FILE96=00000096.TIF
,FILE97=00000097.TIF
,FILE98=00000098.TIF
,FILE99=00000099.TIF
,FILE100=00000100.TIF
,FILE101=00000101.TIF
,FILE102=00000102.TIF
,FILE103=00000103.TIF
,FILE104=00000104.TIF
,FILE105=00000105.TIF
,FILE106=00000106.TIF
,FILE107=00000107.TIF
,FILE108=00000108.TIF
,FILE109=00000109.TIF
,FILE110=00000110.TIF
```

```
FILE111=00000111.TIF
,FILE112=00000112.TIF
,FILE113=00000113.TIF
,FILE114=00000114.TIF
,FILE115=00000115.TIF
,FILE116=00000116.TIF
,FILE117=00000117.TIF
,FILE118=00000118.TIF
,FILE119=00000119.TIF
,FILE120=00000120.TIF
,FILE121=00000121.TIF
,FILE122=00000122.TIF
,FILE123=00000123.TIF
,FILE124=00000124.TIF
,FILE125=00000125.TIF
,FILE126=00000126.TIF
,FILE127=00000127.TIF
```

```
FILE128=00000128.TIF
,FILE129=00000129.TIF
,FILE130=00000130.TIF
,FILE131=00000131.TIF
,FILE132=00000132.TIF
,FILE133=00000133.TIF
,FILE134=00000134.TIF
,FILE135=00000135.TIF
,FILE136=00000136.TIF
,FILE137=00000137.TIF
,FILE138=00000138.TIF
,FILE139=00000139.TIF
,FILE140=00000140.TIF
,FILE141=00000141.TIF
,FILE142=00000142.TIF
,FILE143=00000143.TIF
,FILE144=00000144.TIF
```

FILE145=00000145.TIF
,FILE146=00000146.TIF
,FILE147=00000147.TIF
,FILE148=00000148.TIF
,FILE149=00000149.TIF
,FILE150=00000150.TIF
,FILE151=00000151.TIF
,FILE152=00000152.TIF
,FILE153=00000153.TIF
,FILE154=00000154.TIF
,FILE155=00000155.TIF
,FILE156=00000156.TIF
,FILE157=00000157.TIF
,FILE158=00000158.TIF
,FILE159=00000159.TIF
,FILE160=00000160.TIF
,FILE161=00000161.TIF

```
FILE162=00000162.TIF
,FILE163=00000163.TIF
,FILE164=00000164.TIF
,FILE165=00000165.TIF
,FILE166=00000166.TIF
,FILE167=00000167.TIF
,FILE168=00000168.TIF
,FILE169=00000169.TIF
,FILE170=00000170.TIF
,FILE171=00000171.TIF
,FILE172=00000172.TIF
,FILE173=00000173.TIF
,FILE174=00000174.TIF
,FILE175=00000175.TIF
,FILE176=00000176.TIF
,FILE177=00000177.TIF
,FILE178=00000178.TIF
```

```
FILE179=00000179.TIF
,FILE180=00000180.TIF
,FILE181=00000181.TIF
,FILE182=00000182.TIF
,FILE183=00000183.TIF
,FILE184=00000184.TIF
,FILE185=00000185.TIF
,FILE186=00000186.TIF
,FILE187=00000187.TIF
,FILE188=00000188.TIF
,FILE189=00000189.TIF
,
```